

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРИУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ МДУ

ДЕБЮТ

**Збірник тез
доповідей студентів
психолого-педагогічного факультету**

Київ 2025

УДК 061.3(063)

Дебют: Збірник тез доповідей студентів психолого-педагогічного факультету МДУ за результатами участі у Декаді студентської науки 2025 / За заг. ред. д.політ.н., проф. Трофименка М.В., к.пед.н., доц. Демидової Ю. О. Київ, 2025. 275 с.

Редакційна колегія: д.пед.н., проф. Задорожна-Княгницька Л.В., к. філ.н., доц. Нетреба М.М., к. пед. н., доц. Блашкова О. М., д. пед. н., проф. Крутій К.Л., ст. викл. Крученко С.В., к. пед. н., доц. Макаренко С.І., к. пед. н., доц. Поповська О.А., д. пед. н., проф. Приймак С. Г., к. псих. н., доц. Пучина О.В., ас. Ребро О.В., д.пед.н., проф. Фунтікова О. О., ст. викл. Хаджинова І.В., д. пед. н., проф. Шахов В.І., к. псих. н., доц. Шахов В.В., ст. викл. Яйленко В.Ф.

Матеріали збірника висвітлюють результати науково-дослідної роботи студентів МДУ, які присвячені питанням психології, дошкільної освіти, інноваціям в освіті дітей раннього і дошкільного віку, історії педагогіки, шляхам удосконалення сучасної початкової освіти, теоретико-методичним аспектам фізичного виховання, фізичної культури і спорту тощо.

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет Радою молодих вчених Маріупольського державного університету.

Протокол № 3 від 28.01.2025.

Редакція не несе відповідальності за авторський стиль тез, опублікованих у збірнику.

© Маріупольський державний університет, 2025

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ

Аль-Зейні С. ОСОБЛИВОСТІ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕТОДУ СОЦЮДРАМА	8
Воробйова Н. ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ПРАЦІВНИКІВ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	10
Гулецька А. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ	13
Карамишева-Борисенко Г. СТРЕСОСТІЙКІСТЬ ЯК ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВНУТРІШНІХ МІГРАНТІВ ТА РОЛЬ ГРУП САМОПІДТРИМКИ В ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС В УКРАЇНІ	16
Кисельова Є. БУЛІНГ: ПСИХОЛОГІЧНІ ПОРТРЕТИ «БУЛЕРА» ТА «ЖЕРТВИ»	19
Котелюх О. ОСОБЛИВОСТІ НЕВЕРБАЛЬНОГО КОМПОНЕНТА КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВОПОРУШНИКІВ У КОМУНІКАТИВНИХ СИТУАЦІЯХ З ПРАЦІВНИКАМИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ	21
Кулик М. ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДЕЗАДАПТОВАНИМИ ДІТЬМИ ТА ПІДЛІТКАМИ	23
Лукашева В. ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ АРТ-ТЕРАПІЇ СОЦІАЛЬНИМ ПЕДАГОГОМ У РОБОТІ З ДІТЬМИ (ООП)	26
Понятовська О. ПОСТТРАВМАТИЧНЕ ЗРОСТАННЯ ЧЕРЕЗ МАЙНДФУЛНЕС ЯК ШЛЯХ ДО ВІДНОВЛЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ СИЛИ	30
Сєверіна Н. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ ЖІНОК	32
Соловянчук К. МЕДІАТОРСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	35
Столяренко Д. ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА	37
Тірон В. ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК У СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ НАВИЧОК САМОМЕНЕДЖМЕНТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	39
Тур А. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВІРТУАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ	44
Філіпова О. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ МОНТЕССОРІ-МЕТОДИКИ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ	47
Фотова А. СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ-СИРІТ У ПРИЙОМНИХ СІМ'ЯХ.	49
Чупріна К. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	52

СЕКЦІЯ

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ ДІТЕЙ РАНЬОГО І ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Івашенко В. ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	54
Капітоненко Л. КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	56

Караваєва А. ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ РИТМІКИ	60
Кирилюк О. РОЗВИТОК НАВИЧОК САМООБСЛУГОВУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ВАЛЕОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ	64
Мандра Н. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	66
Маріч О. ВИКОРИСТАННЯ ОРИГАМІ У РОБОТІ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	69
Михаревич Л. ДОСЛІДНИЦЬКО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК ПІЗНАВАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКА	72
Нікітіна А. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ	74
Новицька А. СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІЇ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ	77
Окунєв А. ОСОБЛИВОСТІ ЗНАЙОМСТВА ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗІ ВСЕСВІТОМ ЗА АЛЬТЕРНАТИВНОЮ ПРОГРАМОЮ «STREAM-ОСВІТА, АБО СТЕЖИНКИ У ВСЕСВІТ»	81
Оргеткіна Л. ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ЧИТАННЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	84
Потеряєва Т. ВИКОРИСТАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ПРИЙОМІВ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ	89
Рожко С. МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	93
Тичинська Ю. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «LITTLE FREE LIBRARY» ЯК ЗАСОБУ ЗАЛУЧЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ЧИТАННЯ	96
Тонкова А. ВПЛИВ КОЛЬОРУ В ОБРАЗОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЕМОЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	100
Устенко О. СЕНСОРНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	103
Фролова Н. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	106
Черниш М. РОЗВИТОК РОЗУМІННЯ МОВЛЕННЯ В ДИТИНИ РАНЬОГО ВІКУ	109
Шаламова Є. РОЛЬ НАРОДНИХ ІГРАШОК В РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	112
Шаповалова В. ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	115

СЕКЦІЯ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Вирвич В. РОЗВИТОК ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ – ДИСТАНЦІЙНИЙ ФОРМАТ	119
Гребенюк Н. ПРИЙОМИ «ТЕДДІ-ТЕРАПІЇ» У ПРАКТИЦІ РОБОТИ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАСІБ СТИМУЛЮВАННЯ ДО ДІАЛОГУ ДІТЕЙ З ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ	122

Карпесєва А. ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ СТЕП-АЕРОБІКИ	125
Максимчук А. НЕГАТИВНІ АСПЕКТИ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНОГО КОНТЕНТУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	128
Менсеїтова А. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ	131
Романенко Т. ІНТЕРАКТИВНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ РОЗПОВІДІ ЗА СЮЖЕТНОЮ КАРТИНОЮ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	134
Сарахман Ю. КАРТИ ПРОППА ЯК ЗАСІБ СТИМУЛЮВАННЯ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	138
Солук Д. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ ДИТИНИ ТА ЗАСОБИ ЇХ ПОДОЛАННЯ	141
Сухорукова А. ТЕАТРАЛІЗОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	145

СЕКЦІЯ ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Драгуненко А. ІДЕЯ ПРИРОДНОГО ТА ВІЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ Ж.-Ж. РУССО	149
Кварцяна З. ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА СОФІЇ РУСОВОЇ	152
Максименко Д. ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ ПІД ЧАС УКРАЇНСЬКОГО ВІДРОДЖЕННЯ	154
Рахманова А. ІДЕЇ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ	157
Швець Є. ВНЕСОК ХРИСТИНИ АЛЧЕВСЬКОЇ ТА СОФІЇ РУСОВОЇ В ІСТОРІЮ ПЕДАГОГІКИ	158
Швець Ю. ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ У ТВОРЧОСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ	161

СЕКЦІЯ ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Артюх А. РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ	163
Атаманчук А. РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ ОБІЗНАНОСТІ УЧНІВ НА ЗАНЯТТЯХ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ	165
Боєв Д. ПОРІВНЯННЯ ОСВІТНЬОЇ МОДЕЛІ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	167
Головіна О. ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ	170
Грецький М. МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПОЧАТКОВИХ ШКОЛАХ	173
Івахненко Є. ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ТА ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	176
Канавіна А. ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ	178

Канченко К. РОЛЬ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ У ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ	180
Лагоша Г. РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЧЕРЕЗ ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ	184
Мельник Ю. РОЗВИТОК ОСВІТНІХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	187
Мищенко А. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ОСНОВА ЕТИЧНИХ СТАНДАРТИВ В ОСВІТІ ТА НАУЦІ	189
Неділько П. РОЛЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ	191
Плахутіна А. РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	193
Рожко С. ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ	195
Тулаїнова Р. АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА ЕТИЧНІ АСПЕКТИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	198
Хомутовська К. ТРЕНІНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	201
Шевчук О. РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ВЕРБАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	204

СЕКЦІЯ

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ, ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

Балабін Н. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ЗАСІБ ПРОФІЛАКТИКИ І ВІДНОВЛЕННЯ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ	208
Бузяк Т. ФІТНЕС-ТРЕНУВАННЯ ЛЮДЕЙ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ПРОБЛЕМАМИ	209
Васін Д. КІКБОКСИНГ ЯК ЗАСІБ ФІЗИЧНОГО ТА ПСИХОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДІ	211
Власенко М. ЗАСОБИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ У РОБОТІ З ОСОБАМИ З ПОСТТРАВМАТИЧНИМ СИНДРОМОМ	213
Грибук Д. ПІДБІР МЕТОДІВ ВИЗНАЧЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО ВІКУ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	215
Демченко В. РОЛЬ ОСНОВ МЕДИЧНИХ ЗНАТЬ У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ	217
Дуборез А. ЗАСОБИ ВІДНОВЛЕННЯ ОРГАНІЗМУ У СПОРТІ ТА ФІТНЕСІ	220
Єрмолаєв Т. ЗАСОБИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ У ЗАГАЛЬНО-ФІЗИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ СПОРТСМЕНІВ З ФУТБОЛУ	222
Ковригіна Р. TEAM BUILDING ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ КОМАНДИ НА УРОЦІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	224
Кошмал А. ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ФУТБОЛІ	226
Кривопиша О. ОСТРІВНІ КЕЛЬТСЬКІ МОВИ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК МОВИ ДАВНЬОНІДЕРЛАНДСЬКОГО ПЕРІОДУ	228

Кужельна К. ОСНОВИ МЕДИЧНИХ ЗНАНЬ ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	231
Курташ С. ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ФІТНЕСУ ЯК ОКРЕМОЇ ГАЛУЗІ У СВІТІ	233
Лисенко Ю. ШВИДКІСНО-СИЛОВІ МОЖЛИВОСТІ СПОРТСМЕНОК, ЯКІ СПЕЦІАЛІЗУЮТЬСЯ У РЕГБІ	235
Лісневський А. ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ МОТИВАЦІЇ ДО ЗАНЯТЬ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗЗСО	237
Маркітан М. РОСЛИННІ АЛЬТЕРНАТИВИ ТРАДИЦІЙНИМ СПОРТИВНИМ ДОБАВКАМ	240
Неживий Є. СОЦІАЛЬНА ФУНКЦІЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ	243
Паскевич В. РУХЛИВІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	245
Прима Р. ЗНАЧЕННЯ МИТТЄВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО РЕЗУЛЬТАТ ВИКОНАНОЇ ДІЇ В ТРЕНУВАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ БІАТЛОНІСТІВ	247
Проценко Я. ЗНАННЯ ПРО ЗНАЧЕННЯ БІЛКУ В ХАРЧУВАННІ АТЛЕТІВ У СПОРТІ ТА ФІТНЕСІ	250
Проценко Я. ЗНАЧЕННЯ ЖИРІВ У ХАРЧУВАННІ АТЛЕТІВ У СПОРТІ ТА ФІТНЕСІ	252
Прядко Ж. ПСИХОЛОГІЧНІ ТА КОГНІТИВНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ФУТБОЛУ НА РОЗВИТОК СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	255
Рибак М. ЗНАЧЕННЯ Й ЗАСОБИ КОМПЛЕКСНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ОРГАНІЗМУ В СПОРТІ ТА ФІТНЕСІ	256
Сергієнко О. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА ОСНОВІ ЛИЖНОГО СПОРТУ	260
Соболь А. АЕРОБНІ ВПРАВИ – ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ	262
Станецька Л. АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ ТА ІННОВАЦІЇ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА ОСНОВІ ЛЕГКОЇ АТЛЕТИКИ	265
Фролов В. КОРЕКЦІЯ ЗДОРОВ'Я ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	267
Шеремета Н. ІНТЕРЕСИ ТА МОТИВАЦІЯ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ	270
Шпиленко Д. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ У ВІДНОВЛЕННІ ВІЙСЬКОВИХ	272

СЕКЦІЯ
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ

Аль-Зейні Самір,
4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Соціальна робота»,
Маріупольський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕТОДУ СОЦІОДРАМА

Метод соціодрами – це інтерактивна психотерапевтична техніка, яка використовується для аналізу та вирішення соціальних проблем, конфліктів у групах і міжособистісних взаємин через театралізовані сценарії. Завдяки цьому методу учасники можуть «прожити» реальні ситуації в ігровій формі, дослідити глибокі аспекти взаємовідносин і соціальних структур, а також розвинути емпатію, покращити комунікативні навички та сприяти саморозкриттю. Соціодрама широко застосовується в психології, соціальній роботі, освіті, груповій терапії та управлінні конфліктами. Цей метод допомагає долати соціальні та особистісні проблеми, сприяє адаптації до соціального середовища та поліпшує психологічний клімат у колективі. Він дозволяє зменшити рівень стресу, зняти напругу та краще зрозуміти соціальні ролі та норми [1].

Основні характеристики методу:

1. Рольове моделювання: Учасники беруть на себе соціальні ролі, що дає можливість глибше зрозуміти точки зору інших людей, аналізувати структуру та конфлікти в соціальних взаєминах. Це допомагає як в осмисленні ситуації з перспективи інших, так і у розумінні власних реакцій у взаємодії.

2. Фокус на груповій динаміці: Метод часто застосовують у командах, освітніх установах чи громадських організаціях для вирішення спільних питань, таких як стереотипи, упередження чи конфлікти в групах.

3. Терапевтичний вплив: Соціодрама сприяє зняттю соціальної напруги, підвищенню довіри серед учасників і допомагає опрацювати емоції, що позитивно впливає на психологічний стан групи.

4. Практичне навчання: Метод дозволяє учасникам програти різні сценарії розвитку подій, що допомагає відпрацювати корисні навички для реального життя [2].

Приклади застосування:

1. Командні тренінги: Використовується для зміцнення взаєморозуміння у командах. Учасники можуть змінюватися ролями, аби глибше усвідомити мотиви та поведінку колег.

2. Робота з соціальними конфліктами: Метод підходить для подолання упереджень або дискримінації. Учасники «грають» ролі різних соціальних груп, що сприяє кращому розумінню одне одного.

3. Освітні проєкти: У школах соціодрама допомагає дітям розвивати командну роботу, вчитися вирішувати конфлікти та будувати навички емпатії [3].

Переваги методу:

1. Розвиток емпатії: Учасники вчаться розуміти емоції інших, що знижує рівень конфліктності.

2. Покращення комунікативних навичок: Метод створює безпечне середовище для обміну думками та емоціями.

3. Зниження стресу: Відтворення проблемних ситуацій допомагає краще усвідомити та опрацювати емоції.

4. Групова підтримка: Соціодрама формує почуття єдності, надаючи учасникам можливість отримати підтримку від групи.

Недоліки:

1. Залежність від ведучого: Результативність значною мірою залежить від професіоналізму фасилітатора.

2. Менша індивідуалізація: Метод не завжди підходить для вирішення суто особистих проблем, адже орієнтований на групу.

3. Емоційне навантаження: Для деяких учасників переживання ігрових ситуацій може бути складним.

4. Різний ефект для учасників: Люди з труднощами у комунікації або високим рівнем тривожності можуть відчувати дискомфорт.[4]

У підсумку хочу додати, що соціодрама є цінним методом для роботи з групами, розв'язання конфліктів і розвитку навичок спілкування. Попри певні обмеження, вона ефективна у ситуаціях, де важливі соціальні та міжособистісні аспекти взаємодії.

Література

1. Морено, Дж. Л. (2007). Психодрама: введення в групову психотерапію / Пер. з англ. Київ: Видавництво «К.І.С.». с.38

2. Краттенмакер, С. А., & Захаревич, О. (2018). Психодрама в освіті: методи та застосування. Львів: Літопис. с. 52

3. Блох, Х., & Коттер, Т. (2010). Соціодрама та інтерактивне навчання: Теорія і практика. Київ: Педагогічна преса. с.108

4. Fox, J. (Ed.). (1987). *The Essential Moreno: Writings on Psychodrama, Group Method, and Spontaneity*. New York: Springer Publishing Company. с.162

Воробйова Наталія,
2 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання,
освітня програма «Практична психологія»,
Маріупольський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОСОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ПРАЦІВНИКІВ ОСВІТНІХ ЗАКЛАДІВ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ

Психосоціальна підтримка працівників освітніх закладів є критично важливим елементом забезпечення ефективності та якості освітнього процесу. За сучасних умов, коли педагоги стикаються з високим рівнем стресу, емоційного навантаження та професійних викликів, підтримка їхнього психоемоційного стану стає основою для створення здорового робочого середовища. Особливу увагу слід приділити профілактиці професійного вигорання, яке є наслідком тривалого впливу стресових факторів і може призвести до зниження мотивації, продуктивності та загального благополуччя працівників. У статті аналізуються чинники, що впливають на психосоціальний стан освітян, та надаються рекомендації щодо поліпшення умов праці з метою підтримки їхнього психічного здоров'я.

За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), психосоціальна підтримка – це процес сприяння стійкості індивідів, сімей та громад, що допомагає їм відновитися після кризи та створює захисне середовище для майбутнього розвитку [2]. У більш широкому контексті, як зазначає О.І. Власова, психосоціальна підтримка може бути визначена як сукупність заходів, спрямованих на задоволення психологічних та соціальних потреб індивідів, сімей та спільнот. Ці заходи мають на меті підвищення загального благополуччя, сприяння розвитку соціальних зв'язків та підвищення здатності долати життєві труднощі [1]. У контексті освітніх закладів психосоціальна підтримка набуває особливого значення, враховуючи високий рівень стресу та емоційного навантаження, з яким стикаються працівники освіти. Дослідження показують, що впровадження програм психосоціальної підтримки в освітніх установах сприяє зниженню рівня професійного вигорання, підвищенню задоволеності працею та покращенню загальної якості освітнього процесу [3, с. 61].

Провівши анкетування та інтерв'ю серед 50 працівників різних вікових груп з'ясували, що найбільша частка респондентів (40%) належить до вікової категорії 31-40 років, тоді як 20% респондентів перевищують 51 рік. 15% учасників мають стаж роботи в освіті менше 5

років, 40% – від 11 до 20 років, а 20% – більше 20 років. Це свідчить про значну різноманітність досвіду серед учасників, що може позитивно вплинути на глибину аналізу результатів.

Загальна задоволеність роботою респондентів виявилася помірною. Лише 12% педагогів оцінили своє задоволення на максимальний бал, в той час як 40% респондентів поставили середній бал (3). Основні чинники, які впливають на задоволення, включають взаємодію з колегами (60% учасників вважають це важливим), підтримку адміністрації (45%), умови праці (30%) та фінансову винагороду (25%). Це вказує на те, що, хоча відносини в колективі є позитивними, існують і фактори, які потребують покращення.

Респонденти оцінюють рівень соціальної підтримки в колективі в основному як середній. Лише 8% учасників вважають, що підтримка є дуже високою, в той час як 40% оцінили її на середньому рівні (3). Щодо підтримки з боку адміністрації, 65% педагогів підтвердили, що відчувають її, але 35% вважають її недостатньою. Половина учасників зазначили, що в закладі проводяться регулярні заходи для підтримки колективу, однак інша половина не має таких відомостей, що вказує на відсутність інформації або низький рівень організації заходів.

Багато педагогів стикаються зі стресовими ситуаціями на роботі. Найбільш поширеними джерелами стресу є переповненість класів (70% респондентів), конфлікти з учнями (50%) та вимоги навчальної програми (45%). Важливо відзначити, що 30% учасників відзначили невідомість щодо майбутнього, що може викликати додатковий стрес. Щодо частоти відчуття стресу, 30% респондентів вказали, що вони відчувають стрес часто або дуже часто.

Більшість респондентів (55%) мають уявлення про існуючі програми підтримки в їхніх закладах. Однак, лише 10% вважають ці програми дуже ефективними. Багато педагогів висловили бажання бачити нові програми підтримки, такі як тренінги з управління стресом (45%), психологічні консультації (35%), курси підвищення кваліфікації (30%) та корпоративні заходи (20%). Це свідчить про потребу в більш систематичному підході до підтримки працівників.

У рамках проведеного дослідження рівня психосоціальної підтримки працівників освітніх закладів були визначені ключові аспекти, які впливають на емоційний стан педагогів та їх професійну діяльність. Результати анкетування та інтерв'ю свідчать про різноманітні фактори, що формують психосоціальний клімат у колективі, а також про необхідність впровадження системних заходів для покращення умов праці.

Аналіз даних показав, що більшість працівників відзначають середній рівень психосоціальної підтримки, що вказує на потребу в додаткових ініціативах з боку адміністрації та колективу для покращення умов роботи. Високий рівень підтримки виявили

лише 20% педагогів, що підкреслює важливість системного підходу до вирішення цієї проблеми.

Виявлено, що професійне вигорання є поширеним явищем серед педагогів, що суттєво впливає на їхній емоційний стан та якість виконуваної роботи. Респонденти зазначили, що регулярні стреси та емоційна нестабільність знижують їхню продуктивність і задоволеність роботою.

Результати дослідження підтверджують важливість соціальної підтримки з боку колективу та психологічної підтримки з боку адміністрації. Працівники відзначили, що можливість отримати допомогу у важкі моменти, а також підтримка з боку колег, позитивно впливають на їхнє психоемоційне благополуччя.

На основі отриманих результатів було сформульовано рекомендації щодо покращення психосоціальної підтримки в освітніх закладах. Це включає організацію тренінгів з емоційного інтелекту, запровадження програм наставництва, а також регулярні зустрічі для обміну досвідом серед працівників.

У підсумку, дослідження рівня психосоціальної підтримки працівників освітніх закладів підтверджує актуальність цієї теми в сучасному освітньому середовищі та необхідність системного підходу до її вирішення. Успішна реалізація запропонованих рекомендацій сприятиме покращенню психоемоційного клімату у колективах, зниженню рівня професійного вигорання та підвищенню ефективності педагогічної діяльності.

Література

1. Власова О.І. Педагогічна психологія: навч. посібник. К.: Либідь, 2005. 400 с. Режим доступу: <http://refs.in.ua/vlasova-oi-pedagogichna-psihologiya-navch-posibnik-klibide.html>
2. Сайт Всесвітньої організації охорони здоров'я <https://www.who.int/ukraine/uk/publications/9789241516822>
3. Галаган В. Я. Основи психології і педагогіки: навч. посіб. / В. Я. Галаган, В. Ф. Орлов, В. В. Ягупов; за заг. ред. В. В. Ягупова; Київ. ун-т економіки і технології транспорту; Ін-т педагогіки і психології проф. освіти Акад. пед. наук України. К.: КУЕТТ, 2005. 232 с.

Гулецька Анастасія,
4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Соціальна робота»,
Маріупольський державний університет

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПОДОЛАННЯ СТРЕСУ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна, що відбувається на території України зумовила необхідність звернення до проблеми подолання стресу в найбільш вразливій групі населення – людей похилого віку. Саме вони, іще вчора мали плани на забезпечену старість, а сьогодні залишилися на узбіччі життя через зруйновану інфраструктуру звичного життя, смерть родичів від ударів ракет, розлуку з близькими, які пішли захищати Батьківщину.

Стрес людей похилого віку пов'язаний із війною характеризується порушенням сну, частим серцебиттям, надмірним потовиділенням, запамороченням, у чоловіків – надмірним вживанням алкоголю. Дослідження перебігу стресу у людей похилого віку маємо у публікаціях науковців з Інституту геронтології ім. академіка Д.Ф.Чеботарьова НАМН України та Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Тому не будемо аналізувати це явище детально. Внутрішні переживання, що зумовлені війною чи знаходженням людини похилого віку в зоні бойових дій, під час та після перебування в укриттях, песимістичне мислення та недостатній рівень соціалізації внутрішньо переміщених осіб провокують прогрес стресу. Людині похилого віку самотійно вийти зі цього стану досить складно, часто їй потрібна допомога кваліфікованого фахівця та догляд соціального працівника або членів родини.

Під впливом стресу в людини похилого віку змінюється ставлення до власного життя, по іншому сприймаються життєві ситуації, утруднюється пошук самотійного виходу із складних ситуацій. Часто через неможливість подолати стрес люди похилого віку впадають у затяжну 65 депресію, у них загострюються хронічні захворювання чи психічні патології.

Для того щоб підібрати соціально-психологічну технологію подолання стресу у людини похилого віку необхідно брати до уваги: стан фізичного й психічного здоров'я особистості, першу реакцію на прийняття стресової ситуації, дії людини що перебуває у стані стресу, післястресову поведінку.

Для подолання стресу, що пов'язаний із війною для людини похилого віку можна використати два види соціально-психологічної технології: догляду в домашніх умовах або технологію догляду в умовах закладу, що обслуговує людей похилого віку. Для цих

технологій характерними є методи індивідуального та групового консультування, надання медичної та гігієнічної допомоги, створення умов для психологічного комфорту, зменшення чи знищення чинників стресу, проведення фізпроцедур для зняття стресу, думки про уявне комфортне місце перебування, соціальнопсихологічний супровід. Організуючи допомогу доцільно створити сприятливе середовище для людини похилого віку, забезпечити виконання нею режиму дня, а також дбати про сприятливий сімейний чи закладовий мікроклімат. Подолати м'язову напругу допоможе комплекс фізіотерапевтичних вправ, плавання, екскурсії в гори в музеї, перегляд фотоальбому з коментаріями людини похилого віку, залучення людини до роботи волонтерського центру для внутрішньопереміщених осіб.

Зняти емоційні наслідки стресу людини похилого віку можна через розмову зі спеціалістом, що орієнтована на проговорювання травмуючих для людини ситуацій, а також завдяки використанню бібліотерапії та різновидів арттерапії. Ефективними для соціальної підтримки цієї категорії будуть усі різновиди арттерапії: ізотерапія, кольоротерапія, музикотерапія, пісочна терапія, відео терапія, ігротерапія фототерапія, танцтерапія.

Зокрема, при ізотерапії доцільно практикувати створення як індивідуальних, так і колективних малюнків, організацію виставок малюнків. Позитивним є використання для малювання не лише фабричних, але й природних фарб. Аналізуючи роботу клієнта потрібно зважати на поєднання кольорів на малюнку. Це дозволить визначити емоційний стан людини похилого віку, не зайве проаналізувати також товщину ліній, акуратність замальовування картинки. Варіанти для малювання обираються залежно від характеру та здібностей до малювання людини. Можна практикувати замальовування, графічні малюнки, малюнки чорною ручкою і т.п. Якщо організуємо прослуховування мелодій бажано, щоб люди похилого віку самі запропонували мелодії для спільного прослуховування. Практика переконує, що чимало людей похилого віку бб мають гарні вокальні дані, володіють музичним інструментом, пишуть пісні та виконують їх під акомпанемент. Використання піску для створення картин, а також інших природних матеріалів через вплив на тактильні відчуття знімає м'язову напругу та сприяє стабілізації психоемоційного благополуччя людини похилого віку. Оригінальні картини ілюструють внутрішні переживання людини похилого віку, формують нову картину реальності. Обговорення кінофільмів, можливо навіть створення сценаріїв для власних фільмів сприяє розвитку творчості, активізує та знімає психоемоційні блоки, дозволяє відчувати ті почуття, яких людині не вистачає у реальному житті. Якщо людина втратила когось із близьких на війні, то можна попросити її розповісти про хороші моменти життя з померлим, переконати у тому, що ця померла людина була доброю, і вона пройшла свій життєвий шлях гідно тому напевно хотіла б залишити про себе хорошу пам'ять.

Позитивно себе зарекомендували тренінги. Групова робота сприяє емоційному розкриттю людини, разом з тим залишаючи право на власний особистісний простір. Особливістю тренінгів з людьми похилого віку є необхідність враховувати настороженість і навіть ворожість людей старшого віку до інших людей. Тому на перших заняттях важко буде організувати взаємодію учасників та викликати їх на відверті розмови. Часто післятренінговий настрій, що зумовлений змінами у свідомості людини похилого віку в післятренінговий період заважає людині реально сприймати дійсність і поведінку оточуючих тому можливі конфлікти з близьким оточенням. Важливо щоб при проведенні тренінгу з залученням людей похилого віку були реалізовані три складові тренінгу: підтримка у формі «отримання» і «видачі, саморозкриття особистості, та психологічний зворотній зв'язок. Безперечними перевагами тренінгу, які підкреслює К. Рудестам, є: відшкодування потреби в емоційному теплі та контакті з іншою людиною; групове обговорення проблеми сприяє вирішенню проблем, які зумовлені міжособистісним спілкуванням; наявність спільних проблем в учасників групи, що забезпечує підтримку та вимальовує шляхи її вирішення; обмін життєвим досвідом підбадьорює, створює відчуття захищеності в особистості [1]. Разом з тим притаманний для групи стиль спілкування рідко кому вдається зберегти в житті, адже учасник тренінгу часто чекає від оточуючих тієї атмосфери, що була в тренінговій групі; багаторазова участь у тренінгах формує у людини похилого віку відчуття спільності тому після тренінгів цієї атмосфери часто не вистачає учаснику тренінгу.

Для внутрішньо переміщених осіб похилого віку доцільно організувати соціальний супровід. Тобто окрім соціально-психологічної допомоги у подоланні стресу можна сприяти у оформленні соціальної допомоги, облаштуванні соціального житла, та облагородженні побуту, працевлаштуванні (за потреби). Сприятливе життєве середовище, що буде максимально наближене до залишеного людиною похилого віку на окупованій території, створюватиме у неї почуття захищеності та затребуваності, а також забезпечить відновлення фізичних сил та її духовного потенціалу.

Соціальний працівник у роботі з людьми похилого віку виконує функції фасилітатора, організатора, наснажника. Працюючи одноосібно чи разом із психологом, володіючи різноманітними технологіями роботи подолання стресу в людей похилого віку, кваліфікований фахівець допоможе найбільш вразливій категорії – людині похилого віку впоратися зі стресом й іще довго залишатися здатною протистояти йому.

Карамишева-Борисенко Ганна,
2 курс, другого (магістерського) рівня вищої освіти, заочна форма навчання,
спеціальності 053 Психологія,
Маріупольський державний університет

СТРЕСОСТІЙКІСТЬ ЯК ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ВНУТРІШНІХ МІГРАНТІВ ТА РОЛЬ ГРУП САМОПІДТРИМКИ В ВІЙСЬКОВИЙ ЧАС В УКРАЇНІ

У сучасній психології немає єдиної концепції «стресостійкості». Кожен дослідник трактує її по-своєму, виходячи з власних підходів. Загалом, «стресостійкість» можна визначити як здатність людини протистояти негативному впливу стресових факторів, що залежить від її вроджених і набутих психофізіологічних особливостей. Стресостійкість залежить від зовнішніх і внутрішніх чинників, що впливають на оцінку загрози та адаптаційний потенціал. Внутрішнє прагнення до самореалізації та задоволення результатами діяльності сприяє успішному подоланню стресу, роблячи мотивацію ключовим фактором у розвитку стресових станів.

Тривалий стрес послаблює захисні можливості організму, що може призвести до емоційного вигорання. За визначенням ВООЗ, це фізичне, емоційне або мотиваційне виснаження, що супроводжується втратою енергії та впевненості. Для профілактики стресу рекомендується свідомо зміна стресових факторів та заходи для підтримки фізичного й ментального здоров'я.

Люди, змушені залишити країну, часто переживають сильне розчарування та різницю між очікуваннями і реальністю. Соціальні зміни та втрати статусу можуть призводити до психічних розладів, впливаючи на самооцінку та сімейні стосунки. Основні проблеми, з якими стикаються переміщені особи, зосереджені на рівні зайнятості (психологічні фактори – безробіття, матеріальна нестабільність), взаємодії з соціальним середовищем (ізоляція, конфліктність, рівень особистих реакцій), проблеми самотності, втрати особистої ідентичності.

Усе вищезазначене впливає на загальне самопочуття мігрантів, їх фізичне та психічне здоров'я, стає передумовою для розвитку психологічних та психосоматичних захворювань, залежно від психоемоційного стресу, який людина зазнає. Серед великої частини людей, що переживають воєнний стан спостерігається відсутність задоволення базових потреб. Частина населення позбавлена навіть забезпечення первинних потреб – сну, їжі, гігієни, сексу. Проте, іноді війна створює умови для задоволення більш складних потреб, таких як потреби в спільноті, приналежності, поваги, відданості та самоподолання.

Одним з інструментів для розвитку та підвищення стресостійкості серед внутрішньо переміщених осіб можуть бути групи самопідтримки. У таких групах люди отримують не лише емоційну підтримку від тих, хто переживає подібні труднощі, але й розвивають навички саморегуляції та управління стресом. Групова динаміка сприяє посиленню стресостійкості через формування почуття спільності, безпеки та взаємопідтримки. Взаємодія в групах сприяє зниженню рівня стресу через обмін досвідом, співпереживання та емоційну підтримку. Допомога у пошуку стратегії подолання стресу, що підвищує їхню здатність адаптуватися до нових умов. Відвідування груп безумовно підвищує впевненість у власних силах та зменшує відчуття ізоляції, ці фактори сприяють соціальній інтеграції ВПО.

Участь у таких групах допомагає підвищити здатність внутрішньо переміщених осіб справлятися зі стресовими ситуаціями. Групи самопідтримки можуть бути ефективним засобом для розвитку стресостійкості, що сприяє успішній психологічній адаптації та реабілітації ВПО в умовах війни.

Психологічний простір, змінений війною, поляризується. Розподіл на «своїх» і «чужих» втрачає актуальність, особисті межі стають жорсткішими, а люди захищають себе, часто не зважаючи на інших. Час сприйняття цінності життя змінюється: одні уникають довоєнного минулого, інші занурюються в нього, щоб втекти від травмуючого теперішнього. Майбутнє відкладається на після війни або зливається з теперішнім.

На індивідуально-психологічному рівні відбуваються зміни, де ставлення до часу і простору відображає самосприйняття. Усвідомлення зв'язку між минулим, теперішнім і майбутнім впливає на саморозуміння та стратегії самозахисту. Війна, хоча й приносить труднощі, також сприяє розвитку зрілості, мужності та витривалості.

Для багатьох цей важкий час стає тренувальним майданчиком для перегляду базових життєвих норм, вироблення стратегій сприйняття себе та інших, розширення стійкості та реалізації внутрішнього потенціалу.

Життєві випробування не завжди призводять до травм – іноді вони можуть стати каталізаторами позитивних змін, сприяти зміцненню стосунків, зміни статусу в житті та виявлення особистих сильних сторін. Так на прикладі дослідження людей, що вижили у катастрофі восьмипалубного автомобільно-пасажирського порома «MS Herald of Free Enterprise» (6 березня 1987р.), яке було проведене через три роки, було встановлено, що 46% мали гірший погляд на життя, а 43% – кращий.

Термін «посттравматичний ріст», було введено у науковий обіг Р. Тедескі та Л. Калхуном. Даним терміном визначаються позитивні зміни, які відчуває людина в результаті подолання наслідків травматичної події [56, с. 1121]. Згідно з оглядом 39

емпіричних досліджень, проаналізованих британськими авторами П. Лінлі та С. Джозефом, феномен посттравматичного росту було виявлено у 30–70% постраждалих від різних типів травм.

Дослідження показують, що життєві кризи є потужним стимулом для особистісного розвитку. Вони допомагають усвідомити фундаментальні цінності та свою роль у подіях. Криза сприяє автономії та вчить приймати самостійні й відповідальні рішення, залишаючись вірним своїм життєвим принципам.

Посттравматичний ріст відбувається насамперед у таких сферах:

1) у стосунках із оточенням; 2) у саморозумінні, де саме «Я» стає одночасно чутливим і могутнім; 3) у власній філософії життя, яка передбачає вміння бути вдячним за кожен день свого життя.

До зазначених параметрів зростання також можна додати параметри самоефективності, самоактуалізації.

Після травми люди прагнуть не лише заробітку, а й саморозвитку та занять до душі. Дослідження не знаходять зв'язку між посттравматичним зростанням і статтю, віком чи освітою. Позитивні зміни залежать від здатності переосмислювати загрози й травматичний досвід, а також від оптимізму та релігійних переконань.

Через війну понад 14 млн українців покинули країну. Хоч вони перебувають у фізичній безпеці за кордоном, багато з них стикаються з психологічними труднощами, втратою сенсу життя та проблемами адаптації. Основні виклики включають переїзд, самотність, мовні бар'єри та пошук роботи.

Враховуючи ситуацію в Україні, зруйновані будинки та повністю зруйновану інфраструктуру, багатьом, хто встиг виїхати, не буде куди повернутися. Тому їм, можливо, доведеться почати нове життя в іншій країні. Звісно, процес адаптації у кожного буде різним: хтось адаптується до нової реальності швидше, а комусь потрібно більше часу та витримки.

Література

1. Блинова О. Є. Психологічні чинники стресу акультурації мігрантів. *Наука і освіта: Науково-практичний журнал Південного наукового Центру НАПН України*. 2010. № 3. С. 12-16.

2. Боднар А. Я. Психологічні особливості стресостійкості представників стресогенних професій. *Наукові записки НаУКМА: педагогічні, психологічні науки та соціальна робота*. 2013. Т. 149. С. 49-57.

3. Гурт А. В., Василькевич Я. З. Особливості соціально-психологічної адаптації вимушених українських переселенців у країнах ЄС. *Редакційна колегія: Головний редактор*. 2022. С.78.

4. Лебідь Н. К. Стресостійкість як особистісна властивість керівників-лідерів закладів середньої освіти: навчальний посібник. Київ: ДП «НВЦ «Пріоритети», 2016. С. 6.

5. Шевчук О. Л. Роль груп самопідтримки у відновленні психологічного стану внутрішньо переміщених осіб в Україні. Соціальна робота та психологічна допомога. 2020. С. 98-105.

Кисельова Єва,
1 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання,
освітня програма «Практична психологія»,
Маріупольський державний університет

БУЛІНГ: ПСИХОЛОГІЧНІ ПОРТРЕТИ «БУЛЕРА» ТА «ЖЕРТВИ»

Формування особистості підлітка відбувається під впливом середовища в якому перебуває дитина в закладі освіти, на вулиці в процесі спілкування з однолітками та вдома.

У сучасному суспільстві гострою стоїть проблема цькування (булінгу) серед підлітків. Булінг – це навмисна, систематично повторювана агресивна поведінка, що ґрунтується на нерівності соціальної влади або фізичної сили [1].

Перші згадки про дослідження шкільного цькування відносяться до 1905 р. [2].

Булінг між підлітками негативно впливає на формування особистості підлітка. Підліток має відчувати себе безпечно в середовищі однолітків. Психологічна безпека підлітка це те підґрунтя, без якого не можливий розвиток дитини, гармонійний ріст і перехід до дорослого життя.

Британські вчені Д. Лейн та Е. Міллер пов'язують булінг з насильством, яке відбувається у фізичній чи психологічній формі [2]. При цьому, звертається увага на проміжок часу за який відбувається усвідомлення індивідом чи групою осіб своє жорстоке поводження щодо іншого індивіда, який не здатний захистити себе в конкретній ситуації.

За даними Всесвітньої доповіді про насильство щодо дітей 2017 року (ЮНЕСКО) можна сказати, що кожен десятий підліток у світі [3]. Незважаючи на всю важливість вивчення причин та наслідків булінгу, досі не існує єдиного підходу для вирішення цієї проблеми у психологічній науці.

Питанню безпечного освітнього середовища для дитини в закладі освіти вчені

приділяють багато уваги. Разом з тим залишається проблема булінгу. Недостатньо уваги приділено психологічному портрету індивіда, який розпочинає процес булінгу та «портрету жертви». Психологічні портрети учасників булінгу та можливість зрозуміти почуття та мотив булера є ключем для вирішення проблеми цькування між дітьми.

Як зазначає професор В. Тюріна та О. Ковбасяр: «однією з умов формування булінгу у наш час вважається відмінність жертви булінгу від однолітків: особливості зовнішності, манера спілкування, поведінки, фізичні вади» [4].

Психолог «Федерації Крав Мага Україне» Ольга Адажій пише, що приблизно 50% шкільних агресорів самі є жертвами психологічного чи фізичного насильства [5]. Вони піддаються жорсткому поводженню у власній родині. Наприклад, хлопчики, яких б'є батько, прийшовши до школи, відіграватимуться на слабших однокласниках.

На нашу думку, психологічний портрет «булера» містить притаманні людині відчуття образи, страх, невдоволеність і навіть високі прояви зухвальства та не любові до ближнього. «Портрет жертви» включає такі психологічні риси як невпевненість, страх, надмірне відчуття доброзичливості, небажання бути «поганим». Як бачимо, що обидва психологічні портрети містять відчуття страху. Булер не зможе продовжувати образливі дії, якщо: відчує ігнорування від жертви; усвідомить, що жертва повідомить поліцію; зрозуміє, що фіксуються дії на відео; жертва побудувала кордон відносин з чітким «STOP».

Література

1. Olweus D. Bullying at school: what we know, what we can do. Malden: Blackwell Publishing, 1993. 140 p. URL: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/pits.10114/abstract> (дата звернення: 10.01.2024)
2. Olweus D. Bullying at school: Longterm outcomes for the victims and an effective schoollbased intervention program. Aggressive behavior: Current perspectives / Ed. L. R. Huesmann. New York: Plenum Press, 1994. Ст. 97–130.
3. Савельєв Ю.Б. Виключення та насильство: чи існує булінг в українській школі. Київ, 2019. Ст. 71–79.
4. Тюріна В.О., Ковбасяр О.А., Булінг як вид психологічного насильства в дитячому і підлітковому середовищі URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/27_03_2020/pdf/90.pdf (дата звернення: 11.11.2024)
5. Адажій О. Агресор, жертва та спостерігачі: Психологічні портрети учасників булінга URL: <https://womo.ua/ru/psihologichniy-portret-uchasnikiv-bulinga/> (дата звернення: 11.11.2024)

Котелюх Ольга,
2 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання,
освітня програма «Практична психологія»,
Маріупольський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ НЕВЕРБАЛЬНОГО КОМПОНЕНТА КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВОПОРУШНИКІВ У КОМУНІКАТИВНИХ СИТУАЦІЯХ З ПРАЦІВНИКАМИ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Невербальна комунікація є важливим засобом взаємодії між правопорушниками та правоохоронцями, що допомагає виявити справжні емоційні стани та наміри. Дослідження Мельник О.П. підтверджують, що невербальна поведінка правопорушників здатна передавати їхній емоційний стан більш точно, ніж вербальні засоби комунікації [3, с. 32].

Соколовський І. В. зазначає, що невербальні сигнали можуть бути більш інформативними у ситуаціях конфліктного спілкування, оскільки правопорушники намагаються уникати вербального вираження справжніх емоцій [5, с.25].

За даними Бурлаки О.В., для правопорушників характерні невербальні ознаки, що свідчать про захисну поведінку, такі як перехрещення рук, ухилення погляду, зміни в тонусі м'язів обличчя. Ці ознаки можуть свідчити про недовіру, страх, бажання приховати свої наміри [1, с. 45].

Іванченко В. М. зазначає, що деякі правопорушники використовують невербальну комунікацію як інструмент маніпуляції для зниження уваги правоохоронців. Часто вони намагаються створити враження співпраці або невинності через контрольовані жести та міміку [2, с. 66].

За спостереженнями Соколовського І. В., емоційний стан правопорушників, такий як тривожність або агресія, часто відображається у вигляді мимовільних рухів, тремору та змін у фізичній дистанції. Це може бути індикатором їхнього психологічного стану та мотивів [5, с. 50]. Бурлака О.В. зазначає, що емоційні реакції правопорушників можуть виражатися в мікроекспресіях, які нелегко контролювати. Ці прояви є цінним джерелом інформації для правоохоронців у процесі комунікації [1, с. 47].

Петренко С. І. наголошує на важливості підготовки правоохоронців до роботи з невербальною комунікацією. Навички розпізнавання невербальних сигналів, таких як мікроекспресії або зміна тону голосу, дозволяють швидко оцінювати ситуацію та реагувати на потенційні загрози [4, с. 80].

На основі результатів дослідження, було встановлено, що серед правоохоронців найбільш використовуваними невербальними засобами є міміка, жести, контакт очей та інтонація. Ці засоби сприяють налагодженню ефективної комунікації, оскільки дозволяють забезпечити зворотний зв'язок, надаючи правопорушникам відчуття залученості та емпатії. Використання відкритих жестів і підтримання контакту очей визначено як найбільш ефективні прийоми для зниження емоційного напруження та рівня агресії у правопорушників, що поліпшує умови для взаємодії та сприяє створенню атмосфери безпеки.

Високий рівень здатності розпізнавати емоції у 83,5% (із 50 опитуваних) працівників підкреслює важливість цього компонента у професійному спілкуванні з правопорушниками. Здатність розуміти емоційні стани дозволяє правоохоронцям більш гнучко реагувати на поведінкові прояви, що може полегшити вирішення конфліктних ситуацій.

Середній рівень перцептивно-невербальної компетентності свідчить про необхідність розвитку у працівників навичок сприйняття та розуміння невербальної інформації. Це дозволить підвищити ефективність їхньої взаємодії з правопорушниками, особливо в умовах підвищеного емоційного навантаження.

Високий рівень виразності невербальних сигналів, у поєднанні з потребою в покращенні чутливості до цих сигналів, підкреслює можливість підвищення ефективності комунікації через розвиток спостережливості та емоційної рефлексії. Поліпшення чутливості до невербальних сигналів сприятиме точнішому відображенню емоційного стану співрозмовника та підвищить якість комунікації.

Мельник О. П. підкреслює, що правоохоронці потребують спеціальних тренінгів, які включають розвиток вміння розпізнавати невербальні сигнали, особливо в ситуаціях підвищеної емоційної напруги [3, с. 52].

Соколовський І.В. рекомендує також навчати правоохоронців технікам самоконтролю невербальної поведінки, оскільки правильна демонстрація спокою і впевненості допомагає знижувати рівень агресії у правопорушників і створювати атмосферу для діалогу [5, с. 53].

Підвищення усвідомлення значущості невербальної комунікації серед правоохоронців, а також вдосконалення їхніх навичок у цій сфері є необхідними умовами для покращення взаємодії з правопорушниками. Впровадження спеціальних програм навчання та тренінгів може позитивно вплинути на результативність діяльності правоохоронних органів, зменшуючи конфлікти та підвищуючи рівень довіри до них з боку суспільства.

Таким чином, розвиток навичок невербальної комунікації слугує важливим елементом у формуванні ефективних стратегій роботи правоохоронних органів, що, в свою чергу, забезпечує створення безпечнішого та гармонійнішого суспільства.

Література

- 1.Бурлака О.В. Особливості невербальної комунікації в процесі взаємодії з правопорушниками. *Психологічний журнал*, 2018, №3, с. 45-47.
- 2.Іванченко В.М. Психологічні аспекти невербального впливу правопорушників на співробітників правоохоронних органів. *Вісник практичної психології*. 2021. №1. С. 66-69.
- 3.Мельник О.П. Особливості маніпулятивної поведінки в процесі комунікації правопорушників. *Науковий вісник з психології*. 2020. №2. С. 32-52.
- 4.Петренко С.І. Комунікативна поведінка правопорушників у процесі взаємодії з представниками влади. *Соціально-психологічний вісник*. 2019. №4. С. 78-80.
- 5.Соколовський І.В. Емоційна виразність та невербальні стратегії у поведінці правопорушників. *Актуальні питання психології*. 2019. №2. С. 25-53.

Кулик Марина,

4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Соціальна робота»
Маріупольський державний університет

ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДЕЗАДАПТОВАНИМИ ДІТЬМИ ТА ПІДЛІТКАМИ

Поняття «дезадаптовані діти» має соціальний чи соціально-психологічний відтінок і характеризує дану категорію дітей з позицій соціальної норми, а точніше – невідповідності їй. Оскільки соціальна адаптація – це включення індивіда чи групи в соціальне середовище, пристосування їх до відповідних правил, системи норм і цінностей, то соціальна дезадаптація підлітків – це порушення процесу соціального розвитку, соціалізації індивіда. Найбільш характерними проявами соціальної і психолого-педагогічної дезадаптації цих дітей є їх агресивна поведінка, конфлікти з вчителями і ровесниками, вживання алкоголю і наркотиків, здійснення правопорушень, прогул школи, бродяжництво, спроби суїциду та ін. [5, с. 208].

Основним призначенням роботи соціального працівника з «важкими» дітьми і підлітками є створення атмосфери співпраці та довіри. Однаковою мірою є прийнятними і принцип їхнього добровільного звернення за допомогою (пошук допомоги адресатом), і принцип пропозиції допомоги (рух допомоги до адресата). Пропозиція будь-якої допомоги зі сторони соціального працівника повинна «переважати» негативне і недовірливе ставлення до нього підлітка і обов'язково містити в собі не якісь абстрактні схеми, а атрибути підліткової субкультури – лише після цього можна переходити до вирішення більш глибоких проблем.

Важливим є завдання пошуку нестандартних методів ранньої діагностики і корекції порушеного розвитку підлітків. Найбільш адекватною технологією вирішення цих завдань можна вважати аналітикоперетворювальний метод – коригування особистості дитини, що здійснюється в такій послідовності:

1) психологічна кваліфікація особистісних деформацій підлітка, вияв їх внутрішніх механізмів, визначення рівнів психічних змін, мотиваційно-потребової та ціннісно-сміслової сфери;

2) визначення на основі проведеного аналізу конкретних завдань і сфер, де можливі профілактичні, дидактичні, корекційні впливи;

3) знаходження, розробка і апробація тактичних прийомів діагностичних і корекційних методик, оптимальних умов, що сприяють їх реалізації [2, с. 46].

Такого роду завдання можуть реалізовуватися в чотири етапи:

1) мотиваційний (створення високої особистісної зацікавленості в пропорованих психокорекційних заняттях);

2) орієнтаційний (вводяться численні мотиви-альтернативи, вибір);

3) установчий (формується особистісно прийнятні для конкретного підлітка мотиви «змін», наприклад, індивідуальні установки «на тверезість», безконфліктні взаємини з матір'ю);

4) діяльнісний (розробка для підлітка розгорнутих планів і програм організації майбутньої поведінки в рамках певної діяльності – спортивної, творчої, навчальної, трудової т. ін.) [3, с. 78].

Після діагностики і кваліфікації потребнісного стану соціальний працівник пропонує підлітку поспробувати свої сили в різних видах діяльності – від простих контактів із ровесниками в клубі чи гуртку до складних і творчих занять. Підліток повинен мати широкий спектр вибору, щоб першопочатковий дифузний стан перетворити в мотивоутворення, що може бути основою психокорекційного впливу. Технології соціальної роботи з дезадаптованими дітьми та підлітками можна розділити на дві групи: організаційні та конкретні технології соціальної роботи. Організаційні технології загалом спрямовані на вияв дітей групи ризику, діагностику їх проблем, розробку програм індивідуально-групової роботи і забезпечення умов для їх реалізації.

Етапами реалізації організаційних технологій можуть бути такі.

1. Формування банку даних дітей та підлітків груп ризику. Створюється соціальними працівниками разом із зовнішніми державними установами, такими як служби у справах неповнолітніх, кримінальна міліція, органи освіти та охорони здоров'я. У банк включається інформація про дітей з неблагополучних сімей, безпритульних, які займаються перехідним

бродяжництвом, знаходяться в реабілітаційних центрах або шкідників правопорушення, а також тих, хто не підлягає кримінальній відповідальності через вік.

2. Діагностика проблем особистості і соціального розвитку дітей і підлітків, які потрапили в сферу діяльності соціального працівника. Соціальний працівник діагностує проблеми особистості та соціального розвитку дітей і підлітків, з'ясовуючи їх індивідуальні особливості, інтереси, потреби та проблеми. Він розглядає причини зміни поведінки, аналізує конфліктні ситуації та умови взаємодії в мікросередовищі дитини.

3. Розробка програм діяльності з дитиною, групою, спільнотою. Після діагностики соціальний працівник розглядає проблему та обирає відповідні психолого-педагогічні й соціальні методи для її вирішення як індивідуально, так і в групах. Програми розробляються за участю представників відповідних служб та органів влади [1, с. 637].

Щодо конкретних технологій соціальної роботи актуальною на часі є розробка програм профілактичної роботи. Цей напрям діяльності здійснюється на основі можливостей ефективної взаємодії соціального працівника і потенційного клієнта, що реально виявляється на попередніх етапах роботи. Програми індивідуальної профілактичної роботи з неповнолітніми, які мають проблеми з залежностями, можуть розроблятися і реалізовуватися соціальним працівником лише під контролем наукового консультанта – професійного спеціаліста з питань узалежнень (лікаря-нарколога, психолога, який спеціалізується в цій галузі, та ін.) [1, с. 638].

Таким чином, дослідження сучасних реалій сімейного неблагополуччя виявляє гостру потребу в ефективних інструментах соціальної роботи. Широкий спектр технологій, що застосовуються в цій галузі, дозволяє вибирати оптимальні стратегії для кожного конкретного випадку, сприяючи успішній соціалізації дітей та зміцненню сімейних відносин. Це підтверджує актуальність та перспективність розвитку соціальної роботи з неблагополучною сім'єю.

Література

1. Гітун Н. Технології соціальної роботи з дезадаптованими дітьми і підлітками. Дитинство без насилля: суспільство, школа і сім'я на захисті прав дітей. 2014. С. 637-638

2. Максимова Н. Виховна робота з соціально дезадаптованими школярами. ІЗМН, 1997. С. 45-50

3. Трубавіна І. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю. Навчальний посібник. ДЦССМ, 2003. С. 70-77

3. Тюптя Л. Т. Соціальна робота: Теорія і практика: ВМУРОЛ «Україна», 2004. С. 460-473

4.Шахрай В.М. Технології соціальної роботи. Навчальний посібник. Центр навчальної літератури, 2006. – с. 208-222

Лукашева Владислава,
4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Соціальна робота»
Маріупольський державний університет

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДІВ АРТ-ТЕРАПІЇ СОЦІАЛЬНИМ ПЕДАГОГОМ У РОБОТІ З ДІТЬМИ (ООП)

Арт-терапія – це терапія мистецтвом [1]. Це метод психотерапії, який дозволяє з допомогою творчості пережити внутрішні конфлікти, тривогу, страхи, що турбують людину. Арт-терапія підходить не лише дітям, а й дорослим. Перевага цього методу у роботі з дітьми є такою, що цей метод є достатньо екологічним[1]. Арт-терапія простими засобами активізує внутрішній потенціал кожної дитини, незалежно від її функціонального стану, сприяє зміцненню і встановленню гармонії особистості, формує її творчу позицію. При цьому дитина вчиться спілкуватися з навколишнім світом на рівні екосистеми, використовуючи образотворчі, рухові та звукові засоби [2].

Тепер перейдемо до методів арт-терапії які використовують соціальні педагоги у роботі з дітьми (ООП).

Лялько-терапія. Одним із найцікавіших напрямків терапії є створення вистав за допомогою ляльок. **Лялько-терапія** – це розділ психотерапії (арт-терапії), яка використовує як основний прийом корекційного впливу ляльки, яка є проміжним об'єктом у взаємодії дитини і дорослого. Приймаючи участь у лялькових виставах, учні навчаються грати сюжетні ролі за казкою й “приміряти” ту чи іншу роль на себе. Під час заняття діти отримують задоволення від пізнання навколишнього світу та вчать керувати собою та відчувати темпоритм сюжету. Ляльковий театр спрямований на формування емоційної сфери дитини з психо-неврологічними розладами, розвиває пам'ять, мислення, увагу та уяву, а також дає позитивні результати в роботі з дітьми фізіологічними проблемами [2].

Мета лялько-терапії: допомога дитині ліквідувати хворобливі переживання, укріпити психічне здоров'я, покращити соціальну адаптацію, розвинути самосвідомість, вирішити конфлікти в умовах колективної творчої діяльності [2].

Ізотерапія. У розвитку дитини і в корекційному процесі особлива роль належить образотворчій діяльності (малюванню). У перші роки життя дитини воно сприяє розвитку

сенсорно-моторної координації, формує зорові образи, допомагає оволодінню формами, сприяє розвитку міжпівкульної взаємодії, оскільки в процесі малювання координується конкретно-образне мислення, яке пов'язане з роботою правої півкулі, та абстрактно-логічне, за яке відповідає ліва півкуля головного мозку [2].

Проективний малюнок сприяє самопізнанню, взаєморозумінню і активізації групового процесу. Із дітьми, котрі мають затримку психічного розвитку слід займатися малюванням плоских предметів, працювати за трафаретом, шаблоном, змальовувати та ліпити [2].

Малювання розвиває чуттєво-рухову координацію, вимагає взаємодії багатьох психічних функцій. Основна мета ізо-терапевтичних технологій: корекція емоційно-вольової сфери дитини. Окрім цього, це й профілактика психосоматичних захворювань, які у даний час помітно витісняють всі інші внаслідок підвищення темпу життя, збільшення емоційних перевантажень, ріст депресивних тенденцій. У роботі доцільно використовувати такі форми ізо-терапевтичного впливу як створення індивідуальної творчої роботи, малювання в парі на спільному аркуші паперу, групові форми роботи – створення спільної великої роботи [2].

Доцільно використовувати нетрадиційні методики малювання: кляксографія, симетрія, абстрактний малюнок, малювання пальчиками, воском, ватними тампонами і т.д., в роботі використовуються різноманітні матеріали: рамочки, печатки, трафарети, шаблони, палички, зубні щітки, природний матеріал, мило, свічки, поролон [2].

Фольклорна арт-терапія – це лікування шляхом залучення людини до різних видів народного мистецтва. Фольклор логічно вписується в природний розвиток особистості, вчить підтримувати зв'язок та взаємодіяти з оточенням. На основі кожного з напрямів і елементів фольклору можна вибудовувати психокорекційну роботу щодо самопізнання й розвитку особистісних якостей у найрізноманітніших за складом і віком групах [2].

Конструювання. З метою покращення корекційної роботи з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку успішно використовують ліплення із глини, пластиліну, хліба; плетіння з волокнистих матеріалів; рвану аплікацію; дитяче конструювання; орігамі. Ліплення має велике значення для розвитку і виховання дитини, бо розвиваються м'язи кисті рук, удосконалюється окомір, відпрацьовується узгодженість рухів, у дитини виховується звичка послідовного виконання роботи [2].

Орігамі. Серед сучасних засобів і напрямів в арт-терапії є відносно новий перспективний напрям – орігамі – конструювання різноманітних паперових фігурок шляхом складання квадрата без вирізання та склеювання. Численні дослідження свідчать про те, що заняття орігамі покращує якість життя дітей-інвалідів, зменшує рівень тривожності, допомагає забути біль і горе, підвищує самооцінку, сприяє налагодженню дружніх відносин,

взаємодопомоги в колективі. Займаючись оригамі, дитина стає учасником захоплюючої дії перетворення паперового квадрата в оригінальну фігурку – квітку, коробочку, метелика [2].

Оригамі володіють наступними психотерапевтичними властивостями: підвищують активність правої півкулі мозку і врівноважують роботу обох півкуль; підвищують рівень інтелекту в цілому; активізують творче мислення; знижують тривожність і допомагають легше адаптуватися до важких ситуацій; покращують пам'ять і окомір [2].

Бібліотерапія – психологічна допомога, зняття душевного стресу і лікування людей в основі якого лежить читання ними книжок певного змісту і тематики. Вона займається вивченням особливостей читацького сприйняття під час хвороби і розробкою способів психологічної корекції за допомогою спеціально підібраної літератури. За допомогою книги можна досягнути потрібного терапевтичного впливу на хворих і профілактичного впливу на здорових, стимулювати у них позитивні і погасити негативні настрої [2].

Казкотерапія – це один із ефективних методів роботи з учнями початкових класів, які зазнають тих чи інших емоційних та поведінкових труднощів. Суть цього методу у створенні особливої казкової атмосфери, яка робить мрії дитини дійсністю, дозволяє дитині вступити у боротьбу зі своїми страхами, комплексами [2].

Казкотерапія дає можливість розв'язати такі завдання, як корекція мовлення, розвиток дрібної моторики рук, активізація процесів мислення, розвиток уяви, збагачення словникового запасу, розширення палітри емоцій, що особливо важливо у роботі з різними психо-неврологічними розладами [2].

Пісочна терапія. Цей метод можна використовувати в роботі з дітьми з таким спектром проблем, як різні форми порушень поведінки; складнощі у взаєминах з дорослими однолітками; підвищена тривожність, страхи; неврози [2].

Мета пісочної терапії: виявити та охарактеризувати особливості особистості дитини; налаштувати на розуміння себе і свого «Я» у світі і життєвої діяльності; навчитися створювати модель своїх фантазій на піску і пояснювати їх; проаналізувати комунікативні труднощі позбавити від страхів і психологічних травм. Малюк може розвинути мислення, пам'ять, увагу, фантазію, комунікативні навички, позбутися тривожності, агресивності та страхів і, що важливо, – дрібну моторику пальців. Можливість самовираження у пісочній терапії особливо важлива для тих, кому, із якихось причин, важко втілити свої переживання в слова – наприклад, тим, чиї переживання настільки гострі і болючі, що стикатися із ними безпосередньо важко, або для тих, хто має вади мови, розумового розвитку, чи нещодавно отримав інвалідність [2].

Фото-терапія – це своєрідний засіб самовираження, самопізнання, соціалізації та емоційно-чуттєвого виховання людини. Завдання фото-терапії: подивитися на ситуацію під

іншим кутом зору; показати, що той чи інший вибір в житті робився у співвідношенні зі знаннями і можливостями в даний період [2].

Кінотерапія – це перегляд популярних художніх кінофільмів, а для дітей – мультфільмів, з обговоренням у подальшому в групі, – творчий процес самопізнання в комфортній атмосфері [2].

Екотерапія загальний термін для цілого ряду напрямів психологічної підтримки, які використовують зв'язки з природою. Екотерапія включає в себе ландшафт-терапію, саден-терапію і прогулянкову терапію, фітотерапію, аромотерапію, зоотерапію, флоро-терапію та багато інших напрямків і є одним з компонентів лікувального процесу з відновлення психологічного благополуччя. Одне з основних завдань екотерапії – допомога дітям і підліткам з різними емоційними і поведінковими розладами [2].

Музикотерапія – подолання бар'єрів у спілкуванні, покращення розуміння себе та інших, зняття психічного напруження, створення можливостей для самовираження, набуття навичок адекватної групової поведінки та соціалізації молоді людини в суспільстві. До того ж це засіб корекції функціональних рухових, психогенних або соціальних відхилень, бо за допомогою своїх специфічних форм і методів впливає на осіб із соціальними, психічними та соматичними відхиленнями. Музикотерапія є джерелом активізуючої творчості та соціальної стимуляції, що оздоровчо впливає на емоційну й вольову сферу людини. Кожний з елементів музикотерапії, якою б формою він не виражався (вокальною, інструментальною, мовленнєвою, руховою чи образотворчою), вступає у специфічний зв'язок з індивідом [2].

Отже, можна зробити висновки, що соціальні педагоги в своїй практиці використовують різні інноваційні методи арт-терапії для вирішення різних психологічних аспектів у дітей.

Література

1. Аргірова Г., Що таке арттерапія та чому вона ефективна у роботі з дітьми під час війни. URL :<https://voices.org.ua/news/shcho-take-artterapiia-ta-chomu-vona-efektyvna-u-roboti-z-ditmy-pid-chas-viynu/> (дата звернення: 08.11.2024).

2. Черничук І., соціальний педагог, Новороздільський професійний ліцей будівництва та побуту. Використання методів арт-терапії у роботі соціального педагога. URL :<https://naurok.com.ua/vikoristannya-metodiv-art-terapi-u-roboti-socialnogo-pedagoga-344468.html> (дата звернення: 08.11.2024).

Понятовська Олександра,
2 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання,
освітня програма «Практична психологія»
Маріупольський державний університет

ПОСТТРАВМАТИЧНЕ ЗРОСТАННЯ ЧЕРЕЗ МАЙНДФУЛНЕС ЯК ШЛЯХ ДО ВІДНОВЛЕННЯ ВНУТРІШНЬОЇ СИЛИ

Дослідження позитивного посттравматичного зростання через практику майндфулнесу набуло особливого значення у зв'язку з воєнними діями в Україні, вимушеною еміграцією та загостренням хронічних хвороб серед населення. У цих складних умовах люди зазнають не тільки фізичних і матеріальних втрат, але й глибоких емоційних потрясінь, що можуть суттєво вплинути на їхню психіку та загальне здоров'я. Втрата дому, звичного оточення, близьких людей та зміна середовища викликають серйозний стрес, який вимагає комплексного підходу для подолання та ефективної адаптації. Практика майндфулнесу, спрямована на усвідомленість і присутність у теперішньому моменті, надає людям інструменти для зниження рівня тривожності та стресу, сприяє розвитку внутрішньої стійкості та здатності переосмислити травматичний досвід. Це особливо важливо для тих, хто пережив або продовжує переживати наслідки війни, адже майндфулнес допомагає перевести фокус із відчуття безпорадності на відновлення контролю над власним життям, зміцнення самоповаги та формування нових особистісних ресурсів. Майндфулнес-практики у психокорекційних програмах надають можливість не тільки знизити психологічне напруження, але й підтримати процес посттравматичного зростання, що є надзвичайно важливим для інтеграції травматичного досвіду в новий життєвий контекст.

Основна мета цього дослідження полягає в оцінці ефективності майндфулнесу як засобу психологічної реабілітації та підтримки посттравматичного зростання. Акцент зроблено на його здатності змінювати сприйняття травматичного досвіду та сприяти відновленню внутрішньої сили особистості.

Дослідження проводилося у два етапи. Перший етап включав емпіричне дослідження за допомогою опитувальника в Google-формі, розробленого для оцінки переживань респондентів щодо травматичних подій та виявлення способів підтримки психічного здоров'я. Використовувалися такі методики: Шкала оцінювання уважності та усвідомленості в повсякденному житті (MAAS) (К.В. Браун, Р.М. Раян), Опитувальник «Оцінка особистісного зростання після травматичних подій» (О.Б. Стуліка, О.В. Понятовська), Шкала тривоги

Спілбергера (STAI) (Ч.Д. Спілбергер), Оксфордський опитувальник щастя (ОНІ) (М. Аргайл, П. Хіллз), Шкала інтолерантності до невизначеності (Н.М. Карлетон).

Другий етап передбачав впровадження психокорекційної програми «Живу і відчуваю зараз – програма майндфулнес та особистісного зростання», спрямованої на зниження тривожності та розвиток емоційної стійкості через техніки майндфулнесу, дихальні вправи та тілесно-орієнтовані практики. Учасники пройшли повторне опитування для оцінки змін у психоемоційному стані.

Аналіз результатів показав, що на початковому етапі респонденти демонстрували високі рівні тривожності та інтолерантності до невизначеності, а також низькі показники загального рівня щастя. Після участі в програмі психокорекції спостерігалось значне зниження рівня тривожності, підвищення рівня уважності до себе та покращення емоційного благополуччя.

Практика майндфулнесу сприяла переосмисленню травматичного досвіду та розвитку внутрішньої стійкості, що допомогло зменшити почуття безпорадності. Учасники продемонстрували позитивні зміни у своєму емоційному стані. Результати вказують на поліпшення здатності контролювати рівень тривожності, підвищення рівня усвідомленості та загального щастя.

Загальні результати дослідження підтверджують, що майндфулнес є дієвим інструментом підтримки посттравматичного зростання та психологічного відновлення, оскільки сприяє зниженню рівня тривожності та стресу, розвитку внутрішньої стійкості та здатності до емоційної регуляції.

Практика фокусується на теперішньому моменті без оцінок та реактивності, що сприяє інтеграції травматичного досвіду в життєвий контекст, підсилюючи адаптацію [1]. Крім того, майндфулнес сприяє зміцненню внутрішньої стійкості, розвитку співчуття до себе та інших, підвищує здатність до саморегуляції емоцій [3].

Комбінування майндфулнесу з іншими психотерапевтичними методами, такими як Acceptance and Commitment Therapy (АСТ), підвищує ефективність лікування тривожних розладів і депресії [4]. Терапія прийняття та зобов'язання (АСТ) представляє сучасний напрям когнітивно-поведінкової терапії, основною метою якого є розвиток психологічної гнучкості. В АСТ основна увага зосереджується на тому, щоб допомогти індивідам сприймати свої думки та емоції без критики чи внутрішньої боротьби, не намагаючись їх змінювати або уникати.

Майндфулнес є важливою інтервенцією для сприяння посттравматичному зростанню, що дозволяє зосередити увагу на теперішньому моменті, зменшити рівень стресу та тривожності й розвинути внутрішню стійкість [2].

Література

1. Matshaka L., Downing C., Ntshingila N. Facilitation of caring through the development of mindfulness. A concept analysis // International Journal of Africa Nursing Sciences. 2024. № 10. С. 78-87.
2. Mercer J. A. Mindfulness in Education and Religious Education // Religious Education. 2024. Т. 119, № 4. С. 243-247.
3. Quaglia J. T., Brown K. W., Liu S. From mindful attention to social connection: The key role of self-regulation. Journal of Personality and Social Psychology, 2015, Vol. 108, No 5, P. 830–848. DOI: 10.1080/02699931.2014.988124.
4. Sevilla-Llewellyn-Jones, J., Santesteban-Echarri, O., Pryor, I., McGorry, P., & Alvarez-Jimenez, M. (2018). Web-based mindfulness interventions for mental health treatment: systematic review and meta-analysis. JMIR mental health, 5(3), e10278. DOI: 10.2196/10278.

Северіна Неллі,
2 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання,
освітня програма «Практична психологія»
Маріупольський державний університет

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УСПІШНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ СУЧАСНИХ ЖІНОК

Успішна професійна самореалізація сучасних жінок є складним багатовимірним феноменом, який включає в себе не лише досягнення професійних висот, але й інтеграцію особистісних, соціальних та психологічних аспектів. З огляду на актуальність теми в сучасному світі, де жінки активно беруть участь у різноманітних сферах професійної діяльності, виникає потреба в комплексному вивченні цього феномену.

Професійна самореалізація є процесом досягнення особистісної мети у професійній діяльності, в якому людина реалізує свої можливості, таланти, здібності та інтереси. Вона включає не лише досягнення зовнішніх професійних результатів, але й внутрішнє задоволення від роботи, інтеграцію особистісних цінностей і життєвих орієнтацій.

Відомо, що уявлення жінок про особистісну самореалізацію найбільшою мірою пов'язані із реалізацією професійних і соціальних цінностей, емоційним комфортом. Успішна професійна самореалізація є важливою сферою самореалізації жінки і більшою мірою сприяє становленню особистості, ніж реалізація у сімейній сфері. У своїх дослідженнях В. Гупаловська вказує на існування взаємозалежності між самопочуттям жінки і професійною

самореалізацією: успішна професійна самореалізація позитивно впливає на психологічне здоров'я жінки, на позитивне переживання нею успішності становлення та задоволеність життям загалом, а отже, створює позитивне емоційне тло для сімейного життя та подальшого професійного та особистісного зростання. Доведено, що сімейне життя та професійна самореалізація – дві важливі й тісно взаємопов'язані сфери життя жінки. Сучасні жінки відчують потребу реалізовуватися поза межами сім'ї. Успішність особистісного становлення жінки залежить від уміння поєднувати ці дві сфери, здатність досягти автономії і самоактуалізації. Вивчення психологічних особливостей успішної професійної самореалізації особистості значимо і актуально з позиції гендерного підходу, що дозволяє розглядати особливості професійного становлення особистості жінки. Адже недостатня увага до професійної самореалізації жінки призводить до втрати значної частини її духовного потенціалу, який залишається нереалізованим, непотрібним суспільству.

Як зазначає О. Стасенко, саме представниці «слабкої» статі частіше зазнають труднощів, як в пошуку роботи, так і в процесі самореалізації в професії, оскільки до цих пір існують стереотипи про неможливість жінкам поєднувати успіхи і досягнення у професійній діяльності з благополучним шлюбом і повноцінною сім'єю, наявний подвійний стандарт у підході до виховання підростаючого покоління, у розподілі обов'язків у сім'ї та на робочих місцях.

Існує кілька моделей, які описують різні шляхи професійної самореалізації жінок:

1. **Модель «Баланс між роботою і життям» (Work-Life Balance).** Згідно з цією моделлю, успіх у професійній діяльності не лише залежить від кар'єрного росту, але й від здатності жінки досягти балансу між робочими та особистими обов'язками. Це вимагає розвитку навичок організації часу, делегування обов'язків та підтримки здоров'я.

2. **Модель «Трансформації професійної ідентичності» (Кар'єрний розвиток жінок).** Ця модель акцентує увагу на процесі розвитку професійної ідентичності жінок через зміну ролей і зміни у сфері роботи. Вона передбачає, що жінки мають можливість розвиватися, змінюючи свій кар'єрний шлях, особливо у періоди змін у житті, таких як материнство чи зміна професії.

3. **Модель «Підтримка та наставництво».** Згідно з цією моделлю, підтримка з боку родини, колег, керівництва та наставників є критично важливою для успішної професійної самореалізації. Вона передбачає, що для досягнення успіху в кар'єрі важливо мати наставника або приклад для наслідування.

Успішна професійна самореалізація сучасної жінки – складний психологічний феномен, що представляє собою цілеспрямований процес і результат позитивних змін у

ціннісно-смісловій сфері особистості й залежить від позитивної динаміки ставлення жінки до себе, до своєї родини, до інших людей, до професійної діяльності й світу в цілому.

Самореалізація жінки в професійній діяльності має свою специфіку, яка тісно пов'язана з питанням її соціальної ролі, соціального призначення, права на творчість. Особливості перебігу процесу гендерної соціалізації жінки на різних етапах онтогенезу, специфіка самосприйняття та усвідомлення нею своєї індивідуальності визначають характер її успішної професійної самореалізації.

На думку багатьох психологів, жінки користуються своїм унікальним умінням реалізовуватися в професії не так, як чоловіки, і домагаються успіху в професійній кар'єрі не всупереч тому, що певні людські риси завжди вважалися «жіночими» і ніби не відповідали вимогам, що висуваються до керівника, а саме завдяки цим рисам.

Поєднання ділових рис особистості жінки з її ремінними якостями, з одного боку, може заважати професійному зростанню жінки, а з іншого – стати виключно благодатним ґрунтом для досягнення найвищих висот в її професійній діяльності.

Література

1.Вівчарик Т.П. Психологічні механізми самореалізації жінки (на прикладі жіночої молоді, включеної у творчу професійну діяльність): Автореф. дис.канд. психол. наук: 19.00.01/ун-т ім. Тараса Шевченка. К.,2000. 16с.

2.Гупаловська В.А. Професійна самореалізація як чинник становлення особистості жінки: Автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.01/ Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. К., 2005.-25с.

3.Мірошниченко О.М. Особливості самоактуалізації жінки у професійній діяльності: дис. канд. психол. наук: 19.00.01, Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка, Київ, 2007.- 279с.

4.Муляр В.І. самореалізація особистості як соціальна проблема (філософсько-культурологічний аналіз), ЖІТІ, Житомир,1997.-214с.

Соловянчук Катерина,
4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Соціальна робота»
Маріупольський державний університет

МЕДІАТОРСЬКА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Зростання соціальної ролі особистості, гуманізація і демократизація суспільства, динамізм соціально-економічних і соціокультурних процесів, їхня інтеграція та глобалізація вказують на важливість формування у фахівців соціального напрямку спеціальної професійної підготовки для побудови конструктивних безконфліктних відносин. Актуальною у світі стає професія медіатора – дипломованого фахівця з управління конфліктами, спроможного організувати ефективну комунікацію між сторонами конфлікту, забезпечити між ними відносини співпраці у розв'язанні існуючої проблеми та спільний пошук рішення, яке максимально враховувало б інтереси і бажання сторін .

Медіаторська компетентність є необхідною складовою для професійної діяльності соціальних працівників, тому система професійної підготовки студентів до ролі медіатора спирається на науково-методичне обґрунтування необхідного забезпечення навчального процесу у вищій школі з урахуванням потреб соціальної практики та професійної компетентності майбутнього спеціаліста [3; 4].

Лиш в останні роки медіація стала застосовуватись в Україні належним чином, тому саме зараз відбувається процес її закріплення на законодавчому рівні, підтвердженням чого є реєстрація законопроектів про медіацію у Верховній Раді України. Так, останнім, був зареєстрований 27.03.2015 р законопроект «Про медіацію» № 2480. Ціллю якого є введення на законодавчому рівні правового інституту медіації та створення правових умов для застосування процедури медіації в Україні [1; 2; 3].

Цей законопроект закладає і окреслює правові основи проведення позасудової процедури врегулювання конфліктів (медіація) за взаємною згодою сторін конфлікту і участю посередника (медіатора), а також визначає принципи медіації, регламентує процедуру та порядок її проведення, визначає правовий статус медіатора, його права і обов'язки, відповідальність. Варто також зазначити, що нині, попри брак спеціального законодавства, Україна може похвалитися своїм власним досвідом застосування процедури медіації, який підтверджує високу ефективність цього інституту при вирішенні конфліктів.

На території України діє низка регіональних груп з медіації, які об'єдналися в Національну асоціацію медіаторів України. В країні є Український Центр Медіації, що створений при Києво-Могилянській Бізнес-Школі, Львівський, Подільський та Київський центри медіації – всі вони здійснюють свою діяльність та звітують її результати в мережі Інтернет.

Окремі теоретичні та практичні аспекти медіації як альтернативного способу вирішення конфліктних ситуацій висвітлювалися у працях Л. Морської, Н. Гришиної, Н. Лаврової, В. Лаврова, Л. Петришин, Є. Сорокіної, М. Вдовіної, М. Кузьминої, О. Белінської, Г. Єрмоєнко. Як зазначає А. Гаврилишин медіаторство має два позитивні аспекти впливу на процес врегулювання конфлікту. По-перше, присутність на переговорах третьої сторони сама собою має позитивний ефект, оскільки знижує міру деструктивності у взаємодії сторін. По друге, медіаторство, спрямоване на організацію ефективної комунікації, діалогу між сторонами конфлікту, робить їх активними учасниками процесу розв'язання конфлікту [3].

У сучасному суспільстві медіація – інноваційний підхід до вирішення виникаючих конфліктів. Історія її розвитку в різних країнах підтверджує ефективність медіації у врегулюванні різного роду конфліктних ситуацій. Філософське і психологічне обґрунтування медіації, а також практика юридичного використання зумовлюють перспективи її розвитку [4]. Не менш широке поле для застосування медіації можна знайти в освітній сфері, де вона може стати плацдармом для прищеплення молоді культури конструктивного вирішення конфліктів. Крім того, вона може бути ефективною в цілях профілактики вікових криз і як наслідок правопорушень серед неповнолітніх [1; 2; 3].

Соціальний працівник в ролі медіатора повинен володіти рядом професійних складових, однією із яких є професіоналізм, що дозволяє майбутньому фахівцю знаходити узгоджене рішення в умовах протиріч сторін і формулювати мирову угоду між ними. Слід зазначити, що вміння медіатора затребувані також і в розв'язанні різного роду конфліктів, їхнього запобігання, а також налагодженню партнерських відносин і підвищенні функціонального ресурсу мікросоціальних утворень, в тому числі, сімейних, виробничих, навчальних та громадських.

Узагальнюючи можна сказати, що випадки успішного завершення переговорів сторін конфлікту в форматі медіації поодинокі, але це скоріше виняток, ніж правило. І головними причинами такої ситуації є відсутність законодавчо закріпленого механізму медіації та брак теоретичних і практичних досліджень стосовно цієї теми.

Тому компетентність медіатора характеризується сукупністю знань, умінь і навичок, а також перш за все особистісних, інтелектуальних (когнітивних) і емоційно-мотиваційних особливостей.

Література

1. Альтернативне вирішення спорів (медіація). URL:<http://avantgardelaw.webnode.com.ua/mediation/> (дата звернення: 20.10.2022).
2. Бородін Є. Медіація як основа громадянського діалогу: неоінституціональний аспект URL: <http://www.dridu.dp.ua> (дата звернення: 21.10.2022).
3. Гаврилишин А.П. Медіація як альтернативний спосіб вирішення спорів. Науковий Вісн. Херсон. держ. ун-ту. 2014. №5. Т. 1. С. 275-278.
4. Петришин Л.Й. Роль соціального працівника як медіатора у врегулюванні конфліктів. Педагогічна освіта: теорія і практика: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, 2017. Вип. 24 (2-2017). Ч.2. С. 163-171. Вікторія Г.

Столяренко Дар'я,

4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Соціальна робота»
Маріупольський державний університет

ДЕВІАНТНА ПОВЕДІНКА ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Відхилення від прийнятих у суспільстві норм, або девіантна поведінка, є однією з найбільш актуальних соціально-психологічних проблем сучасності. Вона охоплює широкий спектр проявів – від незначних порушень до серйозних злочинів, що порушують соціальну гармонію, сприяють зростанню напруженості, відчуження та дезадаптації в суспільстві. Вивчення причин і механізмів девіантної поведінки є важливим для збереження соціального порядку, оскільки воно дозволяє виявити особистісні та суспільні фактори, які провокують такі відхилення, а також розробити дієві профілактичні заходи.

Основні причини девіантної поведінки можна виділити за кількома ключовими напрямками:

1. Індивідуальні чинники. Психологічні особливості, такі як підвищена агресивність, ризикованість або труднощі з адаптацією до суспільних норм, можуть бути факторами ризику. Згідно з деякими теоріями, основою девіантної поведінки можуть бути внутрішні конфлікти, занижена самооцінка чи прагнення до самоствердження.

2. Сімейне середовище. Невдале сімейне виховання, дисфункціональна родина або брак підтримки близьких можуть сприяти формуванню відхилень у поведінці. Оскільки сім'я є

важливим інститутом соціалізації, її проблеми безпосередньо впливають на поведінку особистості.

3. Соціально-економічні умови. Безробіття, матеріальна скрута, обмежений доступ до освіти та культурних благ створюють передумови для відхилень. Нездатність задовольнити базові потреби легальними способами часто спонукає до пошуку незаконних альтернатив.

4. Вплив оточення. Однолітки, соціальні групи або маргінальне середовище можуть пропагувати антисоціальну поведінку. Для підлітків девіація часто стає способом самоствердження або здобуття визнання.

5. Культурні та ідеологічні аспекти. Уявлення про норми та відхилення можуть варіюватися залежно від культурного контексту. Криза цінностей чи трансформація суспільних норм нерідко призводять до збільшення випадків девіантної поведінки [1].

Наслідки девіантної поведінки для суспільства є значними. Вона сприяє руйнуванню соціальних зв'язків, знижує рівень довіри, підвищує тривожність серед людей і створює додаткове навантаження на системи забезпечення правопорядку.

Розуміння мотивів та механізмів таких проявів дає змогу формувати стратегії для гармонізації соціального життя [2].

Для вирішення цієї проблеми потрібен комплексний підхід, що включає:

Превентивні заходи. Розробка соціальних програм, які сприяють підтримці сімей, розвитку позитивних моделей поведінки серед молоді та покращенню умов для їх навчання й дозвілля.

Психологічна допомога. Підтримка фахівців може допомогти особам із девіантними нахилами впоратися з внутрішніми конфліктами, підвищити самооцінку та навчитися ефективно адаптуватися в суспільстві. Законодавчі заходи. Державна політика повинна бути спрямована на подолання нерівності, створення доступу до освіти, працевлаштування та підтримки громадян [3].

Узагальнюючи, девіантна поведінка є складною соціально-психологічною проблемою, яка вимагає комплексного вивчення та інтеграції зусиль для профілактики, підтримки та реабілітації, що сприятиме стабільності та гармонії у суспільстві.

Література

1. Бех І.Д. (2003). Виховання особистості: Теорія і практика. Київ: Либідь. с. 52
2. Фролова І.С. (2005). Соціальна педагогіка: теорія та практика. Київ: Центр учбової літератури. с.161
3. Юркевич В.С. (2004). Психологічні основи соціалізації особистості. Київ: Либідь. с. 181

Тірон Вікторія,
4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Соціальна робота»
Маріупольський державний університет

ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТОК У СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ НАВИЧОК САМОМЕНЕДЖМЕНТУ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Формування та розвиток навичок самоменеджменту соціальних працівників є надзвичайно важливим фактором професійної діяльності. Самоменеджмент визначено як технологію самореалізації соціального працівника у професійному та особистісному просторі. Запропоновано прийоми самоменеджменту, які здатні забезпечити самомотивацію, саморозвиток і самоорганізацію соціальних працівників в процесі здійснення професійної діяльності. Ключові слова: самоменеджмент, соціальний працівник, таймменеджмент, раціональне планування професійної діяльності, тренінг. Особливості функціонування сучасного цивілізованого світу, що пов'язані з невідпинним розвитком технологій передачі та обробки інформації, потребують сьогодні від соціального працівника знань, умінь і навичок, які б допомагали йому миттєво реагувати на зміни зовнішнього середовища.

Сьогодні фахівець соціальної роботи повинен володіти новітніми методиками і технологіями своєчасного прогнозування напрямів розвитку соціально-економічних і культурно-цивілізаційних процесів, уміти визначати стратегічні цілі, приймати оптимальні рішення. Він постійно має розвивати власний інтелектуальний потенціал для підвищення конкурентоспроможності через генерування нових ідей та швидкого їх впровадження в практичну діяльність як реакцію на суспільні виклики. Увійшовши в соціальну роботу як новий напрям менеджменту, самоменеджмент став відповіддю на такі зміни в управлінні сучасними соціальними закладами.

1) Зростання масштабів змін в світі загалом і соціальній сфері зокрема детермінує пошук нових підходів до роботи соціальних закладів і надання соціальних послуг, що вимагає від соціальних працівників необхідність саморозвитку.

2) Ринкові умови управління соціальними закладами вимагають від їхніх керівників опанування інноваційних управлінських прийомів, 17 що потребує об'єктивної оцінки власного потенціалу, саморозвиток необхідних знань та вмінь.

3) Стреси, перенавантаження (фізичні та емоційні), завищені вимоги з боку споживачів послуг, рольові конфлікти, низький рівень «матеріального визнання» праці, необхідність ухвалювати нестандартні рішення в обмеженому часі та інші аспекти

практичної соціальної роботи обумовлюють невизначеність майбутнього, що вимагає від керівників соціальних служб і персоналу уміння керувати собою.

Дослідження особливостей практичної соціальної роботи показує, що першорядною є проблема ефективності професійної діяльності, в якій співвідносяться цілі, витрати і коефіцієнт корисної дії у наданні клієнтам відповідної допомоги. Науковці пояснюють зазначене тим, що соціальні служби не мають достатніх ресурсів – матеріальних і людських (не вистачає кадрів), а ті, що працюють – перевантажені роботою. Враховуючи ці обставини, вагомим і оптимізуючим фактором соціальної роботи виступає фахівець закладу – соціальний працівник, який здатний керувати власним робочим навантаженням. За розумінням Є. Дєдова, менеджмент соціальної роботи вже структурно містить в собі напрямок самоменеджменту. Робота управлінського персоналу над підвищенням власних особистісних та організаційних характеристик виступає сьогодні як один з напрямів розвитку закладу соціальної роботи, що впливає на ефективність надання соціальних послуг. Трансформації суспільного буття підвищують вимоги до керівництва і персоналу соціальних служб, їхнього професіоналізму і кваліфікації. Крім того, в українських реаліях необхідність розвивати нові управлінські традиції і саморозвитку фахівців соціальної роботи виступають необхідною умовою виживання вітчизняної соціальної сфери в ринкових умовах. Сучасний керівник соціальної служби змушений переходити від менеджерських технологій, орієнтованих на нівелювання характеристик підлеглих, до максимального використання їх індивідуальності, делегування виконавцям повноважень та відповідальності. Наразі активізація професійної діяльності персоналу соціальних служб забезпечується демократизацією менеджменту, участю співробітників у прийнятті рішень, створенням для них можливостей у напрямку поповнення знань і розвитку навичок. У цих умовах особливо необхідним є опанування керівниками соціальних служб сучасним інструментом активізації поведінки персоналу закладу – самоменеджментом.

Самоменеджмент в контексті професійної діяльності соціальних працівників трактуємо як здатність раціонально організувати практичну діяльність для досягнення ефективного результату в соціальній роботі, що передбачає процес внутрішньої мобілізації власних можливостей та ресурсів особистості, активізації цілеспрямованих дій і персональної самоорганізації на робочому місці. Спираючись на уявлення дослідників (О. Бутиліна, О. Штепа та ін.) щодо сутності самоменеджменту, ми визначаємо його як технологію (комплекс прийомів, алгоритм дій) самореалізації фахівця в професійному та особистісному просторі шляхом оптимального управління і раціонального використання особистих (зокрема, емоційних) ресурсів. Формування і розвиток навичок самоменеджменту соціальних працівників має стати одним із провідних напрямів управлінської роботи у

відповідних організаціях . Самоменеджмент у процесі професійної діяльності соціального працівника включає такі складові: уміння спланувати практичну діяльність; володіння техніками раціонального планування професійної діяльності; здатність до візуалізації і прогнозування результатів соціальної роботи; володіння прийомами і техніками самомотивації, самоорганізації і самоменеджменту; оперування основними методами тайм-менеджменту.

Процес формування і розвиток навичок самоменеджменту соціальних працівників має стати одним із провідних напрямів управлінської роботи у відповідних організаціях, який варто здійснювати різними менеджерськими прийомами. В літературі з управління за останні роки представлений цілий ряд праць з теорії і практики самоменеджменту. Багато концепцій побудовано на ідеї побудови систем прийомів та методів самоменеджменту, які можна використовувати фахівцям будь-якої сфери, в тому числі й соціальної. Вони мають надзвичайну цінність для прикладної соціальної роботи та, зокрема, управління нею. Практика доводить, що вони містять методологічні можливості і сприяють розвитку професіоналізму соціальних працівників, підвищення їхньої кваліфікації, мотивації персоналу соціальних служб.

Одним з прийомів самоменеджменту, що заслуговує на нашу увагу, це встановлення пріоритетів у виконанні робочих завдань. Його сутність полягає в тому, щоб записувати в будь-якому порядку всі завдання, які потрібно виконати протягом робочого дня або поточного робочого тижня. Для цього потрібно уважно ознайомитися з отриманим масивом завдань і розсортувати їх на чотири групи А, Б, В і К за критеріями «терміновість» і «важливість».

1) Завдання групи А: надтермінові і важливі завдання, які потрібно виконати обов'язково і негайно.

2) Завдання групи Б: важливі справи, але менш термінові, які необхідно виконати у найближчий час. Однак, варто пам'ятати, що тут є небезпека: рано чи пізно ці задачі перетворяться на термінові, і 19 фахівцеві прийдеться вирішувати їх у найкоротші терміни. Тому необхідно, по можливості, такі задачі цілком або частково доручати своїм помічникам або підлеглим. Як результат, фахівець розвантажує себе, а передоручення сприяє мотивації і підвищенню кваліфікації підлеглих / помічників, адже їм довіряються відповідальні справи.

3) Завдання групи В: найменш важливі завдання, які можна тимчасово відкласти або делегувати іншим колегам або співробітникам. 4) Завдання групи К: менш термінові і менш важливі справи. Дуже часто справи цієї категорії «осідають» на робочому столі. Якщо фахівець починає займатися цими справами, то задачі першої категорії не виконуються чи

відбувається перевантаження і, як наслідок, – стрес. Від таких несуттєвих і нетермінових справ варто утримуватися. Не треба боятися відправляти їх до архіву або смітника

Інший прийом самоменеджменту полягає в умінні соціальним працівником аналізувати використання часу. Для цього необхідно в першу чергу провести інвентаризацію усіх видів діяльності і витраченого на них часу за такими складовими:

- 1) аналіз витрат часу;
- 2) аналіз часових утрат;
- 3) аналіз поглиначів часу.

Така перевірка дозволить персоналу соціальної служби виявити причини нерационального використання ними свого часу: - невідомо, на що взагалі фахівець витрачає час; - невідомо, скільки фахівцеві потрібно часу на виконання завдань; - невідомі сильні і слабкі сторони робочого стилю фахівця; - невідомо, які фактори обмежують працездатність фахівця.

Аналіз витрат часу протягом доби треба скомпонувати в шість блоків:

- 1) підтримка життєздатності (харчування, сон, відпочинок);
 - 2) відновлення працездатності (фізичні вправи);
 - 3) допоміжний час (підготовка робочого місця, пошук матеріалів);
 - 4) безпосередньо робочий час (найважливіший блок, в якому для здійснення обліку та аналізу витрат робочого часу соціального працівника необхідно знати характерні види робіт, адже протягом робочого дня доводиться виконувати великий перелік завдань: робота з поштою, планування, зустрічі, наради, телефонні розмови, спілкування з клієнтами та ін.);
 - 5) накопичення життєвого досвіду (читання, спілкування в позаробочий час, відвідування виставок, театрів, музеїв та ін.);
- б) втрати.

Часто для підвищення результативності роботи фахівці збільшують робочий час за рахунок інших блоків. Утім, це нерозумно, адже 20 неправильний розподіл часу і нерациональне його використання часто шкодить здоров'ю людини, негативно впливає на інші, не менш важливі аспекти її життя.

Наступний прийом самоменеджменту передбачає формування у соціальних працівників вміння розподіляти робочий час. Для застосування цього методу фахівцеві варто структурувати робочий час на три компоненти:

- 1) 60% – виконання поточних завдань (запланована активність);
- 2) 20% – резервний час (непередбачувана активність);
- 3) 20% – професійне вдосконалення (творча активність).

Якщо соціальний працівник працює вісім годин на день, то бюджет часу матиме такий вигляд: запланована активність – п'ять годин, на непередбачену й творчу активність – приблизно по півтори години на день.

Уміння розподіляти повноваження серед персоналу також є важливим прийомом самоменеджменту. Приміром, в умовах конкретної соціального закладу передача повноважень відбувається від керівника до підлеглого або підготовлених волонтерів, за рахунок чого у керівника з'являється можливість використання власних підходів в інтересах організації та клієнтів соціальної служби. Варто акцентувати на необхідності формування готовності до передачі повноважень і готовності до роботи в межах розширених повноважень. Процес передачі повноважень серед персоналу закладу повинен відбуватися послідовно, а недостатній рівень готовності соціальних працівників має компенсуватися відповідними тренінгами, які має пройти увесь колектив: керівник, працівники і волонтери.

До навичок самоменеджменту відносять вміння підтримання фахівцями працездатності протягом робочого дня. Враховуючи рекомендації спеціалістів, до числа відповідних рольових дій варто включати:

- підтримка фізичного здоров'я (слідкувати за власною вагою, не перевантажувати себе фізично, уникати шкідливих звичок);
- підтримка психічного здоров'я та розвиток емоційної сфери (визнавати й виражати відчуття, що переживаються;
- встановлювати й підтримувати тісні особисті відношення із оточуючими;
- вчитися на власних помилках);
- подолання життєвих труднощів (управління власними стресами; вміння розслаблятися).

Для підведення підсумків робочого дня варто застосовувати простий, але ефективний прийом самоменеджменту, який називають «методом п'яти пальців»:

- М (мізинець) – розумовий процес: які знання, досвід я сьогодні отримав?
- Б (безіменний палець) – близькість мети: що я сьогодні зробив й чого не досягнув?
- С (середній палець) – настрої: який настрій переважав у мене протягом сьогоднішнього дня?
- У (вказівний палець) – послуга, допомога: чим я сьогодні допоміг іншим людям?
- В (великий палець) – бадьорість, фізична форма: яким було моє самопочуття?.

Для формування і тренування навичок самоменеджменту в професійній діяльності варто використовувати соціально-психологічний тренінг, у межах якого соціальні працівники зможуть, з одного боку, отримати теоретичний мінімум, необхідний для розуміння сутності та практичного застосування тієї чи іншої навички самоменеджменту; з

іншого – достатню кількість практики, що стане підґрунтям для подальшого розвитку умінь і навичок самоменеджменту в професійній діяльності соціальних працівників. Серія тренінгів дозволить здійснювати поступовий розвиток у соціальних працівників навичок тайм-менеджменту і самоконтролю, вмінь відновлювати власний соціально-психологічний баланс тощо.

Підсумовуючи, зазначимо, що безперервність власного професійного зростання і саморозвитку стає сьогодні необхідною умовою для успішної та ефективної професійної діяльності кожного соціального працівника. Навички самоменеджменту мають сприяти розвитку особистості фахівця, підвищувати якість його роботи та бути засобом профілактики стресів, професійних захворювань і ризиків.

Література

1.Бутиліна О., Євдокимова І. Самоменеджмент соціального працівника як управлінське завдання. Соціальна робота та соціальна освіта. 2021. Вип.1(6). С. 5-13.

2.Дєдов Є.Г. Самоменеджмент в соціальній роботі. Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. 2012. №16. С. 25-30.

3.Штепа О.С. Самоменеджмент (самоорганізування особистості): навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. 362 с.

Тур Анастасія

2 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання

освітня програма «Практична психологія»

Маріупольський державний університет

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВІРТУАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Віртуальна ідентичність – це суб’єктивне уявлення особистості про себе, яке формується і демонструється в цифровому середовищі. Вона може відрізнятися від реальної ідентичності та бути альтернативною, ідеалізованою або спотвореною версією «Я».

Формування віртуальної ідентичності пов’язане з рядом психологічних процесів. Вона включає:

– Самопрезентацію – вибір того, як людина хоче виглядати перед іншими в онлайн-просторі. Це може бути як наближення до реального «Я», так і створення ідеалізованого образу;

- саморегуляцію – постійне коригування свого віртуального образу відповідно до отриманого зворотного зв'язку (лайків, коментарів);
- соціальне порівняння – тенденцію порівнювати себе з іншими користувачами, що може впливати на самооцінку.

Сучасні соціальні платформи надають користувачам можливості для самопрезентації та взаємодії з іншими через тексти, зображення та відео. Це стимулює формування нового типу соціальних зв'язків та самовизначення в мережі. Багато користувачів формують свої віртуальні образи з урахуванням соціальних очікувань, орієнтуючись на отримання позитивних оцінок і соціального схвалення. Це може призвести до внутрішнього конфлікту між реальним і віртуальним «Я».

Соціальні мережі стали основним середовищем для формування та трансляції віртуальної ідентичності. Користувачі отримують швидкий і прямий зворотний зв'язок від інших через коментарі, лайки та підписки, що стимулює їх модифікувати свої віртуальні образи для досягнення визнання або соціального схвалення. Однак постійна увага до цих аспектів може мати дві сторони: з одного боку, це стимулює самовираження та креативність, з іншого боку, може призводити до залежності від зовнішніх оцінок [2, с. 120].

Віртуальна ідентичність може суттєво впливати на самооцінку, особливо у підлітків та молоді. Постійне порівняння себе з іншими користувачами та залежність від зовнішніх оцінок можуть призводити до заниження самооцінки або, навпаки, її завищення. Значна різниця між тим, як людина представляє себе онлайн, і тим, якою вона є насправді, може викликати когнітивний дисонанс, тривожність, депресію та емоційне вигорання.

Віртуальне схвалення у вигляді лайків та коментарів стимулює залежність від зовнішніх оцінок, що може деформувати процес формування ідентичності та викликати занепокоєння щодо власної цінності.

Слід додати, що віртуальне середовище часто дозволяє користувачам залишатися анонімними, що може підвищити ризик негативної поведінки, такої як кібербулінг. Це також впливає на формування моральної відповідальності за власні дії онлайн [2, с. 123].

Одним із методів запобігання негативним наслідкам надмірної зануреності в віртуальну ідентичність є цифровий детокс – періодичне обмеження або повна відмова від використання соціальних мереж на певний час. Це допомагає відновити зв'язок із реальним світом, переоцінити значущість віртуального самовираження та знизити рівень тривожності [3, с. 146].

Також буде доречним використання психокорекційних програм та соціально-психологічних інтервенцій, що сприяють розвитку критичного мислення щодо віртуальної

самопрезентації, а також допомагає уникнути залежності від соціальних оцінок та ризиків когнітивного дисонансу.

Занурення у віртуальну реальність і залежність від віртуальної ідентичності можуть мати серйозні психологічні наслідки, серед яких: емоційне вигорання через постійний тиск і необхідність підтримувати привабливий образ; тривожність у зв'язку з постійною потребою відповідати соціальним очікуванням та стежити за реакціями оточуючих; депресія через низьку самооцінку, викликану незадоволенням своїм реальним життям у порівнянні з ідеалізованими образами інших людей [1, с. 78].

Для молоді особливо важливою стає орієнтація на поведінку та стиль життя популярних користувачів соцмереж, які стають моделями для наслідування. Це може як сприяти позитивному розвитку, так і формувати ідеалізовані уявлення про соціальний успіх.

Таким чином, формування віртуальної ідентичності є складним і багатогранним процесом, який суттєво впливає на психологічний стан людини. Усвідомлене управління своєю віртуальною присутністю та баланс між реальним і віртуальним життям є ключовими факторами для підтримки психологічного здоров'я в умовах активного використання інтернету та соціальних мереж.

Віртуальна ідентичність може бути потужним інструментом самовираження, але вона вимагає уваги до свого впливу на реальне життя та емоційний стан людини.

Література

1.Павленко Т.С. Віртуальна ідентичність як феномен сучасної психології. Вісник Національного університету «Львівська політехніка», Серія: Педагогіка, психологія, соціальна робота, (2018), 852, 77-82.

2.Ситник О.В. Психологічні особливості формування віртуальної ідентичності особистості в контексті комп'ютерних ігор. Науковий вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького, Серія: Психологічні науки, (2019), 25(2), 118-124

3.Шевченко О.М. Вплив віртуального середовища на формування ідентичності особистості. Вісник Національного університету «Київський університет імені Тараса Шевченка», Серія: Психологія, (2020), 25(1), 142-149.

Філіппова Олена,
4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Соціальна робота»
Маріупольський державний університет

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ МОНТЕССОРІ-МЕТОДИКИ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Монтессорі-методика є однією з найбільш впливових і широко визнаних педагогічних систем у світі, яка ґрунтується на повазі до індивідуальних особливостей кожної дитини, її інтересів та темпів розвитку. Ця методика передбачає активну роль учня у процесі навчання, створення середовища, що стимулює самостійне дослідження, а також використання спеціальних матеріалів для розвитку різних навичок. Однак однією з найбільш актуальних і важливих сфер застосування Монтессорі-методики є робота з дітьми, які мають особливі потреби.

Діти з особливими потребами, включаючи тих, хто має фізичні, розумові чи емоційні порушення, часто стикаються з труднощами в традиційних формах навчання. Тому застосування Монтессорі-методики в контексті роботи з такими дітьми набуває особливої важливості. Вона дозволяє створити інклюзивне середовище, яке забезпечує індивідуалізацію підходів, сприяє розвитку автономії та самоповаги, а також формує необхідні соціальні й когнітивні навички у дітей з обмеженими можливостями.

Метою цієї роботи є дослідження практичних аспектів використання Монтессорі-методики для дітей з особливими потребами, виявлення її ефективності та потенціалу для розвитку інклюзивної освіти. В межах роботи буде розглянуто теоретичні основи методики, практичні кейси її застосування в різних освітніх установах, а також особливості адаптації матеріалів та підходів до потреб конкретних груп дітей.

1. Монтессорі-методика та її основи

Монтессорі-методика, розроблена Марією Монтессорі, ґрунтується на принципах самонавчання, індивідуалізації навчального процесу та розвитку критичного мислення через активне дослідження. Вона включає спеціально підготовлене середовище, яке заохочує дітей до незалежної діяльності і передбачає використання сенсорних матеріалів для розвитку різних навичок. Основним принципом є повага до природного розвитку дитини та підтримка її унікальних здібностей.

2. Особливості роботи з дітьми з особливими потребами

Діти з особливими потребами потребують особливого підходу в освітньому процесі. Це можуть бути діти з порушеннями розвитку, аутизмом, порушеннями слуху чи зору, розумовою відсталістю або іншими фізичними чи емоційними проблемами. Монтесорі-методика, завдяки своїй інклюзивній природі, є дуже ефективною для таких дітей, оскільки дозволяє адаптувати навчання до індивідуальних потреб кожного учня.

3. Адаптація Монтесорі-матеріалів для дітей з особливими потребами

Однією з ключових переваг Монтесорі-методики є можливість адаптувати матеріали та завдання під потреби дітей з різними порушеннями. Наприклад, для дітей із зниженим слухом можуть бути використані матеріали з візуальними елементами, а для дітей з порушеннями зору — спеціальні тактильні матеріали. Інтерактивні ігри та вправи можуть бути адаптовані для розвитку моторики, мовлення та когнітивних навичок, що є важливим елементом навчання для дітей з особливими потребами.

4. Індивідуалізація та темп навчання

Монтесорі-методика дозволяє врахувати індивідуальний темп розвитку кожної дитини. Для дітей з особливими потребами це надзвичайно важливо, оскільки вони можуть мати інші темпи навчання або специфічні труднощі, які потребують більш тривалого часу для засвоєння матеріалу. Вибіркове та поступове введення нових завдань дозволяє уникнути перевантаження і сприяє розвитку мотивації та самостійності у дітей.

5. Роль педагогів у роботі з дітьми з особливими потребами

Важливим аспектом є роль педагога, який працює з дітьми з особливими потребами за Монтесорі-методикою. Педагог має бути не лише спостерігачем, але й фасилітатором, який допомагає дитині орієнтуватися в навчальному середовищі, створює умови для самовираження і активно підтримує її у процесі навчання. Педагог також має адаптувати матеріали та інструкції з урахуванням особливих потреб кожного учня.

6. Ефективність застосування Монтесорі-методики в інклюзивних закладах освіти

Практичні дослідження та кейс-стаді показують, що застосування Монтесорі-методики в інклюзивних класах значно підвищує рівень самостійності та впевненості дітей з особливими потребами. Вони отримують можливість взаємодіяти з однолітками, що є важливим аспектом соціалізації. Крім того, такі діти здатні розвиватися в комфортному темпі, що дозволяє їм досягати високих результатів у когнітивному, емоційному та соціальному розвитку.

7. Переваги та виклики застосування Монтесорі-методики для дітей з особливими потребами

Основними перевагами є розвиток самостійності, підвищення впевненості, покращення моторних та когнітивних навичок. Однак існують і виклики, зокрема необхідність значних ресурсів для адаптації середовища, специфіка підготовки педагогів та можливі труднощі в інтеграції дітей з різними потребами в загальний клас. Тому важливим аспектом комплексний підхід, що включає кваліфікацію педагогів, правильний вибір матеріалів та створення сприятливого освітнього середовища.

Література

- 1.Карабан, М. І. (2017). *Інклюзивні технології в освіті: теоретичні та практичні аспекти*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. <https://www.karazin.ua>
- 2.Монтессорі, М. (2007). *Методика навчання в дитячих садках*. Київ: Освіта. URL :<https://osvita.ua>
- 3.Соколов, О. В. (2019). *Особливості застосування Монтессорі-методики для дітей з порушеннями розвитку*. Педагогіка і психологія, 3(45), 54-67. URL :<https://www.pp-journal.org.ua>
4. Спіро, М. (2020). *Психологія інклюзивного навчання: застосування Монтессорі-методики*. Журнал спеціальної освіти, 4(12), 88-96. URL :<https://www.spezosvita.org.ua>
5. Волкова, Л. С. (2018). *Інклюзивна освіта: теорія і практика*. Львів: Вид-во Львівської політехніки. URL :<https://www.lp.edu.ua>

Фотова Альона,

4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання,
освітня програма «Соціальна робота»
Маріупольський державний університет

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ДІТЕЙ-СИРІТ У ПРИЙОМНИХ СІМ'ЯХ

На жаль, сьогодні в Україні гостро стоїть проблема розвитку нових форм опіки та виховання дітей, які опинилися в особливо складних та дискомфортних ситуаціях в умовах війни, економічної кризи, соціальної нестабільності та стрімких соціокультурних трансформацій. В першу чергу це стосується дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Роль сім'ї для дитини надзвичайно важлива. Батьки дають дітям життя, відповідають за догляд і виховання, беруть на себе фінансову відповідальність, мають юридичні повноваження, у тому числі на право прийняття важливих рішень від імені дітей. Батьки допомагають відчувати взаємне тепло й любов, передають дітям досвід поколінь, життєві цінності та духовність, виховують дітей, задовольняють щоденні потреби, надають зразки для

наслідування, поступово прищеплюють соціальні й побутові навички, необхідні у самостійному житті. Усі ці потреби життєво необхідні для кожної дитини, яког б віку вона не була [1, с 148].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання проблеми адаптації дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування в прийомних сім'ях. За даними сучасних досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців (Г.М. Бевз, І.В. Пеша, С.А. Воскобойнікова, Б.С. Кобзар, А.А. Ліханов, Н.Ф. Міщенко, А.М. Нечаєва, Є.М. Рибінський, В.С. Яковенко, Л. Є. Просандєєва, Є.О. Смірнова, І.В. Дубровіна, Й. Лангмейер і З. Матейчек та ін.), у прийомних дітей, які виховуються в прийомних сім'ях короткий проміжок часу проглядається стійка тенденція виникнення психічної депривації, яка в свою чергу стає бар'єром для адаптації у прийомній сім'ї. Основними типами психічної депривації є материнська, сенсорна, емоційна, соціальна, комунікативна та рухова. Такий поділ умовний, оскільки на дитину впливає одразу кілька видів психічної депривації [1, с 82].

Специфіка умов утримання і проживання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, є причиною не досить ефективною адаптації та соціалізації вихованців інтернатів у майбутньому, неприйняття соціального оточення поза інтернатом. Ці діти, як правило, не володіють засобами, що допомагають перебороти страх, не отримують стимулу до активної пізнавальної діяльності, не вміють поділитися своїми переживаннями із дорослими. Перебуваючи по декілька років в інтернатних закладах, вони набувають негативних властивостей та якостей, оскільки не засвоюють усього комплексу необхідних соціальних ролей, у них не формуються ті властивості та якості, які потрібні, щоб адекватно сприймати соціальну реальність, оцінювати її та приймати свідомі рішення щодо власних дій у конкретних ситуаціях. Не абияку роль тут відіграють стерильне середовище інтернатних закладів та діюча у них система виховання і освіти.

Найефективнішим способом вирішення проблеми соціального становлення дітей, позбавлених батьківського піклування, є влаштування дитини в сім'ю, в природне соціально-виховне середовище, яке здатне впливати на виховання дитини. Саме в сім'ї формується світогляд дитини, її морально-естетичні ідеали та смаки, норми поведінки, трудові навички та ціннісні орієнтації, тобто всі ті якості, які згодом складають сутність дитини як особистості.

Створення альтернативних сімейних форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, забезпечить дітям, особливо дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківського піклування, право зростати в сімейному оточенні, в атмосфері щастя, любові та взаєморозуміння, відповідно до Міжнародних документів про права дитини. Вимоги цих документів можуть бути виконані. Патронат над дитиною є альтернативною формою соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Відповідно

до Закону України «Про охорону дитинства» «приймна сім'я – сім'я, яка добровільно взяла із закладів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, від 1-го до 4-х дітей на виховання та спільне проживання». Функціонування прийомних сімей регулюється Положенням про прийомну сім'ю, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України [4, ст. 1].

Аналіз соціально-економічної ситуації в Україні дозволив зробити висновок, що найголовнішими факторами, що зумовлюють зростання кількості дітей-сиріт в Україні є економічні, такі як труднощі сімей з дітьми, широке безробіття та погіршення роботи державних інституцій, спрямованих на догляд та виховання дітей, а також соціальні фактори, такі як збільшення кількості кризових сімей, поширення алкоголізму та наркоманії, зниження моральної відповідальності батьків за догляд за дітьми. Соціальна адаптація дітей-сиріт у прийомних сім'ях є великою роботою з усіх сторін: самих дітей, прийомних батьків, соціальних працівників та держави, тому необхідна системна підтримка батькам і дітям заради їх нового, щасливого та здорового життя. Важливо пам'ятати, що кожна дитина індивідуальна та не існує єдиного шляху до її соціальної адаптації, лише час, терпіння та любов: це найголовніше, що потрібно заради їх кращого майбутнього.

Література

1. Бевз, Г. М.. Психологічні особливості адаптації дітей-сиріт у прийомних сім'ях. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка. 2015 Серія: Педагогічні науки, № 145, С. 125-130.
2. Гончарова, О. В. Психологічні проблеми адаптації дітей-сиріт до умов життя в сім'ї. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. 2018 Серія: Педагогіка, 2. 53., С. 145-150.
3. Пеша, І. В. Психологічні проблеми адаптації дітей-сиріт у прийомних сім'ях. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. 2018 Серія: Психологія, 1. 2., С. 145-153.
4. Положення про прийомну сім'ю, затверджене постановою Кабінету Міністрів України. Офіційний веб-сайт Кабінету Міністрів України. URL : https://rivnesoc.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/zakon-ukrayiny_pro-ohoronu-dytynstva.htm (дата звернення: 11.11.2024).

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Гендерна ідентичність – невід’ємна частина розвитку психологічного благополуччя в житті кожної людини. Психологічний аспект гендерної ідентичності охоплює складні взаємодії між внутрішнім відчуттям себе як чоловіка, жінки або особи, що не вписується в традиційні категорії, і тим, як це відображається у поведінці, емоціях, соціальних ролях [1, с. 354]. На це впливає велика кількість як зовнішніх, так і внутрішніх обставин. Соціальний і культурний фактор є одним із найбільших питань, які постають перед людиною у період її активної фази дорослішання. Стрес, який відчуває кожна особина без перешкод може перерости в психологічну травму, яка буде супроводжувати індивідум все життя.

Гендерна ідентичність – це індивідуальне усвідомлення себе як особи певної гендерної належності, що може бути не обов’язково тотожне біологічній статі, з якою людина народилася. З середини 20 століття розвиток гендерної рівності почав збільшуватись у геометричній прогресії, але процес сприйняття людством рішення щодо гендеру інших, до сих пір неоднозначний і нестабільний [1, с. 354]. На момент 2019 року, ми маємо вже досить непоганий прорив в темах гендерного сприйняття суспільства, у фемінізмі і становлення жінок у всіх сферах на рівні чоловіків [3, с. 38]. З кожним роком тема гендерної ідентичності стає все популярнішою. Людство намагається позбутися особистих комплексів, стресу і налаштувати світ на прийняття будь-якого гендеру.

За допомогою теоретичного узагальнення і порівняння різних індивідуумів (аналіз ситуацій, синтез, пізнання психологічного травмування особистостей) було досліджено теоретичні та психологічні аспекти проблеми. Методи групування та узагальнення проблем, схожих історій становлення гендерної ідентичності у дитячому та підлітковому віці надали змогу зрозуміти ряд головних проблем, які виникають під дією культурних особливостей багатьох націй, під дією стереотипів суспільства і соціального тиску на індивідум.

Гендерна ідентичність – напряму залежить від зовнішніх факторів: соціального контакту індивідуму із світом і культурного тиску, іноді від релігійних правил.

Гендерна ідентичність формується через процес самоусвідомлення, коли людина розуміє, як її внутрішнє відчуття гендеру співвідноситься з соціальними та культурними вимогами. Це відчуття може бути стабільним або змінюватися протягом життя. Сьогодні ми

маємо ряд аспектів які впливають на психологічний стан суспільства. Що саме стосується гендерної ідентичності: результат дослідження показав, що найбільше впливає соціальний фактор, який викликає найбільший стрес в людини [1, с.360]. Думка суспільства відіграє в житті кожної людини дуже велику роль, особливо коли її психіка ще не є врівноваженою і ще не встановлена, як благополучна: це вік особини від 5 до 25 років [1, с. 359]. У деяких людей гендерна ідентичність не збігається з біологічною статтю, що може призводити до стресу через цей дисбаланс. Важливою частиною психологічної допомоги в таких випадках є підтримка, розуміння та визнання їхнього самовизначення, а також доступ до медичних, психотерапевтичних та соціальних ресурсів.

Гендерна ідентичність переплітається з іншими аспектами ідентичності, такими як сексуальна орієнтація, етнічність, соціальний клас та інші. Це означає, що кожна людина може переживати свою гендерну ідентичність через специфічний культурний контекст і соціальні умови. Вплив релігійних аспектів в умовах 21 століття є одним із найбільших. На жаль, країни з тоталітарною політикою, яких переважно більше, мають дуже велику проблему з гендерною рівністю і сприйняттям різних гендерних напрямлень [2, с. 206]. Окрім того, суспільні уявлення про «гендер» множинні й ситуативні. Уявлення про те, що означає бути жінкою чи чоловіком, змінюється залежно від історичного та соціально-культурного контексту [3, с. 20].

У сучасному світі спостерігається поступова трансформація традиційних гендерних ролей, що дозволяє більшій кількості людей вільно виражати свою гендерну ідентичність [2, с. 199]. Відкритість до різноманітних гендерних ідентичностей може сприяти зниженню стресу і підвищенню психічного благополуччя соціуму.

Загалом, гендерна ідентичність є вагомою складовою психологічного благополуччя людини. Психологічний підхід до цього питання сприяє створенню більш підтримуючого та інклюзивного середовища; і становлення психологічного здоров'я людства, що позитивно впливатиме на майбутнє суспільства.

Література

- 1.Бем С. (1993). Gender Schema Theory: A Cognitive Account of Sex Typing. № 1: С. 354-362.
- 2.Джудіт Батлер (2006). Гендерна непокоря: фемінізм та підрив ідентичності. № 2 : С. 196-210.
- 3.Т. Марценюк (2021). Гендерна рівність та недискримінація на практиці. № 3 : С. 20-38.

**СЕКЦІЯ
ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ ДІТЕЙ РАНЬОГО І ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Іващенко Валерія,

1 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання,

освітня програма «Дошкільна освіта»

Маріупольський державний університет

**ОСОБЛИВОСТІ ГЕНДЕРНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ДІТЕЙ
СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ**

Гендер – це змодельована суспільством та підтримувана соціальними інститутами система цінностей, норм і характеристик чоловічої й жіночої поведінки, стилю життя та способу мислення, ролей та стосунків жінок і чоловіків, набутих ними як особистостями в процесі соціалізації, що насамперед визначається соціальним, політичним, економічним і культурним контекстами буття й фіксує уявлення про жінку та чоловіка залежно від їх статі [2, с. 11].

Система поділу стать/гендер, ідучи за статево-рольовим підходом, розглядає гендерну поведінку як виконання статевої або гендерної ролі. Жінки виконують жіночу роль хранительки домашнього вогнища, дружини, матері, домогосподині. А чоловіки – чоловічу, що полягає в ролі учасника суспільного та публічного життя, фахівця на роботі, постачальника сім'ї, воїна. Усі люди, за цим підходом, діляться на дві групи і мають потрапити в одну з двох гендерних шухляд. «Теорія гендерних шухляд», обґрунтована Джудит Батлер (Judith Butler) у класичній праці «Гендерний неспокій: фемінізм та підрив ідентичності» – або фемінних жінок, які виконують жіночі ролі або маскулінічних чоловіків, які виконують чоловічі ролі [5]. Згідно з цією теорією, освоєння гендерних ролей відбувається у відповідь на соціальні очікування і під дією соціальних впливів сім'ї, школи, медій, груп одноліток та однолітків, а також під тиском заохочень до пропонованої ролі і покарань за несанкціоновану поведінку. Цей процес засвоєння людиною взірців соціальної поведінки і соціальних знань ще називають соціалізацією [4, с. 43-44].

Сучасна гендерна теорія змінила попередній підхід і висвітлила те, що гендерні ролі обмежують і перешкоджають особистісному розвитку, розвитку емоційного інтелекту, професійній реалізації жіноцтва. Ці застарілі уявлення та очікування гендерної поведінки, а також оцінки того, як конкретний (-а) чоловік/жінка їх виконують, називаються *гендерними стереотипами*.

Поняття гендер є відмінним від статі. Стать, згідно з визначенням Джудіт Лорбер (Judith Lorber), – це континуум, складений із хромосомної статі, гонадальної статі та гормональної статі, які працюють в умовах і під впливом різноманітних середовищ [5, с. 115]. А гендер – це автопрезентація під час взаємодії в різних соціальних контекстах.

Той факт, що ви за фізіологічно-анатомічним параметрами належите до жіночої або чоловічої статі, означає соціально різні речі, в залежності від вашого місця та часу проживання, соціального статусу.

Гендерні вимоги (тобто стандарти) варіюються у такий спосіб: залежно від культури общини (держави, нації, етносу тощо); залежно від часової горизонталі; одночасне співіснування антонімічних стандартів у тій самій культурі.

Так, у деяких мусульманських країнах світу (Афганістан, Ірак, Малайзія, Судан) форма одягу жінок чітко прописана в законодавстві, але в той же час в Україні такої норми немає. Також можна взяти до уваги кенійську національну традицію, відповідно до якої жінки племені луо переносять на голові вантажі, маса яких складає до 70% їх власної ваги, але в той же час в Україні чоловік матиме за честь допомогти жінці нести вантаж навіть набагато меншої ваги. Така відмінність пояснюється стійкими для певної культури уявленнями про образ жінки (жінка – матеріальна власність; жінка – сильна, витривала, створена для роботи; жінка – тендітна, ніжна, створена для кохання).

Ці приклади допомагають усвідомити те, що статеві ролі є не більше, ніж варіативний конструкт даного суспільства в конкретний час. Також гендер часто виявляє себе ситуативно. Можна помітити це, порівнюючи поведінку жінки-директори на підприємстві (типові маскуліні якості, як от суворість, зібраність, аналітичність) під час прогулянки з дитиною (типові фемінні якості: ніжність, турботливість, балакучість). В конкретній ситуації недоречно стверджувати, що дана особа змінила гендер, тобто статеву роль, адже вона залишається жінкою фізіологічно і психологічно, не дивлячись на прояв типових якостей антонімічного гендеру. *Отже, будь-які моральні якості стоять поза гендером і не можуть бути приписані конкретній статі.*

На нашу думку, в сучасному світі соціалізація дітей старшого дошкільного віку в процесі виховання має виключати гендерну унормованість і розмежування, тобто бути позагендерною. Використання в закладах дошкільної освіти в освітніх програмах таких стереотипних понять як «чоловічі моральні якості: бажання бути сильним, наполегливість, терплячість, сміливість, поміркованість, витриманість», а також «жіночі моральні якості: турботливість, лагідність, сприйнятливність, тактовність, ввічливість, ретельність, ласкавість, ніжність» є недопустимим у вихованні дітей старшого дошкільного віку. Недопустимими є також застосування багатьох інших стереотипних конструкцій, як-от: давати дівчатам більш

легку і монотонну, «жіночу» працю (підмітання, замість винесення сміття; нарізання овочів, замість ремонтування зламаної іграшки), виправдовуючи вищевказане фізіологічною будовою мозку, поблажливо ставитись до порушення дисципліни хлопцями, заохочувати хлопців допомагати *дівчатам*, замість допомагати *людям* в цілому тощо.

Література

1. Кімел М. Гендероване суспільство. Переклад з англ. С. Альошкіної. – Київ: Сфера, 2003.
2. Мельник Т. М. Гендер як наука та навчальна дисципліна. Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. Київ: К.І.С., 2004. С. 11.
3. Стежинки у Всесвіт: комплексна освітня програма для дітей раннього та передшкільного віку. Запоріжжя. Автор. колектив; наук. керівник Крутій К.Л. Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2020. С. 99, 138, 190.
4. Цит. за: Маєрчик М. Гендер для медій. Підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей. Київ: Критика, 2017. С 43-44.
5. Цит. за: Малес Л. В. Біологічні, психологічні та соціокультурні чинники. Основи теорії гендеру: Навчальний посібник. Київ: К.І.С., 2004. С. 115.
6. New C. Undoing Gender. By Judith Butler. *Journal of Critical Realism*, 2006. № 5(2). P.p. 397–401. <https://doi.org/10.1558/jocr.v5i2.397>

Капітоненко Людмила

2 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання,
освітня програма «Дошкільна освіта»
Маріупольський державний університет

КАЗКОТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Формування мовленнєвої і комунікативної компетентності дітей дошкільного віку є досить актуальним, оскільки рівень мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку визначає рівень сформованості у дітей соціальнопізнавальних досягнень, здатність здобувати інші знання. Для вирішення подібних проблем мовленнєвої діяльності дітей необхідно систематизувати їх щоденне спілкування з дорослими та однолітками, інтегрувати в різноманітні види діяльності [7].

Під комунікативною компетентністю науковці розуміють цілісне, інтегративне, психічне утворення, що визначає ефективність спілкування. Комунікативна компетентність

дітей дошкільного віку визначена Базовим компонентом дошкільної освіти як комплексне застосування мовних і немовних засобів з метою комунікації, спілкування в конкретних соціально-побутових ситуаціях, уміння орієнтуватися в ситуації спілкування, ініціативність спілкування, стриманість у спілкуванні, культура мовленнєвої комунікації. Комунікативна компетенція передбачає сформованість усіх видів мовленнєвої компетенції. Структурними компонентами комунікативної компетентності є: комунікативні знання, комунікативні уміння і комунікативні здібності [7].

Аналіз психолого-педагогічних досліджень дозволяє нам виділити різні підходи щодо формування комунікативної компетентності у дітей дошкільного віку:

- діяльнісний підхід (Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонтьєв, М. Лісіна, С. Рубінштейн,);
- особистісний підхід – комунікативна компетентність як комплекс особистісних якостей (П. Горностаї, М. Молоканов, Л. Петровська, Т. Піроженко);
- комунікативна компетентність як установка до діяльності (В. Кузьміна);
- комунікативна компетентність як здібності особистості (В. Гаркуша, М. Заброцький, К. Платонов).

Діяльнісний підхід – найбільш розповсюджений у сучасних наукових дослідженнях. Він дозволяє розкрити особливості спілкування дітей дошкільників, сформувати їх комунікативну компетентність. Зокрема, Л. Виготський зазначав, що джерело психічного розвитку знаходиться не в самій дитині, а в її стосунках з дорослим. Дитина не може жити і розвиватися поза суспільством. Вона постійно включена в суспільні стосунки і чим менша дитина, тим більш соціальною істотою вона є [3, с. 35]. Роль спілкування дитини з дорослим висувається на перший план.

Одне із завдань вихователів закладу дошкільної освіти – підтримувати, заохочувати, прищеплювати цікавість до слова. Робота над розвитком мовлення дітей – це вдосконалення звуковимови, збагачення звукового запасу, розвиток граматичних умінь, умінь спілкуватися між собою (вести діалог), а також зв'язно, послідовно розповідати про побачене, почуте. Дорослим необхідно виявляти інтерес до розповідей, заохочувати до них дітей. Уміння розповідати дає дитині велике задоволення, поліпшує її настрій, зміцнює впевненість у собі. Діти дуже люблять слухати розповіді не тільки дорослих, але й своїх товаришів. Практика підтверджує, що діти-розповідачі користуються серед своїх товаришів великою повагою. Навчити дітей розповідати – це важливе завдання вихователів. Уміння зв'язно і послідовно розповідати відіграватиме значну роль у дошкільному навчанні, адже успішно навчатися – це означає вміти послідовно презентувати засвоєні знання, що тісно пов'язані з розвитком логічного мислення. Лише в результаті систематичного, планомірного навчання та вправлення діти зможуть навчитися розповідати [9].

Казкотерапія є ефективним методом педагогічного впливу, що активно використовується в освітньому процесі для розвитку комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку. Дошкільний період є важливим етапом формування особистості, коли основи комунікації засвоюються через ігрові форми діяльності. Використання казок сприяє розвитку мовлення, емпатії, уваги, соціальних компетентностей та емоційної стійкості [1, с. 12-14].

Казкотерапія – це психолого-педагогічний метод, який ґрунтується на використанні казок як інструменту для навчання, виховання і розвитку. Казки можуть бути традиційними, авторськими або створеними дітьми разом із педагогом.

Основні завдання казкотерапії: розвиток мовлення та словникового запасу дітей, формування навичок активного слухання, навчання ефективної взаємодії з однолітками корекція поведінки через образи казкових персонажів, створення сприятливого емоційного клімату в групі.

Переваги використання казкотерапії:

- емоційна залученість: казки створюють атмосферу довіри, завдяки чому діти більш охоче долучаються до процесу навчання;
- можливість непрямого впливу: через казкові образи дитина засвоює позитивні моделі поведінки;
- гнучкість застосування: метод підходить як для роботи в групах, так і для індивідуальних занять [2, с. 55-56].

Досвід практичного використання казкотерапії показує, що вона допомагає розвивати такі аспекти комунікації:

- вербальні навички: збагачення словникового запасу, розвиток зв'язного мовлення.
- невербальні навички: розуміння міміки, жестів та інтонацій.
- соціальні компетенції: вміння домовлятися, співпрацювати, долати конфлікти.
- емоційний інтелект: розуміння власних емоцій і почуттів інших людей. [2, с. 45-46].

Казки сприяють розвитку у дітей здатності до рефлексії та емпатії, що є важливими складовими комунікативної компетентності.

Під час казкотерапії дитина ідентифікує себе з героями казки, переймає їхній досвід, вчиться вирішувати проблеми та знаходити правильні моделі поведінки.

Основні етапи роботи з казкою:

- слухання казки: дитина занурюється у сюжет, формуючи емоційний відгук;
- обговорення: педагоги або психологи разом із дітьми аналізують вчинки героїв;
- ігрова діяльність: інсценування, створення малюнків чи творчих проєктів за мотивами казки;

- творче створення власних казок: діти розвивають креативність і вчаться висловлювати свої думки.[4, с. 35-37].

Отже, казкотерапія є потужним засобом розвитку комунікативних навичок у дітей старшого дошкільного віку. Завдяки інтеграції педагогічних і психологічних методик, вона сприяє не лише розвитку мовлення, а й формуванню соціальних компетенцій, емоційного інтелекту та творчого мислення.

Казки завжди показують, що хороші люди кращі за поганих, і ми повинні прагнути робити добро для інших. Розповідь і подальший переказ казок сприяють розвитку мислення дітей, збагаченню мови. Вдале закінчення історії вселяє оптимізм дитині, як результат вона сповнена впевненості в подоланні різних труднощів. [6, с. 146]

Завдяки казкам діти пізнають навколишній світ не тільки розумом, а й почуттями, не тільки дізнаються, а й реагують на різні дії та явища оточуючого світу, висловлюючи особисте ставлення до добра та зла. Завдяки казкам дорослі можуть допомогти подолати негативні явища у житті дитини. Казки допомагають формувати основу поведінки та спілкування. Дитячі казки можуть розвивати дитячу фантазію та уяву дитини, а також його творчий потенціал [5, с. 33].

Література

1. Богуш А. М. Дошкільна педагогіка і психологія. Київ: Академія, 2020.
2. Васьківська Г. О. Формування комунікативної компетентності особистості як основна проблема сучасної лінгводидактики. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Луцьк, 2016. № 1. С. 33-38.
3. Гавриш, Н. В. Казкотерапія у вихованні дошкільників. Харків: Ранок, 2021.
4. Калмикова Л. О. Формування мовленнєвих умінь і навичок у дітей: психологічний та лінгвістичний аспекти: навч. посіб. для студ. ВНЗ. Київ: Фенікс, 2003. 300 с.
5. Крайнова Л. В. Розвиток діалогічного мовлення двомовних дітей через творче опрацювання української казки. // *Наука і освіта*. 2002. № 1. С. 144-148.
6. Крутій, К. Л. Інтерактивні методи в роботі з дошкільниками. Одеса: Маяк, 2022.
7. Черезова І. О. Комунікативна компетентність як інтегральна якість особистості. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Херсон, 2014. Вип. 1. С. 103-107.

Каравасва Аліна,
2 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Дошкільна освіта»,
Маріупольський державний університет

ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ РИТМІКИ

Вимоги сучасності потребують переорієнтації змісту виховання підростаючого покоління, зміщення акцентів на створення умов для поступального, повноцінного, всебічного розвитку особистості. Для того, щоб навчити дітей жити, успішно діяти у світі, самовизначитися у ньому, необхідно сформувати у них, починаючи з дошкільного віку, ціннісне ставлення до себе, свого образу «Я», одним із компонентів якого є «Я – здоровий».

Дошкільний період має велику пластичність та сприйнятливність до засобів фізичної культури. У цей час створюються найбільші можливості для реалізації оздоровчих, освітніх та виховних завдань. Їх вирішенню сприяє створення відповідних умов, урізноманітнення організаційних форм фізичного виховання, підвищення рухової активності дітей протягом дня. Заняття з фізичної культури, рухливі ігри, оздоровча гімнастика, вправи спортивного характеру сприяють вихованню у дітей дисциплінованості, колективізму, рішучості, сміливості та інших якостей, необхідних кожній людині.

Зміцнення фізичного та психічного здоров'я дошкільника шляхом впровадження в практику роботи здоров'ятворчих технологій – один з пріоритетних напрямків роботи дошкільного навчального закладу. У системі профілактичної та корекційної роботи з оздоровлення дошкільнят приділено особливу увагу впровадженню в освітній процес здоров'язбережувальних інноваційних технологій, які дають можливість проводити оздоровлення в цікавих різноманітних формах, забезпечують фізичне та психічне здоров'я малюків. Тому педагог повинен бути гнучким, м'яким і мати індивідуальний підхід в роботі з дітьми.

О. Фунтікова вказує на важливу роль управлінця-професіонала, який орієнтується в наукових досягненнях, в інноваціях психолого-педагогічної науки, володіє різними технологіями навчання, виховання і розвитку дітей, є креативним педагогом, який освітлює простір дітей і гармонізує їх здоровий розвиток [3].

Так вихователь цілісно і професійно створює умови у різних технологіях навчання та виховання дітей.

На важливість роботи педагога щодо зміцнення здоров'я дітей вказував В.Сухомлинський: «Я не боюсь ще й ще раз повторювати: турбота про здоров'я - це найважливіша праця вихователя. Від життєрадісності, бадьорості дітей залежать їхнє духовне життя, світогляд, розумовий розвиток, міцність знань, віра в свої сили. Якщо виміряти всі мої турботи й тривоги про дітей протягом перших 4 років навчання, то добра половина їх - про здоров'я» [2, с.103].

В. Сухомлинський наголошував: «Розум дитини перебуває на кінчиках його пальців» [2, с.111]. На сьогоднішній день загальновідомий факт: рівень розвитку вищих форм пізнавальної діяльності перебуває у прямій залежності від стану рухового аналізатора в цілому, а особливо від ступеня сформованості тонких рухів кистей і пальців рук. У зв'язку з цим заходи з розвитку дрібної моторики рук повинні обов'язково включатися в систему корекційно-розвивального навчання дітей.

Використання інноваційних технологій в оздоровчої роботі з дітьми повинна бути не лише цікавим видом діяльності, а ще і корисним для розвитку дошкільників.

Технології в сучасній освіті повинні виховувати, розвивати і навчати підростаюче покоління з максимальним урахуванням тих суспільних умов, у яких воно буде жити і працювати в новому столітті.

Тому фізичне виховання є однією із складових частин загальної системи виховання, головна мета якого полягає в укріпленні здоров'я дитини та її правильного фізичного розвитку. В єдності з духовним, розумовим, моральним, естетичним, трудовим і фізичним вихованням вона сприяє гармонійному, всебічному розвитку людини.

Проблема фізичного виховання, на думку В. Сухомлинського, – одна з найскладніших проблем, над якою необхідно сумлінно працювати. Ще в 50-70 роки минулого століття в роботах В. Сухомлинського представлена модель збереження та зміцнення здоров'я дітей.

В творі «Серце віддаю дітям» вперше зустрічається поняття «медична педагогіка» та визначення головних її принципів, які і зараз дуже актуальні:

- берегти легко вразливу психіку дітей;
- всім укладом шкільного життя відволікати дітей від похмурих думок та переживань, збуджувати у них життєрадісні почуття;
- ні за яких обставин не давати зрозуміти дитині, що до неї ставляться як до хворого, коли виникає така потреба [1].

На думку В. Сухомлинського, фізична культура є елементарною умовою повноти духовного життя, інтелектуального багатства, облагородження всіх інших сфер людської особистості.

Щоб дитина була палко зацікавлена навчанням, їй необхідне багате, різноманітне, привабливе, інтелектуальне життя, а в цьому допомагають спортивні вправи. Ритміка є найважливішою ланкою в освоєнні, розвитку почуття ритму у дітей дошкільного віку. Систематичні заняття, рухові вправи, тематичні танці та ігри:

- розвивають уяву дітей, формують відчуття власного тіла, стимулюють рухову і розумову активність;
- навчають дітей рухатися у характері музики, разом з тим, розвиваючи музично-виразні уявлення про неї;
- навчають дітей передавати динамічні особливості музики;
- сприяють «м'язовому розкріпаченню», розвитку координації, що сприяє подальшому успішному фізичному розвитку.

Цікаво те, що поступове освоєння дітьми ритмічної структури музики сприяє в майбутньому успішним заняттям на обраному музичному інструменті. Велика частка ритмічних вправ не дає дітям нудьгувати і дозволяє сприймати заняття як природне для свого віку середовище - гра, рухливість, яскраві емоції.

Ритмічні вправи – це один з різновидів оздоровчо-розвиваючого напрямку в гімнастиці. За своїм змістом і використовуваними засобами, ритміка – є своєрідним синтезом гімнастики і йоги, класичного балету і аеробіки, народного танцю. Велика різноманітність рухів, що виконуються в різних площинах простору, сприяє вдосконаленню рухової пам'яті і координаційних здібностей.

Заняття ритмікою допомагає швидкому переходу дитячого організму від сну до бадьорості, налаштовує центральну нервову систему на робочий ритм. Діти навіть в ранньому віці прагнуть ритмічно рухатися під музику. Це пов'язано з природною потребою дітей в рухах. Будь-які рухи малята виконують невимушено, якщо вони поєднуються з музикою і елементами ігор.

Ритмічна гімнастика викликає у дітей радісні відчуття, сприяє естетичному вихованню. Як показує практика, ритмічна гімнастика доступна навіть дітям 3-4 років, а діти 5-6 років здатні чітко, красиво, природньо та якісно виконувати вправи, міняючи характер рухів відповідно до темпу і ритму музики.

У роботі з дітьми дошкільного віку ритмічна гімнастика проводиться в різних варіантах:

- у формі фізичних занять оздоровчо-тренуючого характеру (комплекс ритмічної гімнастики пропонується дітям старшого дошкільного віку, проводиться 20-25 хвилин);

- у вигляді «ритмічних блоків», використовуваних як частина фізкультурних занять (цей варіант можливий в середньому і старшому дошкільному віці, продовжується 10-30 хвилин);
- при проведенні ранкової гігієнічної гімнастики, що підсилює її оздоровчий і емоційний ефект;
- у показових виступах дітей на спортивних святах (елементи). [4, с. 10-14]

Таким чином, фізичний розвиток дітей старшого дошкільного віку засобами ритміки – це дієвий метод різностороннього фізичного розвитку і естетичного виховання дітей, який бере свій початок далеко в надрах історії, який не лише сприятливо впливає на всі системи організму (серцево-судинну, дихальну і т. д.), але і знімає психічну напругу, підвищує розумову і фізичну працездатність, покращує самопочуття. А оскільки структура ритмічної гімнастики досить гнучка, то широко застосовується в дитячих дошкільних установах. Музика, використовувана на гімнастиці, підвищує не лише інтерес і бажання займатися, але і сприяє якіснішому виконанню руху, чіткості, правильності, пластичності, виразності та гармонійному фізичному розвитку дитини.

Література

1. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ, 1977. 269 с.
2. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в п'яти томах. Том третій. Київ, видавництво «Радянська школа», 1977.
3. Фунтікова О. Базовий компонент дошкільної освіти: історіогенез та особливості впровадження в підготовку майбутніх фахівців в умовах ЗВО. Педагогіка і психологія постмодернізму: цінності, компетентності, діджиталізація: колективна монографія / за наук. ред. Г. Цветкової – Hameln : InterGING, 2021. 289–299 с.
4. Худолій О. М. Педагогіка фізичного виховання // *Теорія та методика фізичного виховання*, 2012. № 8. С. 10-14.

Кирилюк Олена,
2 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання,
освітня програма «Дошкільна освіта»
Маріупольський державний університет

РОЗВИТОК НАВИЧОК САМООБСЛУГОВУВАННЯ ЯК СКЛАДОВА ВАЛЕОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ

Навички самообслуговування відіграють ключову роль у валеологічному вихованні, вони сприяють розвитку у дітей самостійності, відповідальності, а також закладають основи дотримання правил гігієни та здорового способу життя. Дошкільний вік є найсприятливішим періодом для формування основ здоров'язбережувальної поведінки, адже в цей час діти найбільш чутливі до впливу педагогів та батьків. У ранньому дитинстві відбувається становлення основних життєвих компетентностей, серед яких особливе місце займають навички самообслуговування.

Теоретичну основу цього дослідження складають Базовий компонент дошкільної освіти України та роботи К.Л. Крутій і О.Я. Савченко, які підкреслюють значення валеології для виховання дошкільників. У цьому контексті актуальним є дослідження етапів і методів формування навичок самообслуговування як практичного інструменту валеологічного виховання.

Валеологічне виховання – це система педагогічного впливу, спрямована на формування культури здоров'я у дітей, позитивного ставлення до фізичного, психічного та соціального благополуччя.

Як зазначає О. Савченко, валеологічне виховання забезпечує гармонійний розвиток особистості дитини через поєднання теоретичних знань про здоров'я з практичною діяльністю.

Навички самообслуговування – це практичний аспект валеологічного виховання, що включає такі дії, як миття рук, самостійне одягання, догляд за власними речами тощо. Вони сприяють формуванню у дітей звичок здорового способу життя та підвищують рівень їхньої самостійності.

Формування навичок самообслуговування відбувається в декілька етапів:

- *Молодий дошкільний вік (3–4 роки):* підтримка мотивації до самостійних дій, таких як миття рук чи прийом їжі.
- *Середній дошкільний вік (4–5 років):* розвиток організованості та вдосконалення гігієнічних процедур.

- *Старший дошкільний вік (5–6 років):* формування комплексних умінь, як-от догляд за одягом чи підтримання чистоти в приміщенні.

Виховання самостійності через самообслуговування може здійснюватися за допомогою таких методів (за К.Л. Крутій):

- *Метод наслідування:* діти копіюють дії дорослих, спостерігаючи за їхнім прикладом.
- *Постановка проблемних завдань:* спонукання дітей до самостійного рішення.
- *Рольові ігри:* моделювання ситуацій (наприклад, «Одягни ляльку на прогулянку», «Як доглядати за власними речами»).
- *Інтерактивні матеріали:* використання казкових персонажів або мультфільмів для пояснення важливості гігієнічних процедур.
- *Мотиваційний підхід:* (похвали та заохочень для формування позитивного ставлення до самостійності)

Для ефективного розвитку навичок самообслуговування важливо забезпечити узгоджену взаємодію між педагогами та батьками:

- *Для вихователів:* інтегрувати вправи на самообслуговування у повсякденну діяльність дітей, організувати валеологічні заняття для закріплення навичок, створювати умови для самостійної діяльності дітей під час виконання побутових завдань
- *Для батьків:* створити вдома умови для самостійності (зручне розташування одягу, гігієнічних засобів). Бути позитивним прикладом відповідального ставлення до здоров'я.
- *Спільні заходи:* проведення семінарів і консультацій для батьків з організації розвитку навичок самообслуговування вдома, спільна робота вихователів і батьків над формуванням єдиної виховної стратегії.

Розвиток навичок самообслуговування є важливою складовою валеологічного виховання дошкільників. Ці навички сприяють формуванню здорового способу життя, розвитку самостійності, відповідальності та впевненості у дітей. Завдяки використанню відповідних педагогічних методів і забезпеченню тісної взаємодії між вихователями та батьками можна досягти ефективного формування навичок самообслуговування, що стане важливим внеском у гармонійний розвиток дитини.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти України (2021). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua>
2. Крутій К.Л. Виховання самостійності у дітей дошкільного віку. Харків: Освіта, 2020. 192 с.

3. Савченко О.Я. Теорія та методика формування здорового способу життя у дошкільників. Львів: Світ, 2019. 284 с.

Мандра Наталія,
3 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання,
освітня програма «Дошкільна освіта»
Маріупольський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕМОЦІЙНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Соціально-емоційні навички – важливий компонент дошкільної освіти, що сприяє формуванню емоційного інтелекту, саморегуляції та міжособистісних основ дитини [1]. У процесі соціально-емоційного розвитку діти вчаться розпізнавати свої почуття, висловлювати свої емоції та взаємодіяти з іншими людьми. Міжнародні дослідження показують, що соціально-емоційний розвиток необхідний для соціальної адаптації, а також для подальшого навчання і розвитку. Особливо важливо, щоб ці навички формувалися в дитинстві, коли діти активно досліджують навколишній світ і закладають основи свого майбутнього соціального життя.

У багатьох країнах світу соціально-емоційні навички є важливою частиною програми дошкільної освіти. Наприклад, у Японії та Південній Кореї значну увагу приділяють розвитку емоційної стійкості та навичок міжособистісного спілкування в дітей дошкільного віку. У цих країнах розроблено спеціальні програми, спрямовані на розвиток навичок саморегуляції – важливого аспекту соціальної адаптації. Ці програми охоплюють вправи на розпізнавання емоцій, управління агресією, вміння співпрацювати в групах і мирно вирішувати конфлікти. Дедалі більша кількість вихователів в Україні також приділяють увагу соціальному та емоційному розвитку дітей.

Останніми роками з'явилися нові підходи та методики, спрямовані на інтеграцію емоційного та соціального розвитку в освітній процес [2]. Одним із таких підходів є використання ігор і творчих завдань, які дають змогу дітям висловлювати свої емоції через картинки, музику та драматичне мистецтво. Такі методи допомагають дітям не тільки краще зрозуміти свої емоції, а й навчитися співпрацювати з іншими, розв'язувати конфлікти та підтримувати одне одного у важких ситуаціях.

У цьому контексті важливо підкреслити вирішальну роль спеціалістів у розвитку соціально-емоційних навичок. Вихователі повинні не тільки сприяти розвитку емоційної

стійкості дітей, а й служити для них прикладом правильної соціальної поведінки. Вони мають створювати середовище, яке заохочує дітей до взаємодії, виявляє співчуття, контролює їхні емоції та вчить їх брати на себе відповідальність за свої вчинки.

Міжнародний досвід показує, що включення соціально-емоційного навчання в повсякденну діяльність дітей дає позитивні результати. Так, у Нідерландах існують програми, в яких соціально-емоційні завдання активно інтегруються в освітній процес [3]. Діти вчаться розпізнавати свої та чужі емоції, співпрацювати та допомагати одне одному, що є основою для здорових міжособистісних стосунків. Такий підхід уможливує розвиток соціальних навичок, які вони можуть використовувати в повсякденному житті, що позитивно впливає на їхню майбутню адаптацію в школі та в суспільстві.

Незважаючи на досягнуті результати, впровадження розвитку соціально-емоційних навичок в закладах дошкільної освіти України все ще пов'язано з деякими труднощами. Одна з них – недостатня підготовка педагогів за сучасними методиками виховання емоційної стійкості дітей та відсутність єдиного підходу до реалізації таких програм у різних закладах освіти. Однак, незважаючи на ці проблеми, соціально-емоційне навчання є дедалі важливішим елементом у розвитку дітей.

Одним із найважливіших аспектів розвитку соціально-емоційної компетентності дітей є використання інтерактивних методів. Крім засвоєння нових знань, активна взаємодія дітей з однолітками та вихователями сприяє розвитку таких ключових навичок, як співпраця, вміння слухати інших і вирішувати конфлікти. Включення в освітній процес ігор і вправ, що передбачають роботу в команді, позитивно позначається на розвитку емоційного інтелекту і навичок соціальної взаємодії. Наприклад, рольові ігри, в яких діти вчаться грати різні ролі та відчувати емоції інших, допомагають розвивати уяву та емпатію, що важливо для формування гармонійних соціальних навичок. Крім того, важливо зазначити, що формування соціально-емоційних навичок має бути інтегроване в усі сфери життя дитини [4]. Така інтеграція допомагає сформувати в дітей стійкі звички емоційної саморегуляції, а також їхню здатність справлятися з труднощами та стресовими ситуаціями в реальному житті. Вихователі можуть використовувати повсякденні ситуації, щоб навчити дітей таких соціальних та емоційних навичок, як співчуття, розуміння, контроль над гнівом і радістю. Поступово ці навички стають частиною поведінкових стратегій дітей.

Соціально-емоційні навички важливі не лише в процесі особистісного розвитку, а й у закладанні підґрунтя для майбутнього успіху дитини в суспільстві. Сучасні дослідження показують, що в дітей, у яких сформовано соціально-емоційні навички в дошкільному віці, з більшою вірогідністю адаптуються до шкільного середовища, мають менше проблем із поведінкою та показують вищі академічні результати. І навпаки, недостатня увага до цих

навичок може призвести до труднощів у навчанні, соціальних конфліктів і поведінкових проблем. Тому розвиток соціальних та емоційних навичок – це не лише питання емоційного інтелекту, а й важливий крок до запобігання майбутнім проблемам.

Особливу увагу слід приділяти роботі з дітьми, які зіштовхуються з особливими труднощами в розвитку соціальних навичок. Наприклад, діти з порушеннями розвитку або ті, що перебувають у стресових життєвих ситуаціях, потребують індивідуального підходу, щоб вони могли розвивати ці навички у своєму власному темпі. Для таких дітей слід використовувати спеціально розроблені програми та методики, що враховують їхні особливі потреби. Це охоплює як індивідуальні заняття, так і використання додаткових ресурсів, наприклад, відеороликів, що ілюструють соціальні сценарії та моделюють правильну поведінку в складних ситуаціях.

Досвід інших країн показує, що такі методи ефективні. Так, у Фінляндії значну увагу приділяють дітям з особливими освітніми потребами та розвитку їхніх соціальних і емоційних навичок. Діти мають доступ до низки інструментів та ресурсів для адаптації до соціального середовища, як-от активна участь у групових заходах і творчих проєктах. Важливо, щоб такі практики ширше використовувалися в Україні, особливо щодо дітей з обмеженими можливостями та дітей, які перебувають у складних соціальних ситуаціях.

Формування соціально-емоційних навичок – це багатогранний процес, що потребує комплексного підходу з боку вихователів, батьків і суспільства загалом. Важливо враховувати потреби кожної окремої дитини, впроваджувати сучасні методи та прийоми для їхнього розвитку та створювати умови, які сприятимуть цілісному розвитку особистості з самого раннього віку.

Що стосується впливу сучасних технологій, то можна зазначити, що цифрові ресурси та інструменти можуть допомогти в розвитку соціальних та емоційних навичок. Використання електронних платформ для спілкування та взаємодії допомагає дітям розвивати здатність до співпраці в онлайн-середовищі.

У майбутньому важливо продовжувати впроваджувати нові підходи до соціально-емоційного навичок, розширювати підготовку вихователів і забезпечувати доступ до сучасних методів і ресурсів для розвитку дітей. З огляду на важливість соціально-емоційних навичок для майбутнього успіху дітей, необхідно створювати умови для їхнього цілісного розвитку від самого раннього віку, щоб вони могли успішно інтегруватися в суспільство і стати відповідальними громадянами.

Література

1. Локшина О.І., Глушко О.З., Джурило А.П., Кравченко С.М., Нікольська Н.В., Тименко М.М. Тенденції розвитку шкільної освіти в країнах ЄС, США та Китаї: *монографія* /

Локшина О.І; за заг. ред. О.І. Локшиної. [Електронне видання]. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2021. 350 с. URL: <https://undip.org.ua/wp-content/uploads/2021/12/21-13.pdf>.

2. Розвиток емоційної інтелекту у дітей дошкільного віку – важливість для майбутнього. *Psychologist*. URL: <https://psychologist.com.ua/rozvitok-emotsijnoi-intelektu-u-ditej-doshkilnogo-viku-chomu-tse-vazhливо/>

3. Роль соціального та емоційного інтелекту як найважливіших soft-skills XXI століття в освітньому процесі: матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 6 березня – 16 квітня 2023. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2023. 472 с. URL: https://cuesc.org.ua/images/informlist/advanced_training_PSAU_6%20березня%20-%2016%20квітня%202023%20року.pdf.

4. Що таке СЕЕН - EdCamp Ukraine. EdCamp Ukraine - Ми об'єднуємо освітян і допомагаємо їм зростати. URL: <https://www.edcamp.ua/seelukraine/shcho-take-seen/>

Маріч Оксана,

2 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання,

освітня програма «Дошкільна освіта»

Маріупольський державний університет

ВИКОРИСТАННЯ ОРИГАМІ У РОБОТІ З ДІТЬМИ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Однією з важливих цінностей дошкільної освіти є розвиток творчих задатків, здібностей, талантів дітей.

Ключові компетентності під час здобуття дошкільної освіти формуються за різними освітніми напрямками, що спрямовані на розвиток особистості дитини.

Компетентність як результат дошкільної освіти та особистісне надбання відображає систему взаємопов'язаних компонентів фізичного, психічного, соціального, духовного розвитку особистості дитини: емоційно-ціннісного становлення; сформованості знань; здатності та навичок до активного, творчого впровадження набутого досвіду, тобто до регуляції досягнень, поведінки, діяльності.

Предметно – практична, технологічна компетентність – здатність дитини реалізувати творчі задуми з перетворенням об'єктів довкілля з використанням різних матеріалів, що спираються на обізнаність із засобами та предметно – практичними діями, з допомогою дорослого чи самостійно у процесі виконання конструктивних, технічно – творчих завдань з моделювання [4, с.4].

В освітній програмі «Дитина» відповідно до Базового компонента дошкільної освіти в розділі «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» зазначено, що діти оволодівають конструктивними навичками ще з другої молодшої групи і вже можуть виготовляти нескладні вироби способом складання аркуша навпіл. А дітей старшого дошкільного віку ознайомлюють з технікою оригамі: складання з паперу і вирізання його в різних напрямках. Удосконалюють вміння дітей застосовувати різні способи конструювання для створення оригінальних виробів. Заохочують дітей самостійно використовувати виявлені ними властивості об'єктів у конструюванні [5, с. 219].

У роботі з дітьми дошкільного віку оригамі є відмінним засобом розвитку логічного і просторового мислення, активізації творчих здібностей за рахунок стимуляції розумових процесів. Крім того, даний вид творчої діяльності сприяє інтелектуальному і естетичному розвитку дошкільників [1].

Оригамі – японське мистецтво складання паперу з найдавніших часів. Вперше воно зародилось в Китаї – на батьківщині виготовлення паперу. Пізніше поширилося в Японії. «Оригамі» в перекладі з японської «орі» - складний, «камі» - папір. Воно притягнуло до себе увагу багатьох, оскільки є не лише захоплюючим способом проведення дозвілля, але і засобом рішення багатьох педагогічних завдань, у тому числі і корекційних [6, с 7].

Заняття оригамі вводить дитину в дивовижний світ творчості, який дає можливість дитині повірити в себе, свої здібності. Будь-яка робота з папером – складання, вирізування, плетіння – не лише захоплююча, але і пізнавальна діяльність. Папір дає можливість дитині виявити свою індивідуальність, втілити задум, відчуті радість творчості [2].

Видатний український педагог Василь Сухомлинський приділяв значну увагу розвитку дрібної моторики рук, оскільки вважав, що виток творчих здібностей дітей ховаються на кінчиках пальців. Він наголошував, що вправи для пальців рук стимулюють розвиток мислення, уяви та творчих здібностей дитини, оскільки сенсорний досвід через руки є важливим компонентом пізнання навколишнього світу та формування інтелектуальних здібностей.

Також розвиток дрібної моторики безпосередньо впливає на розвиток мовних центрів кори головного мозку, стимулює розвиток мови дитини, сприяє покращенню артикуляційної моторики, впливає на корекцію звуковимови, розвиває почуття ритму і координацію рухів, готує руку до письма і удосконалює моторні функції рук під час письма, сприяє хорошему настрою дитини.

Складання фігурок оригамі – це цікавий процес, який приносить дітям задоволення. У процесі такої творчості у дітей одразу активно залучені обидві півкулі головного мозку, що прискорює його розвиток. Окрім того, оригамі сприяє розвитку наступних вмінь та навичок.

1. Зорово-моторна координація та дрібна моторика. Щоб досягти запланованого результату, потрібно бути уважним, зосередженим та посидючим.
2. Покращення пам'яті та просторового мислення. Щоб скласти певну фігурку, необхідно виконати чітку послідовність дій, кожен з них потрібно запам'ятати та в точності відтворити.
3. Розвиток сконцентрованості та цілеспрямованості. Складання фігурок оригамі – кропітка праця, що передбачає зосереджене виконання точних дій.
4. Підвищення самооцінки. Кожна правильно зроблена фігурка — це насолода від результату та мотивація для подальшого розвитку власної майстерності [3].

В своїй роботі з дітьми я також використовую техніку оригамі. І можу зазначити, що діти люблять складати оригамі. Як би не було складно, зразу не все виходить, але вони поступово і послідовно завершують свою роботу, щоб отримати результат. Емоції від отриманого результату завжди позитивні.

Досліджуючи тему, можна стверджувати, що оригамі активізує розумові процеси. В процесі конструювання у дитини виникає необхідність співвіднесення наочних символів (показ прийомів складання) зі словесними (пояснення прийомів складання) і переведення їх значення в практичну діяльність (самостійне виконання дій).

Діапазон можливостей оригамі великий: від простої дитячої гри до цілого мистецтва, адже оригамі вчить, розвиває, стимулює, удосконалює, згуртовує, і все це лише робота з папером, яка веде у світ фантазій.

Заняття оригамі в умовах дошкільного навчального закладу розширюють коло інтересів і спілкування дітей. Такі заняття не тільки зближують дітей, а й виховують у них комунікативні якості, дозволяють дітям задовольняти пізнавальні інтереси.

Систематичні заняття з дітьми оригамі впливають на всебічний розвиток дитини і сприяють успішній підготовці до шкільного навчання.

Література

1. Козліна О. В. Уроки ручної праці у дитячому садку та початковій школі Харків: Ранок, 2007. 64 с.
2. Методичні матеріали до лабораторного практикуму навчальної дисципліни «Художня праця та основи дизайну»: навч.-метод. посіб. / уклад. С. І. Матвієнко, Т. Г. Коломоєць, О. В. Лісовець. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 115 с.
3. Швець О. М. Види художньої діяльності з паперу. Запоріжжя, 2003. 71 с.
4. Базовий компонент дошкільної освіти від 12.01.2021 р. № 33 URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu_Bazovoho_komponenta_doshkilnoyi_osvity.pdf (дата звернення: 02.12.24)

5. Програма «Дитина» діти віком від 2 до 7 років.

<https://dnz16.vn.ua/sites/dnz16.vn.ua/files/documents/7c969dd6abc8685c6b9129bab834ec0c.pdf>

(дата звернення:01.12.24)

6. Чарівний світ оригамі: (методичний посібник) / Л.Б. Дмитрина. Хмельницький: дошкільний навчальний заклад № 21 «Ластівка», 2018. 49 с. <http://lastivka.km.ua/> (дата звернення:01.12.24)

Михаревич Лілія,

3 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Дошкільна освіта»
Маріупольський державний університет

ДОСЛІДНИЦЬКО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЧИННИК ПІЗНАВАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКА

Когнітивний розвиток – один з ключових аспектів загального розвитку дитини дошкільного віку, який визначає її готовність до школи та успішну адаптацію до соціального життя. У цьому віці закладаються основи мислення, уваги, пам'яті, сприйняття та інших пізнавальних процесів, важливих для майбутньої навчальної діяльності. Розвиток пізнавальних здібностей вимагає створення умов, в яких дитина може активно взаємодіяти з навколишнім світом, досліджувати його та отримувати новий досвід.

Актуальність дослідження впливу дослідницько-експериментальної діяльності на пізнавальний розвиток дошкільників зумовлена сучасними тенденціями освітнього процесу, які орієнтовані на активне навчання та інтеграцію дитини в процес пізнання. У світлі сучасних підходів до дошкільної освіти акцент зміщується з пасивного засвоєння інформації на активну діяльність, яка спонукає дітей до самостійного дослідження навколишнього світу. Дослідницька та експериментальна діяльність стає засобом поєднання природної допитливості дитини з освітніми цілями.

Дослідницько-експериментальна діяльність у дошкільному віці є одним з найефективніших педагогічних інструментів, спрямованих на пізнавальний розвиток дитини. Його суть полягає в тому, що діти самостійно або під керівництвом вихователя досліджують певні об'єкти, явища або процеси, використовуючи методи спостереження, експериментування, аналізу та узагальнення отриманих результатів. Такий підхід дозволяє дітям не лише здобувати знання, а й розвивати важливі пізнавальні навички: логічне мислення, вміння робити висновки, творчість, розв'язання проблем [1, с. 41].

Основними принципами організації дослідницько-експериментальної діяльності є орієнтація на активну участь дітей, врахування вікових особливостей, систематичність і поступовість. Активна участь дітей забезпечує їх залучення до процесу пізнання. Педагог повинен створити умови, за яких дитина стає суб'єктом, а не об'єктом пізнання. Це означає, що педагог повинен стимулювати дитячу допитливість, давати можливість самостійно формулювати запитання, проводити експерименти і робити висновки. При цьому необхідно враховувати вікові особливості дошкільнят: їхній рівень мислення, обмежений обсяг уваги та сприйняття інформації через ігрову діяльність.

Важливими аспектами організації експериментальної діяльності є систематичність і поступовість. Досліди та експерименти мають бути логічно пов'язані між собою, рухаючись від простого до складного. Наприклад, можна спочатку запропонувати дітям поспостерігати за властивостями води (плинність, прозорість), а потім перейти до дослідження її здатності змінювати стан під впливом температури (замерзання або випаровування). Такий підхід забезпечує глибше засвоєння знань і поступовий розвиток пізнавальних навичок [2, с. 21].

Дослідницько-експериментальну діяльність у дошкільному віці можна організовувати в різних формах і з використанням різних методів, які враховують особливості розвитку дітей, їхню допитливість і потребу в активній діяльності. Однією з основних форм такої діяльності є практичні експерименти. Вони включають спостереження за природними явищами, експерименти з матеріалами чи предметами. Наприклад, діти можуть вивчати властивості води (зміну її станів, плавучість предметів), спостерігати за ростом рослин або досліджувати, як світло проходить крізь різні матеріали. Такі експерименти не тільки викликають інтерес, але й дозволяють дітям робити висновки на основі власних спостережень, розвиваючи вміння аналізувати та узагальнювати [3, с. 42].

Творчі завдання, такі як конструювання та моделювання, є ще одним важливим методом дослідження. Вони спрямовані на розвиток уяви, логічного мислення та навичок вирішення проблем. Наприклад, діти можуть будувати моделі мостів з різних матеріалів, щоб перевірити їхню міцність, або створювати конструкції, що імітують природні об'єкти, такі як вулкани чи річки. Це дозволяє їм не тільки дізнатися про властивості матеріалів і закони фізики, а й розвинути свої творчі здібності та інженерне мислення.

Проектна діяльність – це комплексна форма дослідження та експериментування, яка дозволяє інтегрувати знання з різних галузей та розвивати навички роботи в команді. В рамках проекту діти можуть досліджувати певну тему (наприклад, «Життя рослин» або «Як працює магніт»), виконуючи послідовні завдання: від збору інформації та проведення експериментів до створення кінцевого продукту, наприклад, плаката, моделі або презентації.

Результати дослідницько-експериментальної діяльності демонструють, що такий підхід стимулює природну допитливість дітей, підтримує їхнє бажання пізнавати нове, допомагає розвивати уяву та творчі здібності. Участь в експериментах і проєктах створює позитивний емоційний досвід, який підвищує інтерес до навчання і забезпечує більш глибоке засвоєння матеріалу.

Література

1. Гавриш Н. В. Лінник О. О. Губанова Н. В. Сучасне заняття в дошкільному закладі: навч.-метод. посіб. Луганськ : Альма-матер, 2007. 495 с.
2. Костюк О. Дослідницько-пошукова діяльність у формуванні пізнавального інтересу дошкільників до природи. *Педагогічний пошук*. 2014. № 3 (83). С. 21.
3. Михайліченко Т. Інтеграція пошуково-дослідницької діяльності з різними видами діяльності дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2010. № 7. С. 42-50.

Нікітіна Ауріка,

4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,

освітня програма «Дошкільна освіта»

Маріупольський державний університет

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Розвиток емоційного інтелекту у старших дошкільників є важливим аспектом їхнього особистісного та соціального становлення. Емоційний інтелект (ЕІ) охоплює здатність усвідомлювати, розпізнавати та регулювати свої емоції, а також розуміти почуття інших людей. Ці навички є основою для формування гармонійних міжособистісних відносин, ефективного спілкування та адаптації до суспільства.

Емоційний інтелект у дошкільному віці починає активно формуватися під впливом навколишнього середовища, насамперед сім'ї та закладу дошкільної освіти. Старший дошкільний вік характеризується інтенсивним розвитком психоемоційної сфери, зокрема здатністю співчувати, розуміти соціальні норми та інтегрувати їх у поведінку. Саме тому важливо створити сприятливі педагогічні умови для розвитку ЕІ, які враховують вікові, індивідуальні та соціальні особливості дітей.

Педагогічні умови – це сукупність організаційних, методичних та психологічних заходів, що забезпечують оптимальний розвиток емоційного інтелекту в контексті дошкільного виховання.

Педагогічними умовами розвитку емоційного інтелекту старших дошкільників визначено: *створення емоційно безпечного середовища, формування емоційної грамотності, розвиток емпатії та рефлексії, використання інтерактивних технологій і мистецьких форм, а також активну співпрацю з батьками.*

Створення емоційно безпечного середовища є однією з ключових умов розвитку емоційного інтелекту. У такому середовищі діти почуваються захищеними, прийнятими і можуть вільно висловлювати свої емоції. Педагоги мають демонструвати позитивний емоційний фон, виявляти емпатію та бути прикладом для наслідування у вираженні емоцій. Спілкування на рівні партнерства сприяє формуванню довірливих стосунків між дітьми та дорослими.

Розвиток емоційної грамотності є ще однією важливою умовою. Емоційна грамотність включає вміння розпізнавати свої емоції, аналізувати їх причини та наслідки, а також обирати способи їх вираження. У роботі з дошкільниками використовуються різні методи, зокрема ігри, казкотерапія, малювання, бесіди. Наприклад, ігри, спрямовані на ідентифікацію емоцій через міміку та жести, допомагають дітям зрозуміти, як виглядає радість, сум, страх чи гнів.

Особливу увагу слід приділяти формуванню у дітей *емпатії* – здатності співпереживати та розуміти почуття інших. Це сприяє соціалізації та формуванню навичок ефективної комунікації. Педагоги можуть застосовувати рольові ігри, де діти вчаться ставати на місце іншого персонажа, аналізуючи його стан і поведінку. Наприклад, у казкових сюжетах можна ставити питання: «Як, на твою думку, відчувається герой?»

Для ефективного розвитку емоційного інтелекту важливо стимулювати розвиток *рефлексії*. Навички самоаналізу дозволяють дітям усвідомлювати свої емоції та поведінку. Запитання на кшталт «Чому ти зараз засмутився?» чи «Що могло би тебе заспокоїти?» допомагають розвивати здатність до аналізу [2, с. 180].

Важливим аспектом педагогічної роботи є *корекція небажаних емоційних проявів*, таких як агресія, страх чи тривожність. Для цього використовуються методи позитивного підкріплення, релаксаційні вправи, арт-терапія. Зокрема, вправи на глибоке дихання чи малювання можуть допомогти дітям знизити напруження та знайти альтернативні способи вираження емоцій.

Впровадження системного підходу до розвитку емоційного інтелекту у старших дошкільників вимагає використання діагностичних методів для визначення рівня ЕІ. Спостереження за поведінкою дітей, опитування педагогів і батьків, проведення тестових завдань дозволяють оцінити динаміку розвитку емоційної сфери. На основі отриманих результатів педагог може коригувати стратегію роботи.

Особливе значення має *індивідуальний підхід* до кожної дитини. Емоційний інтелект розвивається в кожній дитині по-різному, залежно від її темпераменту, сімейного досвіду та рівня емоційної чутливості. Педагоги мають бути уважними до емоційних потреб кожної дитини, уникати порівнянь між дітьми та стимулювати розвиток їхніх сильних сторін.

Значну роль у розвитку ЕІ відіграє використання інтерактивних *форм* навчання. Вони забезпечують активну участь дітей у навчально-виховному процесі, сприяють формуванню позитивних емоційних переживань та створенню умов для колективної діяльності. Зокрема, використання інтерактивних технологій, таких як мультимедійні програми чи спеціальні дидактичні ігри, збагачує педагогічний процес і робить його цікавішим для дітей.

Сучасні *методи* розвитку емоційного інтелекту старших дошкільників передбачають інтеграцію мистецтва у виховний процес. Музика, живопис, театр та танці допомагають дітям виражати свої емоції, знижувати стрес та розвивати творчий потенціал. Так, музичні заняття можуть включати прослуховування різних мелодій для аналізу емоцій, які вони викликають, чи створення власних композицій.

Забезпечення інтеграції роботи педагогів, психологів та батьків є важливою умовою формування емоційного інтелекту та гармонійного розвитку дитини [3, с. 117]. Родинне виховання відіграє значну роль у закладенні емоційних основ, а тому робота з батьками повинна включати навчання основам емоційної грамотності, демонстрацію позитивних моделей виховання, організацію спільних заходів. Наприклад, під час тренінгів для батьків можна розглядати питання, як реагувати на емоції дитини чи як навчити дитину справлятися зі стресом.

Отже, створення сприятливих педагогічних умов для розвитку ЕІ має бути одним із пріоритетів закладів дошкільної освіти, адже розвиток емоційного інтелекту у старших дошкільників має велике значення для їхнього подальшого життя. Він формує базу для успішного навчання у школі, побудови стосунків у соціумі, формування адаптивності до життєвих викликів [1, с. 65]. Інтеграція окреслених педагогічних умов в освітній процес закладу дошкільної освіти для розвитку ЕІ старших дошкільників сприятиме формуванню гармонійно розвиненої особистості, здатної до саморегуляції, ефективного спілкування та адаптації у суспільстві.

Література

1. Доцевич Т. І. Метагноктивна саморегуляція як компонент метапізнання у дітей старшого дошкільного віку. *Psychological journal*. 2020. Vol. 6. Issue 2. PP.66–74.
2. Лазаренко В.В. Розвиток емоційного інтелекту дітей дошкільного віку у театралізованій діяльності. *Young Scientist*. 2019. № 12 (76). С.279–282..

3. Трофаїла Н. Д. Підготовка майбутніх вихователів до емоційного розвитку дітей дошкільного віку: дис. ... к. пед. н.: 13.00.08. Умань, 2019. 270 с.

Новицька Аліна,
3 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Дошкільна освіта»
Маріупольський державний університет

СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІЇ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ

Незважаючи на той фактор, що діти більшість часу проводять у закладі дошкільної освіти, сім'я залишається головним осередком, в якому здійснюється повноцінний розвиток дошкільника. Сім'я для дитини традиційно є найближчим соціальним середовищем, де у безпосередніх контактах з батьками та іншими дітьми сім'ї різного віку і статі відбувається її соціальне становлення шляхом усвідомлення і засвоєння цінностей сім'ї, соціальних ролей, норм поведінки, набуття соціального досвіду, виховання особистісних та соціальних якостей, формування ставлень до батьків, інших членів родини, самої себе, світу та суспільства. Актуальність теми сімейного виховання обумовлена необхідністю глибокого розуміння процесів, що відбуваються в сім'ї та їх впливу на формування цінностей, моральних норм і соціальних навичок у дітей.

Історичне підґрунтя педагогіки сімейного виховання становлять праці видатних філософів, педагогів, психологів, серед яких Я.А. Коменський, Дж. Локк, Ж.–Ж. Руссо, Й.Г. Песталоцці, О. Духнович, К. Ушинський, П. Каптерев, В. Сухомлинський та ін. Народна педагогіка залишається невичерпним джерелом розвитку педагогіки сімейного виховання. Історія розвитку людства, окремих держав, кожного народу характеризується певними поглядами на виховання дітей. Сучасні вчені -психологи, педагоги, філософи, соціологи також в своїх працях порушують окремі аспекти проблематики сімейного виховання, зокрема питання сім'ї як цілісної системи (Л. Виготський та ін.); еволюції сім'ї (Стельмахович та ін.), сім'ї як феномену (І. Бех, О. Бондарчук та ін.); виховання дітей в сучасній сім'ї (Т. Алексеєнко, О. Савченко та ін.); естетичного виховання (О. Шикирінська); взаємодія між батьками та дітьми (М. Боришевський та ін.).

Обов'язки батьків щодо виховання розвитку дитини зазначені у Сімейному кодексі України (розділ 3, стаття 150), а саме: батьки зобов'язані виховувати дитину в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини; піклуватися про здоров'я дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток; забезпечити

здобуття дитиною повної загальної середньої освіти, готувати її до самостійного життя; поважати дитину; передача дитини на виховання іншим особам не звільняє батьків від обов'язку батьківського піклування щодо неї; забороняються будь-які види експлуатації батьками своєї дитини; забороняються фізичні покарання дитини батьками, а також застосування ними інших видів покарань, які принижують людську гідність дитини [2].

Основна умова сімейного виховання – «благополуччя сім'ї, міцний фундамент сім'ї, що базується на її непорушному авторитеті, подружній вірності, любові до дітей і відданості обов'язку їх виховання, материнському покликанні жінки, піднесенні ролі батьків у створенні та захисті домашнього вогнища, забезпеченні на їх прикладі моральної підготовки молоді до подружнього життя» [4, с. 366].

Сімейне виховання займає центральне місце у формуванні особистості та соціалізації дитини, слугуючи фундаментальною основою для її подальшого розвитку та інтеграції в суспільство. У сучасному світі, що характеризується швидкими соціальними, економічними та технологічними змінами, роль сім'ї як першого інституту соціалізації стає ще більш важливою.

Сім'я є першою спільнотою, з якою стикається дитина на своєму життєвому шляху, і саме в цьому середовищі вона отримує перші знання про світ, формує свої первинні соціальні зв'язки, навчається основним життєвим навичкам. Важливість сімейного виховання в сучасному суспільстві полягає в тому, що воно визначає не лише інтелектуальний та емоційний розвиток дитини, а й її здатність самостійно мислити, брати на себе відповідальність та адаптуватися до змін. Сім'я виступає першою школою, де дитина вчиться взаємодіяти з іншими, вирішувати конфлікти та будувати соціальні відносини [1, с. 13].

Історичний розвиток сімейного виховання відображає еволюцію ролі сім'ї в суспільстві та її адаптацію до соціальних і культурних змін. У стародавні часи сім'я відповідала не лише за виховання, а й за задоволення економічних потреб та захист членів родини. З часом, з розвитком суспільства та зміною соціальних структур, роль сім'ї у вихованні дітей зазнала значних змін. Вплив індустріалізації, урбанізації та глобалізації призвів до трансформації традиційних моделей сім'ї, що в свою чергу вплинуло на методи та підходи до виховання. Сучасні соціальні та культурні зміни, такі як зростання індивідуалізму та зміна гендерних ролей, мають значний вплив на сімейне виховання, змушуючи сім'ї адаптувати свої батьківські практики до нових умов та вимог суспільства.

Сімейне виховання є фундаментальною складовою освітнього процесу, яка відіграє ключову роль у формуванні особистості дитини та її соціальній адаптації. Визначення сімейного виховання включає в себе комплекс заходів, спрямованих на розвиток морально-етичних, соціальних та інтелектуальних якостей дитини в сімейному середовищі. Теоретичні

підходи до визначення сімейного виховання різняться залежно від педагогічних та психологічних шкіл, але всі вони сходяться на думці про його важливість для всебічного розвитку дитини [5].

Відмінності сімейного виховання від інших форм виховання полягають у глибині та інтенсивності впливу, а також у рівні індивідуалізації процесу. На відміну від шкільного або суспільного виховання, сімейне виховання характеризується більш персоналізованим підходом, який враховує індивідуальні потреби, інтереси та особистісні особливості дитини. Сім'я, як перший інститут соціалізації, має безпосередній вплив на формування цінностей, норм поведінки та емоційного стану дитини, що робить сімейне виховання унікальним і незамінним елементом у процесі розвитку дитини [3].

Основними *компонентами* сімейного виховання є передача цінностей і норм, емоційна підтримка і любов, розвиток соціальних навичок і стандартів поведінки. Цінності та норми, що передаються в сім'ї, формують основу морально-етичних орієнтирів дитини, визначаючи її ставлення до себе та інших [4]. Емоційна підтримка і любов важливі для психологічного благополуччя дитини, сприяють розвитку самооцінки, впевненості в собі та емпатії. Соціальні навички та стандарти поведінки, сформовані в сім'ї, допомагають дитині ефективно взаємодіяти з іншими людьми, вирішувати конфлікти та адаптуватися до різних соціальних ситуацій.

Передача цінностей і норм у сім'ї відбувається через щоденну взаємодію, приклади поведінки батьків, організацію сімейних традицій. Важливість цього процесу полягає в тому, що він забезпечує стабільність і послідовність у вихованні, що сприяє формуванню у дитини внутрішньої мотивації слідувати моральним принципам і соціальним нормам. Емоційна підтримка та любов, у свою чергу, «створюють безпечне та сприятливе середовище для розвитку дитини, де вона може вільно виражати свої емоції, отримувати підтримку у складних ситуаціях, розвивати позитивне ставлення до себе та інших» [3, с. 502].

Сімейне виховання виконує низку важливих *функцій*, які визначають всебічний розвиток дитини та її адаптацію в суспільстві. Ці функції можна поділити на *соціалізаційну, емоційну, освітню, морально-етичну, психологічну та функцію захисту і підтримки* [6, с. 69]. Кожна з цих функцій має власне значення і взаємодіє з іншими, формуючи комплексний вплив сімейного середовища на дитину.

Зокрема, *соціалізаційна* функція сімейного виховання полягає у формуванні соціальних навичок та адаптації дитини до суспільства. Через щоденну взаємодію з членами сім'ї дитина вчиться основам спілкування, співпраці, вирішення конфліктів та взаємоповаги. Ці навички є фундаментальними для подальшої інтеграції в різні соціальні групи, сприяють успішному функціонуванню дитини в суспільстві. Сім'я передає культурні традиції та звичаї, що

забезпечує збереження національно-культурної ідентичності дитини. Через участь у сімейних ритуалах, святкуваннях та інших культурних заходах дитина засвоює цінності та норми, які визначають її місце в соціокультурному контексті [5, с. 134].

Емоційна функція сімейного виховання полягає в наданні дитині емоційної підтримки та безпеки. У сім'ї створюється атмосфера любові, довіри та підтримки, що сприяє формуванню позитивного емоційного стану дитини. Емоційна підтримка важлива для розвитку самооцінки, впевненості в собі та здатності справлятися зі стресовими ситуаціями. Водночас розвиток емоційного інтелекту дозволяє дитині краще розуміти власні емоції, емоції інших людей, що сприяє ефективній комунікації та міжособистісним стосункам.

Освітня функція сімейного виховання полягає у підтримці процесу навчання та розвитку інтелектуальних здібностей дитини. Сім'я відіграє ключову роль у формуванні ставлення до освіти та навчання, стимулюванні інтересу до знань і саморозвитку. Батьки, які активно підтримують освіту своїх дітей, забезпечують їх необхідними ресурсами, допомагають у виконанні домашніх завдань, мотивують до досягнення високих результатів. Це сприяє розвитку критичного мислення, аналітичних навичок та вміння вчитися самостійно, що є важливими аспектами успішного академічного розвитку [6, с. 84].

Отже, сімейне виховання є ключовим елементом у формуванні особистості дитини, забезпечує основу для її соціалізації, емоційного та інтелектуального розвитку. Функції сімейного виховання взаємодіють між собою, створюючи сприятливі умови для всебічного розвитку дитини та її успішної інтеграції в суспільство.

Література

1. Здоров'я дитини – від родини: колективна монографія / Беленька Г. В., Богініч О. Л., Машовець М. А. Київ : СПД Богданова А. М., 2006. 220 с.
2. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 р. № 2947–III. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення 25.11.2024 р.).
3. Тюріна Т., Кінаш О. Стан та перспективи розвитку сімейних форм опіки в сучасній Україні. *Social Work and Education*, Vol. 9, No 4. 2022. pp. 500–507. DOI: 10.25128/2520-6230.22.4.5.
4. Фіцула М. Педагогіка: навчальний посібник Київ: Видавничий центр «Академія», 2001. 528 с.
5. Шикирінська О., Якименко Ю. Специфіка естетичного виховання дітей дошкільного віку в умовах сім'ї. *Наукові записки: зб. матеріалів науково-практичної конференції викладачів і студентів факультету дошкільної, початкової освіти та мистецтв. Серія «Мистецтво»*. Вінниця: ФОП Корзун Д.Ю., 2021. С. 131-137.

б. Щербань П. Національне виховання в сім'ї: для батьків, учителів, вихователів. Київ: Борівітер, 2000. 258 с.

Окунєв Андрій,
1 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Дошкільна освіта»
Маріупольський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ЗНАЙОМСТВА ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗІ ВСЕСВІТОМ ЗА АЛЬТЕРНАТИВНОЮ ПРОГРАМОЮ «STREAM-ОСВІТА, АБО СТЕЖИНКИ У ВСЕСВІТІ»

Знайомство дітей старшого дошкільного віку зі Всесвітом – це не просто заучування назв планет. Це потужний інструмент для розвитку дитячої уяви, логічного мислення та почуття дива. Діти дошкільного віку природжені дослідники, і космос є для них безмежним полем для експериментів та відкриттів.

Як відбувається знайомство зі Всесвітом в межах STREAM-освіти? Ця технологія пропонує захопливий і цілісний підхід до розвитку дитини. Замість розділення навчання на окремі предмети (наприклад, математика, мова), програма об'єднує різні галузі знань у єдине ціле.

Ключовими принципами програми є:

Інтеграція знань: різні предмети (наприклад, наука, мистецтво, мова) поєднуються, щоб створити більш глибоке розуміння світу.

Розвиток навичок: програма фокусується на розвитку різноманітних навичок, таких як сприйняття, творчість і вирішення проблем.

Культурні практики: діти беруть участь у різних культурних заходах, що допомагає їм розвивати свою особистість і розуміння Всесвіту.

Поєднання структурованих і неструктурованих занять: програма пропонує як організовані заняття, так і вільний час для гри, що дозволяє дітям розвиватися в своєму темпі.

Серед переваг такого підходу слід зазначити: цілісний розвиток – діти розвиваються всебічно, включаючи розумові, соціальні, емоційні та фізичні навички; більша залученість – дітям цікавіше навчатися, коли вони активно беруть участь у різних видах діяльності. А також краща підготовка до школи та позитивна самооцінка – діти набувають необхідних знань і навичок для успішного навчання в школі, розвивають впевненість у собі та розуміння свого місця у світі.

Формами пізнання Всесвіту за STREAM-освітою є:

Ігрові форми. Діти будують космічні кораблі, грають у космонавтів, досліджують планети за допомогою іграшкових телескопів.

Експерименти. Прості експерименти з водою, світлом і тінями допомагають дітям зрозуміти деякі явища, що відбуваються у Всесвіті.

Читання. Казки про зірки, планети і космонавтів стимулюють уяву і розширюють кругозір.

Спостереження. Спостереження за нічним небом, пошук сузір'їв – незабутні враження для дітей.

Творчість. Малювання космічних пейзажів, ліплення планет – це не просто заняття, а й спосіб виразити свої уявлення про Всесвіт.

Теми, які можуть бути розкриті у такому форматі: Сонце, Місяць, зірки (їхні розміри, відстані, рухи, вплив на Землю); планети Сонячної системи (їхні особливості, відмінності, умови на них); космонавти (їхній побут, робота на орбіті, космічні кораблі), подорожі у Всесвіт (мрії про майбутні космічні подорожі, колонізацію інших планет).

Навички, що розвиваються під час знайомства зі Всесвітом: пізнавальні (допитливість, бажання дізнаватися нове, аналітичне мислення); мовленнєві (збагачення словникового запасу, вміння описувати свої спостереження); творчі (уява, фантазія, вміння виражати свої ідеї); соціальні: вміння працювати в команді, обмінюватися думками.

Приклади занять, що можна проводити в рамках знайомства зі Всесвітом за STREAM-освітою

«Подорож на Місяць». Конструювання місяцехода, малювання місячного пейзажу, розповіді про життя на Місяці.

«Зоряне небо». Спостереження за зірками, створення власної карти зоряного неба, вигадкування історій про сузір'я.

«Космічна лабораторія». Проведення експериментів зі світлом і тінями, створення моделей сонячної системи.

Такий метод ефективний у пізнанні Всесвіту із дітьми дошкільного віку, так як сприяє активному залученню дітей у процес. Діти не просто слухають, а й беруть активну участь у процесі навчання. Він показує зв'язок з реальним життям, бо знання про Всесвіт пов'язуються з повсякденним життям дитини. Отримується емоційний відгук – Знайомство з космосом викликає у дітей захоплення і позитивні емоції.

Нами здійснено аналіз підходів до знайомства зі Всесвітом в дошкільному віці в альтернативній програмі формування культури інженерного мислення «STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіті» [6] та «Світ Дитинства».

Обидва підходи до знайомства зі Всесвітом в дошкільному віці мають свої переваги та орієнтуються на формування в дітей елементарних уявлень про природу і космос.

Табл. 1. STREAM-освіта. Фокус на Всесвіті

Переваги	Недоліки
Широкий спектр тем: від небесних тіл до космічних подорожей. Стимулювання уяви та фантазії. Розвиток пізнавального інтересу.	Може бути занадто абстрактним для деяких дітей. Може не достатньо акцентувати на безпосередньому оточенні дитини.

Табл. 2. «Світ Дитинства». Фокус на взаємозв'язку людини і природи

Переваги	Недоліки
Акцент на практичному досвіді та спостереженнях. Формування екологічної свідомості. Розвиток емоційного зв'язку з природою.	Може бути менш захопливим для дітей, які більше цікавляться космосом. Може не достатньо розвивати абстрактне мислення.

Табл. 3. Порівняльна таблиця двох підходів

Критерій	STREAM-освіта	«Світ Дитинства»
Фокус	Космос, планети, зірки	Взаємозв'язок людини і природи
Методи	Спостереження, експерименти, читання, творчість	Спостереження, практичні дії, бесіди
Знання	Космічні тіла, явища, космічні подорожі	Погода, пори року, рослини, тварини
Навички	Уява, аналітичне мислення	Спостережливість, практичні навички, екологічна свідомість

Оптимальним варіантом є поєднання обох підходів. Знайомство зі Всесвітом може стати відправною точкою для дослідження природи на Землі. Наприклад, спостерігаючи за зміною фаз Місяця, діти можуть помітити циклічність природних явищ і їхній вплив на життя на Землі.

Обидва підходи мають свою цінність і можуть доповнювати один одного. Завдання педагога – знайти оптимальний баланс між знайомством Всесвіту і дослідженням природи, щоб зацікавити дітей і сприяти їхньому всебічному розвитку.

Висновок. Знайомство зі Всесвітом – це не просто передача знань, а створення умов для всебічного розвитку дитини. Цей процес стимулює допитливість, розвиває уяву, сприяє формуванню цілісної картини світу.

Література

1. Каплуновська О. М. Дошколятам про Космос : програма та методичні рекомендації / О. М. Каплуновська. Запоріжжя: ЛПКС ЛТД, 2000. 132 с.
2. Крутій К. Л., Стеценко І. Б. Парціальна програма формування культури інженерного мислення в дітей передшкільного віку “STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт”. Освітній напрям «Природничі науки, або Подорож Всесвітом». Запоріжжя: ТОВ “ЛПКС” ЛТД, 2020. 240 с.
3. Крутій К. Л., Стеценко І. Б. Парціальна програма формування культури інженерного мислення в дітей передшкільного віку “STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт”. Освітній напрям “Технології, або Таємничі перетворення”. Запоріжжя: ТОВ “ЛПКС” ЛТД, 2020. 192 с.
4. Крутій К. Л., Стеценко І. Б. Парціальна програма формування культури інженерного мислення в дітей передшкільного віку “STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт”. Освітній напрям “Інжиніринг, або Маленькі винахідники”. Запоріжжя : ТОВ “ЛПКС” ЛТД, 2020. 196 с.
5. Стежинки у Всесвіт: комплексна освітня програма для дітей раннього та передшкільного віку / автор. колектив; наук. керівник К. Л. Крутій. Запоріжжя, 2020. 240 с.
6. STREAM-освіта, або Стежинки у Всесвіт: альтернативна програма формування культури інженерного мислення в дітей передшкільного віку / автор. колектив; наук. керівник К. Л. Крутій. Запоріжжя: ТОВ “ЛПКС” ЛТД, 2020. 148 с.
7. Nora S. Newcombe & Mike Stieff. Six Myths About Spatial Thinking. *International Journal of Science Education*. 2012. № 34:6. P. 955-971.

Оргеткіна Лілія,

1 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання,
освітня програма «Дошкільна освіта»
Маріупольський державний університет

ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ЧИТАННЯ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасному світі гостро постає проблема формування у дитини не лише навичок читання, а й зацікавленості у процесі читання. Все більше дітей не мають мотивації до читання та не вважають читання цікавою діяльністю.

Читання – життєво необхідна навичка для отримання якісної освіти. Книги розповсюджують знання по всьому світу. Проте сучасні діти не виявляють значного інтересу до читання, оскільки не вважають їх цікавими. Саме тому перед вихователями закладів

дошкільної освіти постає непросте завдання – сформувати в дітей навичку насолоджуватися процесом читання. Сучасне суспільство дедалі рідше виховує у дітей любов до читання змалечку вдома, тому вихователі стикаються з абсолютною байдужістю та небажанням читати чи слухати книгу. Проте вчені стверджують, що формування цієї навички у найменшому віці сприяє утворенню звички позитивного читання впродовж усього життя [7; 8].

Читання формує уяву та творчі здібності, мотивації до початку раннього (емерджентного) читання. Психологічні особливості становлення емерджентного читання в дітей раннього та дошкільного віку підкреслювали, зокрема, І. Деснова та К. Крутій [3; 8].

Варто відокремити чинники, що сприяють формуванню навички читання, розуміння та відтворення прочитаного:

- *Фізичний стан дитини:* дитина здатна повноцінно працювати та брати участь у діяльності лише за умови гарного самопочуття.
- *Психологічний стан дитини:* незадовільний психологічний стан дитини не дасть їй можливості зосередитися на сприйнятті прочитаного.
- *Емоційний стан дитини:* лише стабільний емоційний стан дозволяє дитині сприймати читання як позитивний та цікавий досвід.
- *Соціальне оточення:* чим більше людей в оточенні дитини мають сформовану навичку читання та щоденно практикують її, тим вірогідніше дитина буде зацікавлена у читанні [2; 5; 6].

Зазначені чинники спільно впливають на виховання навички читання та мотивують до її щоденного застосування. Однак формування цієї навички за наявних соціальних умов є дедалі складнішим завданням: діти з найменшого віку звикають отримувати інформацію з соціальних мереж, відеоматеріалів, а також з розмов. За таких умов читання втрачає свою цінність та цікавість.

Дослідники (І. Деснова, К. Крутій та ін. [3; 8] визначають читання як процес декодування написаних символів шляхом від найпростіших (букви) до складніших (слова, словосполучення, речення). Через ці графічні символи читач формує мовленнєві та когнітивні навички, а також навчається досліджувати світ.

Одним з найважливіших чинників у формуванні навички позитивного інтересу є зацікавлення дитини у процесі читання. Чим більше дитина зацікавлена у діяльності, тим уважнішою вона буде, тим частіше і старанніше вона прагнучиме досягти успіху саме у цій сфері. Майбутнє дитини напряму залежить від того, що їй цікаво.

На отримання позитивного досвіду читання значною мірою впливає спільне читання дорослого та дитини вголос. Такий вид читання сприяє розвитку мовлення, активного слухання, критичного мислення, вибудовує стосунки між дитиною та значущим дорослим

(батьками, вихователем, рідними), поглиблює лексикон дитини, мотивує до обговорення прочитаного сюжету та героїв, навчає ставити запитання та відповідати на них, застосувати отриманий досвід у власному житті.

Багаторазове читання однієї та тієї ж книги дає змогу вихователю формувати у дітей поглиблене розуміння прочитаного, героїв та подій, а також навичку аналізу тексту та його стилю.

Останні дослідження (І. Деснова, Л. Калмикова, К. Крутій, О. Соловей та ін. [1; 3; 8]) доводять, що значний вплив на формування навички постійного позитивного читання в дитини має те, що є можливість вільно обирати тематику книг. У дітей, які починають читання саме тих книг, які їм справді цікаві, формується потреба у постійному вдумливому читанні.

Дослідники, зокрема, К. Крутій, О. Соловей, С. Connor та інші [2; 4; 5], наголошують на тому, що регулярне читання вголос сприяє збагаченню словникового запасу дітей, формуванню граматично правильного та зв'язного мовлення.

Кожен вихователь здатен впливати на сприйняття книг своїх вихованців, незалежно від віку дітей. Акцентуємо, що просто мати книгу – не достатньо, потрібно вміти користуватися нею. Досвід позитивного читання книг у ранньому дитинстві може бути фундаментальним у подальшому навчанні, а також допоможе вибудувати міцні стосунки між вихователем та дітьми.

Варто звернути увагу на створення особливої атмосфери читання книги: кожна дитина має можливість зайняти зручне саме для неї фізичне положення (сидячи, лежачи, звернувшись калачиком). Необхідно тримати книгу так, щоб усі діти могли чітко бачити малюнки та текст. Читати краще неквапливо, даючи дітям можливість думати над прочитаним та обговорювати його.

Одним з найважливіших чинників в утриманні позитивного досвіду читання є інтонація вихователя: варто читати емоційно, голосом та тоном передаючи емоції та ставлення до подій, що відбуваються.

Необхідно надати дітям право вибору: слухати, якщо книга зацікавила, або ж вільно перейти до іншої діяльності, якщо прочитане не зацікавило. Така атмосфера розуміння і прийняття допоможе дітям усвідомити, що процес читання є певного виду розвагою, а не нудним обов'язком.

Дорослим необхідно працювати над активним читанням, залучати дітей до процесу: перегортати сторінки, тримати книгу, показувати предмети та героїв розповіді, роздивлятися малюнки та проговорювати події, про які йдеться, заохочувати дітей до активного обговорення, встановлювати зв'язок між вимовленим та написаним словом.

Вихователь сам має бути зацікавлений та щирий під час прочитання книги. Своїми справжніми емоціями він формує інтерес до читання і у дітей. Формування інтересу до читання у дітей в сучасному світі має дедалі більше викликів. Проте необхідність формування такої звички є надзвичайно актуальною, адже читання є фундаментальною основою у здобутті знань, розвитку уяви та емоційного сприйняття реальності.

Аналіз проблематики надав нам можливість виокремити декілька рекомендацій щодо формування інтересу до читання:

- *Важливість прикладу.* Діти старшого дошкільного віку беруть поведінку дорослого за взірць: чим частіше діти бачать вихователя або батьків із книгою у руках, або стають свідками виявлення емоцій після прочитання, тим швидше вони сформують позитивне ставлення до читання.
- *Читання разом.* Вихователю варто знаходити час для прочитання дітям книги щодня. Спільне читання формує у дітей стійкі позитивні спогади, які згодом стануть важливою щоденною звичкою.
- *Особливе місце для читання.* Куточок читання має бути заповнений книгами, які відповідають віку дітей. Варто створити затишні та зручні місця для читання. Така атмосфера спонукатиме дітей самостійно або разом з друзями досліджувати книги.
- *Виважений підхід до вибору книг.* Тематика книг має відповідати актуальним інтересам дітей. Дитина значно з більшим інтересом читатиме про те, чим вона захоплюється.
- *Спільне читання вголос.* Читання дорослим книги вголос формує у дитини навички активного слухання та сприйняття інформації, а також мотивує до дослідження й обговорення подій, ситуацій чи героїв.
- *Обговорення.* Необхідно надати дітям можливість обговорення прочитаного. Висловлюючи думки, дитина формує своє світосприйняття [3; 5; 6; 7].

Дитячий вік є найціннішим часом для формування навичок та вмінь, необхідних для майбутнього академічного навчання. Численні дослідження встановлюють зв'язок між первинними навичками грамотності та пізнішими навичками читання: *діти, яким у віці до двох років систематично читають або дають можливість грати з книгами, флеш-картками чи подібними матеріалами, мають значно меншу проблем з читанням у початковій школі.*

У процесі формуванні навичок читання варто пам'ятати про інтерес, мотивацію та ставлення дитини до читання. Часто ці терміни вважають синонімічними, однак ці терміни, хоч і споріднені, але представляють різні поняття.

Мотивація до читання – це багатовимірне поняття, яке охоплює компетентність, ефективність, внутрішню та зовнішню мотивацію, а також соціальні цілі читання. Ставлення дитини визначають за негативною або позитивною реакцією під час процесу читання. Це

ставлення часто не залежить від технічних навичок читання дитини: при високому рівні навичок читання, ставлення дитини до процесу читання може бути й негативним. Мотивація, ставлення та інтерес дитини можуть об'єднуватися з внутрішньою мотивацією, яка визначається зацікавленістю дитини, її переживаннями під час читання. Діти дошкільного віку ще не розуміють важливості читання та не оцінюють власні навички читання, проте вихователі легко можуть оцінити їхній інтерес до читання. Численні дослідження наголошують на зв'язку між читанням дітям та формуванням стійкого інтересу до читання у дітей. Окрім спільного читання значущі дорослі можуть підвищувати зацікавленість дитини у читанні при вивченні букв, відвідуванні бібліотек, а також власним прикладом.

Література

1. Калмикова Л. О. Психологія розвитку мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку. Київ: Либідь, 2011. 462 с.
2. Крутій К. Л. Діагностика мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку: методичний посібник. Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2005. 208 с.
3. Крутій К. Л. Деснова І. С. Психологічні особливості становлення емерджентного читання в дітей раннього та дошкільного віку / І. С. Деснова, К. Л. Крутій. Нова українська школа: результати та перспективи: зб. матеріалів V Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 21 груд. 2023 р. / за заг. ред. О. А. Голюк; Маріуп. держ. ун-т. – Київ, 2024. С. 136–139.
4. Соловей О. А. Психолінгвістичні дослідження мовлення дітей дошкільного віку. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2010. № 1. С. 49-51.
5. Connor C. M., Morrison F. J., Slominski L. Preschool instruction and children's emergent literacy growth. *Journal of Educational Psychology*, 2006. № 98(4). P. 665-689. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.98.4.665>
6. Dinnebell L. A., Boat M., Bae Y. Integrating principles of universal design into the early childhood curriculum. *Dimensions of Early Childhood*. 2013. № 41(1). P. 3-14.
7. Geary D. C. Reflections of evolution and culture in children's cognition. *American Psychologist*. 2005. № 50. P. 24-37.
8. Kruty K., Zdanevych L., Desnova I., Blashkova O., & Zameliuk M. The Main Trends in the Formation of Psychological Competence in the Process of Teacher Training. *Academia*. 2024. № 35-36. P.p. 50-72. doi:<https://doi.org/10.26220/aca.5002>
<https://pasithee.library.upatras.gr/academia/article/view/5002>

Потеряєва Тетяна,
3 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання,
освітня програма «Дошкільна освіта»
Маріупольський державний університет

ВИКОРИСТАННЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ПРИЙОМІВ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ОБРАЗОТВОРЧОМУ МИСТЕЦТВІ

Сучасна дошкільна освіта ставить завдання формування креативності як базової компетентності, що передбачає розвиток уяви, дрібної моторики та здатності до самовираження через мистецтво. Наше дослідження спрямоване на аналіз ефективності альтернативних прийомів, що базуються на використанні нестандартних матеріалів і технік, для стимулювання творчих здібностей дітей та інтеграції цих методів у освітній процес. Фундаментальні праці Дж. П. Гілфорда і Е. П. Торренса підтверджують значущість таких підходів для розвитку дивергентного мислення, уяви та художнього сприйняття, які є ключовими у формуванні гармонійної особистості дитини [3, 4].

У дітей старшого дошкільного віку середовище виступає потужним стимулом для творчого розвитку, сприяючи формуванню інтересу до самостійного експериментування. Традиційні методи, хоч і забезпечують структурованість, обмежують індивідуальність через стандартизовані підходи. Натомість альтернативні прийоми, що передбачають використання нетрадиційних матеріалів і технік, зокрема у межах концепції «відкритого кінця», забезпечують свободу творчого самовираження, інноваційний підхід до навчання та розвитку креативності.

Альтернативні прийоми в образотворчому мистецтві дозволяють ефективно розвивати творчі здібності дітей дошкільного віку, поєднуючи інноваційні техніки з доступними матеріалами. Кожен прийом спрямовано на формування конкретних навичок: використання картонних штампів розвиває уяву та дрібну моторику через створення квіткових композицій, пухирчаста плівка забезпечує тактильний досвід і навчає працювати з текстурами, а ватні палички допомагають в освоєнні точності та створенні дрібних деталей. Такі прийоми, як «*ефект акварелі*» із використанням маркерів і води, стимулюють експериментування з кольорами, а об'ємні вироби з паперу розвивають просторове мислення. Радіальні відбитки для створення квітів допомагають засвоїти симетрію, а сюжетні композиції з елементами декорацій привчають дітей комбінувати матеріали [2].

Прийом «Відбиток квітки або картонний штамп» є ефективним інструментом розвитку творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку завдяки використанню простих і доступних матеріалів, таких як картон, фарби та папір. Його педагогічна цінність полягає у стимулюванні креативного мислення через нетрадиційний підхід до створення художніх образів. Вирізання картонних трубок у формі квітів, нанесення фарби на штампи та їх притискання до паперу сприяють розвитку дрібної моторики, координації рухів та естетичного смаку. Діти навчаються працювати з кольорами, створювати гармонійні композиції, розвиваючи уяву й здатність виявляти творчий потенціал у буденних матеріалах. Завдяки простоті та наочності результатів, прийом стимулює інтерес до мистецької діяльності, розвиває самостійність у прийнятті рішень і підвищує рівень впевненості у своїх творчих здібностях [3].

Прийом «Текстури з пухирчастої плівки» спрямовано на розвиток творчого потенціалу дітей через експерименти з текстурами і нестандартними матеріалами. Нанесення фарби на пухирчасту плівку та створення відбитків на папері формують у дітей уявлення про композицію та розвивають відчуття кольору й форми. Завдяки тактильному контакту з плівкою стимулюється сенсорне сприйняття, що особливо важливо у дошкільному віці. Додавання деталей, таких як кошики для повітряних куль або елементи пейзажу, розширює можливості цього методу для створення сюжетних композицій. Використання прийому дозволяє дітям відчувати свободу в експериментуванні та отримати естетичне задоволення від результатів, роблячи його ідеальним інструментом для формування текстурних акцентів і художнього самовираження [3].

Прийом «Ватні палички як інструмент для створення деталей» дозволяє дітям дошкільного віку розвивати творчі здібності через роботу з точними, деталізованими елементами. Малювання кінчиками ватних паличок допомагає формувати дрібну моторику, тоді як розташування дрібних деталей, таких як пелюстки чи насіння кульбаб, стимулює просторове мислення та уяву. Поєднання фарбування й приклеювання паличок у творчий процес сприяє розвитку естетичного смаку, допомагаючи дітям гармонійно комбінувати кольори й форми. Особливість цього прийому полягає в його здатності розкривати художній потенціал буденних предметів, стимулюючи уяву та зацікавленість дітей у створенні індивідуальних, унікальних композицій [4].

Прийом «Ефект акварелі за допомогою маркерів та води» спрямовано на розвиток творчого мислення та експериментальних навичок у дітей старшого дошкільного віку. Нанесення маркерних крапок і їх розтушовування за допомогою ватної палички, змоченої у воді, дозволяє створювати плавні переходи кольорів і м'які контури, характерні для акварелі. Така діяльність знайомить дітей із взаємодією матеріалів, розширюючи їхнє розуміння про

художні техніки, і відкриває можливості для креативних візерунків і композицій. Крім того, діти здобувають початкові знання про змішування кольорів і формують чуття гармонії. Особливість цього методу полягає в простоті та легкості створення виразних і естетично привабливих малюнків, які стимулюють дослідницький інтерес та творчий потенціал [2].

Прийом «Об'ємні вироби з паперу» розвиває просторове мислення та конструкторські здібності дітей старшого дошкільного віку. Складання кольорового паперу «гармошкою», вирізання й приклеювання деталей дозволяють дітям створювати тривимірні фігури, такі як хвости чи плавники для рибок, формуючи уявлення про об'єм і форму. Декорування композиції, включаючи створення тематичного фону, стимулює уяву та художнє бачення, відкриваючи можливості для фантазійного самовираження. Виконання завдань сприяє розвитку точності, уважності та координації рухів. Особливість цього прийому полягає в інтеграції мистецької діяльності з початковими навичками конструювання, що робить його цікавим і багатофункціональним для дітей [3].

Прийом «Радіальні відбитки для створення квітів» сприяє гармонійному поєднанню художнього самовираження та розвитку точності у роботі з деталями. Відбитки, що створюються навколо центра квітки за допомогою гуаші або акрилових фарб та інструментів, таких як зубна щітка чи пензель, дозволяють дітям освоїти принцип симетрії та розташування елементів. Додавання стебел і листя завершує композицію, формуючи уявлення про гармонійне поєднання кольорів і форм. Така діяльність сприяє естетичному розвитку, формує відчуття композиції та знайомить дітей із базовими принципами малювання. Простота виконання та яскраві результати підвищують інтерес дітей до творчості, допомагаючи їм впевнено створювати естетично привабливі зображення [4].

Прийом «Малювання із сюжетом «пухирчаста плівка + декорації» поєднує творчі техніки з елементами сюжетного мислення, що робить його особливо ефективним для розвитку креативності у дітей дошкільного віку. Відбитки, створені пухирчастою плівкою, слугують основою для зображення об'єктів, таких як куполи повітряних куль, а додавання кошків із картону та домальовування деталей фломастером збагачує композицію сюжетним контекстом. Робота над композицією допомагає дітям розвивати здатність поєднувати різні матеріали, вибудовувати цілісність зображення та експериментувати з формами і кольорами. Особливість цього підходу полягає у вдалій інтеграції декоративних і сюжетних елементів, що стимулює уяву, посилює інтерес до творчості та сприяє самовираженню дітей через мистецтво [3].

Прийом «Створення кульбаб із ватних паличок» сприяє розвитку точності та естетичного сприйняття через роботу з дрібними деталями. Використання пофарбованих паличок для формування квіткових голівок та їх приклеювання до основи допомагає дітям

освоїти навички координації та акуратності. Домальовування стебел, листя та насіння кульбаби стимулює уяву та дозволяє дітям відтворювати природні форми в художній діяльності. Процес виготовлення таких деталей вимагає терпіння і зосередженості, розвиваючи уважність і наполегливість. Особливість цього прийому полягає в реалістичності створених образів, що приносить естетичне задоволення і підсилює інтерес дітей до творчого процесу [3].

Використання таких прийомів підвищує інтерес дітей до мистецької діяльності, стимулює їх до самостійності, відповідальності та експериментів із матеріалами й техніками. Як наслідок, у дітей формується креативне мислення, яке є фундаментальним для їхнього майбутнього навчання, самореалізації та здатності вирішувати завдання нестандартним шляхом [1].

Практичне запровадження альтернативних прийомів у діяльність дошкільних установ передбачає створення оптимальних умов для розвитку творчості дітей шляхом організації творчого простору, який включає зони для експериментів, виставки робіт і активне залучення дітей до облаштування середовища. Педагоги мають інтегрувати нетрадиційні прийоми в освітній процес, адаптуючи їх до вікових особливостей дітей, і використовувати зворотний зв'язок для оцінки ефективності прийомів. Практичні заняття можуть охоплювати комплексні творчі форми (малювання, ліплення, аплікацію), майстер-класи для дітей і батьків, а також тематичні проєкти, спрямовані на спільну діяльність. Ключова роль педагога полягає у стимулюванні творчого потенціалу, заохоченні ініціативності, розвитку самостійності дітей та підтримці їхньої впевненості у власних можливостях, що сприяє формуванню креативного мислення та художнього самовираження [1].

Отже, використання альтернативних прийомів у мистецькій діяльності старших дошкільників демонструє високу педагогічну ефективність у контексті розвитку творчих здібностей, формування естетичного сприйняття та стимулювання уяви. Застосування нетрадиційних матеріалів і технік, таких як картонні штампи, пухирчаста плівка, ватні палички, розкриває можливості для інтеграції сенсорно-моторного, емоційного та когнітивного розвитку через практичну діяльність. Запровадження таких прийомів в освітній процес сприяє індивідуалізації підходів до розвитку креативності, забезпечує формування дивергентного мислення, підвищує емоційну стійкість дітей і стимулює їхню здатність до експериментування та самовираження.

Література

1. Звєкова В. Театралізована діяльність як засіб розвитку творчих здібностей дітей дошкільного віку. *Молодий вчений*. 2020. №2 (78). С.87-90.

2. Козир М. В., Шиденко І. В. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку засобами дидактичної гри. *Молодий вчений*. 2020. №10 (86). С.391-394.

3. Guilford J. P. Three faces of intellect. *American Psychologist*. 2019. №14. PP.469–479.

4. Torrance E. P. *Torrance Tests of Creative Thinking*. Minneapolis: University of Minnesota Press. 2016. P. 23-57.

Рожко Світлана,

3 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання,

освітня програма «Дошкільна освіта»

Маріупольський державний університет

МЕТОДИ ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Формування у дітей старшого дошкільного віку стійкого інтересу до фізичних вправ – основа здорового способу життя у майбутньому, гармонійного фізичного та психоемоційного розвитку. Враховуючи сучасні виклики, зокрема зниження рівня фізичної активності серед дітей, виникає потреба у застосуванні ефективних педагогічних методів, спрямованих не лише на задоволення природної потреби в русі, а й на формування позитивного ставлення до фізичних вправ, із врахуванням психолого-фізіологічних особливостей дітей старшого дошкільного віку.

Аналіз останніх досліджень показує, що сучасні підходи до фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку, зокрема педагогічні умови співпраці між дошкільним закладом і сім'єю (С. Бабюк) [1], комплексний підхід до фізичного розвитку та виховання (Н. Савицька) [3], застосування дидактичних ігор (О. Харченко) [4] та поєднання фізичного і розумового розвитку (В. Пасічник) [2], акцентують увагу на використанні інноваційних методів для стимулювання інтересу до фізичних вправ і забезпечення всебічного розвитку дітей.

У старшому дошкільному віці у дітей відбувається інтенсивний розвиток опорно-рухового апарату, що проявляється у зміцненні кісток, посиленні м'язової системи та підвищенні витривалості, проте їхня координація рухів ще залишається недостатньо розвиненою через незрілість нервової системи. Високий рівень енергії обумовлює природну потребу в активному русі, що робить фізичні вправи важливим елементом щоденного життя дошкільників.

У психічному розвитку дітей цього віку значну роль відіграє уява, яка забезпечує сприйняття фізичних вправ через ігрову форму, а також егоцентризм, що підсилює їхнє

бажання отримувати увагу, визнання та похвалу. Висока емоційність зумовлює необхідність позитивних емоцій та зацікавлення заняттями з фізичної культури.

Соціальний розвиток характеризується формуванням навичок колективної діяльності, адже діти починають активно взаємодіяти з однолітками, наслідуючи рольові моделі, такі як вихователі чи тренери.

Мотиваційна сфера дітей старшого дошкільного віку орієнтована на інтерес до нових ігор та форм активності, а також на потребу у швидкому результаті, який вони можуть побачити чи відчувати. Зовнішня мотивація, включно з похвалою, іграшками чи символічними нагородами, відіграє важливу роль у стимулюванні їхнього інтересу до занять фізичними вправами [1].

Враховуючи психолого-фізіологічні особливості дітей старшого дошкільного віку, доцільно застосовувати спеціальні *методи*, спрямовані на формування інтересу до занять фізичними вправами.

Ігровий метод є ефективним засобом формування інтересу до фізичних вправ, оскільки він задовольняє природну потребу дошкільнят у русі та дозволяє інтегрувати фізичну активність у цікавий для них формат. Згідно з дослідженнями Л. Виготського, гра сприяє засвоєнню нових соціальних і фізичних моделей поведінки, стимулюючи активність і взаємодію. До прикладів застосування відносяться рухливі ігри з правилами, як-от «Салочки» чи «Чапля і жабка», ігри на розвиток спритності (стрибки через перешкоди) та командні ігри, такі як міні-естафети й ігри з м'ячем [3].

Метод змагальності ефективно формує інтерес до фізичних вправ, оскільки мотив змагання пробуджує у дітей старшого дошкільного віку прагнення досягати кращих результатів і демонструвати свої можливості. Його застосування може включати проведення малих олімпіад (біг, кидання м'яча, стрибки у довжину) або змагань у формі сюжетних ігор, наприклад, «Хто швидше врятує звірят», де діти виконують фізичні завдання з елементами суперництва [4].

Метод казки та рольових ігор стимулює інтерес до фізичних вправ, оскільки діти краще сприймають діяльність через сюжет і гру, що активізує їхню увагу та емоційну залученість. Ефективними є сюжетно-рольові ігри, такі як «Подорож джунглями», де діти виконують рухові завдання (лазіння, перестрибування через уявні річки), або ігри з виконанням ролей героїв казок, наприклад, «Супергерої», де фізичні вправи інтегровані у виконання місії [2].

Метод використання прикладу базується на здатності дітей наслідувати поведінку авторитетних осіб, що підтверджується теорією навчання А. Бандури. Ефективним є демонстрація вправ вихователем із захопленням, що викликає у дітей бажання повторити дії,

а також використання відеоматеріалів, де показані успіхи інших дітей, що мотивує їх долучатися до подібної діяльності.

Метод творчості та інтеграції мистецтва сприяє формуванню інтересу до фізичних вправ, активізуючи обидві півкулі мозку, що покращує засвоєння нових навичок і стимулює креативність. Ефективними прикладами є створення рухів під музику, як-от танцювальна аеробіка для дітей, або малювання «слідів звірів» з подальшим відтворенням їх у фізичних вправах, що поєднує творчість із руховою активністю.

Метод винагорода та мотивації базується на теорії поведінкового підкріплення Б. Скіннера, яка доводить, що винагорода ефективно закріплює позитивну поведінку, зокрема інтерес до фізичних вправ. Прикладами є використання системи значків, таких як «За спритність» чи «За сміливість», а також організація спільних святкувань успіхів із врученням дипломів чи медалей, що підсилює мотивацію дітей до активності [4].

Метод поступового ускладнення базується на ідеї Ж. Піаже, що навчання стає цікавим для дітей, коли завдання містять «помірний виклик», який стимулює їхню активність і розвиток. Застосування методу передбачає початок з простих вправ, які поступово ускладнюються, а також додавання нових елементів до знайомих ігор, що підтримує інтерес і сприяє засвоєнню нових навичок [3].

Інтерактивний метод базується, що використання технологій значно підвищує залучення дітей до фізичних занять завдяки їх цікавості до цифрового контенту. До прикладів належать інтерактивні ігри на планшетах, де діти повторюють рухи анімаційних героїв, а також використання інтерактивних підлог чи екранів, які інтегрують фізичну активність з елементами гри та змагань.

Застосування методів формування інтересу до фізичних вправ у навчальні програми передбачає створення комплексних занять, які поєднують кілька підходів, таких як ігровий метод, змагальність, творчість та винагорода, для досягнення максимального ефекту та підтримки мотивації дітей. Крім того, важливо розробляти програми із залученням батьків, спрямовуючи їх на активну підтримку фізичної активності вдома через інтерактивні ігри, спільні вправи або тематичні заняття, що сприяє закріпленню інтересу дітей до рухової активності в повсякденному житті.

Отже, формування інтересу до занять фізичними вправами у дітей старшого дошкільного віку є ключовою умовою їхнього гармонійного фізичного, емоційного та соціального розвитку. Застосування методів, таких як ігровий підхід, змагальність, рольові ігри, творчість, поступове ускладнення завдань, використання прикладу та інтерактивних технологій, дозволяє врахувати вікові психолого-фізіологічні особливості дітей, підвищуючи їхню мотивацію та залученість до фізичної активності.

Література

1. Бабюк С. М. Педагогічні умови фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку у взаємодії дошкільного навчального закладу і сім'ї: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / С. М. Бабюк; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т проблем виховання. Київ, 2020. 20 с.
2. Пасічник В. М. Сучасні підходи щодо поєднаного фізичного та розумового розвитку дітей старшого дошкільного віку. *Молода спортивна наука України*. 2020. Вип. 14, т. 3. С. 201-205.
3. Савицька Н. В. Фізичний розвиток та фізичне виховання дітей старшого дошкільного віку: навч. посіб. Херсон: ХДУ, 2021. 120 с.
4. Харченко О. В. Педагогічний потенціал дидактичних ігор у вихованні інтересу дітей старшого дошкільного віку до занять фізичною культурою. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 15: Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт). 2023. Вип. 3К(33). С. 328-331.

Тичинська Юлія,

1 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,

освітня програма «Дошкільна освіта»

Маріупольський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «LITTLE FREE LIBRARY» ЯК ЗАСОБУ ЗАЛУЧЕННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ДО ЧИТАННЯ

Формування у дітей старшого дошкільного віку інтересу до читання є важливим завданням сучасної дошкільної освіти. У зв'язку зі зниженням читацької активності із поміж дітей виникає необхідність пошуку нових підходів, здатних зацікавити дітей книгою. Технологія «Little Free Library» є інноваційним засобом створення умов для доступу до книг у неформальній та привабливій для дітей обстановці.

Метою статті є аналіз технології «Little Free Library» («Маленька вільна бібліотека») як засобу залучення дітей старшого дошкільного віку до читання. Для цього нам необхідно було вирішити ряд завдань: визначити основні переваги та недоліки використання цієї технології в умовах закладу дошкільної освіти; дослідити вплив міні-бібліотек на розвиток читацьких навичок у дітей старшого дошкільного віку, зокрема, на їхню зацікавленість до читання;

виокремити основні аспекти, що сприяють успішному впровадженню «Little Free Library» в закладах дошкільної освіти.

Технологію «Little Free Library» було засновано в 2009 році Тоддом Болом (Todd Bol). На згадку про свою матір, вчительку та книголюба, він збудував свою першу «бібліотеку» у вигляді мініатюрного будиночка із деревини, що залишилася після ремонту. Концепція «Візьми книжку, залиш книжку» швидко набула популярності та перетворилася на глобальну ініціативу, що налічує понад 150 000 бібліотек у 120 країнах світу. Основні цілі цього проекту – розширення доступу до книжок, розвиток спільнот, популяризація читання із поміж дітей та дорослих [7].

Значну роль у моральному вихованні дошкільнят відіграє дитяча література, яка показує зразки поведінки, використовує конкретні, а не абстрактні ситуації для пояснення моральних норм. Використання дитячої літератури сприяє формуванню цінностей, моральних переконань і моделей поведінки дітей у суспільстві. Художня мова впливає на свідомість, емоції та мораль дітей, особливо правильний добір творів і сучасні способи роботи з ними [1].

Література розширює кругозір дітей про природу та довкілля, збагачує їхні знання, розвиває мовлення, уяву та естетичні почуття. Естетичне виховання дітей дошкільного віку за допомогою книги сприяє гармонійному розвитку особистості, формує почуття прекрасного, творчі здібності, моральність. Книги дозволяють дітям знайомитися з новим і розвивати уяву, мислення та аналітичні здібності. Читання сприяє розвитку художньо-творчих здібностей, вихованню прихильності до книги як джерела знань та естетичної інформації. Отже, література забезпечує гармонійне особистісне зростання та стимулює творчість [3, с. 112-114].

Саме це і є метою технології «Little Free Library» (далі – LFL) виховувати у дітей любов до книги, надавати їм доступ до бібліотеки та її фондів, її системи каталогів і картотек, літератури, тематичних папок, журналів [4, с. 166].

У Сполучених Штатах, де багато публічних бібліотек забезпечують широкий доступ до книг і медіа, технологія LFL є популярною. Хоча в міні-бібліотеці всього кілька десятків книг. Секрет у зручному місці, батьки гуляють з дитиною на майданчику, а поки вона грається, читають книги.

Хоча дослідження показують, що 91% шкіл США мають бібліотеки чи медіа-центри, це не обов'язково означає, що діти мають вільний доступ до них. Багато шкіл відвідують бібліотеку лише один або два рази на місяць, і дітей часто заохочують використовувати цей час для вивчення різних бібліотечних та літературних навичок, а не просто для перегляду бібліотеки. Маленька безкоштовна шкільна бібліотека – це щось зовсім інше. Діти можуть завітати в будь-який час, аби лише знайти книжку до душі [5].

Кожна інноваційна педагогічна технологія обов'язково впливає на внутрішнє середовище ЗДО і потребує адаптації до змін як самого закладу, так і самих вихователів. Проте технологію «Little Free Library» можна ефективно використовувати, щоб заохотити дітей дошкільного віку читати та виховувати любов до книг. Встановлення таких міні-бібліотек у зручних місцях, таких як дитячі майданчики чи осередки розваг, допоможе дітям і батькам легко отримати доступ до книг. Це сприяє формуванню в дітей навичок читання в інтерактивному із середовищі [5, с.194; 6].

Працівники дитячих бібліотек здійснюють чимало заходів щодо заохочення дітей до читання. Разом з дослідниками і вихователями впроваджують інноваційні технології, приймають нові ініціативи, використовують новітні електронні та комп'ютерні засоби, вивчають міжнародний досвід. Дитячі бібліотеки залучають дітей до читання, проводять масові заходи, розповсюджують книги, прищеплюють любов до друку, сприяють вихованню та загальному розвитку.

Національна бібліотека України для дітей є основною бібліотекою в країні, яка забезпечує колекцію національних документів і друкованих матеріалів, а також культурні ресурси, такі як дослідницькі центри, наукові установи та координаційні агенції для дитячих бібліотек. Метою діяльності бібліотеки є сприяння реалізації прав громадян на знання, освіту, використання досягнень культури та інформації, створення умов для участі дітей у читанні та малюванні, розвитку їх розумової, інформаційної, наукової та інформаційної діяльності ємності. Фонд дитячої бібліотеки нараховує майже 23,5 млн примірників книг, періодичних видань, аудіовізуальних матеріалів та електронних ресурсів. Основу фонду дитячої бібліотеки складають художня, науково-пізнавальна література, довідкові матеріали, енциклопедії та технічні матеріали. Це дає змогу задовольнити найвибагливіші професійні (наукові) та особисті (самоосвітні) потреби та інтереси читачів [4].

Бібліотеки також є потужним інструментом у боротьбі з інформаційною нерівністю. Доступ до книг та інших джерел інформації дозволяє дітям з різних соціальних верств користуватися однаковими можливостями для розвитку та самореалізації. Це особливо важливо для дітей з малозабезпечених сімей, які не завжди мають доступ до якісних матеріалів вдома та дітей. Це не менш важливо для дітей, які є тимчасово переміщені, не мають доступу до улюблених книжок, що залишилися на окупованих територіях України, а також для малечі, яка перебуває в закладах охорони здоров'я на довготривалому лікуванні.

Слід зазначити, що впровадження технології «Little Free Library» також сприяє розвитку соціальних навичок дітей. Взаємодія між дітьми під час вибору та обміну книжками формує навички співпраці, поваги до чужої думки та почуття відповідальності. Це також сприяє зниженню рівня конфліктності та покращенню соціального довкілля вікової групи, які

відвідує дошкільник. Такий підхід до залучення до читання книжок дозволяє врахувати індивідуальні потреби кожної дитини. Діти можуть самостійно обирати книги за інтересами, що сприяє розвитку їхньої самостійності та впевненості.

Тому технологія «Little Free Library» має значний потенціал для покращення якості навчання та розвитку дітей. Її впровадження в закладах дошкільної освіти України могло б стати важливим кроком на шляху популяризації читання та підвищення рівня дошкільної освіти в державі [2; 6].

Висновки. Впровадження технології «Little Free Library» у закладах дошкільної освіти України має сприяти розвитку читацької культури із поміж дітей старшого дошкільного віку. Формування відповідальності за збереження книг та підтримку спільноти, у якій вони живуть, є важливими аспектами соціалізації дітей. Як і децентралізація, що сприяє розвитку регіональної соціальної політики, технологія «Little Free Library» також сприяє формуванню активної громадянської позиції у дітей та їхніх батьків. Використання цієї технології у закладах дошкільної освіти допомагає розвивати комунікаційні навички, відповідальність та любов до читання із поміж малечі, що є важливими складовими гармонійного розвитку особистості.

Наявність розвинутої системи комунікацій між педагогами, дітьми та батьками, відповідальна корпоративна культура у ЗДО, реалізація ініціатив, спрямованих на розвиток читацької культури, високий рівень участі батьків у процесі освіти – всі ці елементи сприяють успішному впровадженню технології «Little Free Library». Важливо зазначити, що цей процес потребує консолідації зусиль як з боку педагогів, так і з боку батьків та місцевої громади.

Отже, впровадження «Little Free Library» в закладах дошкільної освіти України можна вважати перспективним напрямком, який сприятиме розвитку читацьких навичок у дітей, формуванню соціальної відповідальності та підвищенню рівня освіченості. Подальше дослідження та наукове обґрунтування цієї технології допоможуть удосконалити шляхи її запровадження та забезпечити успішне її функціонування в різних регіонах країни.

Література

1. Волинець Ю. О. Інноваційні технології навчання в державних закладах дошкільної освіти: теоретичний аспект [Електронний ресурс] / Ю. О. Волинець, Д. О. Дорохова. *Молодий вчений*. 2021. URL : <https://www.molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/524/509>.

2. Крутій К. Л. Деснова І. С. Психологічні особливості становлення емерджентного читання в дітей раннього та дошкільного віку / І. С. Деснова, К. Л. Крутій. *Нова українська школа: результати та перспективи: зб. матеріалів V Всеукр. наук.-практ. конф.*, м. Київ, 21 груд. 2023 р. / за заг. ред. О. А. Голюк ; Маріуп. держ. ун-т. – Київ, 2024. С. 136–139.

3. Попович Н. Ф. Роль дитячої художньої літератури в моральному та естетичному вихованні дітей дошкільного віку. *Міжнародний науковий журнал «Освіта і наука»*. 2021. Випуск 2 (31).– URL : <http://dspace.msu.edu.ua:8080/jspui/handle/123456789/9137>

4. Попович Н. Ф. Роль дитячих бібліотек у розвитку читацької самостійності дітей молодшого шкільного віку. *Міжнародний науковий журнал «Освіта і наука»*. 2018. Випуск 24(1). URL : dspace.msu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/2145/1/

5. Bringing «Little Free Library» to School [Електронний ресурс] URL: <https://www.weareteachers.com/»Little-free-library-ideas/>.

6. Kruty K., Zdanevych L., Desnova I., Blashkova O., & Zameliuk M. The Main Trends in the Formation of Psychological Competence in the Process of Teacher Training. *Academia*. 2024. № 35-36. P.p. 50-72. <https://pasithee.library.upatras.gr/academia/article/view/5002>

7. Little Free Library. URL: <https://littlefreelibrary.org/>

Тонкова Анастасія,

3 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,

освітня програма «Дошкільна освіта»

Маріупольський державний університет

ВПЛИВ КОЛЬОРУ В ОБРАЗОТВОРЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЕМОЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність вивчення емоційного розвитку дітей старшого дошкільного віку зумовлена необхідністю формування гармонійної, емоційно стійкої особистості, здатної до успішної адаптації в соціумі. Саме в цей період діти активно розвивають свою емоційну сферу, вчаться розпізнавати, розуміти та виражати власні почуття, реагувати на емоційні стани інших людей. Дошкільний вік є вирішальним для формування базових емоційних навичок, які в подальшому впливатимуть на соціальні стосунки, емпатію, самоконтроль та загальний психологічний стан. У цей період дитина надзвичайно чутлива до впливу навколишнього середовища, яке включає кольори, звуки, форми та інші елементи.

Емоційний розвиток дітей старшого дошкільного віку є важливою складовою їх загального психічного та особистісного розвитку, оскільки саме в цей період дитина починає усвідомлювати свої емоції, вчиться керувати ними та виражати свої почуття у спосіб, прийнятний для інших. У цьому віці у дітей розвивається здатність до емпатії, вони вчаться розрізняти емоційні стани інших людей, реагувати на них, налагоджувати міжособистісні стосунки. Поступово зростає розуміння більш складних емоцій, таких як гордість, співчуття,

сором, провина. Важливим завданням старшого дошкільного віку є розвиток емоційної стійкості, яка допомагає дітям долати труднощі, самостійно вирішувати конфлікти та розуміти свої почуття [1, с. 41].

У цьому контексті особливу роль відіграє сприйняття кольору, адже різні кольори можуть викликати певні емоції та психологічні стани. Діти старшого дошкільного віку дуже чутливі до кольорів і вже можуть словесно описати, як певні кольори впливають на їхній настрій. Наприклад, теплі кольори (червоний, жовтий, помаранчевий) часто асоціюються з радістю, енергією та активністю, тоді як холодні відтінки (синій, зелений) сприяють спокою та розслабленню. Дослідження показують, що діти мають певні кольорові вподобання, які часто відображають їхній емоційний стан і допомагають їм передавати почуття через малюнки та інші види творчої діяльності. Тому використання кольору в художній діяльності не тільки розвиває емоційний інтелект, а й дозволяє дитині виражати внутрішні переживання через творчість.

Кольори відіграють важливу роль у формуванні емоційного стану та психічного благополуччя дітей. Вони можуть бути як заспокійливими, так і стимулюючими, і допомагають дітям виражати свої емоції, які їм ще складно висловити словами. Різні кольори мають специфічний вплив на емоційний стан дитини і можуть викликати різні реакції. Червоний, наприклад, асоціюється з енергією, силою та активністю. Він може підвищувати рівень збудження і стимулювати фізичну активність, але його надлишок може викликати напругу або тривогу. Червоний часто використовують в ігрових кімнатах або на дитячих майданчиках, щоб стимулювати активність, але його слід обережно використовувати в навчальних або спальних приміщеннях, щоб уникнути надмірної стимуляції.

Жовтий асоціюється з позитивними емоціями, радістю та оптимізмом. Він зазвичай привертає увагу дітей, активізує їхню допитливість і сприяє творчому мисленню. Жовтий стимулює мозкову активність і може бути використаний у навчальному середовищі, щоб допомогти дітям залишатися активними та зацікавленими. Синій, з іншого боку, сприяє спокою, зосередженості та почуттю безпеки. Він має здатність зменшувати тривожність і заспокоювати, тому його часто використовують у навчальних або релаксаційних зонах. Діти зазвичай асоціюють синій з небом або водою, що викликає відчуття стабільності та комфорту [2, с. 17].

Зелений має схожий заспокійливий ефект і асоціюється з природою, гармонією та рівновагою. Він стимулює відчуття спокою і зменшує стрес, допомагаючи дітям відчувати себе розслабленими і зосередженими. Зелений часто використовують у класах або кімнатах відпочинку для підтримки спокійного емоційного стану та створення комфортної атмосфери для навчання і творчості. Інші кольори мають свої особливості. Наприклад, помаранчевий

стимулює дружелюбність і соціальну взаємодію, викликаючи позитивні емоції та допомагаючи в груповій діяльності. Фіолетовий може асоціюватися з фантазією і творчістю, стимулюючи уяву, що особливо важливо у творчих вправах.

У дитячій свідомості кольори набувають особливого символізму, який може впливати на їхню поведінку та емоції. Наприклад, червоний колір часто асоціюється з енергією або навіть агресією, жовтий – з сонцем і радістю, а зелений – з природою і спокоєм. Діти можуть створювати індивідуальні зв'язки з певними кольорами залежно від власного досвіду в повсякденному житті, що, в свою чергу, впливає на їхні кольорові вподобання. Психологічні дослідження показують, що більшість дітей надають перевагу яскравим і теплим кольорам, оскільки вони асоціюються з позитивними емоціями та активністю. Проте вподобання можуть змінюватися залежно від настрою, темпераменту та оточення дитини. Наприклад, діти, які схильні до спокою та рефлексії, можуть надавати перевагу більш холодним кольорам, таким як синій або зелений, тоді як активні та енергійні діти частіше обирають теплі кольори, такі як червоний або жовтий.

Художня діяльність є потужним засобом емоційного вираження для дітей, особливо в старшому дошкільному віці, коли вони не завжди можуть вербально висловити свої почуття або зрозуміти їх повністю. Малювання, як один з найбільш природних способів творчості для дітей, дозволяє їм виражати свій внутрішній світ, передавати переживання, емоційні стани і навіть мрії за допомогою кольору, ліній і форм. Діти часто використовують кольори не тільки для реалістичного зображення предметів, але й для емоційної оцінки ситуацій, які їм близькі або які вони переживають. Художня діяльність стає каналом для вивільнення емоцій, допомагає дітям зменшити тривожність, відчуття задоволення від творчості, збагатити свій внутрішній світ, краще зрозуміти себе [3, с. 205].

Таким чином, колір відіграє надзвичайно важливу роль в емоційному розвитку дітей старшого дошкільного віку, оскільки є не лише візуальним елементом, а й потужним емоційним стимулом, здатним впливати на настрій, поведінку та загальний психологічний стан дитини. Кольори допомагають дітям не тільки краще розуміти свої емоції, але й вчать виражати їх через творчість та образотворчу діяльність. Малювання, як засіб самовираження, дозволяє дітям використовувати кольори для передачі різноманітних емоційних станів – радості, спокою, страху, тривоги, задоволення. Це не тільки розвиває вміння розпізнавати і виражати свої емоції, а й формує емоційну стійкість, здатність справлятися з негативними переживаннями і радіти успіху. Заняття з кольором допомагають дітям знайти способи вивільнення своїх емоцій, що дозволяє зняти емоційну напругу і зменшити стрес.

Література

1. Біла І. М. Психологія дитячої творчості. Київ: Фенікс, 2014. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32309053.pdf> (дата звернення: 12.11.2024).
2. Інтелектуально обдаровані дошкільнята: підтримка та супровід / І. Карабаєва, Т. Яценко, А. Пасічник. Київ: Шкільний світ, 2011. 128 с.
3. Штефан М.В. Зміст поняття художньо-продуктивної діяльності дітей старшого дошкільного віку. *Теорія та методика навчання та виховання*. 2019. № 47. С. 201–210. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/methodics/article/view/2886> (дата звернення: 12.11.2024).

Устенко Ольга,

І курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання,
освітня програма «Дошкільна освіта»
Маріупольський державний університет

СЕНСОРНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ РАНЬОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сенсорне виховання є фундаментальним аспектом розвитку дітей раннього віку, оскільки саме через органи чуття дитина сприймає та пізнає світ. На етапі раннього дитинства формуються основи чуттєвого досвіду, який є необхідним для подальшого розвитку мислення, мовлення та уяви. У цьому контексті ігрова діяльність виступає ефективним засобом сенсорного виховання, оскільки ігри сприяють активному залученню органів чуття, розвитку дрібної моторики, координації та зорово-моторної інтеграції.

Засоби ігрової діяльності дозволяють гармонійно поєднувати навчання та розваги, забезпечуючи природний мотив дітей до пізнання. Використання яскравих предметів, текстур, звуків і запахів допоможе створити багатосенсорне середовище, що стимулює розвиток усіх аналізаторів. Крім того, ігрові ситуації сприяють не тільки сенсорному, але й соціальному та емоційному розвитку дитини, після чого вони вчаться в її взаємодії, спостереженні та дослідженні.

Сенсорне виховання дітей раннього віку є одним із окремих складових загального розвитку дитини, оскільки саме в цей період відбувається інтенсивне формування чуттєвого сприйняття, яке в основі пізнавальних процесів. Учені й різні педагоги приділили значну увагу цій проблемі, розробляючи теоретичні та практичні підходи до її вирішення.

Значний внесок у розвиток сенсорного виховання зробила Марія Монтессорі, яка наголошувала на важливості створення спеціального сенсорного середовища для

стимулювання органів чуття. Дана методика передбачає використання дидактичних матеріалів, які допомагають дітям самостійно досліджувати текстури, форми, кольори та інші властивості предметів [3].

Сучасні дослідження підтверджують також ефективність сенсорного виховання, особливо через ігрову діяльність. Педагоги та психологи наголошують на важливості інтеграції сенсорних ігор у повсякденне життя дітей. Використання сенсорних панелей, мішечків із ідеальними текстурами, інтерактивних ігор та мультимедійних засобів значно покращує розвиток дитини.

Актуальність теми зумовлена забезпеченням пошуку нових підходів до сенсорного виховання, які відповідають сучасним педагогічним вимогам і потребам дітей раннього віку. Сенсорний розвиток дитини – це процес удосконалення відчуттів і сприйняття, що покращує формування уявлень про зовнішні властивості предметів, таких як форма, колір, розмір та розташування простору. Цей розвиток є основою для психічного становлення дитини. Рівень сенсорного розвитку суттєво впливає на естетичне, психічне та фізичне виховання дитини. Це допомагає зрозуміти, наскільки глибоко і точно вона здатна бачити, чути й відчувати світ навколо. Сенсорна освіта забезпечує систему педагогічних заходів, спрямованих на розвиток чуттєвого пізнання, вдосконалення відчуттів і сприйняття, що забезпечує гармонійне становлення особистості.

Сенсорне виховання є важливою складовою розвитку дитини, оскільки на цьому етапі життя вона пізнає навколишній світ через свої відчуття: слух, дотик, смак і нюх. Розвиток сенсорних здібностей закладає основу для формування мовленнєвих і когнітивних навичок, а також розвитку дрібної та загальної моторики. Дитина вчиться розрізняти форми, кольори, текстури та звуки, що є основою для подальшого освоєння більш складних концепцій. Крім того, сенсорне виховання позитивно впливає на нервовий стан малюка, даючи йому відчуття впевненості у своїх діях і формуючи позитивне ставлення до пізнання світу. Таким чином, сенсорне виховання є ключовим елементом у загальному розвитку дитини, забезпечуючи не тільки здатність до сприйняття і розуміння навколишньої реальності, але й емоційне та психологічне благополуччя [1, с. 50].

Ігрова діяльність є природним і ефективним способом розвитку дитини, адже вона створює умови для захоплюючого та ненав'язливого навчання. У процесі гри дитина вчиться класифікувати предмети за загальною ознакою, такими як форма, колір, розмір, що сприяє розвитку її сенсорних здібностей та логічного мислення. Крім того, ігри допомагають дитині розвивати координацію рухів та орієнтацію в просторі, що є важливим для загального фізичного розвитку. Ігрові вправи також позитивно впливають на зорово-моторну інтеграцію, що забезпечує більш ефективну взаємодію з навколишнім світом та вашу здатність до

сприйняття різних сенсорних стимулів. Ігрова діяльність є невід'ємною частиною сенсорного виховання, яка сприяє всебічному розвитку дитини.

Наведемо приклади сенсорних ігор для дітей раннього віку [2, с. 142].

1. Ігри з піском і водою:

- наповнення ємностей водою чи піском, вивчення текстури;
- пошук схованих у піску предметів різних форм і розмірів.

2. Ігри з кольорами та формами:

- складання кольорових пірамідок, мозаїк чи пазлів;
- розкладання предметів за формою чи кольором.

3. Ігри з текстурами:

- вивчення різних матеріалів на дотик (тканини, гумки, папір);
- складання тактильних карток чи сенсорних панелей.

4. Звукові ігри:

- слухання музичних інструментів та визначення звуків;
- створення шумів за допомогою побутових предметів.

Отже, сенсорне виховання за допомогою ігрової діяльності сприяє всебічному розвитку дитини раннього віку. Через гру діти отримують нові знання про світ, розвивають свої чуттєві, когнітивні та соціальні навички. Організація сенсорного середовища та активної участі дорослих у цьому процесі забезпечує гармонійне зростання та формування особистості дитини.

Література

1. Денисенко Т. А. Сенсорно-пізнавальний розвиток дітей раннього віку, як передумова формування обдарованої особистості. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2013. № 11(18). 47-51 с.

2. Кривоніс М. Л. Сенсорний розвиток : з досвіду роботи. Х.: Видавництво «Ранок», 2012. 256 с.

3. Монстессорі М. Метод наукової педагогіки застосований до дитячого виховання в «Будинках дитини». Хрестоматія із історії дошкільної педагогіки: навч. посіб. / Від упорядників, вступні нариси та упорядкув. З. Н. Борисової, В. У. Кузьменко; За заг. ред. З. Н. Борисової. Київ: Вища шк., 2004. 511 с.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ДІТЬМИ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ігрова діяльність – це основний вид діяльності дітей дошкільного віку, через який вони пізнають світ, розвиваються і соціалізуються.

Ігрова діяльність дітей молодшого дошкільного віку є важливим етапом їхнього розвитку. У цей період гра стає основним способом пізнання світу, формування соціальних навичок і розвитку творчих здібностей. Я. А. Коменський вважав, що гра – це необхідна діяльність дитини, яка відповідає її природі і уподобанням; гра це серйозна розумова діяльність, в якій розвиваються всі види здібностей дитини, її мова, коло уявлень про світ, у грі збагачується коло уявлень про навколишній світ, розвивається мова, у колективних іграх дитина спілкується з однолітками [3, с. 100].

Через гру діти навчаються взаємодіяти з іншими, вирішувати прості завдання, розвивають уяву та самостійність.

Вона є природною формою активності, яка відповідає віковим особливостям дітей 3-4 років (далі молодший дошкільний вік). Гра дає можливість дитині експериментувати, фантазувати та оволодівати новими знаннями в доступній і цікавій формі.

Також через ігри дитина навчається концентрувати увагу, керувати емоціями, слідувати правилам і краще розуміти навколишній світ.

Діти молодшого дошкільного віку мають певні вікові особливості, які впливають на їхній розвиток та поведінку. Ці особливості проявляються у фізичній, емоційній, когнітивній та соціальній сферах.

Фізичний розвиток:

- інтенсивний ріст і розвиток організму;
- поліпшення координації рухів, розвиток великої та дрібної моторики (біг, стрибки, маніпуляції з предметами);
- виникає потреба в активних рухливих іграх.

Емоційний розвиток:

- емоції стають більш усвідомленими, діти виражають радість, гнів, сум чіткіше;
- з'являється здатність співчувати, проявляється прихильність до близьких людей;

- схильність до імпульсивної поведінки через недостатній контроль емоцій.

Когнітивний розвиток:

- розвивається уява, мислення стає наочно-образним;
- активне засвоєння мови: словниковий запас швидко збільшується, діти починають складати прості речення;
- велика допитливість: часті питання типу «Чому?» і «Що це?».

Соціальний розвиток:

- починається формування навичок взаємодії з однолітками;
- з'являється інтерес до спільної гри, хоча конфлікти через іграшки або ролі ще трапляються;
- діти починають усвідомлювати себе як окрему особистість, але залишаються залежними від дорослих.

Особистісний розвиток:

- формується «Я-концепція»: дитина починає усвідомлювати себе як індивідуальність;
- з'являється прагнення до самостійності, але потрібна підтримка дорослих;
- проявляється ініціативність, інтерес до нових занять.

Ці особливості враховують у навчально-виховному процесі для забезпечення гармонійного розвитку дітей.

Ігрова діяльність дітей молодшого дошкільного віку відіграє важливу роль у розвитку дитини. У цей період вона стає провідним видом діяльності та сприяє формуванню пізнавальних, емоційних і соціальних навичок.

Особливості ігрової діяльності:

Сюжетно-рольові ігри:

- діти імітують дії дорослих, відтворюючи знайомі ситуації (наприклад, «Гра в магазин», «Гра в лікаря»);
- початкові ролі прості, часто пов'язані з найближчим оточенням [1].

Маніпулятивні ігри: дослідження предметів: збирання і розбирання конструкцій, перекладання деталей, ігри з іграшками. Такі ігри сприяють розвитку дрібної моторики і координації рухів. (Наприклад: дитина збирає пірамідку з кілець, складає пазли або будує вежу з кубиків, пробує різні варіанти.)

Рухливі ігри: ігри з м'ячем, біг, стрибки, прості естафети (Наприклад, гра «Злови м'яч»: діти стоять у колі та кидають м'яч одне одному, намагаючись не впустити). Такі ігри розвивають фізичну активність, витривалість і навички роботи в команді [2].

Творчі ігри: використання будівельних наборів, малювання, ліплення. Такі ігри сприяють розвитку уяви, мислення, почуття кольору та просторового сприйняття. Наприклад, дитина за допомогою пластиліну ліпить яблуко або грушу для своєї уявної крамниці.

Ігри-забави: просте відтворення дій під вірші або пісеньки («Ладусі», «Сорока-білобока»). Такі ігри поєднують моторну активність з емоційним задоволенням.

Дорослий використовує різні прийоми і засоби керівництва грою:

- стимулювання: показ гри, допомога в організації сюжетів («Давайте пограємо у магазин!»);
- підтримка: заохочення дітей до самостійності та експериментування («Ти будеш продавцем, а ти покупцем»);
- виховання: засвоєння правил взаємодії в колективі («Спочатку поклади гроші, а потім бери товар») [4, с. 43].

Ігрова діяльність у цьому віці є основою для подальшого гармонійного розвитку дитини.

Організація ігрової діяльності дітей молодшого дошкільного віку передбачає створення умов, які відповідають віковим потребам, інтересам і можливостям дитини.

Дорослі забезпечують ігрове середовище з різноманітними іграшками, що стимулюють розвиток уяви, рухової активності та мислення. Діти в цьому віці починають відтворювати знайомі сюжети з життя, імітуючи дії дорослих, тому важливо пропонувати прості сюжети й надавати приклад.

Дорослий виконує роль організатора гри: допомагає зрозуміти правила, заохочує до участі та взаємодії з однолітками, але дає дітям простір для самостійності. Усе це створює умови для гармонійного розвитку дитини через гру.

Отже, ігрова діяльність дітей молодшого дошкільного віку є ключовою складовою їхнього гармонійного розвитку. Як В. Сухомлинський писав: «В грі розкривається перед дітьми світ, розкриваються творчі можливості особистості. Без гри немає і не може бути повноцінного розумового розвитку. Гра – величезне світле вікно, через яке в духовний світ дитини вливається життєдайний потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, що запалює вогник допитливості і любові до знань» [5, с. 95].

Через гру діти пізнають навколишній світ, розвивають уяву, комунікативні та соціальні навички, а також вдосконалюють фізичні та когнітивні здібності. Організація гри має враховувати вікові особливості дітей, потребу в самостійності, рухливості та творчості. Роль дорослого полягає у стимулюванні, підтримці та вихованні, сприяючи формуванню позитивного ігрового середовища.

Література

1. Бондаренко Н. А. Сучасні підходи до організації ігрової діяльності. Харків: Освіта. 2019.
2. Коломійченко О. М. Рухливі ігри як засіб фізичного розвитку дітей. Одеса: Видавництво ОДУ, 2020.
3. Коменський Я.Л., Панько Е.А. Детская психология / Я.Л. Коменський, Е.А. Панько Мн. «Университетское», 1988. 223 с.
4. Крутій К. Л. Дошкільна педагогіка: сучасний аспект. Київ: Генеза, 2020.
5. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям // Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5-ти т. – Т.3. Київ.: Рад. школа, 1977. 670 с.

Черниш Майя,

1 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Дошкільна освіта»
Маріупольський державний університет

РОЗВИТОК РОЗУМІННЯ МОВЛЕННЯ В ДИТИНИ РАНЬОГО ВІКУ

Розуміння мовлення є не просто навичкою, а фундаментальним підґрунтям для подальшого мовленнєвого розвитку дитини. Саме завдяки розумінню слів дитина пізнає довкілля, взаємодіє з ним та формує власне мислення. Цей процес, надзвичайно цікавий і динамічний, вимагає детального вивчення.

Мовлення є визначальним досягненням раннього дитинства, що має вирішальне значення для психічного та когнітивного розвитку дитини. Мовлення виступає не лише засобом спілкування, а й інструментом пізнання світу. У перші роки життя закладаються основи мовних та мовленнєвих навичок, які визначають майбутні успіхи дитини у навчанні та соціалізації [1].

Ранній розвиток мовлення має значний вплив на подальший всебічний розвиток дитини, воно є ключовим інструментом спілкування, від якого залежить успішна взаємодія з довкіллям. З перших днів життя дитина починає вбирати мову, ніби губка. Вона чує звуки, інтонації, реагує на голос мами, тата, інших близьких. Це – початок довгого шляху пізнання світу шляхом привласнення мови. Згодом дитина починає розуміти прості слова, виконувати нескладні команди, а згодом сприймає все складніші речення, орієнтуючись у довкіллі та розуміючи його.

Дослідження Л. Калмикової, К. Крутій та ін. підтверджують, що ранній розвиток мовлення має неабияке значення для подальшого навчання та соціального успіху дитини. Відсутність адекватного мовленнєвого розвитку може призвести до проблем у навчанні, недостатньої комунікативної компетентності та соціальної ізоляції [Помилка! Джерело посилення не знайдено.; 5].

Розвиток мовлення впливає на різні аспекти дитячого життя. Вміння висловлювати свої думки та емоції допомагає дитині збагачувати світогляд та розуміти все те, що відбувається навкруги неї. Для дитини раннього віку мовлення – це вікно у світ, крізь яке вона пізнає реальність, вчиться взаємодіяти з іншими людьми та формує власну особистість.

У перші роки життя мозок дитини найбільш пластичний і сприйнятливий до мовних та мовленнєвих впливів. Це золотий час для засвоєння нових звуків, слів, граматичних конструкцій. Активне спілкування з дорослими, насичене та збагачене мовленнєве середовище, постійна підтримка з боку значущих дорослих (батьки, педагоги, інші близькі) стимулюють мовленнєвий розвиток, розширюють кругозір дитини та допомагають їй успішно адаптуватися в соціумі.

У віці від одного до трьох років мовлення дитини зазнає кардинальних змін. Від простих звуків і жестів вона переходить до складніших мовних конструкцій, наслідуючи дорослих. Саме в цей період важливо створити для дитини таке мовленнєве середовище, в якому вона постійно чула б правильну мову, бачила б приклади ефективного спілкування та мала б можливість самостійно експериментувати зі словами.

Так, науковці (Л. Зданевич, Л. Калмикова, К. Крутій та ін. [1; 2; 5]) стверджують, що за допомогою спілкування з дорослими спонтанне мовлення дитини перетворюється на чітку структуровану систему. Тому так важливо, щоб батьки, вихователі та інші дорослі, які оточують дитину, приділяли особливу увагу розвитку її мовлення. Чітка вимова, різноманітний словниковий запас (лексикон), уміння будувати діалог та висловлювати свої думки – все це є невід’ємними складовими успішної адаптації дитини в суспільстві.

Пасивний словник, тобто набір слів, які дитина розуміє, формується значно швидше, ніж активний. До трьох років діти здатні сприймати основні пояснення дорослих та виконувати прості інструкції. Активний словник, що містить слова, які дитина активно використовує, зростає вражаючими темпами: від 10-12 слів на початку другого року життя до 300 слів у два роки та до 1500 слів у три роки. Основу активного словника складають іменники, а також дієслова та прикметники, що відображає прагнення дитини описувати свій досвід та дії [1].

У процесі розвитку мовлення дитина оволодіває складнішими синтаксичними конструкціями. На другому році життя з’являються перші дво- та трислівні речення,

наприклад: «Дай смаколик», «Микитка хоче молока». Окрім цього, дитина починає активно ставити запитання: «Що це?», «Де мама? Де тато?». Така активність стимулюється діалогами з дорослими, які формують не лише мовленнєві навички, а й потребу у спілкуванні.

До трьох років мовлення дитини набуває функції саморегуляції. Дитина використовує так зване егоцентричне мовлення для організації власних дій, наприклад: «Я кладу ляльку на ліжечко», «Спочатку з'їм кашу, а потім вип'ю узвар». Такі висловлювання допомагають дитині планувати та контролювати свою поведінку. Оволодіння синтаксисом, граматикою та фонетичною системою триває, хоча деякі звуки (наприклад, Р, Л, Ж, Ш) можуть залишатися складними для вимовляння [Помилка! Джерело посилання не знайдено.; 2; 3].

У перші роки життя мозок дитини особливо чутливий до мовних та мовленнєвих стимулів. Спочатку малюк просто слухає звуки, намагається їх повторювати, а згодом починає пов'язувати їх зі значеннями. Поступово з'являються перші слова, фрази, а потім і складніші речення. Кожен етап цього розвитку є важливим, оскільки саме на них формується основа для подальшого оволодіння мовою [0; 4].

Отже, *розвиток розуміння мовлення* – це не тільки бажання батьків, а й необхідність для подальшого всебічного розвитку дитини.

На розвиток розуміння мовлення впливають різноманітні чинники: спілкування зі значущими дорослими, спільне читання, ігри, а також мовленнєве середовище. Однак, іноді бувають випадки, коли розвиток мовлення сповільнюється або порушується. Це може бути пов'язано з проблемами зі слухом, загальним розвитком дитини або навіть органічними ураженнями мозку. У таких ситуаціях важливо звернутися до фахівців – логопеда, психолога, щоб отримати необхідну допомогу [Помилка! Джерело посилання не знайдено.].

Мовлення – це не просто засіб спілкування, це ключ до пізнання світу, до розвитку мислення, до самостійності дитини раннього віку. Розуміння мовлення допомагає малюку розуміти себе та інших, виражати свої почуття та бажання. Тому створення сприятливих умов для розвитку мовлення дитини – це завдання номер один для батьків та вихователів. Адже саме в ранньому віці закладається фундамент мовленнєвих навичок, який вплине на все подальше життя дитини.

Література

1. Калмикова Л. О. Психологія розвитку мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку. Київ: Либідь, 2011. 462 с.
2. Крутій К. Л. Діагностика мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку: методичний посібник. Запоріжжя: ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2005. 208 с.
3. Основні етапи розвитку мовлення в дітей. Розвиток дитини. URL: <https://childdevelop.com.ua/articles/develop/4029/> (дата звернення: 20.11.2024).

4. Розвиток мовлення у дітей: як підтримати та покращити? - Аутизон. Аутизон+. URL: <https://aytuzon.com.ua/rozvutok-movlenniya/> (дата звернення: 20.11.2024).

5. Kruty K., Zdanevych L., Desnova I., Blashkova O., & Zameliuk M. The Main Trends in the Formation of Psychological Competence in the Process of Teacher Training. *Academia*. 2024. № 35-36. P.p. 50-72.

<https://pasithee.library.upatras.gr/academia/article/view/5002> (дата звернення: 20.11.2024).

Шаламова Єлизавета,
4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Дошкільна освіта»
Маріупольський державний університет

РОЛЬ НАРОДНИХ ІГРАШОК В РОБОТІ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ

Державна національна програма «Освіта (Україна XXI століття)», Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, Закони України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти та інші офіційні державні документи спрямовують діяльність закладів освіти на своєчасне становлення і повноцінний розвиток життєво компетентної творчої особистості з раннього дитинства, зокрема й дітей з особливими освітніми потребами (далі – ООП).

Особа з особливими освітніми потребами - особа, яка потребує додаткової постійної чи тимчасової підтримки в освітньому процесі з метою забезпечення її права на освіту (пункт 20 частини першої статті 1 Закону України «Про освіту» [3]. Це діти, які через різні причини потребують посиленої уваги педагогів, діти, яких природа позбавила можливості на достатньому рівні сприймати світ й почуватися належними до нього внаслідок хвороби, вади чи патологічного стану.

Діти з особливими освітніми потребами - незрячі; з порушеннями зору; нечуючі; з порушеннями слуху; з тяжкими порушеннями мовлення; із затримкою психічного розвитку; з порушеннями опорно-рухового апарату; з порушеннями інтелектуального розвитку; зі складними порушеннями розвитку, які потребують корекційної, дефектологічної, психологічної підтримки на спеціальних розвивальних заняттях із фахівцями.

В освітніх закладах України дітям з особливими освітніми потребами педагоги допомагають засвоїти загальноприйняті в суспільстві моральні норми та життєві цінності через ігрову діяльність. У дитини з особливими освітніми потребами ігрова діяльність є

своєрідною, самостійно не формується, має специфічні прояви, а саме: готовності та відсутність мотивації до активної навчальної та ігрової діяльності; самообслуговування та працездатності; здатності до соціальних відносин – відсутність навичок соціальної поведінки; комунікації; рухової активності; наявна незрілість емоційної вольової сфери – збіднені емоційні прояви.

Звідси випливає необхідність пошуку нових шляхів, форм, методів навчання й виховання зазначеної категорії дітей.

На сучасному етапі розвитку національної освіти одним із дієвих засобів виховання є саме народна іграшка. Вона не нав'язливо, без зайвого дидактизму допомагає дітям знайомитися зі світом, формує в них активне багатогранне ставлення до нього, активізує творчі можливості кожної особистості.

Роль ігрової діяльності в житті дитини з особливими освітніми потребами надзвичайно велика і важлива. В.Сухомлинський зазначав: «В грі розкривається перед дітьми світ, розкриваються творчі можливості особистості. Без гри немає і не може бути повноцінного розумового розвитку. Гра – це величезне світле вікно, через яке в духовний світ дитини вливається життєдатний потік уявлень, понять про навколишній світ...» [5, с. 24]. Народна іграшка – не тільки специфічний засіб пізнання навколишнього світу, але й вагомий фактор формування особистості. Науковці (А.Богущ, Н.Лисенко, О.Найден, Т.Поніманська, М.Стельмахович та ін.) визначають виховний, освітній та розвивальний вплив народних іграшок на особистість дитини, її зв'язки з естетичним, моральним, розумовим, національним, фізичним, трудовим напрямками виховання дошкільників.

Застосування народної іграшки в освітніх закладах та сім'ї збагачує предметно-практичну та ігрову діяльність дітей, дає можливість розширити сферу пізнання дитиною як свого народу, так і всього світу, сприяє формуванню традиційних для національної, господарської, побутової культури навичок.

Діти з ООП оцінюють іграшку не тільки як витвір мистецтва, або як образ, пов'язаний з певними легендами, казками, міфами. У процесі гри з народними іграшками, відбувається зорове, дотикове та сенсорне сприймання дитиною її форми (матеріально пластичної, кольорової, орнаментально-знакової). Діти непомітно для себе приєднуються до етнонаціональної сфери образних уподобань, художніх особливостей, які водночас художньою мовою розповідають про виробничо-господарську та святково-обрядову діяльність українців, певного регіону країни.

Застосування народної іграшки одночасно з використанням українських фольклорних творів (колискові, казки, колядки, приказки тощо) сприяє формуванню уявлень про навколишній світ, перших життєвих вражень та почуттів дитини [1].

Українські народні іграшки нині набувають важливого значення для національно-культурного виховання дітей з ООП. Під час ігор з народними іграшками діти з особливими освітніми потребами набувають знання про культурну спадщину українців. Педагог зацікавлює дітей обрядами, звичаями, атрибутами українського одягу, допомагає адаптуватися до середовища, впливає на їх життєвий досвід, на поведінку та визначає місце дитини в реальному житті. Завдяки українським народним іграшкам формуються життєві цінності: моральні, духовні, національно-культурні, національно-патріотичні.

Художньо оформлена іграшка збуджує у дитини естетичні почуття і переживання, формує естетичний смак, що значно впливає на бажання обстеження дитиною з ООП даної іграшки. Цікаві за змістом і формою іграшки позитивно діють на психічний стан дитини з ООП, світосприймання, активізують життєвий тонус, що впливає на її здоров'я, фізичний розвиток, корекцію пізнавальної діяльності.

Учені зазначають, що дітям подобається гратися з іграшками, що зображають людей, істот і предмети реального світу: тварин, риб, птахів, рослинність, предмети побуту, техніки тощо. Такі іграшки спонукають дітей до різноманітних за змістом ігор, допомагають увійти в роль, створити улюблений ігровий образ, реалізувати ігровий задум. Але засобом реалізації задуму іграшка може бути лише за умови, якщо дитина правильно сприймає її образ, має чіткі знання про предмет, а сама іграшка викликає усвідомлений інтерес і бажання гратися з нею [2].

Народні іграшки мають як художню, технологічну, так і педагогічну цінність. Самобутність народної іграшки визначається її національною своєрідністю, яка відображає культуру та побут народу, символізує нам про усталені звичаєво-традиційні ознаки. Завдяки цьому українська народна іграшка є оптимальним засобом для формування національних цінностей. Як зазначає В. Сухомлинський, «знайомство з народними іграшками сприяє формуванню національної свідомості, допомагає дітям краще зрозуміти себе та свій народ, розвиває почуття приналежності до своєї культури» [5, с. 215].

Зокрема, важливу роль у розвитку дитини з ООП відіграє лялька, яка є найдавнішою іграшкою людства. Ця іграшка протягом багатьох тисяч років не втратила своєї актуальності. Вона супроводжує людину протягом усього життя: у дитинстві - це одна з улюблених забавок, приємний подарунок, у дорослому віці – цікавий сувенір, пов'язаний із театральною грою, вітринним мистецтвом, промисловим виробництвом, художньою творчістю тощо [4, с. 13].

Народні ляльки-іграшки (не ляльки-манекени у народному одязі) пов'язані з обрядово-ритуальними ляльками, які ще в порівняно недалекому минулому виготовлялися до певних дат і подій та з різних приводів (весілля, посухи, хвороби тощо) по селах і невеличких містах [1, с. 74]

Отже, народні іграшки як традиційний елемент культури, позитивно впливають на розвиток дітей з особливими потребами. Народна іграшка – це традиційний виріб, створений з природних матеріалів, таких як дерево, глина чи тканина, який має символічний дизайн і простоту форм. Вона відображає культурну спадщину народу, виконуючи не лише розважальну, а й освітню та терапевтичну функції. В умовах зростання уваги до інклюзивної освіти та реабілітації такі іграшки слугують не лише інструментом для стимуляції фізичних, сенсорних, емоційних та соціальних навичок, а й засобом адаптації та гармонійного розвитку. Вивчення впливу народних іграшок дозволяє інтегрувати культурну спадщину у сучасні методики роботи з дітьми, сприяючи їхньому всебічному розвитку та подоланню труднощів.

Література

1. Березюк О. С. Чинники етнопедагогіки : монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 205 с.
2. Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 10.11.2024).
3. Іванова Л. В. Роль народних іграшок у розвитку дітей з обмеженими можливостями. *Психологія і освіта*. 2020. №1. С. 12-19
4. Коваленко Т. Українська народна іграшка. *Мистецтво та освіта*. 2003. № 4. С. 176.
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори. Т.3: Серце віддаю дітям. Київ: Рад. шк., 1976. 95с.

Шаповалова Вікторія,

4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,

освітня програма «Дошкільна освіта»

Маріупольський державний університет

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ЯКОСТЕЙ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Виховання моральних якостей у старших дошкільників є одним із ключових завдань сучасної дошкільної освіти, адже саме в цьому віці формуються основи етичної поведінки, взаємин із соціумом та світогляд дитини. Особливу роль у цьому процесі відіграє гра, яка є провідною діяльністю дошкільників. У процесі гри діти вчаться розрізняти добро і зло, розуміти наслідки своїх дій, розвивають емоційно-ціннісне ставлення до навколишнього світу та отримують перший досвід соціальної взаємодії.

Питання виховання у дошкільників моральних якостей відображено в працях вітчизняних науковців (А. Антонович, І. Бех, М. Васильєва, Л. Козак, Г. Костюк, Т. Муха, М. Стельмахович, В. Сухомлинський, Г. Тарасенко та ін.).

В основу моральної вихованості покладає моральні знання, які містять: знання моральних норм, правил поведінки, принципів тощо; знання аргументації необхідності дотримання певних моральних норм; знання прийнятих у суспільстві зразків позитивного ставлення до моральних норм [5, с. 132].

Використання гри сприяє створенню у дітей стійких моральних орієнтирів, які стають основою для їхнього подальшого етичного розвитку. У процесі гри дошкільники вчаться розпізнавати добро і зло, оцінювати свої вчинки та визначати їхній вплив на оточуючих. Гра забезпечує унікальну можливість для розвитку емпатії, адже діти, взаємодіючи один з одним, навчаються розуміти почуття інших, виявляти турботу та підтримку. Це дозволяє формувати емоційно-ціннісне ставлення до оточуючих.

Самостійна гра, яка дає дітям свободу вибору та можливість самостійного прийняття рішень, стає особливо ефективним інструментом формування моральних якостей. В умовах гри дитина опиняється в ситуаціях, які потребують оцінки своїх вчинків, усвідомлення потреб і почуттів інших, здатності домовлятися та вирішувати конфлікти. Наприклад, у процесі рольової гри, де дитина грає певну соціальну роль (лікаря, продавця, поліцейського тощо), вона має можливість відтворювати моделі моральної поведінки та розвивати такі якості, як доброзичливість, чесність, відповідальність і турботливість.

У колективних іграх дошкільники засвоюють навички ефективної комунікації, спільного вирішення проблем, домовленостей та дотримання правил. Вони вчаться діяти командно, що зміцнює почуття відповідальності за спільний результат. Ігрові взаємодії допомагають дітям краще адаптуватися до соціального середовища. Діти отримують позитивний досвід спілкування, навчаються розуміти суспільні норми та приймати їх у своїй поведінці. Формування моральних якостей через гру сприяє підготовці дітей до активного і свідомого життя у соціумі [2, с.63]. Дошкільники отримують базові уявлення про цінності співіснування, що дозволяє їм інтегруватися у суспільні структури та встановлювати гармонійні взаємини.

Гра як універсальний засіб передачі моральних знань та їхнього закріплення через практичну діяльність дозволяє не тільки пояснити дітям важливі етичні поняття, а й закріпити їх у реальних ситуаціях; органічно поєднати навчання та задоволення природної потреби дітей у грі. Завдяки ігровій формі, діти легше сприймають нову інформацію, активно залучаються до процесу і виявляють творчий підхід.

Організація вільної гри вимагає ретельної підготовки з боку вихователя. Для цього створюється багатофункціональне середовище, яке стимулює дитячу ініціативу. Наприклад, облаштування ігрових зон із тематичними матеріалами (куточок магазину, лікарня, будівництво) дозволяє дітям легко знаходити сюжет для гри. Вихователь також може ненав'язливо задавати теми ігор, пропонуючи ідеї або проблемні ситуації, які потребують вирішення.

Роль вихователя у процесі гри є багатогранною. Він виступає як спостерігач, консультант і партнер по грі. Спостерігаючи за дітьми, вихователь може виявити, які моральні якості потребують розвитку, а також які труднощі виникають у дітей під час соціальної взаємодії. У разі потреби вихователь може втручатися в гру, спрямовуючи її у бажане русло. Водночас важливо, щоб діти мали достатньо свободи для самостійного прийняття рішень і відчуття відповідальності за свої дії [5, с.93].

Одним із ключових методів виховання моральних якостей у дітей старшого дошкільного віку є використання особистого прикладу дорослого. Вихователь демонструє етичну поведінку, що стає зразком для наслідування дітьми. Дорослий може виступати як учасник гри, ненав'язливо спрямовуючи її розвиток у потрібному напрямку. Важливим є також аналіз ігор після їх завершення. Обговорення дій персонажів, моральних дилем і результатів гри допомагає дітям розвивати рефлексію, усвідомлювати власні вчинки та їх вплив на інших [3, с.40].

Ефективними є сюжетно-рольові ігри, які допомагають дітям зануритися у світ уяви, але водночас створюють ситуації, де необхідно застосовувати моральні принципи. Наприклад, під час гри в «лікарню» діти вчаться турбуватися про інших, виявляти співчуття до "пацієнтів", працювати в команді. Такі ігри сприяють формуванню емпатії та співпраці. Не менш важливими є ігри з правилами, які допомагають виховувати дисциплінованість, повагу до загальних норм і здатність діяти в межах встановлених обмежень.

Важливим для виховання моральних якостей у старших дошкільників є створення умов для розвитку емоційного інтелекту через гру. Наприклад, діти можуть грати в ситуації, де потрібно розпізнавати емоції інших персонажів і відповідно реагувати на них [1, с.93]. Гра «Що відчуває герой?» допомагає розвивати емпатію та здатність розуміти емоції інших. Емоційні ігри особливо корисні для дітей із низьким рівнем соціалізації, оскільки вони сприяють поступовому включенню дитини в колектив, активному спілкуванню дітей у різних соціальних ролях.

Ефективним методом є залучення казкових персонажів у процес гри. Використання казкотерапії дозволяє створювати морально насичені ситуації, які діти аналізують через призму емоційних переживань. Казкові сюжети допомагають дітям розрізнити добро і зло,

оцінювати поведінку героїв і вчитися на їхніх прикладах. Наприклад, під час інсценізації казки «Колобок» діти можуть обговорювати, чому герої діяли так чи інакше, які наслідки мали їхні вчинки, і як можна було уникнути конфліктів [4, с.82].

Отже, ігрова діяльність сприяє оволодінню дітьми старшого дошкільного віку первинними знаннями про провідні моральні якості та уявлення, засвоєнню моральних норм і правил з позицій народних уявлень про мораль, збагаченню моральними почуттями, виробленню навичок моральної поведінки, самовихованню та самовдосконаленню. Завдяки цьому дошкільники засвоюють моделі поведінки, які будуть корисними для подальшого життя у суспільстві. Ігрові ситуації дозволяють дітям на практиці застосовувати моральні принципи, що сприяє їх інтеграції у повсякденну поведінку. Використання гри як методу виховання моральних якостей є надзвичайно ефективним. Воно не лише задовольняє природні потреби дитини, але й закладає основу для її гармонійного морального, емоційного та соціального розвитку.

Література

1. Антонович А. С. Моральний розвиток дошкільників у грі. Київ: Освіта, 2020. 240 с.
2. Васильєва М. І. Ігрова діяльність як засіб морального розвитку дитини. Львів: Світ, 2021. 184 с.
3. Козак Л. Г. Методи виховання моральних якостей у дітей дошкільного віку. Полтава: Полтавський університет, 2020. 144 с.
4. Муха Т. В. Ігрові методи виховання моральності у дошкільників. Запоріжжя: Просвіта, 2020. 192 с.
5. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. Т. 3: Серце віддаю дітям. Народження громадянина. Листи до сина. Київ : Рад. шк., 1977. 670 с.

СЕКЦІЯ АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Вирвич Валентина,
1 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Дошкільна освіта. Інклюзія»
Маріупольський державний університет

РОЗВИТОК ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ – ДИСТАНЦІЙНИЙ ФОРМАТ

В умовах воєнного стану в Україні актуальною є дистанційна форма здобуття дошкільної освіти – індивідуалізований процес здобуття освіти, який відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу у спеціалізованому середовищі, що функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій (п.4 ст.9) [4].

Затребуваність дистанційної форми здобуття дошкільної освіти обумовлена безпековими питаннями (адже дозволяє залишати дітей вдома); **стабільністю та безперервністю освітнього процесу** (навіть коли дошкільні заклади зачинені або недоступні); **адаптивністю (можливістю педагогів швидко адаптуватися до змінних умов)**, а також **підтримкою родин щодо організації освіти своїх дітей у складних умовах**.

Проте відсутність безпосередньої комунікації з однолітками та вихователями, суворі часові рамки знаходження дітей біля екранів гаджетів та спілкування через екран, складність забезпечення індивідуальних потреб кожної дитини у спілкуванні в умовах дистанційного навчання обмежують можливості для тривалого діалогу, що призводить до зниження можливостей розвитку навичок діалогічного мовлення і спілкування. Відтак, питання розвитку діалогічного мовлення дітей дошкільного віку в умовах дистанційної форми дошкільної освіти потребують детального дослідження.

Діалог – це форма мовленнєвого спілкування між двома або кількома особами, які обмінюються репліками, думками, емоціями [2]. У педагогічному контексті діалог є ефективним засобом розвитку діалогічного мовлення, що важливо для комунікативної компетентності дітей. Виділяють такі різновиди побудови діалогічних реплік: питання – відповідь; додавання до першої репліки чи пояснення; згода чи заперечення; форми мовленнєвого етикету (наприклад, привітання). М. Львов зазначає, що в діалозі чітко простежуються складові акту мовлення – мотив, цілі, а також паралінгвістичні засоби.

Мовленнєвий склад реплік, на думку вченого, націлений на сприйняття та активізацію співрозмовника: у діалозі помітні елементи розмовного стилю, звернення, вигуки та запитання, багата палітра інтонацій. У той самий час помітна економія мовних засобів [2].

Проблемою діалогічного мовлення дітей дошкільного віку активно займалися багато науковців (О. Білан, А. Богуш, Н. Гавриш, О. Кононко, Н. Луцан, Т. Поліщук, Є. Сухенко та ін.). Діалогічне мовлення розглядається ними як вид мовлення, що відбувається у процесі обміну репліками між співрозмовниками; процес одночасного сприйняття (слухання) і говоріння. При цьому дослідники підкреслюють, що не слід ототожнювати діалогічне мовлення дітей із спілкуванням в цілому – як контактом між людьми на вербальному та невербальному рівнях. Діалогічне мовлення слідує послідовності запитань і відповідей, зауважень та реакцій. Це формує не лише мовленнєві навички, але й критичне мислення, логіку висловлювання та соціальні компетентності.

Державний стандарт дошкільної освіти в Україні (Базовий компонент) у змісті освітнього напрямку «Мовлення дитини» акцентує увагу на важливості розвитку мовленнєвої, зокрема, **комунікативної** компетентності дітей – здатності ефективно й адекватно спілкуватися в різних соціальних ситуаціях [1]. Це включає розвиток діалогічного мовлення, здатності дітей висловлювати свої думки, запитувати, відповідати, обмінюватися ідеями, формувати мовленнєвий етикет. Також важливий акцент зроблено на розвитку комунікативних навичок через діалог, обговорення, ігрову взаємодію та мовленнєві ситуації, що забезпечують соціалізацію дітей і формування емоційної взаємодії з однолітками та дорослими. Застосування діалогічного мовлення також розглядається як спосіб формування умінь розв'язувати проблемні ситуації, брати участь в обговореннях, відстоювати свою точку зору та досягати згоди [1, с. 18-20].

Розвиткові діалогічного мовлення дітей в умовах дистанційної форми дошкільної освіти, на нашу думку, сприятимуть інтерактивні методи, прийоми та технології – педагогічні інструменти, спрямовані на активізацію участі дітей в освітньому процесі через взаємодію та співпрацю. Інтерактивні методи не тільки урізноманітнюють освітній процес та підвищують мотивацію дітей до участі в комунікативній діяльності, а й сприятимуть створенню реальних комунікативних ситуацій та формуватимуть вміння вести діалог, вирішуючи одночасно проблеми з мовленнєвими бар'єрами. Надання пріоритету інтерактивним методам допоможе педагогам будувати мовленнєву взаємодію з дітьми як із рівноправними партнерами, співрозмовниками [3, с. 5]. Завдяки вищезазначеному інтерактивні методи можуть бути особливо ефективними для розвитку діалогічного мовлення у дітей дошкільного віку.

Серед ефективних інтерактивних методів можна виокремити кілька основних. Групові дискусії з обговорення різних тем дозволять дітям практикувати навички діалогу, вчитися

висловлювати свої думки та слухати інших. Не менш ефективним є обговорення казок – для розвитку здатності висловлювати свої думки, будувати аргументи та брати участь у дискусіях. Рольові ігри з виконанням віртуальних ролей для інсценування казкових та інших ситуацій створюють природні умови для тренування діалогів, допомагаючи відпрацьовувати дітям різні сценарії спілкування.

Колективні ігри, як-от «Запитання-відповідь» (наприклад, зі створення спільних історій або описів об'єктів на зображеннях тощо) допомагають дітям навчитися швидко реагувати на репліки співрозмовника. Метод мозкового штурму стимулює дітей генерувати ідеї та брати активну участь у колективному обговоренні, вільно висловлюючи свої думки в діалозі. Організація спільних групових проєктів, де діти разом працюють над завданнями, спілкуючись і співпрацюючи між собою із використанням цифрових платформ – також сприятиме обговоренню послідовності дій, розподілу завдань тощо. Також розвиватиме діалогічне мовлення дошкільників використання інтерактивних опитувань і вікторин для перевірки знань та стимулювання обговорення результатів.

У спілкуванні з дітьми належне місце має бути відведене гумору, жартам, прислів'ям, приказкам, загадкам тощо. Щирість почуттів, емоційність, настрої педагога передаватимуться вихованцям, що підсилюватиме їхній інтерес до освітнього процесу, активізуватиме діалогічне мовлення [3, с. 5].

Результатами застосування інтерактивних методів може бути значне підвищення здатності дітей висловлюватися, ставити запитання та реагувати на відповіді, а також вміння підтримувати розмову.

Отже, розвиток діалогічного мовлення дітей засобами інтерактивних методів є актуальним та ефективним підходом для реалізації дистанційної форми дошкільної освіти в умовах сучасних викликів. Інтерактивні методи сприяють активному залученню дітей до освітнього процесу, покращують їхні комунікативні навички, розвивають критичне мислення та емоційну взаємодію. Дистанційна форма освіти дозволяє забезпечити неперервність освітнього процесу навіть у складних умовах, таких як воєнний стан, сприяючи безпеці дітей та стабільності їхнього навчання. Інтеграція інтерактивних технологій у дистанційне навчання робить навчання цікавим і продуктивним, забезпечує активну участь дітей у процесі освіти та сприяє розвитку діалогічної взаємодії, відкриває нові можливості для розвитку діалогічного мовлення дітей дошкільного віку.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Авторська група : Байєр О.М., Безсонова О.К., Брежнєва О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л. П., Косенчук О.Г., Корнєєва О.Л., Лисенко Г.М., Левінець Н.В., Машовець М.А., Мордоус І.О., Нерянова С.І., Піроженко Т.О., Половіна О.А.,

Рейпольська О.Д., Шевчук А.С. Під науковим керівництвом доктора психологічних наук, професора, член-кореспондента НАПН України – Пироженко Т.О. 2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 27.11.2024).

2. **Богущ А. М.** Дошкільна лінгводидактика: теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: підручник / А.М. Богущ, Н.В. Гавриш ; за ред. А.М. Богущ. Вид. 2-ге, доповнене. К.: Видавничий Дім «Слово», 2015. 704 с.

3. Гавриш Н. Мовлення дитини. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. 2021. №3. С. 3-8.

4. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

Гребенюк Наталія,

1 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання,

освітня програма «Дошкільна освіта. Інклюзія»

Маріупольський державний університет

ПРИЙОМИ «ТЕДДІ-ТЕРАПІЇ» У ПРАКТИЦІ РОБОТИ ВИХОВАТЕЛЯ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ЗАСІБ СТИМУЛЮВАННЯ ДО ДІАЛОГУ ДІТЕЙ З ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Ранній досвід у житті дитини, як правило, впливає на подальший розвиток дитини. За відсутності розвиненої комунікації та проблем з діалогічним мовленням, у порівнянні з дорослими, дитина зазвичай має обмежені вербальні навички. Якщо дитина з загальним недорозвиненням мовлення стикається з проблемою діалогічного мовлення, вона може відчувати труднощі у висловленні власної думки. Так, за К. Крутій, дитина, маючи проблеми з діалогом, висловлює труднощі у різний спосіб, як-от: непослух, виявляючи сильні емоції, такі як гнів, смуток чи занепокоєння [2; 7].

Порівняно з дорослими діти дійсно мають обмежені мовно/мовленнєві здібності. Основним методом побудови діалогу є гра, в якій задіяні іграшки. З дітьми зазвичай використовується гра як простий і безпечний спосіб для дитини спілкуватися зі значущими дорослими.

Першим опублікованим дослідженням випадку використання іграшки, а саме плюшевого ведмежа, у сучасній дитячій психології вважається історія про маленького Ганса,

п'ятирічного пацієнта Зігмунда Фройда. Адаптація психоаналітичної теорії до ігрової терапії почалася з використання гри як інструменту аналізу поведінки дитини Анною Фройд та Мелані Кляйн. Анна Фройд використовувала гру в аналізі, щоб встановити реляційний зв'язок між дитиною та значущим дорослим, щоб забезпечити адаптацію з дитиною. М. Кляйн розглядала гру як спосіб вирішення проблем, внутрішніх захистів та фантазій дитини [9].

М. Кляйн також створила умови для ігрової терапії, використавши в приміщенні ергономічний стіл для дітей, кількох стільців, невеликий диван, кілька подушок, комод, фігурки людей, автомобілі, поїзди, літаки, тварин, дерева, дерев'яні кубики, будинки, паркани, папір, ножиці, ніж, графітові олівці, крейди або м'ячі та щипці, зформоване тісто та мотузку [8]. Дослідження, проведені D. Winnicott, дозволили адаптувати теорію ігрової терапії [10].

Автор дослідження визначив гру як показник здоров'я, оскільки це природна поведінка для дітей, а надмірна концентрація на змісті гри не дозволить дорослому адекватно спостерігати за дитиною, оскільки гра є дією для дитини.

Для нас важливо, що в педагогіці не використовується терапія, проте прийоми, які можуть зробити і найчастіше позитивно впливають як на розвиток дитини, так і на її поведінку, можна і потрібно використовувати в педагогіці раннього та дошкільного дитинства. У нашому дослідженні, за К. Крутій, ми будемо використовувати *термін «прийоми Тедді-терапії» як комбінований або взаємний процес взаємодії між значущим дорослим (батьки, близькі родичі, вихователі дитячого садка) та дитиною* про те, як плюшевий ведмедик стикається з труднощами, аналогічними труднощам дитини [6].

Одним з нових напрямків як у психології, психотерапії, так і в педагогіці, є підхід, званий «Тедді-терапією». Справжній плюшевий ведмедик на ім'я Тедді знайомиться з дитиною на першому індивідуальному чи груповому занятті. Ведмедик супроводжуватиме дитину до будинку, в ігрову кімнату в осередок гри, в будь-яке приміщення, де зручно розташуватися новим друзям і почати гру.

Процедура терапії плюшевим ведмедиком починається з того, що дорослий пропонує дитині обрати плюшевого ведмедика та розповідає історію, використовуючи прийом сторітелінгу [3]. Дорослий пропонує дитині, яка має загальне недорозвинення мовлення, привітатися з плюшевим ведмедиком.

Історія, яку розповідає дорослий, зазвичай починається з контексту плюшевого ведмедика, який живе зі своєю сім'єю в лісі (поставити запитання дитині про склад сім'ї, побічно починаючи вводити в діалог). *Ситуація діалогу з плюшевим ведмежатком має відображати ситуацію, в якій живе дитина.*

Пояснимо цю тезу. Якщо старший дошкільник живе з мамою та татом, а його дві сестрички йдуть до школи, то плюшевий ведмедик має зробити те саме. Проблема, схожа на проблему, з якою стикається дитина, потім додається в історію зі значущим дорослим/и. Але в історії стає очевидним, що плюшевий ведмедик стикається з кризою, а дитина – ні. Позиція дитини переноситься зі слабкої на сильну, коли плюшевий ведмедик, а не дитина, представлена як людина з проблемою (ведмежатко погано вимовляє слова зі звуком [ш]).

Історія розвивається, коли дитина починає вступати в діалог з дорослим, розповідаючи про проблему плюшевого ведмедика, пропонуючи, як з нею впоратися [1].

Потім логопед або вихователь рекомендують дитині взяти плюшевого ведмедика додому, щоб йому розповісти про те, що відбувається на прогулянці до парку чи скверу. Фактично це означає, що дитина насправді вирішує свою власну проблему, допомагаючи плюшевому ведмедику вирішити його проблему.

Отже, логопед, вихователь та батьки можуть спрямовувати історію про плюшевого ведмедика у більш оптимальному напрямку, активізуючи діалогічне мовлення дитини з загальним недорозвиненням мовлення. Батьки дитини відіграють невід'ємну роль щодо ефективності процесу комунікації, використовуючи плюшевих ведмедиків, і тому логопед та вихователь мають залучати їх, щоб допомогти дитині із загальним недорозвиненням мовлення вибудовувати діалог.

Література

1. Крутій К. Л. Діагностика мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку: методичний посібник. Запоріжжя: ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2005. 208 с.
2. Крутій К. Виховний вплив дорослих на формування мовленнєво-мовної та лінгвістичної готовності дошкільників до навчання в школі: теоретичний аспект. *Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка»*. 2019. № 8/40. С. 13-26.
3. Крутій К. Л. Особливості засвоєння дитиною дошкільного віку основних закономірностей граматичної будови рідної мови. *Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка*. 2021. № 8 (346). С.16-28.
4. Крутій К.Л. Емпіричне дослідження вільної гри дитини в умовах закладу дошкільної освіти під час проведення «Дня без іграшок». *Гуманізація освітнього процесу. Збірник наукових праць*. № 1 (93). 2019. С.26-44.
5. Evram G. A new approach to child psychotherapy: Teddy bear therapy. *Global Journal of Psychology Research: New Trends and Issues*. 2018. № 8(4). 158–162.
6. Kruty K., Zdanevych L., Desnova I., Blashkova O., & Zameliuk M. The Main Trends in the Formation of Psychological Competence in the Process of Teacher Training. *Academia*. 2024. № 35-36. P.p. 50-72.

7. Shirk S. R. Cognitive development and child psychotherapy. New York, NY: Springer Science and Business Media. 1988. P. 1-16.
8. Teber M. The effect of child centered play therapy on children's problematic behaviors (Unpublished Master's thesis). Hasan Kalyoncu University, Institute of Social Sciences, Istanbul. 2015.
9. Zulliger H. Treatment with play in child. Istanbul, Turkey: Cem Publishing House. 2014.
10. Winnicott D. W. Playing and reality. Istanbul, Turkey: Metis. 2014.

Карпеева Анна,
1 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання,
освітня програма «Дошкільна освіта. Інклюзія»
Маріупольський державний університет

ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ СТЕП-АЕРОБІКИ

Одним із пріоритетних напрямів дошкільної освіти є фізичне виховання дітей, яке сприяє їхньому фізичному розвитку та закладає основи здорового способу життя. Особливого значення фізичне виховання набуває в старшому дошкільному віці, коли пришвидшується фізичний розвиток дітей: розвиваються м'язи, кістки та інші тканини, тіло стає більш пропорційним, що впливає на їхню фізичну форму і витривалість. Діти старшого дошкільного віку демонструють покращення у дрібній та великій моториці. Вони стають більш вправними у виконанні таких складніших рухів, як стрибки, біг, кидання й ловіння м'яча тощо, їхні рухи стають більш скоординованими. Діти стають більш здатними підтримувати рівновагу та демонструють кращу гнучкість, що важливо для виконання різних фізичних вправ і активностей.

Саме у старшому дошкільному віці в дітей починає більш яскраво проявлятися рухова компетентність, яку Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт, далі – БКДО) визначає як здатність до самостійного застосування життєво необхідних рухових умінь та навичок, фізичних якостей, рухового досвіду в різних життєвих ситуаціях [1]. Результатом рухової компетентності БКДО називає таке [1]:

- сформованість рухових умінь та навичок, рухового досвіду для вирішення рухових завдань у різних життєвих ситуаціях – зокрема, щодо виконання з різних вихідних положень вправ на предметах, з предметами та без них;
- оптимальний рівень розвиненості фізичних якостей;

- наявність елементарних знань у галузі фізичної культури – щодо назв основних рухів, предметів та спортивних знарядь, правил користування ними;
- емоційно-ціннісне ставлення до рухової активності – стійка позитивна мотивація, інтерес і потреба у фізичному вдосконаленні, емоційне реагування на власні досягнення у руховій сфері (пластичність, впевненість, виразність та естетика рухів).

Зазначені особливості підкреслюють важливість усебічного підходу до фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку, щоб забезпечити їхній гармонійний фізичний розвиток. Під фізичним розвитком дитини дошкільного віку науковці-дослідники Е. Вільчковський, Н. Денисенко, Т. Дмитренко, О. Курок та інші розуміють процес становлення та змін біологічних форм та функцій організму дитини під час її індивідуального життя [2]. Це включає координацію рухів, розвиток великих і дрібних моторних навичок, сили, витривалості та гнучкості; вдосконалення своїх фізичних можливостей та здоров'я. Фізичний розвиток також охоплює здатність виконувати різні фізичні вправи та активності, які сприяють загальному зміцненню здоров'я та фізичному благополуччю.

Одним із засобів фізичного розвитку дітей, зокрема старшого дошкільного віку, є степ-аеробіка – форма фітнесу, яка поєднує елементи традиційного танцю степ та аеробічних вправ. Цей стиль включає рухи, що активізують всі групи м'язів, зокрема серцево-судинну систему, підвищуючи швидкість серцевих ритмів. Степ-аеробіка допомагає покращити координацію, гнучкість та силу. Вона також може бути веселим і креативним способом тренування, оскільки включає рухи, що нагадують танцювальні па – що дуже підходить для дітей, пропонуючи веселий і безпечний спосіб займатися фізичними вправами. Ця діяльність допомагає побудувати міцні основи фізичного здоров'я та підвищує інтерес дітей до активного способу життя [3]. Використання степ-аеробіки сприяє значному покращенню сили, спритності та загальних рухових навичок дітей.

Степ-аеробіка має значний вплив на фізичний розвиток та формування рухової компетентності дітей старшого дошкільного віку, зокрема:

- степ-аеробіка розвиває у дітей широкий спектр рухових умінь і навичок. Наприклад, виконання вправ із різних вихідних положень дозволяє дітям адаптуватися до різних умов і ситуацій. Розвиток рухового досвіду допомагає ефективно вирішувати рухові завдання у різних життєвих ситуаціях;
- степ-аеробіка сприяє розвитку фізичних якостей, таких як:
 - сила – виконання степових рухів і стрибків зміцнює м'язи ніг і тулуба;
 - витривалість – постійні рухи і тривалі заняття підвищують серцево-судинну витривалість;
 - гнучкість – виконання розтяжок і гнучкі рухи покращують гнучкість м'язів і суглобів;

- координація – комплексні рухи та поєднання кроків під музику розвивають координацію рухів.

- заняття степ-аеробікою дають елементарні знання та знайомлять дітей з основними поняттями фізичної культури:

- **назви** основних степових рухів та їх комбінацій;

- **предмети і спортивні знаряддя**, які використовуються у степ-аеробіці, та правила їхнього використання;

- важливість дотримання правил **безпеки** під час виконання вправ і використання обладнання;

- степ-аеробіка сприяє формуванню позитивного емоційно-ціннісного ставлення до фізичної активності:

- заняття степ-аеробікою з музикою та ритмічними рухами сприяють збереженню інтересу та позитивної мотивації до регулярних тренувань;

- діти починають цінувати фізичну активність і прагнуть до фізичного самовдосконалення та подальшого здорового способу життя;

- досягнення в руховій сфері сприяють емоційному реагуванню: підвищенню самооцінки, розвитку впевненості та естетичного задоволення від власних рухів.

Інтеграція степ-аеробіки в фізичне виховання дітей старшого дошкільного віку є ефективним підходом для покращення їхнього фізичного розвитку. Степ-аеробіка сприяє розвитку основних фізичних якостей, таких як сила, витривалість, гнучкість та координація. Вона також позитивно впливає на роботу серцево-судинної системи, підвищує рівень активності та енергійності дітей. Цей вид фізичної активності особливо корисний завдяки своїй інтерактивності та можливості інтеграції в ігрові форми занять, що робить його цікавим та мотивуючим для дітей. Важливим аспектом є також сприяння соціалізації та розвитку комунікативних навичок через спільні заняття й участь у групових активностях.

Отже, використання степ-аеробіки у фізичному вихованні дітей дошкільного віку дозволяє забезпечити їхній гармонійний фізичний розвиток, підвищити загальний рівень здоров'я та сприяти формуванню здорового способу життя, починаючи з дошкільного віку. Перспективи подальшого дослідження вбачаємо у вивченні ролі степ-аеробіки в формуванні рухової компетентності дітей старшого дошкільного віку.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Авторська група: Байєр О.М., Безсонова О.К., Брежнєва О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л. П., Косенчук О.Г., Корнєєва О.Л., Лисенко Г.М., Левінець Н.В., Машовець М.А., Мордоус І.О., Нерянова С.І., Піроженко Т.О., Половіна О.А., Рейпольська О.Д., Шевчук А.С. Під науковим керівництвом доктора психологічних наук, професора, член-кореспондента НАПН України – Піроженко Т.О. 2021. URL:

<https://mon.gov.ua/static->

[objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf](https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf)

2. Вільчковський Е.С., Курок О.І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку: Навч. посіб. Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. 428 с. URL: https://document.kdu.edu.ua/info_zab/014_312.pdf

3. Теорія і методика фізичного виховання в 2-х томах / Т.Ю. Круцевич. Київ: Олімпійська література, 2012. Том 1. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання. 391 с. ; Том 2. Методика фізичного виховання різних груп населення. 367 с.

Максимчук Анастасія,
1 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання,
освітня програма «Дошкільна освіта. Інклюзія»
Маріупольський державний університет

НЕГАТИВНІ АСПЕКТИ МУЛЬТИПЛІКАЦІЙНОГО КОНТЕНТУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Мультфільми, окрім розважальної функції, мають потужний навчальний та розвивальний потенціал для дітей на різних етапах розвитку. Їх доступність, зв'язок з актуальними для дітей темами та привабливе оформлення сприяють їх широкому використанню як батьками, так і педагогами.

Е. Дженсен зазначає, що дітей більше приваблює мультфільм, ніж традиційні методи навчання, через його ефектні сцени, аудіо, візуальні ефекти та кольори. Цих чинників достатньо, щоб вони засвоїли більші обсяги інформації, ніж в класі [8].

Проте мультиплікаційний контент може прямо чи опосередковано впливати на фізичне та психічне здоров'я дитини. Прямий негативний вплив виникає при надмірному та неконтрольованому перегляді мультфільмів та стосується як фізичного, так і психологічного розвитку дитини. Це перенавантаження зору та слуху, недостатня рухова активність, а також нестача чи відсутність інших видів діяльності, необхідних для дитини, та живого спілкування.

Опосередкований вплив торкається психоемоційного розвитку дитини, ризику засвоєння неконструктивних моделей поведінки та соціальної адаптації.

Діти, які багато часу проводять перед екраном, мають менше можливостей для фізичної активності. Це може призвести до: ожиріння, слабкості м'язів, порушення координації,

зниження імунітету. Пасивне переглядання мультфільмів може також призвести до затримки розвитку мовленнєвих навичок, недостатнього словникового запасу, нечіткої вимови, проблем з розумінням мовлення.

Зосередженість дітей на перегляді мультфільмів зменшує кількість та якість спілкування з однолітками. Це може призвести до проблем з соціальною адаптацією, нездатності співпереживати та відсутності друзів. Діти, які багато часу проводять перед екраном, мають менше можливостей для розвитку творчого мислення, уяви та критичного аналізу [6; 7; 11].

Інший серйозний ризик стосується формування залежності від мультфільмів, оскільки сучасні технології звуку та зображення є домінуючими чинниками стимулювання сенсорної системи дитини. Дитина втрачає інтерес до менш яскравих та більш активних видів діяльності, не може концентруватися на одному завданні.

Домінування процесу збудження над гальмуванням призводить до проблем зі сном та саморегуляцією.

Так, К. Крутій наголошує, що діти, які залежні від мультфільмів, можуть стати дратівливими, агресивними та неслухняними, їм важко дотримуватися правил, вони можуть мати проблеми з адаптацією в дитячому садку [3].

Якщо для дорослої людини це не є серйозними чинниками розвитку залежності, то нестійка дитяча психіка може не витримати таких випробувань.

Виховний потенціал мультфільмів базується на імітації та ігровій діяльності дошкільника. Діти копіюють не лише реально існуючі фігури, але й персонажів, тому що вони не відрізняють реальність і фантазію і сприймають мультфільм як об'єктивну дійсність.

Діти мають здатність копіювати персонаж у найменших дрібницях. Булут Педук (Pedük Vulut S.) стверджує, що «...діти найкраще вчать за допомогою міміки. Дитина імітує сюжети, які спостерігає навколо себе...» [10, с. 225].

А. Пандіт та Б. Кулькарні (Pandit A.S. & Kulkarni B.V.) наголошують на негативному впливі мультфільмів, оскільки діти, які дивляться мультфільми 3-4 години щодня більш схильні до жорстокості [9, с. 8].

Насильницький, сексуальний чи фантастичний характер мультфільмів має руйнівний вплив на інтелект дітей, їхній спосіб мислення та поведінку. Це особливо трапляється за відсутності батьківського контролю за дитиною.

Герої мультфільмів також мають значний вплив на дітей. Діти схильні копіювати улюблених героїв у реальному житті, тому насильство та агресія, побачені на екрані, буде проявлятися в поведінці дітей.

Тому ризиком є негативні або стресові сцени, що можуть викликати у дітей страх або тривогу [1; 3]. Зокрема, це – демонстрація жорстокості та агресії. Дослідження показали, що діти, які часто переглядають жорстокі мультфільми, схильні до:

- підвищення рівня агресивності в поведінці;
- зниження емпатії та співчуття до інших;
- звикання до жорстокості як норми поведінки;
- розвитку страхів і тривожності.

Мультфільми часто містять гендерні та інші стереотипи. Так, К. Крутій стверджує, що деякі мультфільми пропагують негативні цінності та стереотипи, такі, як-от: матеріалізм, культ сили та жорстокості, неповага до старших, сексизм, расизм [1;2].

Мультфільми є важливим джерелом досвіду для дошкільників, за допомогою якого діти отримують знання про довкілля, стосунки з людьми, про власний внутрішній світ. Вони спостерігають за поведінкою героїв, їх стосунками і переносять на свою поведінку та стосунки.

За допомогою мультфільмів діти вивчають різні сторони реального життя:

- які існують сім'ї (повні, неповні з мамою, неповні з татом, багатодітні, бездітні);
- як будуються стосунки в сім'ї (як поведуться батьки, як поведуться діти, чи присутня жорстокість або надмірна опіка тощо);
- як спілкуються однолітки (поважають, захищають, підтримують, чи ображають, принижують, проявляють жорстокість тощо);
- внутрішній світ героя (чим цікавиться, який на вигляд, чим харчується, як ставиться до інших людей, чи любить тварин, чи веде здоровий спосіб життя, чи любить читати, лінивий чи працелюбний, відповідальний чи егоїстичний тощо);
- енциклопедичні знання про природу та людей (наскільки реалістично зображені герої, наскільки контент відображає правдивий стан речей тощо).

Розумний контроль за мультиплікаційним контентом полягає у доборі мультфільмів за змістом та відповідністю віковим особливостям дитини, обираючи ті, які не містять сцен насильства, жорстокості, стереотипів тощо. Слід обмежувати час перегляду мультфільмів. Бажано спілкуватися з дитиною під час перегляду, пояснювати їй те, що відбувається на екрані, ставити запитання та обговорювати побачене. Важливо організувати дозвілля дитини так, щоб воно не обмежувалося лише переглядом мультфільмів.

Література

1. Крутій К.Л. Використання мультфільмів як засобу розвитку зв'язного мовлення дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013. №9. С.54-64.

2. Крутій К.Л. Використання мультфільмів як засобу розвитку зв'язного мовлення дошкільників. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2013. №10. С.55-65
3. Крутій К.Л., Стеценко І.Б. STREAM-освіта: розвиваємо критичне мислення дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 2020. № 3. С. 3-8.
4. Крутій К. Л. Стежинки у Всесвіті: комплексна освітня програма для дітей раннього та передшкільного віку / автор. колектив; наук. керівник К. Л. Крутій. Запоріжжя: ТОВ ЛПДС ЛТД, 2020. 244 с.
5. Крутій К.Л. Екстрене дистанційне навчання в Україні: монографія / За ред. В.М. Кухаренка, В.В. Бондаренка. Харків: Вид-во КП «Міська друкарня», 2020. С. 46-59.
6. Ghilzai S. A., Alam R., Ahmad Z., Shaukat A., & Noor S. S. Impact of Cartoon Programs on Children`s Language and Behavior. *Insights in Language Society Culture*. 2017. № 2. P. 104-126.
7. Hassan S., Awan S., & Gondal S. What Are Your Children Watching? Teacher`s Evaluation of the Educational, Emotional, Behavioral, Psychological, Physical. Religious Impacts of Cartoons on the School going Children. *Journal of Philosophy, Culture, and Religion*. 2017. № 22. P.p. 39-45.
8. Jensen E. Teaching with the Brain in Mind. Association for Supervision and Curriculum Development, Alexandria.1998. P.p. 18-57.
9. Pandit A.S. & Kulkarni B.V. Children Are Trapped in the Illusion of Cartoon Channel. *International education Ejournal*. 2012.
10. Pedük Bulut S. A study on characteristics of parents` TV viewing and children`s opinions on the cartoons they watched. *International Journal of Business and Social Science*. 2012.
11. Rezeki T. I. Children`s Language Acquisition due to the Influence of Animation Film. *English Teaching and Linguistics Journal*. 2021. № 2(1). P.p. 122-132.

Менсеїтова Альбіна,
1 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Дошкільна освіта. Інклюзія»
Маріупольський державний університет

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З РОЗЛАДАМИ АУТИСТИЧНОГО СПЕКТРУ

Розлади аутистичного спектру (далі – РАС) є складним нейророзвитковим феноменом, що впливає на різні аспекти життєдіяльності дитини, зокрема на її спроможність до комунікації, соціальної взаємодії та емоційного розвитку. У старшому дошкільному віці ці особливості стають особливо помітними, адже саме в цей період закладаються основи для

успішної соціалізації, формування комунікативних навичок та адаптації до освітнього середовища. Розуміння психолого-педагогічних аспектів розвитку таких дітей є ключовим для створення умов, які сприятимуть їхньому гармонійному становленню, допоможуть подолати бар'єри у навчанні та інтеграції в суспільство.

Діти з розладами аутистичного спектру – це особлива категорія дітей, які вирізняються своєрідним психосоціальним розвитком, що впливає на їхню здатність до комунікації, соціальної взаємодії та адаптації в середовищі. Ці діти демонструють унікальний спосіб сприйняття світу, що часто характеризується підвищеною сенсорною чутливістю, індивідуальними способами обробки інформації та труднощами в інтеграції досвіду. Розуміння їхніх психолого-педагогічних особливостей є ключовим для забезпечення ефективної підтримки та розвитку їхнього потенціалу [1, с.123].

Однією з найпомітніших характеристик дітей з РАС є їхній індивідуальний підхід до взаємодії із зовнішнім світом. Часто ці діти демонструють підвищену зацікавленість до певних предметів або явищ, що може виявлятися у стереотипній поведінці чи фокусуванні уваги на деталях. Їхній спосіб сприйняття та обробки інформації відрізняється, що створює виклики в процесах навчання, спілкування та соціалізації.

Комунікативні навички дітей з РАС є складною сферою, оскільки вони часто мають труднощі у формуванні мовлення та розумінні невербальних сигналів. Деякі діти демонструють відсутність мовлення або обмежену здатність використовувати його для комунікації. Інші мають ехолалічні прояви – повторення слів або фраз без розуміння їхнього значення. Важливим аспектом є те, що багато з них володіють альтернативними способами комунікації, наприклад, використанням зорових опор, жестів або спеціальних додатків [2, с.136].

Соціальна взаємодія є ще одним викликом для дітей з РАС. У старшому дошкільному віці у більшості дітей вже сформовані базові соціальні навички, але діти з РАС часто демонструють труднощі в розумінні та дотриманні соціальних норм. Вони можуть не виявляти ініціативу у встановленні контактів, або ж навпаки, поводитися непропорційно активно, що нерідко викликає нерозуміння з боку однолітків. Їхній соціальний досвід обмежений, і це може призводити до замкнутості або розвитку специфічних форм прив'язаності.

Особливу увагу слід приділити емоційному розвитку дітей з РАС. Вони можуть мати труднощі з розпізнаванням і вираженням власних емоцій, а також із розумінням емоцій інших. Це обмежує їхню здатність до емпатії та ускладнює побудову міжособистісних стосунків. Однак, коли їхні особливості враховані, вони здатні демонструвати прихильність та взаємність, хоча й у власний спосіб.

Сенсорна сфера дітей з РАС також характеризується значними особливостями. Деякі діти мають гіпер- або гіпочутливість до звуків, світла, дотику чи смаків. Це впливає на їхнє сприйняття середовища і може стати причиною дезадаптаційної поведінки у звичайних ситуаціях, таких як перебування у групі дітей або виконання завдань, що передбачають сенсорний контакт [3, с.162].

Ігрова діяльність є основним видом діяльності для дошкільників, однак у дітей з РАС вона також зазнає впливу особливостей їхнього розвитку. Часто вони демонструють однотипні, стереотипні ігрові дії, уникають рольових ігор або взаємодії з однолітками. Однак, за відповідного підходу з боку педагогів та батьків, ігрова діяльність може стати ефективним засобом для розвитку соціальних та комунікативних навичок.

Як зазначає К. Л. Крутій, тільки самодіяльні гри є провідною діяльністю і має вирішальне значення для розвитку дитини дошкільного віку. Кількість ігор не обмежено рамками сюжетно-рольової гри, вони презентовані низкою підвидів. Це і є тим аргументом, що доводить, чому не тільки сюжетно-рольова гра, але й не будь-яка сюжетно-рольова гра є провідною діяльністю [4, с.124].

Педагогічна робота з дітьми з РАС потребує врахування їхніх індивідуальних особливостей, адже стандартизовані підходи часто є неефективними. Важливо створювати гнучкі умови навчання, адаптовані до їхніх потреб. Наприклад, використання візуальних інструкцій, структурованих завдань, чітких правил і рутин допомагає дітям почуватися безпечніше і краще сприймати новий матеріал.

Розуміння сильних сторін дітей з РАС має велике значення для педагогічного процесу. Багато з цих дітей мають чудові здібності до запам'ятовування, логіки чи деталей, що може стати основою для їхньої успішної інтеграції в освітнє середовище. Спрямовання педагогічних зусиль на розвиток цих сильних сторін сприяє їхній самореалізації.

Центральним компонентом роботи з дітьми з РАС має бути розвиток комунікативних навичок. Використання альтернативної і додаткової комунікації (ААС), зорових розкладів, а також навчання соціальним сценаріям сприяє формуванню в них базових соціальних компетенцій. Важливим є розвиток умінь висловлювати власні потреби та розуміти інших.

Таким чином, психолого-педагогічний підхід до роботи з дітьми з РАС у старшому дошкільному віці має ґрунтуватися на розумінні їхніх особливостей та врахуванні індивідуальних потреб. Забезпечення комфортного і стимулюючого середовища дозволяє розкрити їхній потенціал, забезпечити емоційний комфорт і сприяти їхній інтеграції у суспільство.

Література

1. Бочелюк В. Й., Панов М. С. Психокорекція розладів аутичного спектру: історичний аспект. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи*. 2021. № 3(56). Т. 2. С. 122 – 135.
2. Конопляста С., Косинкіна Ю. До проблеми мовленнєвої активності дітей дошкільного віку з аутистичними проявами. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. Серія 19 : Корекційна педагогіка та спеціальна психологія. 2013. Вип. 24. С. 134–137.
3. Люта Ю. А. Розвиток комунікативних навичок у дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектра засобами ігрової діяльності. *Компетентнісний вимір сучасної освіти: теорія і практика: зб. тез V регіон. наук.-практ. конф. (19 трав. 2017 р., м. Запоріжжя) / МОН України, Департамент освіти і науки ЗОДА, КЗ «Хортиц. нац. навч.-реабілітац. акад.» ЗОР ; за заг. ред. В. В. Нечипоренко. Запоріжжя, 2017. С. 160–163.*
4. Крутій К. Л., Деснова І. С., Замелюк М. І. Самодіяльна гра дитини дошкільного віку: важливість єдиних термінологічних підходів. *Академічні студії*. Серія «педагогіка». № 1. С. 122–133. <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.1.18>

Романенко Тетяна,

1 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Дошкільна освіта. Інклюзія»
Маріупольський державний університет

ІНТЕРАКТИВНІ ПІДХОДИ ДО НАВЧАННЯ РОЗПОВІДІ ЗА СЮЖЕТНОЮ КАРТИНОЮ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Розвиток зв'язного мовлення дітей є одним із ключових завдань сучасної української дошкільної освіти, оскільки воно є важливим для успішної комунікації, соціальної адаптації та пізнавального розвитку дітей, сприяючи формуванню навичок вираження думок, емоцій та взаємодії з оточенням. Проблеми розвитку зв'язного мовлення дошкільників досліджуються не одне десятиліття педагогами, психологами, логопедами, науковцями такими як: А. Богуш, Н. Гавриш, О. Запорожець, А. Зрожевська, К. Крутій, Т. Піроженко, І. Синиця, В. Сухомлинський та багатьма іншими. Поняття «зв'язне мовлення» А. Богуш розглядає як розгорнуте висловлювання, яке має певний зміст, де логічно й послідовно висвітлено події [1, с. 156]. А. Богуш, Н. Гавриш визначають такі етапи зв'язного мовлення: визначення теми, планування сюжетної лінії, добір необхідних мовленнєвих засобів, розповідання й самооцінка готового продукту (тексту) [1, с. 405].

Існує дві основні форми зв'язного мовлення – монологічна та діалогічна. Сферою наших наукових інтересів є монологічне мовлення – як виклад послідовних, довготривалих, зв'язних думок однією особою [3, с. 37]. Для цього виду мовлення характерними є літературна лексика, розгорнуте висловлювання та логічна завершеність. Діти дошкільного віку опановують дві основні форми монологічного мовлення – переказ та самостійну розповідь. Розповідь – самостійно розгорнутий дитиною виклад певного змісту в будь-якій літературно-мовленнєвій формі [1].

Одним із видів розповідей, яким має оволодіти дитина протягом дошкільного віку, є розповідь за картиною – описова, сюжетна. Описова розповідь – це виклад характерних ознак предмета, явища або зображення. У роботі з дітьми дошкільного віку використовуються картини, різноманітні за форматом, тематикою, характером, способом застосування та змістом (предметні, сюжетні, дидактичні, художні) [1].

Зокрема, ефективним для навчання розповіді за картиною дітей старшого дошкільного віку є навчально-методичний комплект (далі – НМК) «Запрошуємо до розмови» (автори А. Богуш та Н. Гавриш), що складається з 16 сюжетних картин та методичних рекомендацій щодо їх використання в роботі. Зазначимо, що теми картин близькі до життєвого досвіду старших дошкільників, наприклад: «Ой, весела в нас зима!»; «Вітаємо весну!»; «Влітку біля річки»; «На екскурсії в осінньому парку» – або «У магазині іграшок»; «Подарунок на день народження»; «Приємний вечір»; «Екскурсія на будівництво»; «Граємо разом і поряд»; «Зростаємо помічниками»; «Збираємося на свято»; «Зустріч у цукерні»; «Свіжий хліб»; «На прийом до лікаря»; «У першому класі»; «На сільському подвір'ї»; «На заводі» тощо. Картини містять конкретно-чуттєвий матеріал для складання розповідей, розвивають уяву, мислення дітей, стимулюють почуття, спонукають до прояву ініціативності, самостійності, творчості та креативності [4, с. 78].

Найбільш ефективним, на наш погляд, підходом до навчання розповіді на картиною є інтерактивний підхід – тобто використання інтерактивних методів та прийомів, технологій, які активізують освітній процес за рахунок взаємодії учасників, та спрямовані на розвиток комунікативних навичок, критичного мислення, співпраці й активного залучення дітей до освітнього процесу. Використання інтерактивних підходів робить освітній процес динамічнішим і цікавішим.

Під час роботи з картиною можна використати такі інтерактивні методи та прийоми:

- пошук об'єктів (знайти певні об'єкти або персонажів на картині, наприклад: «Знайдіть усіх тварин», «Знайдіть усі предмети, що пов'язані з водою» або «Покажіть мені всі червоні предмети», «Хто першим знайде всі предмети, що починаються зі звука С?»);

- опис деталей (описати те, що діти бачать, використовуючи якомога більше деталей. Це допоможе розвинути їхньої спостережливості та словникового запасу);
- обговорення емоцій (поговоріть з дітьми про емоції персонажів на картині. Запитайте: «Як, на вашу думку, почувається цей персонаж?» або «Що, на вашу думку, він думає?»);
- групові завдання (поєднайте дітей у групи і дайте кожній групі завдання знайти певні об'єкти або персонажів на картині. Це допоможе розвинути командні навички та взаємодію);

Наведемо приклади запитань за сюжетною картиною «Весна» [2], даючи відповіді на які, старші дошкільники навчатимуться складати описові розповіді: «За якими ознаками ви зрозуміли, що настала весна?» (запитання на кшталт «Яка пора року зображена?» є штучним (шаблонним) і не спонукає дітей до мовленнєвої або інтелектуальної активності, адже зображено очевидні ознаки весни (тане лід, починають квітнути дерева, зеленіти трава тощо) [1, с. 412]. «Як художник зобразив на картині, що день теплий?», «Які кольори переважають на картині?», «Як ви вважаєте, на картині зображено вихідний чи будній день?», «Чи всі (діти, дорослі, птахи, тварини) однаково радіють настанню весни? Поясніть, чому ви так вважаєте? Хто найбільше з усіх радіє весні? А хто менше?», «Як одягнуті діти? А який одяг носите ви у весняний період?» Такі питання будуть цікавими та корисними для старших дошкільників, а також допоможуть їм із легкістю навчитися складати описові розповіді.

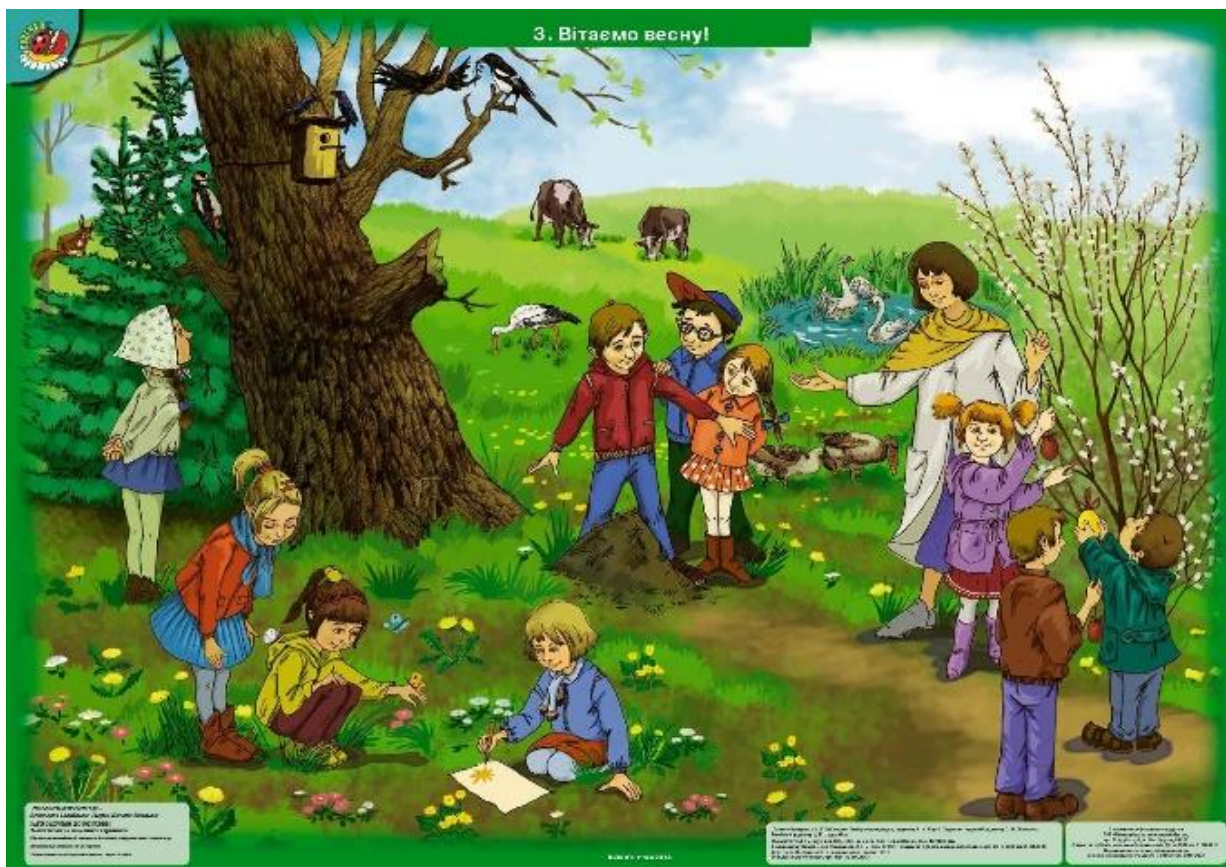

Рис. 1. Сюжетна картина для дітей старшого дошкільного віку «Вітаємо весну!»

Отже, використання інтерактивних підходів підвищує ефективність навчання розповіді за картиною дітей старшого дошкільного віку, сприяє їхньому активному залученню до освітнього процесу, стимулює комунікативну активність та забезпечує інтеграцію мовленнєвих і когнітивних компонентів у гармонійному поєднанні. Завдяки інтеракції діти не лише покращують свої мовленнєві здібності, але й розвивають емоційний інтелект, навички співпраці та взаємодії, що є надзвичайно важливими для їхнього подальшого успішного розвитку та соціальної адаптації.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в систематизації інтерактивних методів та прийомів для підвищення результативності навчання розповіді за сюжетними картинками навчально-методичного комплексу «Запрошуємо до розмови» (автори А. Богуш та Н. Гавриш) дітей старшого дошкільного віку.

Література

1. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і практика навчання дітей рідної мови: Підручник /за ред. А.М. Богуш. Київ: Вища школа, 2007. 542 с.

2. Богуш А.М., Гавриш Н.В. Запрошуємо до розмови. Розповідання за сюжетними картинками: навч. метод. комплект для дітей старш. дошк. віку: метод. посіб. та 16 картин, 2ге вид. К. : Генеза, 2014. 48 с.

3. Васьківська Г. О. Формування комунікативної компетентності особистості як основна проблема сучасної лінгводидактики. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Луцьк: СНУ імені Лесі Українки, 2016. Вип. 1(303). Т. 1. С. 33-38.

4. Гавриш Н. Розвиток зв'язного мовлення дошкільнят: навч. метод. посіб. Київ: Шкільний світ, 2006. 120 с.

5. Поліщук Т.С. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку засобами сюжетно-рольових ігор. Підготовка майбутніх фахівців у контексті становлення Нової української школи: компетентнісний підхід: збірник наукових праць / за редакцією В.Є. Литнєва, Н.Є. Колесник, Т.В. Завязун. Житомир: ФОП «Н.М. Левковець», 2019. С. 174-177.

Сарахман Юлія,
1 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Дошкільна освіта. Інклюзія»
Маріупольський державний університет

КАРТИ ПРОППА ЯК ЗАСІБ СТИМУЛЮВАННЯ МОВЛЕННЄВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У формуванні всебічно розвиненої особистості дитини великого значення набуває мовлення, адже воно є головним етапом у формуванні мовленнєвої думки. Мовлення дозволяє дитині структурувати свої думки, перетворюючи їх на зрозумілі висловлювання. Це, у свою чергу, сприяє розвитку комунікативних навичок дошкільника, вміння аргументувати та висловлювати свої почуття та думки. Крім того, завдяки мовленнєвій практиці дитина вчиться висловлювати свої ідеї, що є важливим кроком у розвитку критичного мислення та самостійності в судженнях. Ж. Піаже відмічав, що «розвиток мовлення – це не проста сума слів, а складний процес, який залежить від взаємодії мислення і мовлення» [2].

Мовлення має комплексний характер впливу на розвиток дитини як особистості. Н. Гавриш зазначає, що «мовлення є стрижнем усіх інших видів діяльності (ігрової, господарсько-побутової, пізнавальної, пошукової, музичної, образотворчої, літературної, рухової та ін.), утворюючи в єдності з кожною із них макродіяльність, у якій дитина використовує мову та мовлення для розв'язання величезної кількості різноманітних завдань...» [1]. Мовлення сприяє когнітивному, соціальному, емоційному та культурному розвитку дітей дошкільного віку, оскільки дозволяє ефективно пізнавати навколишній світ, налагоджувати соціальні зв'язки, висловлювати почуття та розуміти культурні цінності.

Найбільш активно мовлення розвивається у дітей старшого дошкільного віку. Збільшується словниковий запас, вони починають використовувати складні граматичні конструкції. Розвивається емоційна виразність мовлення та вміння вести діалог. Діти вчать будувати зв'язні розповіді, передаючи свої міркування та творчість.

Для стимулювання розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку ефективним є використання мнемотехнік. Мнемотехніка – це «система методів і прийомів, що сприяють покращенню запам'ятовування, збереження та відтворення інформації за допомогою асоціацій, образів, схем і специфічних методик» [4]. Використання мнемотехнік для розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку має значний вплив на їхній мовленнєвий та когнітивний розвиток. Зокрема, застосування мнемотехнік сприяє покращенню пам'яті та збільшенню обсягу словникового запасу дитини старшого дошкільного віку. Мнемотехніки

допомагають дітям легше запам'ятовувати нові слова і фрази, перетворюючи навчання на захоплюючий та цікавий процес. Ігрові форми навчання із використанням мнемотехнік розвивають творче мислення та уяву дітей, що дозволяє їм вільніше висловлювати свої думки.

Освоєння мовленнєвих навичок за допомогою мнемотехнічних прийомів також покращує артикуляцію та фонематичне сприйняття дітей, що має важливе значення для правильної вимови звуків. Зазначене сприяє розвитку слухової уваги та концентрації, що також допомагає більш успішно засвоювати матеріал. На додаток, використання мнемотехнік створює позитивну мотивацію до навчання, що робить заняття більш продуктивними та цікавими для дітей [3].

Для розвитку мовлення старших дошкільників доцільно використовувати різноманітні мнемотехніки, які сприяють збагаченню словникового запасу та розвитку зв'язного мовлення. Серед таких мнемотехнік – «ейдотехніка», яка формує образи предметів і явищ в уяві, техніка «асоціативних ланцюгів», «метод Цицерона». Також ефективною є техніка «крокування», що допомагає через асоціації та малюнки закріплювати інформацію. Використання мнемотехніки «карти Проппа», яка допомагає складати структуровані розповіді про визначених персонажів та їхні основні дії, сприяє розвитку мовленнєвої творчості дітей щодо складання казок [3].

Однією з ефективних мнемотехнік розвитку мовлення дітей старшого дошкільного віку є карти Проппа – система карток із зображенням тридцяти однієї функції семи персонажів казок. Основні сім незмінних дійових осіб (персонажів) казок на картках – це: герой, відправник, антагоніст (ворог), дарувальник, помічник, несправжній герой та другорядний персонаж, який є важливим елементом сюжету (царівна або царевич). Наприклад, у казці «Попелюшка» дарувальник — це добра фея, яка дарує Попелюшці чудовий наряд і можливість потрапити на бал, допомагаючи їй здійснити свою мрію [5].

Слід зазначити, що карти Проппа ґрунтуються на характерних образах і сюжетах. Їх використання включає етапи: знайомство зі структурою казки, підготовчі ігри для розвитку уяви, знайомство з картами Проппа та їх застосування під час читання казки. Із запропонованих карток дитина має зібрати певний ланцюжок казкових подій. Потім можна переказати отриманий уривок. Або діти можуть створити сюжет власної казки, вибираючи персонажів і визначаючи їхні сюжетні функції.

Використання карток Проппа сприяє розвитку словникового запасу дітей старшого дошкільного віку. По-перше, дитина виступає енергетичним центром творчої діяльності. По-друге, через наочність карток діти утримують у своїй пам'яті більшу кількість інформації, що позитивно впливає на самостійне складання казок [5].

Не менш важливим є процес взаємодії з картами, у якому діти отримують можливість практикувати діалоги, що у свою чергу покращує їхні комунікативні навички. А також діти

співвідносять нові слова зі зрозумілими ситуаціями, що сприяє кращому запам'ятовуванню цих слів. Водночас обговорення персонажів та їхніх дій допомагає розширити розуміння граматичних конструкцій. У результаті, заняття з картами сприяють збільшенню словникового запасу та підвищенню мовленнєвої активності дітей.

Використання карт Проппа сприяє активації кількох ключових процесів мислення та розвитку мовлення. Зокрема, вплив асоціативного мислення виявляється у допомозі карток встановлювати дітьми асоціації між образами та словами, що зміцнює зв'язок між словесним вираженням і предметним світом. Це, у свою чергу, зміцнює навички вербальної комунікації. Якщо розглянути з боку когнітивних процесів, то взаємодія з картами розвиває увагу, пам'ять і сприйняття. Діти вчаться запам'ятовувати образи і слова, що покращує їхню вербальну пам'ять і здатність підтримувати розмову [3].

Отже, мовлення виступає провідним чинником, який відображає рівень розвитку дитини та її становлення як особистості. Мнемотехніки, у тому числі «карти Проппа», мають надзвичайно позитивний ефект для стимулювання мовленнєвого розвитку дітей старшого дошкільного віку, розвитку їхніх комунікативних навичок та мовленнєвої творчості.

Література

1. Гавриш Н. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). Дошкільне виховання. 2021. № 3. С. 3–8.
2. Піаже Ж. Психологія інтелекту; [пер. з фр. Л. М. Левкович]. Київ : Основи, 1996. 256 с.
3. Радецька Т. В. Морфологія казки В. Проппа і її застосування в дослідженні української народної казки. *Фольклор і сучасність*. 2018. Вип. 2. С. 45-52.
4. Черевко М. В. Основи психології: навч. посібник. К.: Видавництво «Моя книга», 2020. С. 155.
5. Dogra S. The Thirty-One Functions in Vladimir Propp's Morphology of the Folktale: An Outline and Recent Trends in the Applicability of the Proppian Taxonomic Model; Jawaharlal Nehru University. 2023. [URL:https://www.researchgate.net/publication/319293980_The_Thirty_One_Functions_in_Vladimir_Propp's_Morphology_of_the_Folktale_An_Outline_and_Recent_Trends_in_the_Applicability_of_the_Proppian_Taxonomic_Model](https://www.researchgate.net/publication/319293980_The_Thirty_One_Functions_in_Vladimir_Propp's_Morphology_of_the_Folktale_An_Outline_and_Recent_Trends_in_the_Applicability_of_the_Proppian_Taxonomic_Model) (дата звернення: 07.11.2024).

Солук Діана,
1 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Дошкільна освіта. Інклюзія»
Маріупольський державний університет

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ СУЧАСНОЇ ДИТИНИ ТА ЗАСОБИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Розвиток зв'язного мовлення – як розгорнутого, послідовного та точного, граматично правильного та образного викладення певного змісту [3]; мовлення, яке може бути цілком зрозумілим на основі його власного предметного змісту [1], – займає одне з чільних місць у загальній системі роботи з розвитку мовлення дітей дошкільного віку в закладах дошкільної освіти. Розвиток зв'язного мовлення є метою і засобом практичного опанування мовою [6]. Зв'язне мовлення має важливе значення для розвитку інтелекту та когнітивних здібностей дітей, через мовлення діти можуть краще усвідомлювати та висловлювати свої емоції та почуття. Також за допомогою зв'язного мовлення дитина вчиться чітко та ясно мислити, ініціювати власні ідеї та встановлювати контакти з оточуючими. Діти, які вміють зв'язно висловлювати свої думки, легше взаємодіють з однолітками та дорослими, можуть ефективно спілкуватися, обмінюватися інформацією та брати участь у спільних іграх та заняттях.

Головною функцією зв'язного мовлення є комунікативна, яка реалізується у двох формах – діалогічному та монологічному мовленні. Сферою наших наукових інтересів є діалогічне мовлення дітей як певна форма мовлення – а не спілкування в цілому як контакт між людьми на вербальному та невербальному рівнях.

Діалог є формою мовленнєвої комунікації, учасники якої обмінюються репліками-висловлюваннями (С. Єрмоленко); чергуванням слухання й промовляння (запитань і відповідей) здебільшого невеликих, неповних речень простої побудови, якими обмінюються співрозмовники [3]. Відповідно, поняття «діалогічне мовлення» дітей дошкільного віку розглядається науковцями А. Богущ, Н. Гавриш, Л. Галігузовою, О. Літовченко, Т. Піроженко, О. Полєвіковою, Є. Смирновою, Т. Юртайкіною та іншими як процес мовленнєвої взаємодії двох або більше учасників спілкування. У межах мовленнєвого акту кожен учасник виступає і як слухач, і як мовець. Будь-який діалог складається з окремих взаємопов'язаних висловлювань, тобто реплік. Репліка — це одне висловлювання учасника діалогу, звернене до другого учасника розмови. Сукупність реплік, які характеризуються структурною, інтонаційною та семантичною завершеністю, називають діалогічною єдністю [3].

Дослідники визначають, що діалог є первинною природною формою мовленнєвого спілкування дитини – починаючи з раннього віку. Проте практика свідчить, що сучасні діти неохоче вступають в діалог, не вміють точно й лаконічно висловлювати думку. Однією з причин називають засилля гаджетів у їхньому житті, що спричинює мовленнєву пасивність, складність долучення до спілкування та швидка втомлюваність, страждає точність слововживання, багатство (яскравість, образність) мовлення [7].

Ще одну причину Н. Гавриш вбачає в тому, що дорослі (у тому числі, педагоги закладів дошкільної освіти) спілкуються з дітьми, переважно, у формі бесід із чітко регламентованим планом; часто не відповідають на «незручні», «непотрібні» запитання; поспішають і тому не дають дітям часу самостійно поміркувати й відповісти; не дослухаються до невдало сформульованих – але цінних ідей дітей [4, с. 4]. У таких бесідах діти не відчувають себе рівноправними партнерами по спілкуванню, справжніми учасниками діалогу. Результатом є втрата мотивації до активного спілкування, опанування лише певних діалогічних умінь, при цьому діти не стають співрозмовниками.

Недостатня увага до розвитку діалогічного мовлення дітей дошкільного віку в домашніх умовах призводить до обмежених можливостей для спілкування та соціальної взаємодії. Це негативно впливає на мовленнєві, когнітивні навички та емоційний розвиток дітей, оскільки вони не отримують необхідного досвіду для ефективного вираження своїх думок і почуттів.

Окрім того, науковці Л. Галігузова, Т. Піроженко, Є. Смирнова, Т. Юртайкіна зазначають, що зміст і форма діалогічного спілкування дітей в системах «дитина-дорослий» та «дитина-одноліток» істотно різняться. Зокрема, у процесі спілкування з дорослою людиною дитина не прагне чіткості й точності формулювань – бо дорослий розуміє її в будь-якій ситуації. Інша справа – одноліток, якому потрібні зрозумілість, зв'язність, чіткість і правильність. Тобто, сама потреба у спілкуванні з іншими дітьми спонукає малюка до мовленнєвої активності.

Відтак, діалогічному мовленню дітей дошкільного віку слід учити. Базовим компонентом дошкільної освіти визначено такі необхідні навички діалогічного мовлення дитини 6(7) років: Ініціює і підтримує розпочату розмову в різних ситуаціях спілкування, відповідає на запитання співрозмовника і звертається із запитаннями, орієнтується в ситуації спілкування, вживає відповідні мовні та немовні засоби для вирішення комунікативних завдань; дотримується правил мовленнєвої поведінки та мовленнєвого етикету. Вільно й невимушено вступає в розмову з дітьми і дорослими; виявляє ініціативу в спілкуванні, будує різні типи діалогу між 3-4 дітьми; виявляє здатність домовлятися [2, с. 18-19].

Відповідно, завдання вихователя – зробити так, щоб діти з легкістю і без проблем входили в діалог із дорослою людиною чи однолітком. Необхідно тренувати навичку висловлювати словами власні звернення, реагувати на запитання. Важливо також, щоб дитина

охоче сама починала діалог з однолітками [6, с. 3]. При цьому вихователь формує у дітей уміння дослуховувати питання до кінця і відповідати на нього, якщо звертаються саме до них.

Розвиток діалогічного мовлення у дітей дошкільного віку відбувається за умов створення активного мовленнєвого середовища, під час взаємодії з тими, хто їх оточує, використовуючи для цього переваги обох систем спілкування – і «дитина-дорослий», і «дитина-одноліток».

У системі «дитина-дорослий» основними методами розвитку діалогічного мовлення дошкільників є розмова, бесіда, полілог вихователя з дітьми, мовленнєві ситуації тощо [3].

У системі «дитина-одноліток» діалогічне мовлення дітей дошкільного віку можна розвивати засобами халабудної педагогіки. Спочатку провести бесіду на тему «Халабуда», у якій діти будуть спілкуватись із вихователем. Потім запропонувати разом побудувати халабуду і вже у процесі побудови активізувати діалогічне мовлення між дітьми (щодо планування, розподілу обов'язків, домовляння між собою тощо). Діти будуть домовлятися не тільки про те, з чого будувати халабуду, яку деталь де поставити, – а домовлятися щодо послідовності побудови, розділу обов'язків тощо. Після завершення побудови халабуду можна запропонувати її облаштувати – і знов активізувати діалогічне мовлення. Так можна поєднати халабудну педагогіку з розвитком діалогічного мовлення. Будуючи халабуду разом, діти здобуватимуть досвід командної взаємодії, навчатимуться домовлятися, планувати спільну діяльність, розподіляти обов'язки, висловлювати і відстоювати свою думку. Тож просто граючись і будуючи халабуду, у дітей розвиватиметься діалогічне мовлення.

Діагностику діалогічного мовлення дітей дошкільного віку слід починати, насамперед, із вивчення нестимульованого мовлення, тобто діалогів у процесі взаємодії з іншими дітьми. Після цього треба скласти загальну характеристику мовлення дітей. Головна умова оцінки мовленнєвого розвитку – є досягнення мовленнєвого контакту дитини з іншими. Не слід забувати і про те, що кожна дитина має свій особливий, унікальний шлях мовленнєвого розвитку, який може зовсім не збігатися з розвитком мовлення інших дітей [5, с. 5].

Проведене нами дослідження свідчить, що розвиток діалогічного мовлення у сучасних дітей стикається з численними проблемами, такими як засилля цифрових технологій, недостатнє стимулювання діалогічного мовлення дітей з боку дорослих, відсутність уваги до розвитку діалогічного мовлення в домашніх умовах, заниження вимог дорослих до діалогічного мовлення дітей. Ці проблеми можуть негативно впливати на здатність дітей ефективно комунікувати, обмінюватися думками та емоціями, а також успішно інтегруватися в соціальне середовище.

Для подолання цих проблем важливо застосовувати різні способи – методи, прийоми, технології, спрямовані на стимулювання активного діалогічного мовлення дітей. Це включає створення сприятливого мовленнєвого середовища, використання інтерактивних та ігрових

методів розвитку, активне залучення дітей до діалогів, підвищення мотивації до діалогічного спілкування через позитивні приклади, цікаві інноваційні форми й технології роботи (зокрема, халабудну педагогіку), зворотний зв'язок. Важливо також залучати батьків до процесу розвитку навичок діалогічного мовлення їхніх дітей, підвищуючи їхню обізнаність щодо значущості активного спілкування з дітьми.

Отже, комплексний підхід до вирішення проблем діалогічного мовлення дітей дошкільного віку дозволить забезпечити їх ефективне подолання та сприятиме успішній соціалізації та адаптації дітей у різних життєвих ситуаціях.

Література

1. Акименко Ю., Жорняк А. Особливості формування зв'язного мовлення у старших дошкільників та молодших школярів. URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/85-neperervna-pedahohichna-osvita-v-ukrayini-stan-problemy-perspektyvy-2018-r/81-osoblivosti-formuvannya-zv-yaznogo-movlennya-u-starshikh-doshkilnikiv-ta-molodshikh-shkolyariv> (дата звернення 12.11.2024).

2. Базовий компонент дошкільної освіти. Авторська група : Байер О.М., Безсонова О.К., Брежнєва О.Г., Гавриш Н.В., Загородня Л. П., Косенчук О.Г., Корнєєва О.Л., Лисенко Г.М., Левінець Н.В., Машовець М.А., Мордоус І.О., Нерянова С.І., Піроженко Т.О., Половіна О.А., Рейпольська О.Д., Шевчук А.С. Під науковим керівництвом доктора психологічних наук, професора, член-кореспондента НАПН України – Піроженко Т.О. 2021. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення 09.11.1024).

3. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: підручник / А.М. Богуш, Н.В. Гавриш ; за ред. А.М. Богуш. Вид. 2-ге, доповнене. К.: Видавничий Дім «Слово», 2015. 704 с.

4. Гавриш Н. Як зробити діалоги з дошкільниками пізнавальними. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2021, № 1. С. 4-7. URL: <https://svitloforchuk.ck.ua/?p=2537> (дата звернення 24.11.2024).

5. Крутій К. Діагностика мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Запоріжжя: ЛПС, 2005 р.

6. Літовченко О. Формування діалогічних умінь у дітей старшого дошкільного віку. URL: http://aphn-journal.in.ua/archive/39_2021/part_2/38.pdf (дата звернення 09.11.2024).

7. Макаренко С.І. Образність мовлення та малюнок в дошкільному віці. *Гуманізація навчально-виховного процесу* : зб. наук. пр. (спецвип.): матеріали всеукр. наук.-практ. конф.

[«Реалізація принципу наступності дошкільної та початкової ланок у контексті суб'єктної парадигми освіти»], (17 – 18 трав. 2007 р.). Слов'янськ: Вид. центр СДПУ. 2007. С. 393-398.

Сухорукова Ангеліна,
1 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Дошкільна освіта. Інклюзія»
Маріупольський державний університет

ТЕАТРАЛІЗОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МИСТЕЦЬКО-ТВОРЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Проблема формування творчої особистості викликає гострий інтерес у всьому світі. Розвиток кожної дитини як творчої індивідуальності відповідає потребам педагогіки сьогодення, сприяє гуманізації освіти. Залучення дітей до мистецтва формує емоційно-ціннісне ставлення до світу, активізуючи їх прагнення до творчої діяльності.

У Базовому компоненті дошкільної освіти зміст освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» окреслено в інваріантному складнику стандарту. Зокрема, одним з пріоритетних видів діяльності дошкільників для формування мистецько-творчої компетентності визначено театралізовану діяльність: формування глядацької та виконавської культури на основі занурення в театральну атмосферу та створення і проживання образів персонажів у власній театралізованій діяльності. Також зосереджується увага на формуванні естетичного сприйняття, розвитку творчих здібностей та стимулюванні уяви дітей дошкільного віку. У Базовому компоненті дошкільної освіти підкреслено важливість інтеграції мистецьких видів діяльності для формування у дітей здатності до самовираження, збагачення їхнього внутрішнього світу та розширення меж творчого мислення й уяви [1, с. 21-23].

Мистецько-творча компетентність – здатність дитини практично реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів до видів мистецтва, елементарно застосувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях під час освітньої та самостійної діяльності. Результатом набуття мистецько-творчої компетентності є елементарна обізнаність дитини у специфіці видів мистецтва (художньо-продуктивній, музичній, театральній); ціннісне ставлення до мистецтва і мистецької діяльності; прагнення сприймати мистецтво тощо [1, с. 21-22].

Серед різноманітних засобів формування мистецько-творчої компетентності, пов'язаних із використанням різних видів мистецтва, одне з важливих місць займає театралізована діяльність, яка сензитивно відповідає вимогам дитини щодо ігрової діяльності, відображує навколишній світ найбільш зрозумілими для неї засобами та сприяє широкій колективній інтеракції. Театралізована діяльність є джерелом розвитку почуттів, глибоких переживань й відкриттів дитини. Вона пов'язана зі сприйманням та відтворенням засобами театралізованого мистецтва образів, які створюються після знайомства з літературними творами (А. Богуш).

Театралізована діяльність трактується як вид мистецтва, який відображає дійсність художніх сценічних образів, тобто, художніх уявлень актором якогось явища чи ситуації та показ ним цього в мистецтві. Діє засобами міміки, жестів, пантоміміки, є одним із засобів культурного та естетичного виховання, відображає особливості розвитку суспільства і тісно пов'язана з його загальною культурою [5].

Питання ефективного використання театралізованої діяльності у всебічному розвитку дітей дошкільного віку висвітлено у працях вітчизняних науковців: аспекти формування творчої уяви та психологічні особливості розвитку творчості у дітей дошкільного віку (**О. Кононко**), використання театралізованих ігор як засіб розвитку творчого потенціалу дошкільнят (**Л. Артемова**); впровадження театралізованих ігор в освітній процес закладу дошкільної освіти, значення театральної діяльності для розвитку творчої уяви (**Н. Гавриш**); аспекти формування творчих здібностей у дітей дошкільного віку за допомогою інтерактивних ігор, зокрема, й театралізованих (**З. Луценко**); педагогічний потенціал театралізованої діяльності дошкільників (**О. Шикирінська**) та ін.

Дошкільний період відзначається активним розвитком уяви та здатності встановлювати асоціативні зв'язки. Театралізовані ігри створюють сприятливе середовище для розігрування сюжетів, де діти виступають як творці нових образів і подій. Наприклад, драматизація художнього тексту потребує від дитини не тільки дослівного відтворення, але й творчого осмислення матеріалу, що сприяє розкриттю уяви та формуванню критичного мислення.

Уява – один із базових психічних процесів, що забезпечує дитині можливість створювати образи та ідеї, які не базуються на чудовій сприйнятті дійсності. Це виняткова складова розвитку особистості дитини, яка пов'язана з креативністю та адаптивністю. Уява є основою творчої діяльності, стимулює креативність, діти створюють нові образи та вирішують проблеми через гру та експерименти [5].

Творча уява – це ключовий елемент розвитку дитини старшого дошкільного віку, який готовий їй створювати нові образи, експериментувати, вирішувати завдання та адаптуватися до соціального середовища. У цьому віці діти активно взаємодіють із навколишнім світом

через гру, яка стає провідним видом діяльності. Серед численних методів стимулювання уяви особливого місця займаються театралізовані ігри, які не тільки розвивають творчі здібності, а й сприяють емоційному, соціальному та когнітивному розвитку дитини [2].

Про наявність творчих здібностей у дітей свідчить яскраво виражене бажання займатися творчістю (активно-вольові дії, спрямовані на досягнення мети: творчий пошук прийомів і засобів неординарного вирішення проблемних ситуацій, які виникають у процесі творчої діяльності). Саме на це й розраховане використання театралізованих ігор у формуванні творчої особистості дитини-дошкільника. Тому творчість дітей дошкільного віку розглядаємо в аспекті художньої діяльності, а саме: виконання (відтворення) дітьми змісту художніх творів, виразне зображення художніх образів у дії (ігри-драматизації, театралізовані ігри, інсценування, вистави, показ театрів) [2].

Важливе місце у творчій діяльності дітей дошкільного віку займають театралізовані ігри, які є унікальним інструментом розвитку творчого потенціалу дітей старшої дошкільної групи. Літературні твори, зокрема казки, є ідеальною основою для театралізованих ігор. Ви пропонуєте яскраві образи, ситуацію та конфлікти, які діти можуть адаптувати до своїх потреб. Завдяки цьому діти навчаються створювати сценарії, придумувати нові діалоги для персонажів та імпровізувати [2].

Театралізовані ігри допомагають дітям збагатити свій лексичний запас, покращити мовленнєві навички та глибше зрозуміти художні твори. Діти вчаться аналізувати сюжетні лінії, виділяти ключові моменти, зіставляти персонажів і події. Виконуючи ролі, вони зберігають можливість виражати власні емоції та краще розуміти почуття інших, що завдяки розвитку співчуття, толерантності та вміння взаємодіяти в групі. Драматизація мотивує дітей створювати нові сюжети, та знаходити оригінальні персонажі шляхи виконання завдань, закладаючи основи творчого підходу в різних життєвих ситуаціях [3]. Театралізовані ігри допомагають дітям навчитися співпраці, комунікації та емпатії. Виконуючи роль персонажа, дитина аналізує його емоції, дії та взаємини, що сприяє формуванню емоційного інтелекту та моральних цінностей.

Таким чином, використання театралізованих ігор є ефективним засобом багатогранного впливу на дошкільників, стимулюючи їхню емоційну сферу, креативне мислення та здатність до фантазування, творчу уяву, формування художньо-естетичних смаків, розвиток емоційної чутливості та підготовки до подальшого успішного навчання в школі. Цей підхід дозволяє створити умови для гармонійного розвитку особистості дитини.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (державний стандарт дошкільної освіти): нова редакція / наук. кер. Т.О. Піроженко; авт. кол.: О.М. Байєр, О.К. Безсонова, Н.В. Гавриш

та ін. Київ, 2021. 37 с. URL:
https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 27.11.2024)

2. Кардаш І. Театралізовані ігри як засіб формування творчої особистості дітей дошкільного віку. *Науковий вісник мну імені в. О. Сухомлинського. Педагогічні науки.* № 2 (53), 2016. С. 88-92.

3. Методичні рекомендації "Етапи роботи з дітьми щодо підготовки до театралізованої вистави" URL:<https://vseosvita.ua/library/metodicni-rekomendacii-etapi-roboti-z-ditmi-sodo-pidgotovki-do-teatralizovanoi-vistavi-111990.html> (дата звернення: 01.12.2024).

4. Kruty, K., Koval, L., Vazhenina, O., Desnova, I., Zahnitko, A., & Popovska, O. (2022). Formation of Mastering Morphology Mechanisms and Word Formation in Children: Neuroscientific Research. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 13(4), 280-291. <https://doi.org/10.18662/brain/13.4/388>

5. Шикирінська О.А. Педагогічний потенціал театралізованої діяльності дошкільників / *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти*: зб. Матер. V Міжнар. наук-практ. Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 22-23 квітня 2021 р.) / за ред. О.А.Голюк ; ВДПУ, Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля, 2021. Вип. 10. С. 586-589.

СЕКЦІЯ ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Драгуненко Анна,

1 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Початкова освіта»
Маріупольський державний університет

ІДЕЯ ПРИРОДНОГО ТА ВІЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ Ж.-Ж. РУССО

В історію людства XVIII століття увійшло, як епоха Просвітництва. Його батьківщиною стала Англія, потім Франція та Німеччина. Для цієї епохи характерний девіз: все повинно постати перед судом розуму. Вихідні ідеї епохи Просвітництва – культ науки і прогрес людства. Ж.-Ж. Руссо розвинув ідею природної свободи і рівності людей, які ґрунтуються на власній праці кожного. До реалізації цієї ідеї можна прийти тільки через відповідне виховання, що засноване на вмінні цінувати власну і чужу працю та незалежність.

Роман-трактат «Еміль чи про виховання» є головним педагогічним твором Руссо, цілком і повністю присвяченим проблемам виховання людини. Центральним пунктом цієї програми виступає теорія природного, вільного виховання, де в центрі стоїть особистість дитини. Природне виховання полягає у необхідності здійснювати його відповідно до природи самої дитини та її вікових особливостей. Таке виховання повинно відбуватися на лоні природи, у тісному контакті з нею [2].

Основними факторами впливу на дітей Руссо вважав природу, людей та предмети оточуючого світу. Основне завдання виховання, яке здійснюється людьми і речами, полягає у тому, щоб узгодити свої впливи з природним розвитком дитини. У такому контексті слід розуміти трактування Руссо принципу природовідповідності: природне виховання допомагає вільному розвитку дитини, який відбувається через самостійне накопичення нею життєвого досвіду.

За поглядами педагога вільне виховання випливає з природного права кожної людини на свободу. Воно слідує за природою, допомагає їй. Руссо виступає за недоторканість, автономність внутрішнього світу дитини як маленької людини.

Він заперечує авторитаризм у вихованні. Дітей повинні обмежувати тільки закони природи. Руссо намічає три види виховання і три типи вчителя: Природа, Люди і Предмети. Усі вони беруть участь у вихованні людини: природа внутрішньо розвиває наші задатки й органи, люди допомагають використовувати цей розвиток, предмети діють на нас і дають

досвід. Природне виховання не залежить від нас, а діє самостійно. Предметне виховання частково залежить від нас.

Звідси заперечення Руссо методів покарання і примусу у вихованні. На його думку, йдучи за природою дитини, необхідно відмовитись від обмежень, встановлених вихователем. Свобода дитини може бути обмежена лише речами. У цьому зв'язку Руссо пропонує замінити методи покарання методом «природних наслідків» від неправильних вчинків [3].

Безпосереднім вираженням ідеї вільного виховання є вимога Руссо, щоб дитина була вільною у виборі змісту навчального матеріалу і методів його вивчення. Що їй не цікавить, у користі чого вона не впевнена, того вона і не буде вчити. Завдання вихователя так організувати всі впливи на дитину, щоб їй здавалося, що вона вивчає те, що сама хоче, а насправді те, що він їй підкаже. Руссо виступає за те, щоб на дітей не давили розповідями, настановами про скорботу, лихо, тому що в цьому віці дитячий розум до цього менш за все чутливий і тому, що ніхто не знає і не може знати, скільки лих випадає на його частку в дорослому віці.

Важливий внесок Руссо у педагогіку полягає і в тому, що він здійснив спробу намітити вікову періодизацію розвитку дитини і відповідні кожному періоду завдання, зміст і методи виховання та навчання. Він називає чотири вікові періоди:

- вік немовляти (0-2 р.), який охоплює період до оволодіння дитиною мови;
- дитинство або “сон розуму” (2-12 р.), коли переважає чуттєве пізнання дитиною світу;
- отроцтво (12-15 р.) – період розумового розвитку (“формування інтелекту”) та трудового виховання;
- юність (15-18 р.) – період бур і пристрастей, час морального і статевих виховання. З цього періоду починається найголовніше у вихованні – вчити любити людей.

Особливості кожного з виділених вікових періодів Руссо розкриває у перших чотирьох частинах твору “Еміль...” на прикладі розвитку і виховання головного героя роману Еміля. Остання п'ята частина твору присвячена вихованню нареченої Еміля – Софії.

Руссо відкидає систематичні знання. При виборі предметів для навчання необхідно керуватися, на його думку, інтересами дитини. Основу дидактики Руссо вбачає у розвитку в дітей самостійності, уміння спостерігати, кмітливості. Все повинно бути представлене для дитячого сприймання з максимальною наочністю. Руссо проти ілюстрованої наочності (малюнків, картин і т.д.). Предметом вивчення є сама природа, тому більшість занять треба проводити на природі. Роль вихователя для Руссо полягає в тому, щоб навчати дітей і дати їм одне єдине ремесло – життя.

Руссо вимагав не здійснювати спеціально релігійного виховання. Він визнавав тільки природну релігію: кожна людина вправі вірити у творця всесвіту по-своєму. Діти самі рано

чи пізно прийдуть до розуміння божественного начала і виявлять, що є тільки одна релігія – «релігія серця».

Природна людина – ідеал Руссо – гармонічна і цілеспрямована, у ній високо розвинуті якості людини-громадянина, патріота своєї країни. Така людина абсолютно вільна від егоїзму.

Руссо розробив чітку систему формування особистості, але вона не була позбавлена суперечностей і недоліків. Він не зміг правильно визначити закони розвитку дитини, недооцінивши її ранній розумовий розвиток. Період «сну розуму» у його системі визначений штучно. Руссо неправильно розмежує розвиток певних якостей дитини по роках її виховання. Крім того, він дещо змішує розвиток з вихованням, біологізуючи цим сам процес виховання.

Руссо недооцінює систематичність навчання, відкидаючи книжне, словесне навчання. Ті знання, що дитина одержує способом самостійного накопичення досвіду, не тільки малочисельні, а й розірвані, несистематичні, ненаукові.

Але разом з тим педагогіка Руссо виявилась надзвичайно цінною. За 25 років після появи «Емілія...» у Франції було опубліковано творів на цю тему у 2 рази більше, ніж за попередні 60 років [1].

Так, актуальною залишається вікова періодизація життя дітей на етапи відповідно до їхнього розвитку і необхідність різного підходу до цих етапів. Кожен етап має своє особливе і дуже важливе значення. Якщо враховувати психологічний розвиток дітей на кожному етапі в навчанні і вихованні, то воно проходити буде легше. А результати будуть вищі і кращі.

Також сучасні думки Руссо про необхідність активізації пізнавальної діяльності дітей, розвитку в них окоміру, орієнтації в просторі, стимулювання відчуттів, сприйняття, пам'яті.

Література

1. Голубнича Л. Становлення і розвиток дидактики в зарубіжній педагогічній науці. Педагогіка та психологія. 2013. № 44. С. 126–136.
2. Лях Г., Данильченко Є. Принципи загальнолюдського природного виховання Ж.-Ж. Руссо у контексті розбудови Нової української школи. *Молодий вчений*. 2018. № 7 (59). С. 115–118. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/4212>.
3. Сопівник Р., Пабат В. Розвиток ідей про виховання особистості в добу Нового часу (XVI–XIX ст.). *Витоки педагогічної майстерності*. 2015. № 16. С. 250–258.

Кварцяна Зоряна,
1 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Початкова освіта»
Маріупольський державний університет

ПЕДАГОГІЧНА СПАДЩИНА СОФІЇ РУСОВОЇ

Софія Русова, народжена у шведсько-французькій родині, присвятила усе своє життя Україні. Вона заснувала перший український дитячий садок у Києві та була дуже активною в культурному житті. Разом із чоловіком, громадським діячем Олександром Русовим, працювала над розвитком освіти, зокрема, відкрила бібліотеку в Чернігові. Після революції емігрувала до Чехословаччини, де продовжувала служити українським інтересам.

Розглядаючи педагогічну спадщину Софії Русової, важливо зазначити її значний внесок у розвиток національної системи освіти України. На тлі глибоких змін у суспільстві періоду 1917-1920 років, коли українське суспільство розпочало формування власної держави, Русова була активною учасницею освітніх перетворень. Зокрема, вона брала участь у роботі Української Центральної Ради, очолювала департамент дошкільної і позашкільної освіти, була організаторкою Всеукраїнської учительської спілки та працювала над розвитком української освітньої думки, редагуючи журнал «Вільна українська школа».

Її педагогічні погляди віддзеркалювали прагнення до створення національної української школи, в якій основою виховання була повага до особистості дитини та її національної ідентичності. У своїй статті «Націоналізація школи» Софія Русова підкреслювала важливість національної самосвідомості та рідної мови у вихованні дітей, вважаючи їх основами для формування цілісної, моральної особистості. Русова акцентувала на тому, що рідна мова є могутнім засобом розвитку дитини. Вона розглядала її як джерело неповторного національного світобачення, що відображає культурні традиції та особливості сприйняття дійсності. Знання рідної мови допомагає дітям глибше зрозуміти свою ідентичність та зв'язок з культурною спадщиною [1].

Також вона стверджувала, що справжнє виховання можливе лише тоді, коли педагог щиро любить своїх учнів. Любов до дітей дозволяє вчителю не тільки зрозуміти їх потреби, а й організувати навчальний процес таким чином, щоб він був не лише корисним, а й цікавим, стимулюючи активність та творчість.

У своїй педагогічній концепції Русова підкреслювала значення різноманітних видів діяльності – гри, праці, малювання, співів – для розвитку самостійності дитини. Вона вважала, що саме в цих діяльностях діти можуть найбільш яскраво проявити свою індивідуальність і

творчі здібності. Школа, на думку Русової, має стати місцем, де формується не лише знання, але й моральні засади. Вона описувала школу як «скарб найкращий кожного народу», що відкриває двері до освіти та добробуту.

Русова також визначила низку основних вимог до національної школи, серед яких зменшення русифікаторського впливу, створення єдиної загальноосвітньої школи, запровадження обов'язкового безкоштовного початкового навчання. Вона вважала, що освіта повинна бути доступною для всіх, незалежно від соціального чи національного походження, з акцентом на світський характер навчання та спільне навчання хлопчиків і дівчаток.

Важливим аспектом її педагогічної концепції було також формування моральних якостей учнів. Вона вважала, що людина ціниться не лише за свої знання, але й за моральні якості, такі як чесність, доброта, терпимість, справедливість та здатність до самокритики. Ці риси формуються під впливом прикладу вчителя, що підкреслює важливість професійної та етичної відповідальності педагогів.

Русова також акцентувала увагу на естетичному вихованні, вважаючи, що розвиток естетичного смаку і почуття краси є невід'ємною частиною загального розвитку дитини. Вона зазначала, що праця має стати основним методом навчання, адже знання краще закріплюються, коли здобуваються через активну діяльність [2].

Важливим аспектом її педагогічної діяльності було також створення позашкільних освітніх програм, метою яких було надати можливість гармонійного розвитку різних верств населення. У своїх працях Софія Русова наголошувала на значенні книжок як засобу освіти та культурного розвитку, вбачаючи в бібліотекареві ключову фігуру, що сприяє розвитку інтересу до читання.

Русова також досліджувала питання філософії виховання, звертаючись до ідей західних мислителів та аналізуючи їх у контексті українських реалій. Вона прагнула адаптувати сучасну педагогічну думку до умов становлення незалежної української школи, а також активно просувала значущість національного виховання для розвитку української культури.

Погляди Софії Русової залишаються актуальними і сьогодні, оскільки вони формують підґрунтя сучасної концепції національної школи. Її принципи виховання, що акцентують на особистісному підході, розвитку творчих здібностей і моральних якостей учнів, служать важливими орієнтирами для вчителів у сучасному навчальному процесі.

Література

1. Коваленко О. Концепція С.Русової та концепція Нової української школи: ретроспективний аналіз. *Софія Русова - предтеча нової української школи: зб. наук. праць за матеріалами IV Всеукраїнської науково-практичної конференції 25-26 лютого 2021 р. / за редакцією проф. І.В.Зайченка. 2021.*
URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/36396/1/O_Kovalenko_KSRtNShRA_2021.pdf.

2. Новгородська Ю. Дидактичні погляди Софії Русової. Педагогічна спадщина Софії Русової в контексті сучасності : Матеріали П24 Всеукр. науково-практ. інтернет-конференції 24–26 берез. 2016 р., м. Ніжин. Ніжин, 2016. С. 54–58.

Максименко Діана,

1 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання

освітня програма «Початкова освіта»

Маріупольський державний університет

ВИЩА ОСВІТА УКРАЇНИ ПІД ЧАС УКРАЇНСЬКОГО ВІДРОДЖЕННЯ

Епоха Українського Відродження стала важливим етапом у формуванні національної самосвідомості та культурного розвитку українців, що, зокрема, відобразилося у системі вищої освіти. У цей період, особливо починаючи з другої половини XIX століття, відбувалися значні трансформації, спрямовані на відродження української мови, літератури та історії, а також посилення інтересу до освіти та науки. Українська інтелігенція, формуючи нові ідеї та підходи, вбачала у вищій освіті один із засобів для зміцнення національної ідентичності та культурної спадщини.

Значну роль у формуванні української освітньої традиції відіграв розвиток університетів, які поступово ставали центрами наукової думки та культурного життя. Львівський, Київський, Одеський та Харківський університети надавали можливості для інтелектуального зростання молоді, попри обмеження, пов'язані з імперською політикою щодо української мови та культури. В умовах російської імперії українці не мали повної свободи у своїй освітній діяльності, однак наявність таких осередків освіти сприяла вихованню нової генерації, яка прагнула до національного розвитку та культурного відродження. Українські студенти та викладачі, зокрема в Київському університеті святого Володимира, активно підтримували ідеї національної самосвідомості, розвиваючи дослідження з історії України, філології та етнографії.

Іншим визначним етапом розвитку вищої освіти в Україні стало заснування Києво-Могилянської академії у 1632 році, що стала першим вищим навчальним закладом європейського рівня в Україні [4, с.6-7]. Цей заклад відіграв важливу роль у формуванні української інтелектуальної традиції. Академія вперше в українському суспільстві запропонувала системну освіту, яка поєднувала різноманітні дисципліни – від теології до філософії та природничих наук. Києво-Могилянська академія, прийнявши до своєї програми класичні освітні стандарти, сприяла інтеграції України до європейського наукового простору.

Багато випускників академії, здобувши ґрунтовні знання та сформувавшись у свідомих громадян, активно брали участь у суспільному житті, виступали на захист прав народу, працювали над збереженням національної культури [1, с.231].

Вагомим елементом українського відродження стала поява громад, які займалися організацією освітньої роботи і підтримкою наукових досліджень. Такі громади об'єднували представників інтелігенції, науковців та студентів, які підтримували ідеї національного відродження і прагнули зберегти культурну спадщину. Українські громади існували в багатьох містах і створювали сприятливе середовище для вивчення української мови, літератури та історії, надаючи можливість здобувати знання, що відповідають національним потребам. Вони організовували лекції, публічні читання та наукові конференції, підтримували видавництво книг і газет українською мовою, що сприяло поширенню освітніх ідей серед населення.

Серед інтелектуалів того часу постала ідея розширення доступу до вищої освіти для українців, яка в той час була переважно доступною тільки для привілейованих верств населення. Ця ідея була важливою, оскільки відсутність можливості отримати освіту українською мовою та у відповідності з національними інтересами значно стримувала розвиток українського суспільства. Українські діячі прагнули створити умови для навчання молоді в рідній мові та культурному контексті, що сприяло б формуванню національної свідомості. Ідеї рівноправності у доступі до освіти поступово ставали пріоритетом для освітньої політики, і це відображалось у намаганнях створити нові навчальні програми, зосереджені на українській культурі та історії [4, с.150].

Зусилля освітніх діячів епохи Відродження були спрямовані на впровадження нових педагогічних підходів, які б відповідали українській національній традиції та потребам молоді. Одним із важливих аспектів було впровадження принципів виховання, заснованих на ідеях гуманізму, що підкреслювало повагу до особистості студента та сприяло розвитку його індивідуальних здібностей. Освіта розглядалася не лише як передача знань, але і як процес формування особистості, здатної до критичного мислення та громадянської активності. Це стало основою для формування освітньої парадигми, яка поклала початок створенню системи навчання, орієнтованої на цінності, пов'язані з культурою та ідентичністю українського народу [3].

Ідея національної освіти, що виникла в епоху Відродження, була орієнтована на те, щоб українці могли отримувати знання, необхідні для побудови суспільства, заснованого на власних цінностях, історії та культурних особливостях. Наукові дослідження, що проводилися в українських університетах, закладали основи для подальшого розвитку української гуманітаристики, історіографії та етнографії. Українські вчені почали активно працювати над

питаннями, пов'язаними з історією України, її культурною спадщиною та розвитком суспільства. Зокрема, такі особистості як Михайло Грушевський, Іван Франко та Володимир Антонович зробили вагомий внесок у розвиток української історіографії та етнографії, сприяючи піднесенню інтересу до української культури та ідентичності.

Проте, попри активні зусилля українських діячів, реалізація цих ідей в освітній системі не була легкою через політичні та суспільні обмеження. Російська імперія застосовувала обмеження щодо використання української мови в навчальних закладах і намагалася звести до мінімуму прояви українського культурного життя. Однак саме завдяки прагненню до збереження ідентичності та боротьбі за право на національну освіту українська інтелігенція заклала фундамент для подальших досягнень у розвитку вищої освіти.

Епоха Українського Відродження стала важливим періодом, коли з'явилися перші кроки до побудови національної освітньої системи, заснованої на принципах поваги до рідної культури та мови. І хоча багато з цих зусиль не вдалося реалізувати повною мірою через політичні обмеження, дух українського відродження надихнув подальші покоління боротися за право національної освіти. Вища освіта стала одним із ключових елементів, що підтримували розвиток національної свідомості та прагнення до незалежності, що врешті привело до створення незалежної України та становлення системи освіти, здатної відображати національні інтереси українського народу.

Таким чином, вища освіта в епоху Українського Відродження не лише формувала освітні стандарти та розвивала інтелектуальний потенціал молоді, але й сприяла зміцненню національної ідентичності, збереженню культурної спадщини та вихованню громадян, які прагнули до незалежного розвитку українського суспільства. Епоха Відродження заклала основу для формування сучасної української вищої освіти як важливого елементу національного будівництва.

Література

1. Бондар С. Вища освіта в Україні у XVII столітті. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2010. № 35. С. 230-235
2. Нарис історії України: у 2т. / Д. І. Дорошенко. Київ: Глобус, 1992. Т. 2. 349 с.
3. Зелінська Н. В., Благовірна Н. Б. Мова вирішила долю українського відродження (Українознавчий світогляд як основний чинник формування нової української наукової літератури в XIX – на початку XX ст.). *Поліграфія і видавнича справа*. 2000. № 36. С. 150–156.
4. Хижняк З. І., Маньківський В. К. *Історія Києво-Могилянської академії: навч. посіб.* Вид. дім «КМ Академія», 2003. 184 с.

Рахманова Альона,
1 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Початкова освіта»
Маріупольський державний університет

ІДЕЇ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ

Михайло Драгоманов (1841-1895) – видатний український оратор, історик, літературний критик, філософ, громадський діяч і педагог, один з провідних інтелектуалів України кінця 19 століття. Народився в заможній аристократичній родині в Гадячі на Полтавщині. Навчався в Університеті Святого Володимира в Києві, де згодом став професором. Драгоманов багато подорожував Європою, публікував наукові статті та праці, був активним політичним діячем, намагаючись пов'язати ідею соціального прогресу з ідеєю національного самовизначення.

Розглядаючи діяльність Михайла Петровича, треба зазначити його великий внесок в історію та освіту сучасної України. Початок педагогічної діяльності М. Драгоманова припадає на період ухвалення Емського указу 1876 року та ухвалення нового шкільного статуту 1864 року, яким українська мова витіснялася із вжитку у школі. Вчений категорично не сприймає заборон цього указу і визначає особливість рідної мови та необхідність її використання в діяльності шкіл. М. Драгоманов зазначав: «...з усіх ознак національних найясніша мова. Вона має найбільше практичної ваги, бо мова є спосіб, котрим люди розуміються, через який іде до людей освіта» [1]. Своє міркування вчений виклав у статті «О педагогическом значении малорусского языка», вміщеній у «Санкт-Петербургских ведомостях» [2]. Також він наголошував на важливості освіти українською мовою як основи національної ідентичності в своїх працях: «Переднеслово до Громади» [2] та «Україна: питання державності» [3].

Професорська діяльність М. Драгоманова у Київському та Софійському університетах засвідчує його талант фахівця, умілого вихователя. Він розробив низку важливих питань, пов'язаних з методологією вищої освіти в статті «Стан і завдання науки древньої історії» [1].

Він наголошував на важливості автономії навчальних закладів і прагнув залучити представників громадськості до управління цими закладами, вважав, що освітня автономія та демократизація дозволять навчальним закладам краще відповідати потребам українського народу. Особливо ця відображена в працях «Листи на Наддніпрянську Україну» [1].

Значну увагу вчений приділяв пошуку універсальних цінностей, поєднуючи українську культурну спадщину з європейськими прогресивними ідеями. Він вивчав ідеї європейських

просвітників, особливо в контексті демократизації та свобод, намагаючись інтегрувати їх в українську освіту. Прикладом цього є праця «Про українських козаків, татар та турків» [1].

Ідеї М. Драгоманова лягли в основу побудови сучасної української освіти, орієнтованої на демократичні цінності, національну самоідентифікацію та мовно-культурну ідентичність. Сьогодні його погляди збігаються з принципами освітньої реформи, такими як забезпечення доступності, децентралізація управління та посилення культурної складової освіти.

Література

1. Акусок А. Погляди М. Драгоманова на освіту в Україні XIX століття. *Матеріали перших Міжнародних драгомановських читань* / уклад.: Г. Волинка, В. Сергієнко, Л. Макаренко. 2003. С. 3–8.
URL: https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/28022/Drahomanov_2.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
2. Драгоманов М. Переднє слово до Громади. *Ізборник*.
URL: <http://litopys.org.ua/drag/drag11.htm>.
3. Драгоманов М. Україна: питання державності. *Ізборник*.
URL: <http://litopys.org.ua/drag/drag11.htm>.

Швець Євгенія,
1 курс, першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Початкова освіта»
Маріупольський державний університет

ВНЕСОК ХРИСТИНИ АЛЧЕВСЬКОЇ ТА СОФІЇ РУСОВОЇ В ІСТОРІЮ ПЕДАГОГІКИ

Сьогодні педагогічна робота Христини Алчевської та Софії Русової залишається актуальною, оскільки вони були піонерами в розвитку освіти та культури в Україні. Вони виступали за рівність жінок в освіті та за необхідність розвитку культури та освіти в суспільстві. Їхні ідеї та досягнення продовжують надихати сучасних педагогів та громадських діячів.

Х. Алчевська та С. Русова мали феміністичні погляди та боролися за права жінок в розвитку педагогіки, що в той час було рідкістю. Вони довели, що жінки можуть брати активну участь у науково-освітній сфері. Вони вважаються основоположниками серед жінок, які вплинули на розвиток педагогіки в Україні, надаючи особливу увагу освіті для жінок і дітей.

Х. Алчевська заснувала приватну недільну школу в Харкові, де навчалися жінки різного соціального походження, віку, професійної зайнятості.

С. Русова приділяла велику увагу жіночому питанню: написала книгу про видатних українських жінок, організовувала та залучала жінок до громадських справ, що стало особливо важливим в період існування Української Народної Республіки.

Обидві педагогині займалися активною просвітницькою діяльністю, створювали навчальні програми, підручники, публікації, що сприяло підвищенню рівня освіченості в суспільстві.

Робота Христини Алчевської в педагогічних навчальних закладах та написання книг про методи навчання стали основою для сучасних підходів в освіті. Христю Алчевську вважають справжнім бунтарем того часу. Адже попри заборону, читала учням українські книжки; брала активну участь в організації й проведенні мітингів і страйків учнів середніх шкіл, мала зв'язки з підпіллям. Вона вважала, що змінити державу може лише молодь. Тож приділяла їй вихованню найбільше часу. Після заборони царським урядом руху «недільників». 10 червня 1862 року Христина Алчевська запросила своїх учениць продовжити навчання в неї вдома. Майже вісім років її жіноча недільна школа перебувала на нелегальному становищі. Офіційному відкриттю школи перешкоджала відсутність приміщення і вчительського диплома у Христини Данилівни, та завдяки постійній самоосвіті Алчевська мала глибокі й ґрунтовні знання з багатьох дисциплін, прекрасно знала вітчизняну й зарубіжну літератури, добре розумілася на мистецтві, тому й успішно витримала іспит на право керувати жіночою недільною школою і викладати в ній. Вона виховала понад 17 тисяч жінок Східної України. Про професіоналізм багатійка, що навчила схід України писати» розповідали навіть в Європі [1, с.6]. Найціннішим внеском Христини Алчевської у справу шкільного викладання є розроблена нею методика проведення літературних бесід з учнями. Вона використовувала літературні бесіди як один з найефективніших методів на уроках, позакласних заняттях, у роботі поза школою. Сучасники казали, що Х. Д. Алчевська поєднувала європейські та українські націоналістичні цінності [3].

Софія Русова підтримувала ідею активного навчання та розвитку критичного мислення у учнів. Її роботи і дослідження акцентували увагу на важливості виховання особистості та духовного розвитку в навчальному процесі. Вона сприяла впровадженню в навчальні програми гуманістичних підходів, націлених на розвиток особистості дитини. Стрижневою ідеєю, що проймає всі педагогічні пошуки С. Русової, є створення національної системи освіти. Як педагог-філософ і педагог-практик вона глибоко усвідомлювала, що школа й виховання мають функціонувати у повній відповідності з особливостями й потребами своєї країни, нації. З утворенням Української Народної Республіки Софія Русова входить до Центральної Ради і

Секретаріату освіти, в якому очолила дошкільний і позашкільний відділи. Вона рішуче втілює в життя гасло: «Українізація народної освіти, всіх її організацій». У 1906 році Софія Русова видала «Український буквар», укладений за підручником Олександра Потебні, а в 1911 році директор Київського Фребелівського педагогічного інституту запросив Софію Федорівну до читання лекцій з дошкільного виховання. В добу Центральної Ради при її участі 19 березня 1917 року в Києві було відкрито першу українську гімназію ім. Тараса Шевченка і українські університети в Кам'янець-Подільському, Києві, Харкові й Одесі. Софія Русова брала активну участь у створенні в Празі Українського педагогічного інституту ім. Михайла Драгоманова, працювала в Українському соціологічному інституті. 10 грудня 1929 року їй було присвоєно звання доктора соціології.

Христина Алчевська та Софія Русова – видатні діячки, які зробили величезний внесок у розвиток освіти та культури в Україні. Вони активно працювали над утвердженням української мови та культури, освітою для жінок і формуванням національної самосвідомості. Їхня діяльність мала великий вплив на історію України і залишається важливою й донині.

Література

1. Газета 3 березня 2017.indd Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» 31 березня 2017р. № 3. С. 6.
2. Алчевська Христина Олександрівна / В. О. Дорошенко // Енциклопедія Сучасної України/ Редкол. : І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, URL:<https://esu.com.ua/article-43865>
3. Керасюк М., Матюшко Л. Українське жіноцтво у просвітницькому русі: Христина Алчевська і Софія Русова. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Педагогічні науки. 2024. № 3 (62). С. 16–23. URL: <https://journals.maup.com.ua/index.php/pedagogy/article/view/4364/4678>.
4. Руденко Т. Педагогический музей Украины | Педагогічний музей України. *Педагогічний музей України | Національна академія педагогічних наук України*. URL: <http://pmu.in.ua/virtual-exhibitions/педагогічні-погляди-і-освітня-діяльність/>
6. Єременко О. СловОпис | Софія Русова: жінка, яка зламала систему й побудувала нову. СловОпис | Українська – це сучасно!. URL: <https://slovopys.kubg.edu.ua/sofiia-rusova-zhinka-i-aka-zlamala-systemu-i-pobuduvala-novu/>.

Швець Юлія,

1 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання

освітня програма «Початкова освіта»

Маріупольський державний університет

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ У ТВОРЧОСТІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Одна з найвизначніших постатей української літератури Леся Українка зробила вагомий внесок не лише у розвиток української культури, а й у формування педагогічних ідей, які актуальні для сучасного виховання. Її твори, наповнені глибокими філософськими роздумами та моральними принципами, створюють основу для формування ціннісних орієнтирів і духовних якостей у молоді.

Педагогічні ідеї Лесі Українки можна проаналізувати через три ключові аспекти: патріотичне виховання, морально-етичне виховання та естетичне виховання.

Патріотичне виховання неодноразово описувалося у творах. Вона закликала до боротьби за свободу й незалежність України, спонукаючи читачів замислитися над значенням національної ідентичності. У драмі «Бояриня» письменниця порушує питання боротьби за незалежність і протистояння національному поневоленню. Через образи своїх героїв, які прагнуть зберегти свою культурну самобутність і свободу, Леся Українка показує приклад того, як важливо зберігати національну ідентичність навіть в умовах зовнішнього тиску. Цей аспект її творчості є надзвичайно цінним для виховання патріотизму у сучасної молоді, сприяючи формуванню свідомих громадян, готових захищати свою Батьківщину та її культурні надбання [1, с. 89-102].

Морально-етичне формування закладене у творчості Лесі Українки, виховують у читачів такі якості, як стійкість, чесність, справедливість, відданість ідеалам. Її герої, як-от Мавка з «Лісової пісні» та Кассандра, є яскравими прикладами для наслідування, які підкреслюють значення моральної сили та духовного розвитку. Наприклад, Мавка символізує чистоту й незламність, виступаючи проти світу, який намагається нав'язати свої правила й обмеження. Її відданість природі, здатність співчувати і бути щирою – це цінності, що мають велике значення для виховання моральної особистості. Леся Українка підкреслює, що моральний розвиток – це не лише здатність чинити добро, а й уміння захищати свої переконання та протистояти життєвим випробуванням [2, с. 25-36].

Природа займає важливе місце та слугує засобом для естетичного виховання. У творі «Лісова пісня» природа є не просто тлом, а живою істотою, яка допомагає героям знайти гармонію й пізнати себе. За допомогою образів природи Леся Українка формує у читачів

здатність цінувати красу, гармонію та дбайливо ставитися до навколишнього середовища. Природа як педагогічний інструмент виховує у молоді естетичний смак, уміння сприймати світ у його різноманітності та красі. Цей підхід є надзвичайно важливим для формування екологічної свідомості та художнього мислення сучасної молоді, оскільки вчить бачити красу у природі, відчувати її як частину власного життя та брати на себе відповідальність за її збереження [3, с. 45-55].

Таким чином, творчість Лесі Українки є багатим джерелом для педагогічної науки, оскільки її ідеї пронизані глибокою любов'ю до рідної землі, естетикою гармонійного співжиття з природою та високими моральними цінностями. Педагогічні ідеї Лесі Українки сприяють формуванню всебічно розвиненої, морально та естетично вихованої особистості, здатної до критичного мислення, патріотизму та активної громадянської позиції. Її спадщина залишається актуальною для сучасної педагогіки, надаючи нові інструменти для виховання майбутніх поколінь.

Література

1. Гончаренко С.І. Виховні ідеї у творчості Лесі Українки. Київ: Наукова думка, 2018. – 104 с.
2. Вознюк О.В. Леся Українка як педагог: її місце в історії української педагогічної думки. *Педагогічні читання*, 2020. – С. 25-36.
3. Соколовська Л.В. Природа як виховний чинник у творчості Лесі Українки. *Український культурологічний журнал*, 2019. – С. 45-55.

СЕКЦІЯ

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СУЧАСНОЇ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Артюх Анастасія,

1 рік навчання, другий (магістерський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,

освітня програма «Початкова освіта»

Маріупольський державний університет

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Інформаційна технологія, широко відома під аббревіатурою ІТ, визначається як «наука та діяльність із використання комп'ютерів та іншого електронного обладнання для зберігання та надсилання інформації» [1]. В 21 столітті інформаційні технології стали найважливішим використовуваним ресурсом порівняно з класичними ресурсами. Вони надають значний вплив на сучасну людину, перетворюючи майже всі аспекти нашого життя – від роботи, освіти, спілкування до розваг. Сучасні люди можуть спілкуватися в реальному часі за допомогою месенджерів (наприклад, WhatsApp, Telegram), соціальних мереж (таких як Facebook, Instagram) і відеоконференцзв'язків (наприклад, Zoom, Skype). Це дозволяє підтримувати зв'язок з близькими і будувати ділові відносини на відстані.

Однак інформаційні технології грають значущу і подвійну роль в забезпеченні академічної доброчесності. З одного боку, вони дозволяють дотримуватися норм і стандартів академічної етики, а з іншої – надають можливості для порушень.

Технології спрощують доступ до інформації, яка може залучати деяких авторів (студентів, учнів, інколи спеціалістів) до копіювання матеріалів з Інтернету. Коло причин величезний: від поганого знання конкретної теми, невпевненості в можливості досягти успіху, поганого керування часом до наміру порушити правила [2, с. 4].

Технології спрощують доступ до інформації, яка може залучати деяких авторів до копіювання матеріалів з Інтернету. Більш того, поширення есе, рефератів і дисертацій в мережі робить можливим їх використання без належного цитування. Крім того, існують платформи, на яких можна купити або замовити опис наукових робіт. Це створює додаткову загрозу для академічної доброчесності. Дуже часто використовуються технології, які дозволяють уникнути системи контролю, наприклад, застосування програми для редагування тексту, щоб уникнути виявлення плагіату, або знаходять способи злому навчальних систем.

Окрім порушення принципів академічної доброчесності стрімкий зріст технологій, що надають інформацію, має ще багато прикладів негативного впливу на організм людини. В останні роки у багатьох людей виникли проблеми з технологічною залежністю. Надмірне використання Інтернету стало серйозною проблемою психічного здоров'я, особливо серед студентів. Користування Інтернетом має багато переваг, якщо використовувати його правильно, воно також має величезну кількість негативних наслідків, таких як депресія, дефіцит уваги і так далі [4, с. 131]. Тому так важливо правильно використовувати технологію, щоб повною мірою користуватися всіма її перевагами. Іншим недоліком інформаційних технологій є те, що їх неправильне використання може призвести до дегуманізації та соціальної ізоляції. Відсутність онлайн-безпеки та розкриття конфіденційних даних є ще одним недоліком, коли справа доходить до технологій.

Інформаційні технології продовжують розвиватися, що вимагає адаптації та вдосконалення мір задля забезпечення академічної доброчесності. Важливо, щоб освітні заклади (шкільні, заклади вищої освіти) використовували комплексні підходи до цієї проблеми, навчаючи студентів етичному використанню інформаційних ресурсів і розвиваючи в них навички критичного мислення. По друге, необхідно використовувати методи контролю – різноманітні програми «антиплагіату». Плагіат, який вважається серйозним академічним та інтелектуальним правопорушенням, може призвести до дуже негативних наслідків, таких як відкликання документів і втрата довіри до автора та репутації.

У боротьбі з недоброчесністю на допомогу знов приходять можливості інформаційних технологій. Системи перевірки плагіату: використання програмного забезпечення для виявлення плагіату, такого як Turnitin або Антиплагіат, допомагає викладачам і навчальним закладам визначати зайнятість у студентських роботах і наукових публікаціях. Це сприяє формуванню культури поваги до інтелектуальної власності та спонукає студентів створювати оригінальні роботи.

Інформаційні технології допомагають викладачам і здобувачам вищої освіти краще організувати освітній процес, проводити дистанційні екзамени і відстежувати успішність. Наприклад, платформи управління навчанням Moodle або Blackboard надають можливості для прозорої оцінки. Програмні рішення, такі як ProctorU і Respondus, забезпечують контроль за проведенням онлайн-екзаменів, використовуючи штучний інтелект і відеонагляд для запобігання списуванню та інших форм академічного шахрайства.

Можна порівняти це з замкнутим колом – розвинуті інформаційні технології надають матеріал і прийоми для порушення доброчесності й одночасно забезпечують програмну базу для боротьби з цим злочином. Вихід може бути тільки один – виховання в молодого покоління гігієнічного ставлення до неймовірної кількості можливостей та спокус інтернету, пропаганда

знань про негативний вплив величезної кількості інформації на психічне здоров'я індивідуума, залучення виховних прийомів, що мотивують того, хто навчається до самостійного синтезу думок, текстів, проєктів.

Література:

1. «IT Definition» Cambridge International Dictionary of English. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/information-technology> (дата звернення: 04.11.2024)
2. Factors influencing Academic Dishonesty among Accounting Students / F. M. Khalid et al.. *Global Business and Management Research: An International Journal*. 2020. Vol.12, No. 4, P. 701-711
3. Winardi R. D., Mustikarini A., Anggraeni M. A. Academic dishonesty among accounting students: Some Indonesian Evidence. *Jurnal Akuntansi dan Keuangan Indonesia*. 2017. Vol14(2), P. 142-164
4. Adhikari K., Dahal S., Ghimire A. Internet Addiction and Associated Factors among Undergraduates. *J Nepal Health Res Counc*. 2022, Jun 2, Vol. 20(1), P.131-137.

Атаманчук Альона,

1 рік навчання, другий (магістерський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання,

освітня програма «Початкова освіта»

Маріупольський державний університет

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОЇ ОБІЗНАНОСТІ УЧНІВ НА ЗАНЯТТЯХ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Сьогодні завдання формування фінансової грамотності учнів стає одним із найважливіших напрямів сучасної освіти. Воно орієнтоване як на здобуття знань, так і на практичний аспект. Акцент на формуванні фінансової грамотності у шкільній програмі допоможе учням знайти основні навички в області управління своїми фінансами. Знання основ бюджетування, формування вкладень, планування витрат допоможуть їм не лише стати більш успішними у дорослому житті, а й укріплять економіку країни загалом. Таким чином, формування фінансової грамотності учнів у сучасній освіті – це не просто одне із завдань, а зміна громадської думки про фінансову грамотність як обов'язковий елемент освіти, яка допоможе учням стати успішними в життя і зробити свій внесок у розвиток країни.

Згідно з експертами, базові знання та вміння в галузі фінансової грамотності відіграють важливу роль у нашому житті – допомагають впевнено розпоряджатися особистими доходами,

керувати та використовувати різноманітні фінансові продукти та послуги. Проте, на сьогоднішній день громадяни України мають низьку фінансову грамотність. Через незнання багато не довіряють банкам, зберігають свої заощадження вдома та бояться інвестувати свої кошти в цінні папери. Крім того, відсутність фінансової грамотності часто призводить до переплати за послуги банків та інших фінансових установ.

Однією з причин низької фінансової грамотності є відсутність відповідної освіти та поінформованості. Багато людей не знають, куди звернутися за порадою і як вибрати найбільш вигідний фінансовий продукт. Більше того, деякі банки та інші фінансові установи спеціально ускладнюють свої умови та правила в надії одержати додатковий прибуток за рахунок недосвідчених клієнтів. Через низьку фінансову грамотність не лише приватні громадяни, а й підприємства та організації можуть потрапити до боргової ями. Зрештою, це призводить до зниження економічної активності та загрожує стійкому розвитку країни. У зв'язку з цим підвищення фінансової грамотності населення є найважливішим завданням, яке варто вирішувати спільними зусиллями держави, освітніх установ та фінансових організацій [1].

Єврокомісія визначила кінцеву мету фінансової освіти: «розвинути здатність споживача та власника маленької фірми розуміти суть фінансового продукту та приймати кваліфіковані, продумані рішення». Фінансова грамотність – сукупність знань про фінансові ринки, особливостях їх функціонування та регулювання, професійних учасників та пропоновані ними фінансові інструменти, продукти та послуги, уміння їх використовувати з повним усвідомленням наслідків своїх дій та готовністю прийняти на себе відповідальність за прийняті рішення.

Низький рівень фінансової грамотності – це серйозна проблема, яка торкається багатьох людей. Однак, єдиною причиною цієї проблеми не є відсутність доступної інформації про фінансові інструменти. Навіть коли люди володіють відповідним знанням, вони можуть робити промахи. Проблема полягає в тому, що багато хто з нас не до кінця усвідомлює, наскільки важливо вивчати фінансові інструменти та вміти правильно ними користуватися. Замість того, щоб звернутися до досвідчених фахівців, багато хто вибирає звернення до знайомих. Однак, використання неперевірених порад не тільки не допомагає вирішити проблему, а й може призвести до ще більших фінансових проблем. Така поведінка веде до негативного поширення знань та низькому рівню фінансової грамотності.

Загалом фінансову грамотність можна визначити наступним чином: це комплекс компетенцій, завдяки яким суб'єкт приймає фінансові рішення, підпорядковані певному обґрунтуванню, що формується завдяки фінансовим знанням. Фінансова грамотність має сприятливо впливати на рівень фінансового добробуту та забезпечувати мінімізацію втрат фінансових та тимчасових ресурсів. Учні, які вивчають фінансову грамотність, навчаються

будувати бюджети, інвестувати гроші та грамотно витратити доходи. Вони також вчать розуміти ризики та прогнозувати зміни на ринках, коли ухвалюють фінансові рішення [2].

Маючи навички фінансової грамотності, учні можуть стати громадянами, які готові до участі відповідальних учасників економіки та краще розуміють фінансові відносини у світі. Рішення інтегрувати фінансову грамотність у курс загальної освіти – це важливий крок у забезпеченні майбутнього фінансового благополуччя молодих поколінь. Учні, які вивчають фінансову грамотність, навчаються будувати бюджети, інвестувати гроші та грамотно витратити доходи. Розуміти ризики та прогнозувати зміни на ринках, коли ухвалюють фінансові рішення. Маючи навички фінансової грамотності, учні можуть стати громадянами, які готові до участі відповідальних учасників економіки та краще розуміють фінансові відносини у сучасному світі необхідно формувати та розвивати фінансову грамотність в учнів.

Література

1. Гунько В. І. Шляхи і засоби реалізації наскрізної лінії «підприємливість та фінансова грамотність» у шкільному курсі математики. *Актуальні питання природничо-математичної освіти* : збірник наукових праць МОН України, СумДПУ імені А. С. Макаренка. Суми: СумДУ імені А. С. Макаренка, 2022. Вип. 1 (19). С. 18–27

2. Довгань А. І. Реалізуємо наскрізну лінію «Підприємливість і фінансова грамотність». *Економіка в школах України*. 2018. №8. С. 7–19.

Боев Данило,

2 рік навчання, другий (магістерський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,

освітня програма «Початкова освіта»

Маріупольський державний університет

ПОРІВНЯННЯ ОСВІТНЬОЇ МОДЕЛІ УКРАЇНИ З КРАЇНАМИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Освітні системи України та країн Європейського Союзу демонструють як спільні риси, так і суттєві відмінності, що обумовлено різноманітними факторами, серед яких варто виділити історичний розвиток, соціокультурні особливості та економічні умови. У контексті глобалізації й інтеграційних процесів, які відбуваються на рівні європейського простору, важливість порівняльного аналізу цих моделей освіти стає все більш очевидною. Такий підхід дозволяє не лише виявити переваги й недоліки окремих національних систем, але й визначити перспективні напрями реформування української освіти з урахуванням сучасних викликів і потреб суспільства.

Згідно з європейськими стандартами, які впроваджуються в рамках Болонського процесу [3], головний акцент робиться на компетентнісному підході до навчання. Цей підхід, орієнтований на розвиток критичного мислення, практичних навичок і соціальної компетентності, поступово впроваджується й в Україні через реформу «Нова українська школа» (НУШ) [5]. Водночас хоча Україна досягла суттєвого прогресу у гармонізації своїх освітніх стандартів із європейськими, вона ще стикається з проблемами впровадження сучасних інноваційних технологій у навчальний процес, які є широко поширеними в країнах ЄС.

Актуальність даної теми обумовлена також зростанням ролі освіти у формуванні суспільства знань, яке є одним із пріоритетів стратегічних програм Європейського Союзу, зокрема «Європа 2020» [6] та «Освіта і навчання 2020» [4]. Освіта в цьому контексті розглядається як потужний інструмент для забезпечення соціальної згуртованості, інноваційного розвитку та економічного зростання. Україна, прагнучи інтегруватися в європейський простір, зосереджує свої зусилля на модернізації освітньої системи, адаптуючи її до європейських стандартів і вимог. Водночас реформа «Нова українська школа» відображає прагнення наблизити структуру і зміст української освіти до передових практик країн ЄС, зокрема через впровадження компетентнісного підходу, інклюзивного навчання та інноваційних технологій [6; 4].

Однією з ключових характеристик освітньої політики Європейського Союзу є концепція безперервного навчання (lifelong learning), яка закріплена в численних нормативних документах. Наприклад, у Рекомендації Ради ЄС від 22 травня 2018 року щодо ключових компетенцій для навчання впродовж життя зазначено, що кожна людина має право на якісну та інклюзивну освіту, навчання і можливості для вдосконалення компетенцій упродовж усього життя. У цьому документі окреслюються основні напрямки, які включають розвиток базових навичок, цифрових компетенцій, критичного мислення та креативності, що адаптовані до потреб сучасного суспільства й ринку праці. Ця Рекомендація також наголошує на важливості навчання в неформальних і формальних середовищах, забезпечуючи інтеграцію різних підходів і ресурсів для підтримки навчальних процесів [7].

Концепція lifelong learning у ЄС також підтримується через програми, такі як «Навички для Європи» (New Skills Agenda for Europe) [8], яка фокусується на оновленні компетенцій для покращення зайнятості, соціальної згуртованості та адаптації до технологічних змін. Таким чином, європейська стратегія навчання впродовж життя демонструє комплексний підхід до освіти як до процесу, що триває протягом усього життя, сприяючи особистісному розвитку та соціальній інтеграції.

Країни ЄС реалізують цю концепцію через низку інституційних та політичних ініціатив. Наприклад, платформи, такі як Erasmus+ [1], сприяють не лише студентській мобільності, але й розвитку професійних навичок через міжнародний обмін досвідом і стажування. Важливу роль відіграють і цифрові інструменти, серед яких електронні освітні платформи, спрямовані на забезпечення доступу до якісних навчальних матеріалів та курсів для всіх верств населення, незалежно від віку чи соціального статусу.

В Україні концепція навчання протягом життя тільки починає активно впроваджуватися, зокрема через створення центрів освіти для дорослих та організацію програм професійної перепідготовки. Проте існує низка викликів, серед яких обмежене фінансування, недостатня кількість освітніх закладів, які пропонують такі послуги, а також низька обізнаність населення про можливості безперервного навчання. За даними Міністерства освіти і науки України, значна частина населення, особливо у сільських регіонах, стикається із труднощами доступу до таких освітніх послуг, що обумовлено як економічними, так і інфраструктурними бар'єрами [2].

Фінансування освіти в Україні, хоч і залишається на рівні середніх показників країн ЄС (приблизно 5% ВВП), потребує ефективнішого розподілу ресурсів. Наприклад, у ЄС значна увага приділяється підвищенню престижу вчительської професії, що виражається у високих зарплатах та можливостях професійного розвитку. В Україні ж ця проблема залишається нагальною, адже рівень оплати праці вчителів суттєво поступається європейському, що впливає на якість викладання.

Ще однією важливою відмінністю є зміст і структура навчальних програм. У країнах ЄС навчання більшою мірою орієнтоване на самостійну роботу учнів та застосування знань на практиці. Це включає стажування, вирішення реальних життєвих завдань, розвиток творчості й підприємливості. В Україні традиційно домінує більш теоретичний підхід, хоча зусилля щодо модернізації програм і впровадження діяльнісного навчання вже дають перші результати [5; 4].

Значна роль у європейських освітніх системах відводиться соціальній інклюзії. Країни ЄС активно впроваджують практики рівності в доступі до освіти, зокрема для осіб з особливими потребами. В Україні також починається процес створення інклюзивного освітнього середовища, проте необхідно усунути бар'єри, пов'язані з фінансуванням, підготовкою кадрів і культурними стереотипами [5; 4].

Освітня система України розвивається в напрямі європейських стандартів, однак для досягнення повної інтеграції необхідні подальші структурні реформи. Серед пріоритетів є вдосконалення фінансування, оновлення змісту навчальних програм, впровадження інноваційних підходів до навчання та посилення соціальної інклюзії.

Література

1. Еразмус+ - Програма Європейського Союзу у сфері освіти, професійної підготовки, молоді та спорту: веб-сайт. URL: <https://erasmusplus.org.ua/>. (дата звернення: 28.11.2024).
2. Журавель Ю. В. Аналіз розвитку сфери освіти в Україні в контексті доступності та безоплатності освітніх послуг. *Економіка праці, демографія, соціальна політика*. 2021. №6 (152). С.17-24. URL: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2021-6-3>. (дата звернення: 28.11.2024).
3. Катюк Я. Болонський процес: інтеграція та демократизація. *Освіта.ua*: веб-сайт. URL: <https://osvita.ua/school/method/629/>. (дата звернення: 28.11.2024).
4. Локшина О. Стратегія європейського співробітництва у галузі освіти і навчання у 2021–2030 рр. як євроінтеграційний орієнтир для української освіти. *Український педагогічний журнал*. 2022. №4. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2022-4-5-17>. (дата звернення: 28.11.2024).
5. Нова українська школа. *Міністерство освіти і науки України*: веб-сайт. URL: <https://mon.gov.ua/tag/nova-ukrainska-shkola?&type=all&tag=nova-ukrainska-shkola>. (дата звернення: 28.11.2024).
6. Софій О. Стратегія «Європа-2020»: у центрі – людина. *ГО «Європейський діалог»*: веб-сайт. URL: <https://dialog.lviv.ua/strategiya-yevropa-2020-u-tsentri-lyudina/>. (дата звернення: 28.11.2024).
7. Council Recommendation of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning (2018/C 189/01). *Official Journal of the European Union*. 2018. С. 189. URL: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01)). (дата звернення: 28.11.2024).
8. Employment, Social Affairs & Inclusion. *European Commission*: website. URL: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1223&langId=en>. (дата звернення: 28.11.2024).

Головіна Оксана,

1 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання,

освітня програма «Початкова освіта»

Маріупольський державний університет

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ УЧНІВ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

На сучасному етапі в Україні вирішення проблеми дітей з особливими потребами здійснюється відповідно до документів, затверджених міжнародними організаціями,

Всесвітньою організацією охорони здоров'я, Міжнародною організацією праці, Міжнародною лігою товариств допомоги людям з особливими потребами [6, с.2].

Система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників (інклюзивна освіта) [5] є ключовим напрямом розвитку сучасної освітньої системи в Україні. Впровадження такої освіти є важливим кроком на шляху до гуманізації освіти, спрямованої на розвиток кожної дитини незалежно від її фізичних чи ментальних можливостей [1, с. 50].

Сучасні дослідження з педагогічної антропології свідчать, що концепція загальноосвітньої інтеграції дітей з особливими освітніми потребами (ООП) базується на визнанні важливості антропологічних аспектів у педагогічній діяльності, і відхилення в розвитку, що розглядаються через структуру дефекту, не виступають як особливий спосіб існування дитини. Відтак, значна увага у процесі організації педагогічної підтримки має приділятися соціальному оточенню та індивідуальній підтримці життя особливої дитини [5, с. 39]. За даними Міністерства освіти і науки України, кількість дітей з ООП, охоплених інклюзивним навчанням, зростає щороку, проте якість послуг і рівень підготовки педагогів потребують значного вдосконалення [5].

На сучасному етапі розвитку інклюзивної освіти в Україні та інших країнах світу зростає роль досліджень, спрямованих на пошук ефективних шляхів організації і впровадження інтегрування дітей ООП в загальноосвітній простір (В. Бондар, Е. Данілявічуте, В. Засенко, Ю. Найда, А. Колупаєва, А. Конопльова, С. Литовченко, Н. Назарова, М. Малофєєв, С. Миронова, Т. Сак, В. Синьов, В. Феоктістова, Л. Шипіцина, Н. Шматко та ін.). Так, зазначеними авторами розроблено складові підтримки успішного впровадження інклюзивного навчання. Такими є:

- формування нової філософії суспільства щодо позитивного ставлення до дітей;
- визначення пріоритетів державної політики у сфері освіти;
- формування освітньо-розвивального середовища для дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх закладах;
- розробка навчально-методичного забезпечення освітнього процесу в умовах інклюзивного навчання;
- підвищення соціальної відповідальності сім'ї у вихованні дитини з особливими освітніми потребами;
- підготовка педагогічних кадрів для роботи з такими дітьми в умовах інклюзивного навчання [3, с. 46].

Інклюзивна освіта в Україні знаходиться на стадії формування, тому має ще багато проблем. Розглянемо основні з них і знайдемо шляхи їх подолання.

1. Недостатня підготовка педагогів. Багато вчителів не мають достатнього рівня знань та навичок для роботи з дітьми з ООП. Особливо це стосується роботи з дітьми з розладами спектра аутизму, сенсорними порушеннями чи складними формами порушень розвитку. Шляхом подолання є підвищення кваліфікації педагогів. Це можуть бути тренінги, курси та семінари, що допоможуть учителям отримати необхідні знання. Університети також мають включити в програми навчання модулі, присвячені інклюзивній освіті.

2. Низький рівень матеріально-технічної бази. Не всі навчальні заклади оснащені спеціалізованим обладнанням, що необхідне для навчання дітей з ООП. Це стосується як фізичного доступу (пандуси, ліфти), так і дидактичних матеріалів, адаптованих до потреб дітей. Це питання можна вирішити за рахунок підвищення фінансування освіти як на державному рівні, так і на місцевому.

3. Суспільні стереотипи. Батьки звичайних дітей, а подекуди й самі педагоги, не завжди позитивно ставляться до ідеї освіти дітей з ООП, вважаючи її небезпечною чи неефективною. Щоб уникати таких ситуацій потрібне проведення інформаційних кампаній для батьків та вчителів, які сприятимуть подоланню стереотипів і підвищенню рівня довіри до такого навчання.

4. Недостатня міжвідомча координація. Відсутність чіткої взаємодії між закладами освіти, медицини та соціального захисту ускладнює реалізацію інклюзивних програм. Для вирішення цієї потреби потрібно створити інтегровані команди фахівців, до складу яких входять педагоги, психологи, лікарі, логопеди та соціальні працівники, дозволить забезпечити комплексну підтримку дітей з ООП [4, с. 32].

Інклюзивна освіта є запорукою створення справедливого суспільства, яке забезпечує права всіх громадян. Успішне вирішення вищезазначених проблем можливе лише за умов спільної роботи держави, освітянської спільноти, батьків та громадських організацій.

Література

1. Задорожна-Княгницька Л.В., Цибулько О.С., Нетреба М.М. Інклюзивна освіта як практичний концепт соціальної справедливості. *Педагогічні науки. Науковий журнал*. Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка. Полтава. 2021. 77. С. 48-52
2. Закон України «Про освіту» (стаття 3, 19, 20): <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Колупаєва А.А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи: [монографія]. К.: «Саміт-Книга», 2009. 272 с.

4. Підтримай себе – підтримай дитину: путівник для батьків дітей з особливими потребами. Методичні матеріали. Авторський колектив проекту «Інклюзивна освіта: крок за кроком». К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 34 с.

5. Статистичні дані. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/inklyuzivne-navchannya/statistichni-dani> (дата звернення 07.11.2024)

6. Шевченко С. Організація інклюзивного навчання для дітей з особливими потребами в добу незалежності України (2011–2017 роки). *Освітні обрії* № 1(52), 2021: С. 38-43.

Грецький Максим,

1 рік навчання, другий (магістерського) рівень вищої освіти, заочна форма навчання,
освітня програма «Початкова освіта»
Маріупольський державний університет

МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПОЧАТКОВИХ ШКОЛАХ

У сучасному світі технології стрімко інтегруються в усі сфери життя, зокрема й в освіту. Штучний інтелект (ШІ) стає важливим інструментом для вдосконалення навчального процесу, особливо у початкових школах. Вже зараз близько 10% всіх найпопулярніших учбових ресурсів займають саме ті, що використовують технології ШІ. Впровадження ШІ в освітньому процесі початкових шкіл відкриває не тільки певні можливості, а й безліч викликів, з якими стикаються вчителі, учні та освітні заклади [2].

Поступова інтеграція штучного інтелекту у всі види освіти, включаючи початкову, спричиняє суттєві перспективи для вдосконалення та оптимізації навчального процесу. Однією з найважливіших можливостей є адаптація навчання під персональні потреби учнів. Технології ШІ здатні адаптувати навчальні матеріали відповідно до рівня знань і потреб кожного учня. Це забезпечує індивідуальний підхід до навчання та підвищує його ефективність і створює комфортні, а за потреби – інклюзивні умови для учнів із різним рівнем підготовки, включаючи особливі освітні потреби [5, с. 50-52].

Окремою важливою перевагою є можливість автоматизувати за допомогою ШІ повсякденні процеси, такі як перевірки тестів, оцінювання домашніх завдань, аналізу успішності, що дозволяє викладачам приділяти більше часу для творчої складової своєї роботи.

Інтерактивність навчання є ще одним важелем інтеграції ШІ. Розвиток інтерактивних платформ, освітніх чат-ботів і гейміфікованих додатків робить процес навчання більш захопливим та доступним. Залучення ігор і взаємодії з цифровими інструментами стимулює інтерес учнів до навчання, створюючи умови для активної участі в освітньому процесі [3].

ШІ також сприяє розвитку важливих навичок, необхідних у сучасному світі, зокрема, цифрова грамотність, критичне мислення та вміння працювати з інформацією активно формуються у дітей завдяки використанню спеціальних програм і додатків. Наприклад, платформи для базового програмування, такі як Scratch, допомагають учням розвивати логічне мислення, розуміння алгоритмів і творчий підхід до вирішення різних завдань.

Інклюзивність є ще однією важливою перевагою ШІ у початковій освіті. Технології ШІ дозволяють вчителям створювати навчальні матеріали, адаптовані для дітей з особливими освітніми потребами. Наприклад, технології ШІ, що здатні розпізнавати мовлення або текст можуть значно полегшити навчання для учнів із вадами зору чи слуху. Це позитивно впливає на формування інклюзивного освітнього середовища.

Таким чином, штучний інтелект відкриває нові горизонти для початкової освіти, сприяючи персоналізації, інтерактивності, розвитку ключових навичок і інклюзивності. Використання цих технологій допомагає зробити навчальний процес ефективнішим, цікавим і доступним для всіх учнів.

Але, не зважаючи на безліч переваг у використанні штучного інтелекту (ШІ) в початковій освіті, цей процес супроводжується низкою викликів, які гальмують впровадження цієї технології. Серед основних проблем, що стоять перед освітньою системою, є технічні та фінансові складнощі. Високі витрати на впровадження ШІ-технологій залишаються непосильними для багатьох навчальних закладів, особливо в невеличких громадах. Брак сучасного обладнання, повільний інтернет та недостатня технічна підтримка стають суттєвими перешкодами для інтеграції ШІ у шкільну інфраструктуру.

Іншою важливою проблемою є людський фактор, а саме неготовність, або небажання педагогів, адже робота з ШІ вимагає нових знань та навичок, які багато вчителів не мають через брак відповідних програм підвищення кваліфікації. Надшвидкий розвиток технологій значно випереджає темпи адаптації освітніх систем, що суттєво ускладнює їх інтеграцію. Крім того, педагоги часто демонструють опір впровадженню нових технологій, оскільки відчують невпевненість у своїх здібностях або не бачать мотивації до змін [6].

Використання ШІ передбачає збір великої кількості даних про учнів, що може поставити під загрозу їхню приватність. Відсутність прозорих правил використання даних створює ризики для безпеки особистої інформації. Окрім цього, алгоритми ШІ можуть

демонструвати упередженість, що може негативно вплинути на оцінювання учнів або створення рекомендацій, формуючи нерівність у доступі до можливостей.

Останнім, але не менш важливим викликом, є залежність від технологій, яка спостерігається задовго до виникнення технологій ШІ, то ж постійне використання ШІ може стати додатковим фактором, що негативно вплине на надмірну залежності як серед учнів, так і серед педагогів. Це може обмежити розвиток самостійного мислення та здатності вирішувати завдання без допомоги алгоритмів. У результаті освітній процес може втратити свою основну мету – розвиток автономності та критичного мислення.

Таким чином, впровадження штучного інтелекту в початкових школах супроводжується технічними, етичними та соціальними викликами, які потребують комплексного вирішення. Забезпечення доступності технологій, підготовка педагогів, етичне регулювання використання даних та збереження балансу між традиційними методами навчання і технологічними інноваціями є необхідними умовами для ефективної інтеграції ШІ у систему початкової освіти.

Література

1. Alexander Slagg. *AI in Education in 2024: Educators Express Mixed Feelings on the Technology's Future*. URL: <https://edtechmagazine.com/k12/article/2024/09/ai-education-2024-educators-express-mixed-feelings-technologys-future-perfcon/> (дата звернення: 07.11.2024).
2. Top 100 Tools for Learning 2023. URL: <https://toptools4learning.com/> (дата звернення 06.11.2024).
3. Zilberman A. *Як ШІ впливає на систему освіти*. URL: <https://www.facerua.com/iak-shi-vplivaie-na-sistiemu-osviti/> (дата звернення: 04.11.2024).
4. Коваль О. Зробіть ChatGPT своїм асистентом: як учителю використовувати штучний інтелект для уроків. Освіторія.медіа : веб-сайт. URL: <https://osvitoria.media/experience/zrobit-chatgpt-svoym-asistentom-yak-uchytelyu-vykorystovuvaty-shtuchnyj-intelekt-dlya-urokiv/> (дата звернення: 04.11.2024).
5. Мар'єнко М., Коваленко В. Штучний інтелект та відкрита наука в освіті. *Фізико-математична освіта*. 2023. Т. 38. № 1. С. 50–52. URL: https://www.researchgate.net/publication/368846455_STUCNIJ_INTELEKT_TA_VIDKRI_TA_NAUKA_V_OSVITI (дата звернення: 05.11.2024).
6. Третяк, О. П., Лічманенко, Х. О. Сприймання інструментів штучного інтелекту учителями початкової школи. *Modern engineering and innovative technologies*, 32 (3). С. 93–102. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/49150/> (дата звернення: 05.11.2024).

ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ТА ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Педагогічна майстерність та творчість вчителя початкових класів є важливою складовою успішного навчання та виховання молодших школярів. В умовах сучасного освітнього середовища, яке постійно змінюється, вчителі повинні не лише володіти професійними знаннями, але й проявляти творчість, інноваційність, здатність до саморозвитку та адаптації до нових умов.

За Державним стандартом початкової освіти (2018) метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [1]. Також в Концепції «Нова українська школа» (НУШ) була виокремлена формула нової школи, яка складається з дев'яти основних компонентів, одним з яких є звучить так: «Умотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно» [2].

Таким чином, творчість в педагогічній діяльності виявляється в здатності вчителя розробляти нові методики, використовувати інноваційні технології, адаптувати навчальний матеріал до індивідуальних потреб учнів. Творчий потенціал є ключовим чинником для творчої активності та професійного зростання особистості. Відтак, це питання є пріоритетним та актуальним у сфері освіти, оскільки розвиток творчих здібностей залежить від взаємодії між вчителем та учнем в навчально-виховному процесі. У освітньому процесі творчий потенціал реалізується у творчій активності особистості. Творча активність визначається залученням особистості до творчої діяльності на основі творчого потенціалу. Вона є умовою виявлення й розвитку творчого потенціалу особи та засобом реалізації її творчих здібностей [3, с. 143-144].

Розвиток творчого потенціалу майбутніх педагогів відбувається через навчання методам професійної діяльності та засвоєння механізмів, які сприяють їх успішному виконанню. Ефективним засобом реалізації творчого потенціалу майбутнього вчителя початкових класів є креативний підхід у системі педагогічної освіти як в цілому, так і в кожному її компоненті. Тобто, під час навчання важливо акцентувати увагу на творчих

можливостях студентів, які можуть проявлятися в їхньому мисленні, емоціях, спілкуванні, різних видах діяльності та результатах цієї діяльності, що в свою чергу формує загальний портрет особистості майбутнього вчителя початкових класів та висвітлює окремі її аспекти.

Педагогічна майстерність вчителя визначається як інтеграція знань, умінь та навичок, необхідних для ефективного навчання. Вона також полягає в умінні розкрити дитині можливості для розвитку, вказати на ті напрямки, в яких вона може реалізувати себе і досягти значних успіхів. Це дає їй змогу черпати енергію з цього джерела, щоб у підсумку сформувати гармонійну, багатогранну та унікальну особистість. Хоча педагогічна майстерність проявляється у діяльності, вона не обмежується лише нею. Невірно вважати, що всі її аспекти полягають тільки у високому рівні розвитку специфічних узагальнених навичок. Суть майстерності полягає у самій особистості вчителя, в його ставленні до справи та здатності проявляти творчу ініціативу, виходячи з власної системи цінностей. Майстерність є виявленням найвищої форми активності особистості вчителя в професійній діяльності, такої активності, що базується на гуманізмі і реалізується через доцільне застосування методів і засобів педагогічної взаємодії в кожній конкретній навчальній та виховній ситуації.

Педагогічний та творчий потенціал є динамічним аспектом особистості майбутнього педагога, який не є сталим, а постійно розвивається. Він формується на базі творчого та соціального досвіду, педагогічних і предметних знань, а також нових ідей, умінь і навичок. Це дозволяє знаходити і застосовувати оригінальні рішення, впроваджувати новаторські форми та методи, що в свою чергу сприяє вдосконаленню професійних функцій. Творчий потенціал майбутнього педагога можна охарактеризувати як внутрішнє джерело активності, яке забезпечує можливість саморозвитку у процесі творчої та професійної діяльності.

Література

1. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова Каб. Міністрів України від 21.02.2018 № 87: станом на 6 жовт. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.11.2024).
2. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: Розпорядж. Каб. Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р : станом на 22 серп. 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 16.11.2024).
3. Міщиха Л. Творчий потенціал людини: соціально-психологічна парадигма. Соціальна психологія. 2004. № 2. С. 140–145.

Канавіна Альона,
2 рік навчання, другий (магістерського) рівень вищої освіти, заочна форма навчання,
освітня програма «Початкова освіта»
Маріупольський державний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДІ ОСВІТИ

Інклюзія в освіті стала нагальною потребою сучасного суспільства, яке прагне забезпечити рівний доступ до навчання для всіх дітей, незалежно від їхніх фізичних, сенсорних, інтелектуальних чи соціальних можливостей. Організація інклюзивного навчання в закладах освіти є важливим кроком до створення суспільства, де кожна дитина має можливість реалізувати свій потенціал, розвивати власні здібності та отримувати повноцінну освіту. Інклюзивне навчання не лише сприяє особистісному розвитку дітей з особливими освітніми потребами, але й формує у інших учнів толерантність, емпатію та вміння працювати у різноманітному середовищі [4].

Однією з головних переваг інклюзивного навчання є забезпечення рівного доступу до освіти для всіх учнів. Це сприяє не лише академічному розвитку, але і соціалізації учнів з особливими потребами. Варто відзначити, що організація інклюзивної освіти є досить складним процесом, в якому беруть участь багато учасників, і важливо визначити, хто саме в навчальному закладі несе відповідальність за даний процес. Перш за все, невід'ємною частиною системи інклюзивної освіти є адміністрація навчального закладу. Директор або керівник навчального закладу відіграє ключову роль у створенні та підтримці інклюзивного середовища. Він має не лише ініціювати впровадження інклюзивних принципів, але й забезпечити їхнє поширення серед усіх учасників навчального процесу. Директор повинен створити команду, що складатиметься з педагогів, психологів, асистентів та батьків, які спільно працюють над інтеграцією учнів з особливими освітніми потребами [1, с. 24].

Наступним важливим аспектом є педагогічний колектив. Вчителі загальноосвітніх предметів відповідають за адаптацію навчальних програм під потреби дітей з особливими освітніми потребами. Вони повинні отримувати відповідну підготовку та підвищувати кваліфікацію в галузі інклюзивного навчання. Участь педагогів в організації інклюзивної освіти забезпечує не лише якісну освіту для всіх учнів, але й розвиток толерантності. Психологи та спеціалісти з інклюзивної освіти також відіграють важливу роль у цьому процесі. Вони допомагають розробити індивідуальні програми підтримки, які відповідають потребам кожної дитини. Крім того, вони можуть надавати консультації для вчителів та

батьків, що допомагають краще зрозуміти особливості навчання дітей з різними потребами, вважає О. Таранченко [5, с. 63].

Не можна забувати й про роль батьків у процесі інклюзивної освіти. Одна з найважливіших функцій батьків у контексті інклюзивного навчання полягає у створенні емоційної підтримки для своїх дітей. Діти з особливими освітніми потребами можуть вирізнятися у соціальній взаємодії, тому батьки повинні навчити їх правильним соціальним навичкам, підтримувати їх самовизначення та самооцінку. Важливо, щоб батьки демонстрували позитивне ставлення до інклюзивного середовища, адже їхня власна впевненість передається дітям.

Зауважимо, що батьки також повинні активно співпрацювати з вчителями та адміністрацією навчального закладу для створення індивідуальних навчальних планів (ІНП) для своїх дітей. Це означає участь у обговореннях, нарадах, а також готовність ділитися власними спостереженнями та досвідом. Батьки також мають відчувати відповідальність за інформування себе про права своїх дітей у сфері освіти та про наявні ресурси, які можуть допомогти. Це власне дозволяє батькам краще захищати інтереси своїх дітей, відстоювати їхні права на отримання якісної освіти та змістовного навчання. Підвищення обізнаності про інклюзію також може стати основою для співпраці з іншими батьками у створенні спільноти, яка підтримує інклюзію та проводить просвітницьку діяльність [4].

Для ефективної організації освітнього процесу необхідно створити умови, які б забезпечили інклюзію, підтримку та максимально можливий розвиток кожної дитини. Так, першочерговим завданням є створення інклюзивного середовища в навчальному закладі. Це означає, що всі діти повинні мати рівні можливості для отримання освіти, незалежно від їхніх можливостей чи потреб. Інклюзія передбачає не лише фізичну присутність дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітніх класах, але і їх активну участь у навчальному процесі. Доречно адаптувати методи викладання, навчальні матеріали та середовище для забезпечення доступності інформації та комунікації, зазначає А. Колупаєва [2, с. 117].

Навчання дітей з особливими освітніми потребами вимагає від педагогів особливих знань і навичок. Тому важливо забезпечити підготовку та підвищення кваліфікації вчителів, які працюють з такими учнями. Спеціалісти, які мають досвід в роботі з дітьми з різними потребами (психологи, дефектологи, логопеди тощо), відіграють ключову роль у формуванні успішної освітньої стратегії [3, с. 189].

Кожна дитина з особливими потребами є унікальною особистістю з власними сильними сторонами та труднощами. Тому важливо проектувати індивідуальні навчальні плани, які б враховували ці особливості. Індивідуалізоване навчання дозволяє оптимізувати процес отримання знань, сприяючи успішному розвитку особистості. У навчальних закладах

також можуть існувати спеціалізовані програми для учнів з певними типами потреб, такими як програми для дітей з порушеннями слуху, зору, моторики, а також для дітей з autism spectrum disorder (ASD). Ці програми передбачають використання спеціалізованих методик навчання, таких як логопедична робота, арт-терапія, що допомагає дітям адаптуватися до навчального процесу.

Отже, організація інклюзивного навчання в закладі освіти вимагає комплексного підходу, що враховує різні аспекти даного процесу. Створення інклюзивного середовища, підготовка кваліфікованих фахівців, індивідуалізація навчання, партнерство з батьками є основними умовами, які сприяють успішному розвитку дітей з особливими освітніми потребами. Лише за умови реалізації цих аспектів можна досягти справжньої інклюзії та забезпечити рівні можливості для всіх учнів.

Література

1. Заєркова Н. В., Трейтяк А. О. Інклюзивна освіта від А до Я: poradnik для педагогів і батьків. К., 2016. 68 с.
2. Колупаєва А. А. Основи інклюзивної освіти. Навчально-методичний посібник. К.: «А.С.К.», 2012. 308 с.
3. Основні засади інклюзивної освіти в сучасному світі. *Нова українська школа: результати та перспективи: збірник матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, 18 листопада 2022 року* / за заг. ред. Л.В. Задорожної-Княгницької. Маріуполь: МДУ, 2022. С. 188-190.
4. Порошенко М. А. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Агенство «Україна», 2019. 300 с.
5. Таранченко О. М., Колупаєва А. А. Інклюзія: покроково для педагогів: навчально-методичний посібник (Серія «Інклюзивна освіта»). Київ, 2023. 232 с.

Канченко Каріна,

1 рік навчання, другий (магістерського) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Початкова освіта»
Маріупольський державний університет

РОЛЬ ДІЯЛЬНІСНОГО ПІДХОДУ У ФОРМУВАННІ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Діяльнісний підхід у сучасній освіті відіграє велику роль у формуванні компетентностей, які є пріоритетними для навчання та життя в умовах швидких технологічних змін. Він передбачає активне залучення учнів у процес навчання через практичні завдання,

інтерактивні справи, проєкти, групову роботу та дослідження. Через цей підхід формуються не тільки знання, а й розвиваються навички аналізу, критичного мислення, творчості, комунікації та співпраці, що відповідають вимогам сучасного суспільства та меті сучасної освіти.

В сучасних підходах до навчання, важливе місце посідає саме діяльнісний підхід. Він відображений та затверджений у багатьох світових реформах та державних документах, таких як Закон України «Про освіту» [7], Закон України «Про загальну середню освіту» [8], Концепція «Нова українська школа» (НУШ) [9], Державний стандарт початкової освіти (2018) [5], Типові освітні програми для початкової школи [3], Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року [6] в яких зазначено важливість саме цього підходу в освіті.

Таким чином, діяльнісний підхід в освіті орієнтований на розвиток ключових компетентностей і наскрізних умінь особистості. Учні особисто залучені до процесу навчання, де знання можна отримувати через власні пошуки та активну навчальну діяльність під керівництвом учителя. Одним з пріоритетів Нової української школи (НУШ) є формування в учнів навички вчитися впродовж життя, ставити власні цілі та планувати їхнє досягнення, а також оцінювати свої результати. Це означає, що навчально-виховний процес організовується так, щоб основну роль відігравала діяльність учня, важливо пам'ятати, що успішність навчання значно підвищується, коли дитина сама проявляє інтерес до пізнання та активність. Вчитель в такому процесі стає наставником та весь фокус уваги переходить до учнів, вони стають об'єктом в цій діяльності [1, с.83-85].

Сьогодні перед учителем стоїть важливе завдання – не тільки передавати знання, а й навчити учнів орієнтуватися у світі та вміти застосовувати ці знання на практиці впродовж усього життя. Для досягнення цих цілей учитель має використовувати новітні технології навчання, адже сучасність вимагає опанування знань, умінь і навичок у формі активної діяльності учнів. Важливо розуміти, що діяльнісний підхід – це не окремий елемент одного уроку, а постійний процес взаємодії педагога й учнів. У результаті цієї взаємодії учні вчать мислити, робити висновки та використовувати отримані знання на практиці. Використання діяльнісного підходу в роботі з учнями початкової школи доцільно запроваджувати з першого класу в різних формах і методах [2. с.90-92].

Для кращого розуміння суті діяльнісного підходу необхідно звернути увагу на структуру самої діяльності. Психологи-науковці виділяють такі структурні елементи, як: процес, суб'єкт, об'єкт, мета, предмет, мотив, засоби та результат. Кожен з цих елементів взаємодіє з іншими, впливаючи на їхні властивості та ступінь прояву, утворюючи багаторівневі зв'язки всередині структури діяльності. Відповідно до цього, освітня діяльність, за твердженням О. Москаль, містить такі компоненти: мету (визначення способів діяльності),

мотив (бажання ефективно засвоїти знання), предмет (усвідомлення можливості застосування знань на практиці), спосіб (набір дій для досягнення мети), середовище (місце проведення діяльності), суб'єкт (індивід із його психологічними характеристиками) та засоби (предмети, що сприяють досягненню мети) [4, с.102-108].

Діяльнісний підхід у навчанні орієнтований на розвиток особистості кожного учня з урахуванням його вікових, фізіологічних та психологічних особливостей, забезпечення наступності у навчанні, створення умов для самостійного засвоєння знань, умінь і навичок, які є складовими компетентностей.

Він спрямований на організацію предметно-практичної діяльності учнів, формуючи умови для розвитку їхніх здібностей та самореалізації. Педагог створює середовище, яке дозволяє дитині не лише засвоювати знання, а й формувати способи мислення та діяльності, розвивати пізнавальні здібності і творчий потенціал, що є основою для самовизначення особистості [10, с.334-336].

Таким чином, у рамках діяльнісного підходу практика стає основою для використання наукових знань, що стимулює навчальну активність учня, переорієнтовуючи навчання з традиційного запам'ятовування на процес активного отримання знань, розвитку компетентностей, життєвого досвіду і ціннісних орієнтирів [4, с.102-108].

Діяльнісний підхід сприяє формуванню важливих для сучасного життя навичок, таких як критичне мислення, здатність працювати в команді, комунікаційні здібності, творчість та саморегуляція. Ці навички є фундаментом для успішного навчання та адаптації в суспільстві. Використання діяльнісного підходу допомагає дітям навчитися самостійно здобувати знання, ставити цілі, знаходити шляхи їх досягнення та оцінювати результати своєї роботи. Він враховує індивідуальні особливості кожного учня, створюючи умови для їх самовираження та розвитку особистісних якостей. Це узгоджується з пріоритетами Нової української школи, яка підкреслює значення навчання впродовж усього життя.

Література

1. Вовчок В., Молнар Т. Сучасні підходи до організації навчання в початковій школі. *Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: збірник тез доповідей*: IV Міжнар. науково-практ. конф., м. Мукачєво, 22–23 жовт. 2020 р. / ред. Т. Щербан. Мукачєво, 2020. С. 83–85.
2. Коваленко О. Діяльнісний підхід у початковій школі як засіб формування життєвих компетентностей молодших школярів. *Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій*: Матеріали VII Міжнар. науково-практ. інтернет-конф., м. Слов'янськ-Дніпро, 6–7 груд. 2023 р. Слов'янськ, 2023. С. 90–93. 20грудень%202023.pdf

3. Навчальні програми для 1-4 класів: Постанова МОН України. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/navchalni-programi-dlya-1-4-klasiv> (дата звернення: 01.11.2024)
4. Новицька Є. Діяльнісний підхід в освітньому процесі початкової школи. Магістерські студії психолого-педагогічного факультету маріупольського державного університету. 2023. URL: № 1. С. 102–108. https://repository.mu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5614/1/mag_stud_2023_1.pdf#page=102 (дата звернення: 30.10.2024)
5. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: Постанова Каб. Міністрів України від 21.02.2018 № 87: станом на 6 жовт. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-p#Text> (дата звернення: 05.11.2024).
6. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 25.06.2013 № 344/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text> (дата звернення: 05.11.2024).
7. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII: станом на 6 жовт. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 05.11.2024).
8. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 № 463-IX : станом на 24 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 05.11.2024).
9. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року: Розпорядж. Каб. Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р : станом на 22 серп. 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-p#Text> (дата звернення: 05.11.2024).
10. Фатянова Т. Діяльнісний підхід у навчанні здобувачів початкової освіти. *Здобутки та досягнення прикладних та фундаментальних наук XXI століття: VI Міжнар. наук. конф., м. Черкаси, 8 груд. 2023 р. Черкаси, 2023. С. 334–336.*

Лагоша Ганна,
2 курс, магістерський рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Початкова освіта»
Маріупольський державний університет

РОЗВИТОК КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЧЕРЕЗ ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Розвиток України як незалежної держави та її інтеграція в європейську й світову спільноту вимагають зосередженості на формуванні особистості, розкритті її творчого потенціалу та створенні умов, що сприяють самореалізації, з урахуванням індивідуальних здібностей, нахилів і талантів кожного. Саме розвиток креативного мислення у молодших школярів є одним із ключових завдань сучасної освіти. Здатність учнів генерувати нові ідеї, знаходити нестандартні підходи до вирішення проблем і мислити творчо значно підвищує їхню конкурентоспроможність у майбутньому. Інтерактивні методи навчання створюють унікальне середовище, яке сприяє активній участі дітей у навчальному процесі, їхній взаємодії та творчому самовираженню.

Проблему розвитку креативного мислення учнів початкової школи через інтерактивні методи навчання широко досліджується в педагогічній науці, зокрема такими вченими: С. В. Канівець, О. Є. Денисик, В. А. Киричок, М. М. Рожко, Г. М. Ерстенюк, В. В. Капечук, О. О. Фурик, І. О. Юрченко, О. А. Комар. Проте питання впровадження інтерактивних методів для розвитку креативного мислення учнів початкової школи з урахуванням сучасних викликів залишається актуальним і потребує подальшого наукового вивчення.

Метою дослідження є визначення ефективності використання інтерактивних методів навчання для розвитку креативного мислення учнів початкової школи, а також обґрунтувати умови та підходи, які сприяють формуванню творчих здібностей і самореалізації учнів.

У сучасній освіті важливим є вибір підходів, які не лише забезпечують засвоєння знань, але й сприяють формуванню творчих здібностей, критичного мислення та навичок взаємодії. Методика навчання визначає характер зв'язку між педагогом і учнями, що впливає на ефективність освітнього процесу.

За характером цієї взаємодії виділяють три основні методи навчання: пасивне, активне, інтерактивне навчання [1, 2].

Пасивні методи – це навчання, у процесі якого вчитель є головною дійовою особою, яка керує ходом заняття, а учні виступають у ролі пасивних слухачів, підпорядкованих директивам учителя.

Взаємодія педагога з учнями відбувається через різноманітні способи перевірки знань, такі як опитування, самостійні та контрольні роботи, тести тощо.

Хоча пасивні методи навчання вважаються менш ефективними для засвоєння матеріалу, вони мають свої переваги: легкість підготовки для вчителя, можливість подати великий обсяг інформації за короткий час і ефективність у роботі з великою аудиторією.

Активні методи – це навчання, у процесі якого учні та вчитель взаємодіють один з одним, і учні тут не пасивні слухачі, а активні учасники. Якщо пасивні методи припускають авторитарний стиль взаємодії, то активні методи переважно акцентують на демократичному стилі.

Інтерактивні методи – форма навчання, у процесі якого учні і вчитель перебувають у режимі бесіди, діалогу між собою. Це співпраця, взаємонавчання: вчитель – учень, учень – учень. При цьому вчитель і учень – рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання. Інтерактивна взаємодія виключає домінування одного учасника навчального процесу над іншим, однієї думки над іншою. Під час такого спілкування учні вчаться бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, ухвалювати обґрунтовані рішення.

Інтерактивні методи, на відміну від активних, спрямовані на посилену взаємодію учнів не лише з учителем, але й між собою, акцентуючи увагу на їхній активній участі у навчальному процесі. Завдання педагога на таких заняттях полягає в тому, щоб спрямовувати діяльність учнів на досягнення поставлених навчальних цілей [3, 4].

Інтерактивні методи навчання:

1. Метод мозкового штурму. Учні вільно генерують ідеї з певного питання, не боячись помилок. Це сприяє формуванню навичок аналізу та синтезу інформації. Наприклад, під час уроків природознавства можна запропонувати учням придумати способи захисту довкілля.

2. Рольові ігри. Ігрові сценарії дозволяють учням опинитися в нових для себе ролях і знайти оригінальні рішення. Такі ігри розвивають емоційну сферу, співпереживання та адаптивність. Уроки з рольовими іграми допомагають учням краще засвоїти матеріал, наприклад, з історії чи етики.

3. Метод кейсів. Учні розглядають конкретні життєві ситуації і пропонують рішення. Це стимулює критичне мислення, розвиток логіки та креативності. Наприклад, в кейсі «Як уникнути конфлікту в класі?» учні пропонують власні моделі поведінки.

4. Метод проєктів. Учні створюють тривалі проєкти на тему, яка їх цікавить. Робота у групах над проєктами вчить їх співпрацювати, ділитися ідеями та розвивати свої сильні сторони. Теми для проєктів можуть включати створення шкільної газети чи розробку екологічного проєкту [5].

Для забезпечення успішного використання інтерактивних методів навчання необхідно створити сприятливі умови, зокрема:

- Забезпечити належну підготовку вчителів, зокрема їхню готовність до використання інтерактивних технологій.
- Налагодити доступ до навчальних ресурсів і матеріалів, які сприяють інтерактивній роботі.
- Створити позитивну та дружню атмосферу в класі, де кожен учень буде почуватися комфортно й упевнено.

Дослідження показують, що використання інтерактивних методів навчання у початковій школі не лише підвищує зацікавленість учнів у навчанні, а й значно покращує якість засвоєння матеріалу. Завдяки активній участі в навчальному процесі діти краще розуміють і запам'ятовують інформацію, а також розвивають навички критичного мислення.

Крім того, інтерактивні методи стимулюють розвиток соціальних і комунікативних здібностей учнів. Спільна робота над завданнями, обговорення ідей у групах і вирішення проблемних ситуацій сприяють формуванню командної роботи, вміння висловлювати власну думку і слухати інших.

Розвиток креативного мислення через інтерактивні методи позитивно впливає на емоційний стан дітей. Участь у творчих вправах і рольових іграх допомагає знизити рівень стресу, підвищує впевненість у собі й сприяє формуванню почуття задоволення від власних досягнень. Здатність до самоорганізації, яка розвивається в процесі роботи над інтерактивними проєктами, є важливою передумовою для майбутніх успіхів дітей у навчанні та житті.

Висновки. Інтерактивні методи навчання є потужним інструментом для розвитку креативного мислення учнів початкової школи. Їхнє впровадження в освітній процес дозволяє забезпечити не лише ефективне засвоєння навчального матеріалу, але й сприяє формуванню таких ключових компетенцій, як критичне мислення, креативність, співпраця і комунікація.

У результаті учні не лише опановують нові знання, але й розвивають навички, необхідні для подальшого навчання та життя в умовах сучасного суспільства. Інтерактивні методи дозволяють виховати особистість, яка готова до викликів майбутнього і здатна адаптуватися до змін.

Література

1. Канівець С. В., Денисик О.Є. Шляхи оптимізації викладання дисципліни "Невідкладна медична допомога" для молодших спеціалістів з медичною освітою. *Медична освіта*. 2016. № 3. С. 62–66.

2. Киричок В. А. Особливості застосування інтерактивних методів навчання у системі післядипломної медичної освіти. *Вісник Чернігів. Нац. пед. Ун-ту. Сер.: Педагогічні науки*. 2016. Вип. 140. С. 22–26

3. Рожко М. М., Ерстенюк Г. М., Капечук В. В. Сучасні підходи до формування високопрофесійного викладача в Івано-Франківському національному медичному університеті. *Медична освіта*. 2018. № 2. С. 65–68

4. Фурик О. О., Юрченко І.О. Роль тьютора у проблемно-орієнтованому навчанні. Всеукр. наук.-метод. відеоконф. «Актуальні питання дистанційної освіти та телемедицини 2016», сателітний наук.- метод. семінар-нарада "Актуальні проблеми методики викладання інформаційних технологій у фармації" (Запоріжжя, 12–13 жовт. 2016 р). Запоріжжя, 2016. С. 166–167.

5. Комар, О. А. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до застосування інтерактивних технологій: теоретико-методичні аспекти. Умань: Софія. 2008.

Мельник Юлія,

1 рік навчання, другий (магістерський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання,

освітня програма «Початкова освіта»

Маріупольський державний університет

РОЗВИТОК ОСВІТНІХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сучасна початкова освіта є фундаментом для формування особистості дитини, забезпечуючи розвиток як академічних, так і соціально-емоційних навичок. У системі освіти України початкова школа відіграє ключову роль у забезпеченні рівного доступу до знань, формуванні світогляду та розвитку базових компетентностей, необхідних для успішної адаптації в суспільстві. Відповідно до нових освітніх стандартів, які введені у 2018 році, освітні заклади зобов'язані сприяти всебічному розвитку учнів, що є актуальною проблемою для дослідження в сучасних умовах.

Формування компетентностей учнів початкової школи, відповідно до концепції Нової української школи, спрямоване на розвиток вміння ефективно використовувати знання у різних життєвих ситуаціях, адаптуватися до швидкозмінного інформаційного простору, а також на формування емоційного інтелекту. Зокрема, в Україні підхід до компетентнісного навчання орієнтований на розвиток таких ключових компетентностей, як вміння критично мислити, креативність, навички комунікації, співпраці, а також здатність до самонавчання.

Одним із найважливіших аспектів компетентнісного підходу є використання інтерактивних методів навчання, які сприяють активній участі учнів у навчальному процесі. На відміну від традиційних підходів, де учні переважно є пасивними споживачами знань, інтерактивні методи дозволяють дітям бути активними учасниками навчального процесу, ставити питання, висловлювати власні думки, працювати в групах та аналізувати різні точки зору. Це сприяє розвитку критичного мислення, креативності та комунікаційних навичок у дітей молодшого шкільного віку [1, с. 45].

Крім того, інтерактивні методи, такі як рольові ігри, дискусії, проєктне навчання та використання цифрових технологій, забезпечують емоційний інтерес до навчання. Наприклад, інтеграція мультимедійних ресурсів дозволяє зробити навчальний процес більш наочним і захоплюючим для учнів, стимулюючи їхню цікавість та інтерес до знань. Формування емоційного інтелекту є важливим аспектом розвитку освітніх компетентностей у початковій школі, оскільки саме в цьому віці діти починають усвідомлювати і розуміти свої емоції, а також вчаться взаємодіяти з однолітками. Здатність керувати своїми емоціями та розуміти емоції інших має вирішальне значення для успішної соціальної адаптації, формування навичок співпраці та встановлення позитивних стосунків з іншими людьми [2, с. 12].

Використання методик, спрямованих на розвиток емоційної обізнаності, допомагає учням краще зрозуміти та контролювати свої почуття, уникати конфліктів та формувати почуття емпатії. Це сприяє загальному розвитку дитини, оскільки розуміння емоцій покращує здатність до навчання та саморегуляції.

Сучасний освітній процес неможливо уявити без інноваційних технологій, які дозволяють персоналізувати навчання та забезпечити доступ до інтерактивного контенту. Наприклад, використання освітніх онлайн-платформ і цифрових додатків дає змогу урізноманітнити заняття та зробити їх більш цікавими та адаптованими до індивідуальних потреб учнів. Завдяки сучасним технологіям учні отримують можливість вивчати матеріал у зручному для них темпі, що позитивно впливає на успішність та інтерес до навчання [3, с. 20].

Крім того, технології сприяють формуванню цифрових компетентностей, які є необхідними у сучасному світі. Діти, які вже з раннього віку вчать користуватися комп'ютерами та цифровими пристроями, з більшою ймовірністю зможуть адаптуватися до вимог сучасного інформаційного суспільства. У цьому контексті роль вчителя полягає не лише у наданні знань, а й у забезпеченні підтримки та навчанні безпечного та відповідального використання технологій.

Таким чином, розвиток освітніх компетентностей учнів початкової школи є багатограним процесом, який охоплює академічні, соціально-емоційні та цифрові навички.

Компетентнісний підхід у навчанні сприяє всебічному розвитку особистості, готує дітей до викликів сучасного світу та дає змогу їм стати самостійними та відповідальними громадянами. Педагогам початкової школи важливо орієнтуватися на індивідуальні особливості кожної дитини, використовуючи інтерактивні методи, розвиваючи емоційний інтелект та інтегруючи сучасні технології у навчальний процес.

Література

1. Гаврилюк О. Інтерактивні методи навчання у початковій школі: сучасний погляд. Київ: Наука і освіта, 2021. 234 с.
2. Зеленська Н. Формування емоційного інтелекту у молодших школярів. Харків: Освітній простір, 2020. 186 с.
3. Іваненко Л. Цифрові технології та освітні компетентності: нові підходи у початковій освіті. Дніпро: Інновація, 2023. 167 с.

Міщенко Аліна,

1 рік навчання, другий (магістерський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання,
освітня програма «Початкова освіта»
Маріупольський державний університет

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК ОСНОВА ЕТИЧНИХ СТАНДАРТІВ В ОСВІТІ ТА НАУЦІ

Сучасна система освіти активно заохочує дотримання принципів академічної доброчесності. Це важливо для формування високих моральних та етичних стандартів, зокрема у науковій та освітній діяльності. Академічна доброчесність – це етичний принцип, що передбачає чесне й відповідальне ставлення до навчання та дослідницької діяльності, уникнення плагіату та інших форм академічної нечесності [2, с. 11].

Основна мета академічної доброчесності полягає у підтримці високих стандартів у навчанні, дослідженнях і професійній діяльності, що сприяє розвитку критичного мислення, самостійності та глибокого розуміння навчального матеріалу. Принципи академічної доброчесності включають чесність, повагу, справедливість, відповідальність та прозорість. Вони є основою для розвитку довіри між студентами, викладачами та науковими працівниками.

Серед найпоширеніших форм академічної недоброчесності – плагіат, шахрайство на іспитах, фабрикація та фальсифікація даних, самоплагіат і маніпуляція з авторством.

Плагіат – це використання чужих ідей, слів чи робіт без належного посилання на автора. Він вважається серйозним порушенням етичних норм і може призвести до академічних санкцій, таких як позбавлення оцінки чи навіть відрахування з освітнього закладу [4, с. 21].

Для запобігання академічній недоброчесності навчальні заклади запроваджують системи перевірки на плагіат, проводять освітні тренінги та лекції з академічної етики, а також надають чіткі рекомендації щодо написання наукових робіт.

Викладачі мають забезпечувати прозорість у процесі оцінювання, а також стимулювати здобувачів вищої освіти дотримуватися принципів доброчесності. Студенти, у свою чергу, несуть відповідальність за дотримання етичних норм у власній навчальній діяльності.

Академічна доброчесність є важливим чинником, що впливає на репутацію університету або школи. Освітні заклади, які підтримують високі стандарти доброчесності, зазвичай мають кращу репутацію і приваблюють більше студентів та викладачів [5, с. 41].

Сучасні технології дозволяють ефективніше контролювати академічну доброчесність за допомогою систем перевірки на плагіат, відстеження оригінальності робіт та навіть автоматичного аналізу тексту для виявлення підозрілих збігів.

Виховання етичних цінностей з раннього віку є важливим кроком для формування доброчесного суспільства. Освітні програми, що інтегрують питання академічної етики, допомагають молоді розуміти значення відповідальності та чесності в навчанні [3, с. 55].

Дотримання принципів академічної доброчесності під час навчання допомагає студентам формувати професійні навички, що є важливими в подальшій кар'єрі. Чесність, відповідальність та надійність – це якості, які цінуються роботодавцями [1, с. 17]. Дотримання академічної доброчесності має значний позитивний вплив не лише на окремих осіб, але й на суспільство в цілому. Коли студенти та дослідники дотримуються етичних принципів, це формує освічене та свідоме покоління, здатне до критичного мислення та інновацій. Однак порушення академічної доброчесності ведуть до втрати довіри до системи освіти, знижуючи якість підготовки спеціалістів та престиж навчальних закладів.

Сприяти академічній доброчесності можна через навчальні програми, що акцентують увагу на етиці та важливості дотримання етичних стандартів. Також корисно використовувати інструменти для перевірки унікальності робіт, а навчальні заклади можуть проводити тренінги з академічного письма та досліджень. Окрім цього, важливо забезпечити студентам доступ до інформації про академічну доброчесність і впроваджувати політику щодо покарань за її порушення.

Академічна доброчесність є невід'ємною частиною якісної освіти і науки, адже вона сприяє формуванню суспільства, побудованого на повазі, чесності та справедливості. Дотримання її принципів дає змогу студентам досягти справжніх академічних успіхів, а

науковцям — робити значущі відкриття, на які можна покладатися. Тому кожен учасник освітнього процесу повинен усвідомлювати важливість академічної доброчесності та прагнути до її дотримання як у навчанні, так і в науковій діяльності [7, с. 47].

Дотримання принципів академічної доброчесності є фундаментом для досягнення високої якості освіти і розвитку наукової діяльності.

Література

1. Андрущенко В. П., Бех І. Д., Василенко В. С. Етика та академічна доброчесність у вищій освіті. Київ: Наукова думка, 2020. 200 с.
2. Білоус О. Г. Основи академічної доброчесності: теорія і практика. Львів: Світ, 2018. 180 с.
3. Гончарук Т. Л. Академічна доброчесність як етична основа освітньої діяльності. Харків: Видавництво Харківського університету, 2019. 256 с.
4. Довгань І. М., Олійник В. І. Академічна доброчесність у закладах вищої освіти: методологічний аспект. Одеса: Одеська наука, 2021. 220 с.
5. Зубенко Н. В. Етика наукової діяльності та академічна доброчесність. Дніпро: Дніпропетровський університет, 2017. 144 с.
6. Колісник І. П., Шевченко М. О. Плагіат та академічна доброчесність: як уникнути помилок. Вінниця: Педагогічна книга, 2019. 176 с.
7. Левченко С. М. Сучасні технології забезпечення академічної доброчесності у вищій школі. Полтава: Полтавський університет, 2020. 150 с.

Неделько Поліна,

1 рік навчання другого (магістерського) рівня вищої освіти, денна форма навчання,

освітня програма «Початкова освіта»

Маріупольський державний університет

РОЛЬ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ УКРАЇНИ

Актуальність теми академічної доброчесності зумовлена зростанням вимог до якості освіти, необхідністю підвищення рівня довіри до наукових досліджень та підготовки висококваліфікованих фахівців. У сучасному світі, де обсяг інформації постійно зростає, важливо, щоб заклади освіти формували у здобувачів вищої освіти не лише професійні знання, але й етичні орієнтири. В умовах цифровізації та легкого доступу до джерел інформації проблема плагіату, фабрикації даних та інших видів академічної недоброчесності стає особливо гострою.

Академічна доброчесність є основою для розвитку критичного мислення, самостійності у навчанні та навичок відповідального дослідження, що є важливими складовими успішної кар'єри. Крім того, дотримання принципів доброчесності сприяє формуванню академічної репутації як окремих закладів, так і країни в цілому, що є важливим фактором для інтеграції у світову освітню спільноту.

Академічна доброчесність – це сукупність принципів, які забезпечують чесність, відповідальність і повагу до інтелектуальної власності в академічному середовищі. Основними принципами академічної доброчесності є чесність, справедливість, довіра, повага, відповідальність та прозорість у науковій і освітній діяльності. Порушення академічної доброчесності можуть проявлятися у формі плагіату, самоплагіату, списування, фабрикації та фальсифікації даних, привласнення авторства і сприяння в порушеннях [2, с. 60].

Вона важлива для підтримки високих стандартів освіти, захисту якості знань, формування навичок критичного мислення та розвитку інтелектуальної відповідальності. Її дотримання сприяє побудові культури взаємної довіри та поваги в освітньому середовищі. Порушення академічної доброчесності мають негативні наслідки як для студента, так і для навчального закладу. Це може призвести до зниження якості освіти, втрати довіри до наукових досліджень і застосування академічних санкцій, таких як анулювання роботи, виключення зі списку студентів або позбавлення наукових звань.

Важливу роль у забезпеченні академічної доброчесності відіграють освітні установи, які повинні формувати у студентів розуміння цінності чесності та відповідальності, а також надавати знання про етичні норми академічної діяльності [1].

Університети та інші освітні установи відіграють ключову роль у формуванні академічної доброчесності як фундаментального принципу освітнього процесу. Вони повинні активно впроваджувати політику, яка сприяє вихованню етичної культури серед студентів і викладачів, а також створювати середовище, де чесність і повага до інтелектуальної власності є нормою. Це включає в себе проведення освітніх заходів, які пояснюють, що таке академічна доброчесність, які її основні принципи і чому вона є важливою для кожного учасника освітнього процесу.

Заклади вищої освіти мають також відповідати за впровадження систем перевірки на плагіат, зокрема через спеціалізовані програми, що допомагають студентам розуміти необхідність створення оригінальних робіт та правильного цитування джерел. Крім того, заклади освіти повинні підтримувати систему наставництва, де викладачі допомагають студентам розвивати навички академічного письма, проводити власні дослідження та дотримуватися етичних стандартів.

Забезпечення академічної доброчесності також передбачає чіткі правила і процедури щодо наслідків порушень. Це означає, що університети повинні мати прозорі механізми розгляду випадків недоброчесності та встановлення відповідних санкцій. Однак важливо не лише карати за порушення, але й зосередитися на профілактичних заходах, щоб студенти могли зрозуміти наслідки академічної недоброчесності та уникати її [3, с. 74].

Таким чином, роль закладів вищої освіти полягає не тільки в передачі знань, а й у вихованні відповідального, етичного підходу до навчання та наукових досліджень. Це сприяє формуванню академічної культури, що підтримує репутацію як окремих закладів, так і системи вищої освіти загалом, а також готує студентів до етичної поведінки у їхній подальшій професійній діяльності.

Отже, академічна доброчесність є фундаментальною складовою якісної освіти та наукових досліджень, вона сприяє формуванню етичної культури, розвитку критичного мислення, відповідальності та самостійності у здобувачів вищої освіти. Дотримання принципів доброчесності допомагає забезпечити довіру до результатів навчання й досліджень, що є основою для репутації освітніх закладів і суспільства загалом. Академічна доброчесність має стати невід'ємною цінністю сучасної освітньої системи, яка готує студентів до професійної етики та чесності в подальшому житті.

Література

1. Академічна доброчесність у вищій освіті: місія неможлива. URL: <http://education-ua.org/ua/draft-regulations/1116-analitichnij-zvit-pro-kruglijstil-akademichna-dobrochesnist-u-vishchij-osvitimisiya-nemozhлива>. (дата звернення 05.11.2024)
2. Гребенюк Т. В. Академічна доброчесність: навч. посіб. для студ. 1-го курсу всіх спеціальностей медич. та фармацевтичних ф-тів. Запоріжжя: ЗДМУ, 2021. 108 с.
3. Маслова Н.Г. Академічна свобода та академічна відповідальність. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2017. Випуск 43. Том 1. С. 72–76.

Плахутіна Аліна,

4 курс, бакалаврський рівень вищої освіти, денна форма навчання,

освітня програма «Початкова освіта»

Маріупольський державний університет

РОЛЬ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Педагогічна майстерність є однією з найважливіших складових успішної професійної діяльності вчителя початкових класів. Вона визначає ефективність освітнього процесу,

впливає на формування особистості учнів та їхнє ставлення до навчання. Формування педагогічної майстерності є невід'ємною частиною підготовки майбутніх учителів, які повинні бути не лише професіоналами, але й майстрами своєї справи.

Різні вчені пропонують свої підходи до визначення педагогічної майстерності:

- Оптимальний результат за обмежений час. Деякі дослідники вважають, що майстерність полягає у здатності педагога досягати найкращих результатів за найменший час. Це означає ефективність у всіх аспектах роботи — навчанні, вихованні, організації.

- Синтез знань і особистісних якостей. Інші акцентують увагу на поєднанні глибоких знань, методичних умінь і рис характеру, таких як емпатія, толерантність та комунікативність.

- Європейський підхід. У західній педагогіці майстерність розглядається як практична реалізація інтелектуальних, психологічних та духовних ресурсів учителя у повсякденній роботі з учнями [3, с. 140].

Таким чином, педагогічна майстерність є багатогранним поняттям, що об'єднує професійні, особистісні та духовні аспекти діяльності вчителя.

Початкова школа – це перший і найважливіший етап освіти, коли закладаються основи мислення, поведінки, соціальних навичок і ціннісних орієнтирів учнів. Робота вчителя в цей період є особливо складною, адже вона поєднує елементи науки, мистецтва та творчості [2].

Діяльність учителя початкових класів є унікальним поєднанням мистецтва, знань, творчості та інтуїції. Педагогічна майстерність включає кілька ключових компонентів:

1. Забезпечувати індивідуальний підхід. Кожна дитина унікальна, і вчитель повинен враховувати індивідуальні особливості учнів, їхній рівень розвитку, пізнавальні здібності та інтереси.

2. Формувати мотивацію до навчання. Педагогічна майстерність дозволяє зробити процес навчання цікавим і захоплюючим для дітей, що сприяє розвитку їхнього інтересу до пізнання.

3. Створювати емоційно комфортну атмосферу. Вчитель повинен забезпечувати середовище, в якому учні почуваються впевнено, комфортно і захищено [3, с. 142].

Формування педагогічної майстерності є тривалим процесом, який починається ще під час навчання у педагогічному закладі освіти і триває протягом усього професійного життя.

Педагогічна майстерність є базовою умовою успішної діяльності вчителя початкових класів. Вона дозволяє ефективно формувати знання, навички та моральні орієнтири учнів, сприяє створенню комфортної атмосфери в класі і забезпечує індивідуальний підхід до кожної дитини. Справжній вчитель працює на розвиток нового покоління, виховуючи гідних і відповідальних громадян.

Література

4. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти: Постанова Каб. Міністрів України від 21.02.2018 № 87: станом на 6 жовт. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 10.11.2024).
5. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: Розпорядж. Каб. Міністрів України від 14.12.2016 № 988-р: станом на 22 серп. 2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.11.2024).
6. Міщиха Л. Творчий потенціал людини: соціально-психологічна парадигма. Соціальна психологія. 2004. № 2. С. 140–145.

Рожко Світлана,

4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання

освітня програма «Початкова освіта»

Маріупольський державний університет

ПЕДАГОГІЧНА МАЙСТЕРНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Питання формування педагогічної майстерності вчителя початкових класів набуває особливої актуальності в умовах реформування освіти, зокрема в контексті Нової української школи. Педагогічна майстерність стає ключовим фактором ефективності освітнього процесу, оскільки вона забезпечує розвиток основних компетенцій у дітей, враховуючи їхні вікові особливості та індивідуальні потреби.

Педагогічна майстерність розглядається через три основні підходи. За традиційним підходом, запропонованим І. Зязюном, майстерність педагога є інтегративною характеристикою, що поєднує професійну компетентність із внутрішніми особистісними якостями, такими як інтелектуальна культура, зрілість і здатність до самоактуалізації, що розкриває творчий потенціал учителя [3]. Погляди В. Сухомлинського відображають гуманістичний підхід, де педагогічна майстерність визначається як виховання і розвиток особистості учня, акцентуючи увагу на співпереживанні, духовному зв'язку та високих моральних цінностях вчителя [2]. Т. Сорочан підкреслює, що сучасна українська школа потребує вчителя, який професійно виконує свої обов'язки і втілює риси творчої особистості. Високий рівень професіоналізму є основою ефективного навчання і виховання, адже саме від того, які цінності та особисті якості педагог передає учням, залежить формування ідеалів, поведінки й майбутнього суспільства [4].

Основні компоненти педагогічної майстерності включають чотири ключові складові. Гуманістична спрямованість діяльності вчителя орієнтована на всебічний розвиток особистості учня, акцентуючи увагу на підтримці його індивідуальних особливостей і потреб. Професійна компетентність охоплює знання предмету, володіння сучасними методиками викладання та педагогічною технікою, що дозволяє ефективно реалізовувати освітній процес. Педагогічні здібності вчителя проявляються в емпатії, розвинених комунікаційних навичках та здатності мотивувати учнів до навчання. Педагогічна техніка охоплює вміння використовувати методи навчання та управління класом, базуючись на глибоких психолого- педагогічних знаннях, що забезпечують високий рівень організації навчального процесу [1].

Складові педагогічної майстерності вчителя початкових класів включають три ключові елементи. Педагогічна компетентність охоплює знання предмету, методики викладання та розуміння психологічних особливостей молодших школярів, що дозволяє створювати інтегровані уроки, застосовувати дидактичні матеріали й адаптувати методики до потреб учнів. Педагогічні здібності відображають інтелектуальні та особистісні якості вчителя, які забезпечують ефективну комунікацію та сприяють формуванню сприятливого навчального середовища; це, зокрема, здатність доступно пояснювати матеріал, творчо вирішувати педагогічні завдання й розвивати критичне мислення у дітей. Педагогічна техніка передбачає використання сучасних методів навчання, таких як інтерактивні технології, метод проєктів і групова робота, а також інтеграцію електронних освітніх ресурсів (ЕОР), що підвищує якості ефективності викладання [4].

Формування педагогічної майстерності в умовах сучасної школи охоплює кілька етапів, кожен із яких має практичне значення для розвитку професійних навичок вчителя. Напершому етапі професійна підготовка у вищих навчальних закладах зосереджується не тільки на теоретичному викладанні, але й на практичних заняттях: майбутні вчителі проводять уроки- імітації, розробляють навчальні плани, працюють над створенням інтерактивних завдань і проводять педагогічну практику у школах, що дає змогу застосувати набуті знання на практиці. Етап самоосвіти та саморозвитку включає активне використання сучасних цифрових ресурсів, таких як освітні платформи Coursera чи EdEra, участь у професійних вебінарах і семінарах, де педагоги можуть ознайомитися з новітніми методиками викладання, обмінятися досвідом і запозичити кращі практики від колег. Підвищення кваліфікації здійснюється через спеціалізовані курси й тренінги, такі як сертифікаційні програми з використання інтерактивних дошок, цифрових інструментів (Google Classroom, Microsoft Teams) та методик дистанційного навчання, що особливо актуально в умовах змішаного формату викладання. Серед факторів, які впливають на

формування педагогічної майстерності, зовнішні включають зміни в освітній політиці (наприклад, впровадження концепції Нової української школи, яка вимагає активного використання компетентнісного підходу та проєктного навчання), а також соціально-економічні виклики, такі як потреба в адаптації до дистанційного навчання в умовах пандемії. Внутрішні фактори охоплюють розвиток саморефлексії вчителя, наприклад, через ведення професійного портфоліо, регулярний самоаналіз проведених уроків, створення індивідуальних планів професійного зростання, а також активне залучення до колегіальних спостережень і взаємного наставництва, що сприяє вдосконаленню педагогічної техніки й умінь [3].

Практичні аспекти розвитку педагогічної майстерності вчителя початкових класів враховують специфіку роботи з дітьми молодшого шкільного віку. Ефективними є ігрові методи навчання, зокрема навчальні квести та рухливі інтерактивні ігри, що допомагають утримувати увагу та забезпечують активну участь дітей. Використання методики «ранкові зустрічі» створює атмосферу довіри та відкритого спілкування, сприяє розвитку соціальних навичок. Застосування STEM-підходу (наука, технології, інженерія, математика) у спрощеному форматі, наприклад, через прості конструктори або експерименти з повсякденними предметами, розвиває логічне мислення та цікавість до досліджень. Інтеграція казкотерапії допомагає пояснювати складні теми через історії та персонажів, що є близькими і зрозумілими дітям. Використання коротких відеоуроків, анімацій та освітніх мультфільмів (наприклад, Khan Academy Kids) сприяє візуальному навчанню, а аудіозавдання допомагають розвивати навички слухання. Введення елементів творчих вправ, таких як малювання емоцій або створення простих лепбуків (зошитів з інтерактивними вкладками), робить навчання інтерактивним та веселим, сприяючи кращому засвоєнню матеріалу [2].

Виклики вчителів початкових класів охоплюють кілька ключових аспектів. Недостатня підготовка до використання цифрових технологій, таких як інтерактивні платформи (ClassDojo, Padlet), ускладнює впровадження сучасних методик і дистанційного навчання, особливо за відсутності належних технічних засобів у школах. Соціально-економічні проблеми, зокрема низька заробітна плата і високий рівень професійного навантаження, призводять до вигорання та обмежують можливості для самоосвіти й підвищення кваліфікації. Відсутність підтримки з боку адміністрації школи посилює ситуацію: формальний підхід до впровадження реформ, нестача методичної допомоги та високий рівень звітності знижують мотивацію вчителів, залишаючи менше часу на творчу роботу з учнями [1].

Отже, педагогічна майстерність вчителя початкових класів є інтегративною

характеристикою, яка залежить від професійної компетентності, особистісних якостей та здатності адаптувати сучасні методики. Вдосконалення процесу підготовки вчителів вимагає більшого акценту на практичні заняття, інтеграцію ІКТ у навчальний процес та розвиток навичок самоосвіти.

Література

1. Бобровицька С., Кісіль Д., Ласточкіна О. Педагогічна майстерність вчителя початкових класів. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, 2021. № 10 (114). С.16-24.
2. Буряк В. С. Питання педагогічної майстерності в теорії і практиці В.О. Сухомлинського. *Рідна школа*. 2004. №3. С.3-6.
3. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність: підручник. Київ: СПД Богданова А. М., 2008. 245 с.
4. Сорочан Т. М. Феномен педагогічної майстерності як методологія трансформації професіоналізму педагогів нової української школи. *Педагогіка і психологія. Вісник Академії педагогічних наук*, 2019. №1. С.9-11

Тулаїнова Римма,

1 рік навчання, другий (магістерський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,

освітня програма «Початкова освіта»

Маріупольський державний університет

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ ТА ЕТИЧНІ АСПЕКТИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Академічна доброчесність є фундаментом якісного наукового дослідження, оскільки її дотримання забезпечує об'єктивність, достовірність та довіру до наукових результатів. Порушення етичних принципів, таких як плагіат, фабрикація та фальсифікація даних, дублювання публікацій чи маніпуляція з цитуваннями, підриває наукову репутацію, а також довіру до науки як джерела знань.

Науковці Гаруст Ю.В. та Павленко Б.О. визначають академічну доброчесність як «інтелектуальну чесність», тобто сумлінне ставлення до використання інформації, що є основою для формування висновків та результатів досліджень, а також для інших процесів, пов'язаних із здобуттям і поширенням знань [1, с. 88].

Академічна доброчесність накладає відповідальність на науковців не лише за достовірність отриманих результатів, але й за забезпечення суспільної користі від досліджень.

Відповідальність науковців включає уникнення конфлікту інтересів, об'єктивне тлумачення даних і гарантування, що результати сприятимуть прогресу науки та суспільства.

У закладі вищої освіти дотримання принципів академічної чесності є важливою частиною його політики. Це допомагає створити нову модель взаємодії між викладачами, студентами та адміністрацією. Академічна доброчесність ґрунтується на шести основних принципах: чесність – полягає у використанні достовірної інформації, униканні обману, фальсифікацій та плагіату під час виконання наукових досліджень, написання робіт і оцінювання результатів, довіра – передбачає взаємну довіру між викладачами, студентами та адміністрацією. Це означає, що всі учасники освітнього процесу мають бути впевнені в чесності один одного і в тому, що кожен виконує свої обов'язки належним чином, справедливість – забезпечує рівні умови для всіх учасників навчального процесу, справедливу оцінку результатів і відсутність упередженості в рішеннях викладачів та адміністрації, повага – проявляється у ставленні до думок, результатів роботи інших, а також у визнанні прав кожного учасника процесу на рівні доступу до ресурсів і можливостей для розвитку, відповідальність – передбачає готовність кожного учасника освітнього процесу відповідати за свої дії та їх наслідки, а також за якість роботи і точність наданої інформації. та підзвітність – означає, що кожен має бути готовий звітувати за свої дії та рішення перед іншими учасниками процесу, включаючи викладачів, студентів та адміністрацію закладу. Ці принципи були представлені на Міжнародній конференції в Бухаресті в 2004 році. Однак цей перелік не є остаточним і може бути доповнений [3, с. 168].

Етика в академічній діяльності є основою, на якій будується вся система наукових досліджень та освітнього процесу. Вона визначає моральні принципи, які мають бути дотримані під час роботи науковців, викладачів і студентів, забезпечуючи чесність і відповідальність у науковій та освітній діяльності. Академічна етика включає в себе різні аспекти: від об'єктивного використання наукових джерел до належного поводження з інформацією та взаємодії з колегами.

Одним із головних аспектів академічної етики є боротьба з плагіатом, фабрикацією даних і фальсифікацією результатів досліджень. Порушення етичних норм у науці може призвести до серйозних наслідків, адже це підриває довіру до наукових результатів, ставить під сумнів якість знань і здатність наукової спільноти до об'єктивного пошуку істини. Тому дотримання принципів академічної доброчесності, таких як чесність, відповідальність, відкритість та справедливість, є необхідним для збереження високих стандартів наукової роботи. Академічна етика також включає повагу до інтелектуальної власності, що вимагає від науковців правильного цитування чужих ідей та результатів, а також чесного визнання авторства. Важливою частиною етики є також взаємна повага між учасниками освітнього

процесу – викладачами, студентами та науковцями, що забезпечує сприятливу атмосферу для навчання та розвитку [2, с. 80].

Академічна доброчесність та етика є основними складовими наукової та освітньої діяльності, що забезпечують довіру до результатів досліджень, сприяють розвитку критичного мислення та формуванню високих моральних стандартів серед учасників освітнього процесу. Дотримання принципів чесності, відповідальності, справедливості та відкритості є необхідним для створення сприятливого наукового середовища, яке підтримує об'єктивність, прозорість та професіоналізм. Виховання в студентів та молодих науковців етичних норм і принципів академічної доброчесності сприяє розвитку відповідального підходу до наукової діяльності та сприяє позитивному іміджу науки в суспільстві. Порушення цих норм може призвести до серйозних наслідків, тому важливо створювати умови для активного впровадження етичних стандартів на всіх рівнях освітнього процесу.

Література

1. Гаруст Ю. В., Павленко Б. О. Академічна доброчесність - шлях до захисту інтелектуальної власності українських науковців. *Правові горизонти*. 2017. Вип. 4. С. 88-95.
2. Шалько І. В., Макагонов І. О. Інформаційне забезпечення, академічна доброчесність і етика наукових досліджень: навчальна програма здобувачів в контексті протидії академічному плагіату. *Перспективи та інновації науки*. 2020. С. 76-86
3. Шевчук З. С. Дотримання принципів академічної доброчесності та культури – дієвий інструмент формування компетентного фахівця закладу вищої освіти. *Проблеми дидактики історії*. 2020. Вип. 11. С. 167-171.

Хомутовська Кристина,

2 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,

освітня програма «Початкова освіта»

Маріупольський державний університет

ТРЕНІНГОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ДЛЯ ВЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Актуальність питання тренінгової діяльності для вчителів початкової школи обумовлена необхідністю підвищення їхньої професійної компетентності, зокрема в умовах сучасної освітньої реформи та викликів Нової української школи (НУШ).

Тренінгова діяльність визначається як спеціально організований процес навчання, спрямований на розвиток професійних компетентностей, комунікативних навичок і адаптацію

педагогів до змінних умов освітнього середовища [2]. Такий підхід допомагає формувати навички критичного мислення, емоційного інтелекту та креативності.

Основними завданнями тренінгів є: адаптація вчителів до інновацій у навчальних методиках; розвиток компетентностей у використанні інформаційно-комунікаційних технологій [4]; підтримка вчителів у створенні інклюзивного середовища [3].

Тренінги для педагогів початкової школи мають враховувати специфіку їхньої професійної діяльності. Ефективними є інтерактивні методи, такі як, рольові ігри та моделювання, мозкові штурми, групові дискусії [1].

Тренінги дозволяють створити середовище взаємної підтримки та обміну досвідом. Вони сприяють не лише підвищенню кваліфікації, але й зниженню професійного вигорання серед учителів [8].

У межах НУШ впровадження тренінгової діяльності має бути систематичним та відповідати вимогам Державного стандарту початкової освіти. Наприклад, програми з розвитку компетентностей STEM для початкових класів інтегрують тренінгові сесії з метою підтримки учителів у викладанні інтегрованих предметів [5].

Тренінгова діяльність для вчителів початкової школи: концепція, особливості та перспективи. Актуальність питання тренінгової діяльності для вчителів початкової школи обумовлена викликами сучасної освіти, такими як інтеграція новітніх технологій, інклюзивне навчання та компетентнісний підхід у навчанні учнів. Тренінгова діяльність для педагогів початкової школи є організаційною формою навчання, яка забезпечує розвиток їхніх професійних компетентностей у межах інтерактивного та практико-орієнтованого підходу [7]. Це передбачає не лише формування нових знань, але й розвиток навичок, необхідних для роботи з дітьми молодшого шкільного віку.

Головною метою тренінгів є створення умов для безперервного професійного розвитку вчителів у відповідь на зміни в системі освіти. Серед основних завдань виділяються: розвиток навичок застосування інтерактивних методик [6]; формування здатності працювати з дітьми, які мають особливі освітні потреби; вдосконалення педагогічної майстерності для організації партнерської взаємодії між учителем, батьками та учнями [6].

Ефективність тренінгів для вчителів залежить від дотримання методичних принципів, таких як:

1. Педоцентричність: орієнтація на потреби вчителів.
2. Активність: залучення учасників до активної роботи через практичні завдання, кейс-стаді та рольові ігри [2].
3. Рефлексивність: обов'язкова самооцінка власного досвіду учасниками тренінгу.

В сучасній освітній практиці все частіше використовуються технології, які підвищують ефективність тренінгів:

- використання цифрових платформ для проведення онлайн-тренінгів (Zoom, Google Classroom) [4].
- інтеграція VR та AR-технологій для моделювання педагогічних ситуацій [5].
- застосування адаптивних симуляторів для навчання вчителів роботі з інтерактивними навчальними матеріалами.

Тренінги забезпечують:

- підвищення впевненості вчителів у застосуванні нових методик;
- розвиток навичок управління класом та формування безпечного освітнього середовища;
- полегшення адаптації до змін у навчальних програмах.

Незважаючи на численні переваги, тренінгова діяльність для вчителів початкової школи стикається з певними проблемами, такими як: обмежене фінансування програм підвищення кваліфікації; недостатня кількість кваліфікованих тренерів у регіонах [3]; перевантаженість учителів, що обмежує їхній доступ до тренінгів.

Для вирішення цих проблем необхідно впроваджувати державні гранти на освітні тренінги, розширювати дистанційні формати навчання, розвивати регіональні тренінгові центри.

В рамках концепції Нової української школи особлива увага приділяється тренінгам для формування таких компетентностей, як:

- критичне мислення;
- фінансова грамотність;
- екологічна свідомість;
- емоційний інтелект [9].

Одним із успішних прикладів є програми від EdCamp Ukraine, які впроваджують тренінги з інтерактивних методик викладання для вчителів початкових класів.

Тренінгова діяльність виступає ключовим механізмом підтримки вчителів у їхньому професійному зростанні. Її розширення дозволить створити нові можливості для формування якісної та сучасної початкової освіти в Україні. Перспективними напрямками є подальший розвиток дистанційних тренінгів, інтеграція технологій VR/AR та залучення міжнародного досвіду. Вона є важливою складовою професійного розвитку вчителів початкової школи. Також забезпечує не лише формування нових професійних знань і навичок, але й підвищення їхньої педагогічної майстерності. Для ефективного впровадження тренінгів необхідно враховувати специфічні потреби вчителів та особливості сучасного освітнього середовища.

Література

1. Борисенко А. П. Методичні аспекти тренінгової діяльності. Полтава: Сучасна освіта. 2018
2. Дятленко Н. Інноваційні методи навчання педагогів в умовах реформування освіти. Київ: Лібра 2020
3. Крамаренко О. Інклюзивна освіта: підходи та виклики для педагогів. Львів: Літопис. 2021
4. Морзе Н. В. Інформаційно-комунікаційні технології в освіті. Харків: Ранок. 2019
5. Освітній Хаб. STEM-освіта у початковій школі: рекомендації для вчителів. Освіта і суспільство, 2021. №4(10), 45-50.
6. Паламарчук Т. В.. Інтерактивні методи навчання у підготовці вчителів. Київ: Освіта і час. 2020
7. Семенюк В. П. Розвиток професійної компетентності вчителів. Науковий вісник освіти, 2021 № 2(9), 34-42.
8. Смолінська Г. О. Професійне вигорання вчителів та його попередження через тренінги. Освітологія, 2022 № 3(5), 12-18.
9. Шелест Л. А. (2022). Партнерська взаємодія в освітньому середовищі: тренінгові підходи". Освітні інновації. 2022, №1(5), 19-26.

Шевчук Олександр,

1 рік навчання, другий (магістерський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,

освітня програма «Початкова освіта»

Маріупольський державний університет

РОЛЬ І ЗНАЧЕННЯ ВЕРБАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

У сучасній початковій школі важливо знаходити підходи, що допомагають кожній дитині відчувати себе цінною та здатною досягати успіхів. Альтернативою традиційним оцінкам стає вербальне оцінювання – усні або письмові коментарі вчителя щодо досягнень учня, його прогресу. Вербальне оцінювання має важливе значення для розвитку дітей у сучасному освітньому середовищі, адже воно орієнтоване не лише на знання, а й на психологічний комфорт та особистісне зростання учнів.

Відповідно до Закону України «Про освіту», кожен учень має право на справедливе, неупереджене, об'єктивне, незалежне та доброзичесне оцінювання результатів його навчання незалежно від виду та форми здобуття ним освіти.

Вчителі мають академічну свободу та можуть самостійно розробляти системи оцінювання навчальних результатів учнів, проте повинні дотримуватися таких вимог:

- оцінювання має сприяти дитиноцентричному підходу, який дозволяє кожному учню або учениці бачити можливості для власного розвитку відповідно до своїх індивідуальних здібностей та прогресу у навчанні;

- оцінювання не повинно ділити учнів на групи за рівнем навчальних можливостей;

- оцінювальна система повинна відповідати концепції Нової української школи та сприяти досягненню обов'язкових результатів навчання, встановлених Державним стандартом початкової освіти [5].

У методичних рекомендаціях Міністерства освіти і науки України щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4-х класів пропонують використовувати вербальну оцінку, під якою розуміють «оцінювальне судження про досягнення», що може виражатися як усно, так і письмово. Вербальна оцінка надає вичерпну інформацію про навчальний прогрес дитини, психофізичний розвиток, особистісне зростання; демонструє повну картину можливостей учня, зокрема й слабкі сторони, які простіше описати, ніж оцінити; описує ступінь залучення школяра до завдання, докладені зусилля; підкреслює роль зворотного зв'язку: висвітлює конкретні помилки, націлює, над чим конкретно слід працювати, мотивує; допомагає уникнути сегрегації, застосовуючи порівняння з іншими учнями [3].

Вербальне оцінювання допомагає створити в класі атмосферу довіри та підтримки. Маленькі діти часто сприймають оцінки дуже емоційно, коли вчитель замість цифрової оцінки надає усний або письмовий відгук, це зменшує страх перед помилками та дає дитині відчуття безпеки. Наприклад, замість оцінки «б» за розв'язану задачу, вчитель може сказати: «Ти правильно обрав шлях розв'язання, але спробуй бути уважнішим до дрібниць». Такий підхід дозволяє дитині побачити свої сильні сторони та зрозуміти, над чим ще варто попрацювати.

Діти молодшого шкільного віку потребують заохочення, схвалення вчинків більше, аніж старшокласники. Вони мають різний досвід та рівень розвитку, тому одним дітям навчання дається легко, іншим набагато важче. Використовуючи вербальне оцінювання, вчитель може налаштувати зворотний зв'язок таким чином, щоб він відповідав потребам конкретної дитини, з урахуванням її рівня підготовки, інтересів та сильних сторін. Н. В. Лалак стверджує, що педагог має враховувати не лише результати діяльності, а й те, наскільки сумлінним був учень, скільки доклав праці. Серед форм позитивного вербального оцінювання розрізняють: згоду («Так, завдання виконано правильно», «Мені подобаються твої аргументи»); заохочення (схвалення: «Правильно!», «Вразив!», «Мудро!», похвала: «Робота

Мишка заслуговує на подяку»); письмове вербальне оцінювання («Спасибі за охайну роботу», «Роботу виконано бездоганно») [2, с. 113].

Прийоми негативного вербального оцінювання варто застосовувати лише тоді, коли дитина сприймає їх як справедливу критику своїх дій, при цьому навіть найменші прояви приниження гідності неприпустимі. Молодші школярі сприймають оцінювання їхніх навчальних досягнень як оцінку їхньої особистості. Дитина прагне утвердити себе в новій ролі учня та бажає, щоб вчитель помітив її позитивні сторони. Вербальна оцінка може викликати у школяра радість та задоволення від успіху або, навпаки, спричинити занепокоєння, розгубленість, сором за помилки чи внутрішній протест.

Вербальне оцінювання сприяє формуванню у дітей навичок самооцінки. У початковій школі діти лише починають усвідомлювати свої сильні та слабкі сторони, а вербальне оцінювання, детально пояснює успіхи та помилки, допомагає їм бачити свої досягнення і вчитися самостійно оцінювати свої результати. Коли, наприклад, вчитель пояснює дитині, що вона добре вивчила нові слова, але варто працювати над вимовою, дитина отримує цілісне уявлення про свої вміння та розвиває критичне мислення.

О. В. Квак та В. І. Савченко зазначають, що сучасний педагог повинен сприяти реалізації нового змісту навчання, вміти оцінювати навчальні досягнення учнів на основі врахування їхніх індивідуальних можливостей та навчальних потреб, використовувати сучасні підходи до оцінювання, виявляти творчість у виборі їх методів та створювати умови для повноцінного розвитку особистості [1, с. 106]. Використовуючи вербальне оцінювання, вчитель може оцінити навчальні досягнення усно та письмово. Вербальні оцінки відображають не тільки рівень засвоєння знань та вмінь з навчальних предметів, але й індивідуальний прогрес у розвитку особистісних якостей, зокрема таких, як самостійність, відповідальність, здатність до комунікації та роботи в групі, ставлення до навчального процесу, рівень зусиль, які докладає учень для досягнення результату, а також рівень розвитку навчально-пізнавальних інтересів, ціннісних орієнтирів та умінь.

Впровадження вербального оцінювання у сучасній системі освіти сприяло появі на форумах та інтернет-платформах добірок фраз та шаблонів, рекомендованих для використання педагогами. Аналіз таких публікацій показує, що словесні формули часто виражають лише емоційну оцінку («Чудово!», «Молодець!», «Супер!», «Так тримати!», «Вже краще» тощо). Під час вербального оцінювання емоційний відгук учителя чи однокласників на роботу учня є важливим, проте такі фрази не передають інформації про реальні результати, якість виконання завдання, а також не охоплюють змістовний аспект і конкретну оцінку діяльності дитини. Через це знецінюються важливі функції вербального оцінювання, особливо інформативна, що повинна повідомляти учасникам навчального процесу про досягнення та

прогрес учня. Також втрачаються коригувальна та прогностична функції, адже без об'єктивної інформації про результати навчальної діяльності та особливості розвитку дитини неможливо визначити шляхи для подолання труднощів, перспективи та напрями педагогічної роботи. Замість висловів на кшталт «Ти найрозумніший(-а)!\», «Я тобою (не) задоволений(-а)» необхідно використовувати фрази «Зверни увагу на... », «Спробуй написати, як на зразку», «Сьогодні твоя відповідь більш точна», «Ти навів / навела дуже цікавий приклад», «Молодець, що помітив(-ла) і виправив(-ла) помилку» тощо [4, с. 468].

На думку С. Рикун та Н. Я. Яремчук, використовуючи словесну оцінку, вчителю необхідно оцінювати результат роботи, а не особисті якості дитини, її пізнавальні процеси, швидкість роботи, адже молодші школярі до кінця не можуть розрізняти негативні наслідки своїх дій і вчинків від власної позитивної оцінки [6, с. 194]. Похвала позитивно впливає на дитину, коли вона ще не досягла значних успіхів у навчанні чи поведінці, але демонструє бажання та зусилля в цьому напрямку. Відзначення навіть незначних позитивних змін або маленьких досягнень підвищує самоорганізацію дитини, надихає на подальші кроки та сприяє формуванню відповідальної поведінки. Варто зауважити, що байдужість учителя до перших успіхів учня може негативно вплинути на весь процес навчання та знижує мотивацію дитини. Надмірна похвала, що не відповідає реальним досягненням, призводить до формування завищеної самооцінки, викликає напруження у взаєминах з однолітками та підриває довіру до вчителя.

Вербальне оцінювання також знижує рівень стресу та запобігає конфліктам між учнями, їхніми батьками та вчителем, оскільки дозволяє акцентувати увагу на індивідуальних досягненнях і прогресі кожного учня, а не лише на оцінці. Такий підхід створює атмосферу підтримки, де помилки є частиною навчального процесу, а не як провинною чи недоліком.

Отже, у початковій школі важливо створювати сприятливе освітнє середовище, в якому кожна дитина відчуває підтримку, безпеку та мотивацію до розвитку. Вербальне оцінювання дозволяє учням отримувати зворотний зв'язок не лише щодо своїх знань, а й щодо особистісних досягнень, докладених зусиль та поступового прогресу. Вчитель сприяє формуванню самооцінки, критичного мислення і навичок самостійного аналізу у дітей, коли використовує індивідуальні коментарі замість звичних оцінок. Вербальне оцінювання враховує різні рівні розвитку учнів та створює позитивне середовище для розвитку особистості, що є основою концепції Нової української школи.

Література

1. Квас О. В., Савченко В. І. Реалізація компетентнісного підходу підготовки вчителя до оцінювання навчальних досягнень учнів. *XXIX КАРИШИНСЬКІ ЧИТАННЯ*. 2022. С. 104-108. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/19676/1/41.pdf>.

2. Лалак Н. В. Психолого-педагогічні особливості вербального оцінювання. 2017. С. 111- 113. URL: http://dspace.msu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/5569/1/Psychological_%20and_%20pedagogical_%20features_%20of_%20verbal_%20assessment.pdf.
3. Наказ МОН від 13.07.2021 № 813 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів закладів загальної середньої освіти». URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-zatverdzhennya-metodichnih-rekomendacij-shodo-ocinyuvannya-rezultativ-navchannya-uchniv-1-4-klasiv-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>.
4. Петрук О. М. Вербальне оцінювання: теоретичні засади та реалізація в освітній практиці. *Modern directions of scientific research development*. 2022. С. 464-469. URL: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/MODERN-DIRECTIONS-OF-SCIENTIFIC-RESEARCH-DEVELOPMENT-18-20.05.22.pdf>
5. Про освіту: Закон України від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
6. Рикун С., Яремчук Н. Я. Практичні аспекти сучасного оцінювання в початковій школі. *Освітній альманах*. 2019. С.194-196. URL: https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/03/Osvitniy-almanakh_Vypusk-2_2019rik.pdf#page=193.

СЕКЦІЯ
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ,
ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

Балабін Назар,
3 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання
освітня програма «Фізична культура і спорт»
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ЗАСІБ ПРОФІЛАКТИКИ І ВІДНОВЛЕННЯ ЗДОРОВ'Я
СТУДЕНТІВ

Актуальність. Цінність питання в тому, що здоров'я – безцінне надбання не тільки кожної людини, але і всього суспільства. Здоров'я допомагає нам виконувати наші плани, успішно вирішувати основні життєві задачі, переборювати труднощі, а якщо доведеться – то й значне перевантаження. Добре здоров'я розумно зберігається і зміцнюється самою людиною, забезпечує їй довге і активне життя. багато людей не дотримується найпростішого обґрунтованого наукою здорового способу життя

Мета роботи. Аналіз наявних даних літературних джерел.

Формування здорового способу життя студентів, або хоча натхнення жити правильно. Формування в студентів звички займатися фізкультурою включно: виховання в студентів інтересу до занять фізичними вправами; озброєння їх знаннями по фізичній культурі, фізіології і гігієні людини і вироблення на їх основі переконань в необхідності систематично займатись фізкультурою; А також, акцентування знань про це серед здобувачів освіти, зокрема тих, хто навчається за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт та тих, хто займається фізичними вправами у рамках здорового способу життя.

Висновки. В результаті нездорового способу життя та недотримання 2 законів харчування: перший закон – рівновага одержуваної енергії та енергії, що витрачається; другий закон – відповідність хімічного складу раціону фізіологічним потребам організму в харчових речовинах. Одні стають жертвами малорухливості (гіподинамії), що викликає передчасне старіння, інші – зайвою їжею йдуть до неминучого.

Рациональне харчування забезпечує правильний ріст і формування організму, сприяє збереженню здоров'я, високій працездатності і продовженню життя. У цьому розумінні ранкова гігієнічна гімнастика виступає як один з найважливіших показників виявлення ступеня

працездатності людини у конкретний час і як засіб розвитку у неї пристосовності до різних подразників.

Отже, основними завданнями фізичного виховання є: підвищення функціональних можливостей організму студентів засобами фізичної культури; сприяння всебічному гармонійному розвитку, відмова від шкідливих звичок, покращання розумової і фізичної працездатності; формування у студентів думки про систематичні заняття фізичними вправами з урахуванням особливостей їх майбутньої професії, фізичне самовдосконалення та здоровий спосіб життя; отримання студентами необхідних знань, умінь та навиків у галузі фізичної культури з метою профілактики захворювань, відновлення здоров'я та підвищення професійної працездатності; використання засобів фізичної культури в лікувально-профілактичній діяльності; оволодіння методами визначення фізичного стану та самоконтролю; виховання організаторських навичок, особистої гігієни та загартовування організму; уміння складати та виконувати вправи з комплексів ранкової гігієнічної гімнастики; виховання патріотичних, морально-вольових і естетичних якостей; удосконалення спортивної майстерності студентів, що займаються обраними видами спорту.

Література

1. Грибан Г. П., Кутек Т. М. Аналіз стану здоров'я студентів вищих навчальних закладів. *Спортивний вісник Придніпров'я*. 2004. № 7. С.145-149.
2. Мурза В. П. Фізичні вправи і здоров'я. Київ : Здоров'я, 1991. 253 с.
3. Булич Є. Г., Мурахов І. В. Валеологія. Теоретичні основи валеології: навч. посібник. Київ : ІЗМН, 1997. 224 с.
4. Присяжнюк С. І., Краснов В. П., Третьяков М. О. Фізичне виховання. Навч. посібник. Київ : Центр учбової літератури. 2007. 192 с.

Бузяк Таїсія,

4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,

освітня програма «Фізична культура і спорт»

Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

ФІТНЕС-ТРЕНУВАННЯ ЛЮДЕЙ ІЗ ОСОБЛИВИМИ ПРОБЛЕМАМИ

Актуальність. Фітнес-тренування для людей з особливими потребами зумовлена їхнім зростаючим числом та потребою покращення якості життя. Такі тренування сприяють фізичному та емоційному благополуччю, інтеграції в суспільство, запобігають ускладненням і допомагають створювати нові методики адаптивного фітнесу.

Мета: дослідити аспекти фітнес-тренувань для людей із особливими потребами, щоб розробити адаптовані програми, які враховують індивідуальні фізичні можливості та сприяють покращенню їхнього здоров'я і якості життя.

Фітнес-тренування для людей із особливими потребами важливе для забезпечення їхнього фізичного та психологічного благополуччя. Тренування для цієї групи людей потребує індивідуалізованого підходу та спеціалізованих знань тренера (рис.1). Основні принципи фітнес-тренувань для людей із особливими потребами полягають у врахуванні їхніх індивідуальних особливостей, потреб та можливостей. Тренувальні програми повинні бути адаптовані під конкретного клієнта, враховуючи його фізичні обмеження та цілі [1, с. 68; 3].

Рис. 1. Тренування людей з особливими потребами [3]

Фітнес-тренування для людей із особливими потребами може допомогти їм поліпшити фізичний стан, збільшити мобільність та координацію, зменшити ризик виникнення хронічних захворювань та покращити їхнє загальне самопочуття та якість життя. Тренування для цієї групи людей потребує індивідуалізованого підходу та спеціалізованих знань тренера (табл. 1).

Таблиця 1.

Аспекти, які слід враховувати при фітнес-тренуваннях для людей із особливими потребами

Аспекти	Опис
Фізичні обмеження	Врахування індивідуальних фізичних обмежень учасників тренувань.
Потреби та цілі	Зрозуміння особистих потреб та цілей кожного учасника тренувань.
Адаптовані вправи	Використання вправ, які адаптовані під індивідуальні можливості кожного.
Психологічна підтримка	Надання психологічної підтримки та мотивації учасникам під час тренувань.

Безпечність середовища	Забезпечення безпечного та підтримуючого середовища для всіх учасників.
Спеціальне обладнання	Використання спеціального обладнання для полегшення виконання вправ.
Індивідуальний підхід	Застосування індивідуального підходу до кожного учасника тренувань.
Навики та знання тренера	Володіння тренером спеціальними навичками та знаннями для роботи з цією групою учасників.

Заняття фізичними вправами з людьми з особливими потребами передбачають розв'язання загальних завдань, спільних для більшості нозологій (порушення опорно-рухового апарату, вади зору, слуху, відхилення розумового розвитку), а також нозологічно орієнтованих корекційних та спеціальних завдань: зміцнення здоров'я; виявлення та стимулювання резервних спроможностей організму; компенсація фізичних, психічних, соціальних змін особистості інваліда; формування мотивів і усвідомленого ставлення до виконання фізичних вправ; формування розуміння права вибору, бажань і соціальних умов життя [2, с. 51].

Висновок: Майбутні бакалаври фізичної культури і спорту під час навчання повинні вивчити та опанувати методику проведення фітнес-тренувань для людей із особливими потребами. Це включає в себе ознайомлення з особливостями фізичних обмежень та потреб цільових груп, розробку адаптивних програм тренувань, вивчення методів психологічної підтримки та мотивації, а також навички роботи з спеціальним тренувальним обладнанням та адаптованими фітнес-програмами.

Література

1. Бріскін Ю. А. Спорт інвалідів: підручник. Київ : Олімпійська література, 2006. 263 с.
2. Передерій А., Борисова О., Бріскін Ю. Загальна характеристика класифікацій в спорті інвалідів. Наука в олімпійському спорті. 2006. № 1. с. 50-54.
3. <http://surl.li/tnnes> (дата звернення: 03.11.2024).

Васін Дмитро,

3 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання
освітня програма «Фізична культура і спорт»
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

КІКБОКСИНГ ЯК ЗАСІБ ФІЗИЧНОГО ТА ПСИХОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ МОЛОДІ

Кікбоксинг є сучасним видом спорту, який поєднує техніки ударів руками та ногами з боксу, карате та інших бойових мистецтв. Завдяки своїй універсальності, він не лише сприяє

фізичному розвитку, але й позитивно впливає на психологічний стан особистості [1, с. 47]. Участь у тренуваннях підвищує рівень самодисципліни та формує мотивацію до досягнення поставлених цілей.

На сучасному етапі розвиток спорту відіграє ключову роль у формуванні здорового способу життя молоді. Зокрема, кікбоксинг стає важливим інструментом виховання фізично та емоційно розвиненої особистості [2, с. 14]. Спортсмени, що займаються кікбоксингом, покращують свою фізичну форму, здобувають навички самозахисту та вчаться ефективно взаємодіяти в команді.

Заняття кікбоксингом забезпечують комплексний розвиток тіла завдяки активному використанню різних груп м'язів. У тренувальному процесі велика увага приділяється кардіо вправам, розвитку координації, балансу та швидкості реакції. Це сприяє покращенню роботи серцево-судинної та дихальної систем, а також допомагає уникнути багатьох хронічних захворювань [3, с. 21].

Регулярні тренування підвищують фізичну витривалість, зміцнюють м'язи та розвивають гнучкість. Одним із ключових елементів тренувань є відпрацювання бойових комбінацій, які розвивають швидкість, спритність і силу удару. Це робить кікбоксинг ефективним інструментом у фізичному вихованні молоді та профілактиці порушень опорно-рухового апарату.

Кікбоксинг також відіграє важливу роль у психологічному становленні молоді особистості. В умовах інтенсивних тренувань спортсмени вчаться управляти емоціями, контролювати рівень агресії та швидко приймати рішення в стресових ситуаціях [2, с. 34]. Ці навички корисні не лише в спортивній діяльності, а й у повсякденному житті.

Окрім того, участь у змаганнях сприяє формуванню впевненості в собі та підвищенню самооцінки. Молоді спортсмени навчаються ставити реалістичні цілі та докладати зусиль для їх досягнення. Підготовка до змагань розвиває терплячість та наполегливість, що є важливими якостями для успішної соціалізації [1, с. 49].

Заняття кікбоксингом сприяють успішній соціалізації молоді. У тренувальному процесі спортсмени взаємодіють з іншими членами команди, вчаться співпрацювати та підтримувати одне одного. Це формує навички комунікації та колективної взаємодії, що є важливим у повсякденному житті та професійній діяльності [3, с. 22].

Також кікбоксинг допомагає молоді уникнути негативних явищ, таких як вживання алкоголю чи наркотиків, завдяки залученню до активного способу життя. Спортивні секції часто стають місцем соціальної підтримки, де молодь може знайти друзів та наставників, що допомагають розвивати позитивні моделі поведінки.

Висновок

Кікбоксинг є ефективним інструментом для комплексного фізичного та психологічного розвитку молоді. Він сприяє не лише покращенню фізичної форми, але й формує стресостійкість, самодисципліну та навички соціальної взаємодії. Залучення молоді до кікбоксингу має позитивний вплив на її здоров'я, сприяє профілактиці соціально небезпечної поведінки та допомагає інтегруватися у суспільство [2, с. 35].

Зважаючи на вищезазначене, кікбоксинг може бути інтегрований у систему фізичного виховання як ефективний засіб формування здорового способу життя та розвитку особистості. Він допомагає молоді знаходити мотивацію для самовдосконалення та формує готовність до подолання життєвих труднощів.

Література

1. Андрієнко О. В. Кікбоксинг у сучасній системі фізичного виховання молоді. *Фізична культура і здоров'я нації*, 2022, № 3, С. 45–51.
2. Кужельний А. В. Кікбоксинг: теоретичні і техніко-тактичні основи: навчально-методичний посібник. Чернігів: НУ «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, 2023. 72 с.
3. Кужельний А. В., Кужельний С. А. Методика і організація тренувального процесу у кікбоксингу: навчально-методичний посібник. Чернігів: НУ «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, 2023. 84 с.
4. Савченко В. Г., Авдієвський А. С., Шевченко О. В. Особливості техніко-тактичної підготовки у кікбоксингу. Дніпропетровськ: ДДФКіС, 2012. 40 с.

Власенко Максим,

3 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання
освітня програма «Спортивний менеджмент»
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

ЗАСОБИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ У РОБОТІ З ОСОБАМИ З ПОСТТРАВМАТИЧНИМ СИНДРОМОМ

Психологічні травми та розлади, спричинені військовими діями на території України є надзвичайно гострою проблемою для здоров'я українського суспільства. Сучасні дослідження та опитування громадян України стосовно їх психологічного стану підтверджують актуальність дослідження та вказують на низку проблем, пов'язаних з терапією, зокрема зі стигматизацією роботи з психологом. На сьогодні ситуація вимагає пошуку й інших альтернативних засобів для покращення симптомів таких розладів, як посттравматичний

стресовий розлад (ПТСР), депресія, страх та тривога. Одним із таких засобів, доступним кожному, є рухова активність [1, с. 555].

Метою роботи є акцентування уваги на аналізі наукових досліджень з питання покращення стану осіб з ПТСР та практичних рекомендації для покращення їхнього психологічного стану засобами фізичної культури та спорту.

Методи дослідження: пошук, аналіз, узагальнення та актуалізація знань про засоби фізичної культури та спорту, що будуть доречні для відновлення осіб з посттравматичним синдромом.

Посттравматичний стресовий розлад – це порушення психічного стану, що може розвинути після травматичної події. Згідно протоколу Міністерства охорони здоров'я (Наказ МОЗ України 23.02.2016 № 121) частота розвитку ПТСР становить 10–15 % серед осіб, які зазнали впливу травматичних подій. Оскільки кожного дня кількість учасників бойових дій і цивільних осіб, які опинились в зоні ризику розвитку ПТСР зростає, це захворювання набуває загрозливих масштабів. Не лікування ПТСР може призвести до серйозних наслідків в психічних і фізичних аспектах, і надалі – до загального погіршення якості життя людини [2, с. 22–26].

Лікування ПТСР включає медичну і психологічну компоненту, але особи, які потребують допомоги, не завжди мають до них доступ і згідно надання допомоги за протоколом, перевага не повинна надаватися фармакологічним засобам. Оскільки в наказі МОЗ немає рекомендацій стосовно впровадження фізичних навантажень в протоколи лікування ПТСР, було вивчено результати міжнародних досліджень і практику їх застосування, як окремо, так і в комплексній терапії [2, с. 176–186]. Ідея впровадження фізичних навантажень різного характеру має підґрунтя, оскільки фізична активність зменшує напругу, тривожність і депресивний стан. 30 хвилин аеробних вправ помірної інтенсивності ($VO_{2\max}$ 60 %) мали помітний вплив на покращення психологічного стану досліджуваних.

Групові заняття йогою, які додатково допомагали вирішити одну з проблем ПТСР – соціальну ізоляцію, так само полегшували симптоми. Досліджувані відмічали покращення психологічного стану після занять і медитативних практик протягом 2–6 тижнів [1, с. 556].

Згідно з науковими дослідженнями (Полянська О. С., Амеліна Т. М., 2011) зайняття фізичною культурою мають позитивний вплив на симптоми різних психічних розладів, таких як депресія, тривожні розлади та ПТСР. Рухова активність допомагає нормалізувати та підвищувати рівень нейромедіаторів, що призводить до покращення психічного здоров'я, аналогічно до дії антидепресантів.

Зважаючи на упереджене ставлення українців до психологічної допомоги та роботи зі спеціалістами, та враховуючи популярність соціальних мереж та перегляду телевізора,

доцільно використати дані умови для популяризації фізичної культури як дієвого засобу для покращення психологічного стану.

Література

1. Абдул–Хамід В. К., Хьюз Дж. Х. Нічого нового під сонцем : посттравматичні стресові розлади в стародавньому світі. *Early Sci Med.* 2014. 19. С. 549–557.
2. Полянська О. С., Амеліна Т. М. Основи реабілітації, фізіотерапії, лікувальної фізичної культури і масажу. Чернівці, 2011. 205 с.

Грибук Давид,
2 курс, перший (бакалаврський) освітній рівень, денна форма навчання,
освітня програма «Товарознавство та організація зовнішньої торгівлі»
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

ПІДБІР МЕТОДІВ ВИЗНАЧЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО ВІКУ ЗДОБУВАЧІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сьогодні для студентів, які перебувають у періоді активного фізичного та психоемоційного розвитку, важливим є розуміння впливу навчального навантаження, способу життя та різних факторів середовища на їхній біологічний вік. Це допоможе не лише оцінити поточний стан здоров'я студентів, але й сформулювати рекомендації для оптимізації навчального процесу та покращення якості життя молоді.

Поняття «біологічний вік» виникло внаслідок усвідомлення нерівномірності процесу старіння. Кожна система, кожна тканина має свої, тільки їй притаманні особливості старіння. Процес старіння характеризується множинними змінами на різних рівнях організації біосистем, причому з віком прояви деструктивних процесів зростають, що дозволяє вважати ХВ природною мірою ступеня постаріння. У той же час існують значні міжіндивідуальні відмінності швидкості наростання і виразності вікових змін, що призводять до збільшення коливань показників (дисперсії) різних морфофункціональних параметрів всередині однорідної вікової групи. Тому виникає необхідність пошуку більш надійних методів оцінки ступеня постаріння, ніж ХВ. Таким методом є визначення біологічного віку (БВ), який дозволяє оцінювати фізіологічний статус кожного конкретного індивіда [3, с. 6]

Однією з важливих практичних функцій вивчення біологічного віку є контроль за темпами розвитку окремих систем організму, пошук співвідношень між ними і визначення тих з них, які ми рахуємо за нормальні. Розглядаючи у цих дослідженнях різноманітні ендо– та

екзогенні параметри можна максимально наблизитися до розуміння дії конкретних факторів, які зумовлюють ентогенетичну мінливість. [1, с. 13]

Закономірності постнатального росту і зрілості притаманні усім людям без винятку, хоча існує значна індивідуальна мінливість у відношеннях часу проходження тих чи інших стадій, темпів росту та зрілості, а також термінів досягнення й величин дефенітивних розмірів. Біологічний вік, як і вік паспортний, є часовою характеристикою, тобто функцією часу, але на відміну від останнього, відображає темпи індивідуального росту, розвитку, зрілості й старіння організму. Добре відомо, що іноді особи одного паспортного (хронологічного) віку виглядають по-різному. [1, с. 13–14]

Основними критеріями біологічного віку вважаються:

статева зрілість, яка оцінюється за ступенем розвитку вторинних статевих ознак;

скелетна зрілість (порядок і терміни окостеніння скелета);

зубна зрілість (терміни прорізування молочних і постійних зубів).

Були спроби визначити біологічний вік і по формі тіла, тобто по співвідношенню його розмірів. Однак, цей метод не знайшов практичного застосування, оскільки розміри тіла в кожному віці залежать від їх дефінітивної величини, яка різна у різних людей. [2, с. 7]

Біологічний вік широко визначають по ступеню розвитку вторинних статевих ознак, так як це найбільш доступна оцінка при масових обстеженнях. [2, с. 7]

Існує комплекс тестів для визначення біологічного віку, до якого входять:

1. Антропометричні дані: довжина тіла стоячи, довжина тіла сидячи, окружність грудної клітини, плечовий діаметр, маса тіла, товщина шкіряної складки, рентгенографія п'ястей [1, с. 15].

2. Функціональні показники стану органів і систем: пульс, артеріальний тиск, частота дихання, життєва ємність легень, максимальна затримка дихання на вдосі та видосі, м'язова сила п'ястей (динамометрія), рентгеноскопія органів грудної клітини, гострота зору, простий тест на пам'ять, ЕКГ, швидкість розповсюдження пульсової хвилі, реоенцефалографія, визначення вібраційної чутливості, тест на психомоторний темп [1, с. 15].

3. Лабораторні дослідження

Існує інший, більш доступний метод визначення біологічного віку та «кількості здоров'я». Спочатку треба протестувати себе за даними 18 тестів. Найкращий час для тестування – ранок, до сніданку. Зібравши про себе всі необхідні дані, поставити проти кожного з 18 тестів той вік, який відповідає зібраному результату. Потім усі цифри зібраних вікових показників скласти й поділити на кількість тестів (18). Отримана цифра буде відображати справжній біологічний вік [1, с. 15].

До цих 18 тестів відносяться: ЧСС після підйому на 4-й поверх (темп –80 кроків/хв.); ЧСС через 2 хв.; 1,5 – мильний тест Купера (хв.) (2400 м); систолічний тиск крові; діастолічний тиск в крові; проба Штанге; проба Генчі; проба на нормалізацію дихання; згинання–розгинання рук на високій перекладині хватом зверху; присіди; піднімання тулуба з положення лежачи на спині; проба Бондаревського; відношення сили п'ясті до маси тіла; проба Абалакова; проба Руф'є; індекс Робінсона; індекс Старра; індекс Грації.

Таблицю порівняння показників тестів з віком ви можете знайти за посиланням: [Показники біологічного віку](#). [1, с. 16–17]

Дослідження біологічного віку студентів – це важливий крок до створення здорового та активного суспільства. Визначення біологічного віку дозволяє не тільки оцінити стан здоров'я молоді, але й розробити індивідуальні програми для покращення якості життя.

Література

1. Киселевська С. М., Євсюкова Т. В. Здоров'я та біологічний вік: методичні вказівки для 3–11 студентів спеціальної медичної групи. Київ: КНУБА, 2017. С. 13–17. (дата звернення 13.11.2024).
2. Куцериб Т. М. Морфологічні прояви адаптації організму до фізичних навантажень. Вступ у вікову морфологію. Вікова періодизація. Анатомічні особливості дітей і підлітків та осіб літнього віку: лекція/уклад. Куцериб Т. М. Львів, 2019. С. 7. (дата звернення 13.11.2024).
3. Писарук А. В., Шатило В. Б., Антонюк–Щеглова І. А., Кошель Н. М. Біологічний вік і профіль старіння людини. Регресійні та нейромережні моделі. Київ: «Інститут геронтології імені Д.Ф. Чеботарьова НАМН України». 2023. С. 6 (дата звернення 13.11.2024).

Демченко Вікторія,
3 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання
Освітня програма «Фізична культура і спорт»
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

РОЛЬ ОСНОВ МЕДИЧНИХ ЗНАНЬ У ПІДГОТОВЦІ ВЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ТА СПОРТУ

Основи медичних знань (ОМЗ) є важливою складовою підготовки майбутніх фахівців у галузі фізичної культури та спорту. Вчителі фізичного виховання повинні володіти базовими знаннями з анатомії, фізіології, гігієни та надання першої медичної допомоги, щоб забезпечити безпечні та ефективні заняття для учнів. ОМЗ допомагають не лише зменшити ризик

травматизму, але й сприяють гармонійному фізичному розвитку учнів, враховуючи їхні індивідуальні особливості та стан здоров'я.

Один із ключових елементів у підготовці вчителів фізичної культури – це вміння правильно планувати фізичні навантаження з урахуванням фізіологічних та анатомічних особливостей учнів різних вікових груп. Знання анатомії та фізіології дозволяють вчителю правильно оцінити рівень фізичної підготовленості учнів, що допомагає уникати перевантажень і забезпечувати поступовий розвиток їхніх фізичних якостей.

Розвиток серцево-судинної системи, дихальної системи та опорно-рухового апарату підлітків має свої особливості. Наприклад, в учнів старшої школи, через інтенсивний період зростання, кістки можуть бути менш міцними, ніж у дорослих, тому фізичні навантаження повинні бути адаптовані, щоб уникнути перевантажень та ризику травмування [1, с. 23]. Важливо також враховувати індивідуальні особливості учнів, зокрема наявність хронічних захворювань або тимчасових протипоказань для занять спортом.

Профілактика травм є одним із найважливіших аспектів роботи вчителя фізичної культури. Знання основ спортивної медицини дозволяють вчителю своєчасно виявляти фактори ризику, що можуть призвести до травматизму, та організувати заняття так, щоб мінімізувати можливість травм. Основними причинами травм у спорті є недостатнє розігрівання перед фізичними вправами, перевантаження, неправильна техніка виконання вправ, а також погана підготовка спортивного інвентаря або невідповідні умови для занять.

Для запобігання травмам важливо забезпечити правильну розминку перед основними вправами, поступове збільшення навантажень, а також навчити учнів правильної техніки виконання спортивних елементів. Важливим аспектом є організація безпечних умов для занять, наприклад, перевірка стану спортивного обладнання та відповідність спортивної форми до вимог конкретного виду фізичної активності [2, с. 40].

Надання першої медичної допомоги є однією з ключових компетенцій вчителя фізичного виховання. В умовах спортивної діяльності ризик травм залишається завжди, тому вчитель повинен бути готовий надати першу допомогу у випадку невеликих травм (розтягнення, вивихи, забої) або у більш серйозних ситуаціях (наприклад, зупинка дихання чи серцевий напад).

Основні знання з надання першої допомоги включають зупинку кровотечі, фіксацію травмованих кінцівок, підтримку дихання та серцево-легеневу реанімацію (СЛР). Правильне і своєчасне надання першої допомоги може значно зменшити наслідки травм і запобігти серйозним ускладненням [3, с. 48]. Окрім того, вчитель повинен знати, як організувати транспортування постраждалого до медичного закладу або викликати спеціалізовану допомогу.

Медичний контроль є важливим елементом у роботі вчителя фізичної культури. Вчитель повинен постійно контролювати фізичний стан учнів та своєчасно виявляти ознаки перевтоми або небезпеки травмування. Співпраця з медичним персоналом школи дозволяє проводити регулярні медичні огляди учнів, що допомагає визначити протипоказання до певних фізичних вправ або вчасно скорегувати навантаження.

Крім того, вчитель повинен володіти знаннями з основ гігієни, зокрема щодо організації спортивного одягу та взуття, забезпечення чистоти спортивних приміщень та правил особистої гігієни учнів. Це допомагає запобігти поширенню інфекційних захворювань та знизити ризик шкірних захворювань [4, с. 60].

Медичні знання є невід'ємною складовою підготовки вчителя фізичного виховання. Вони допомагають не лише ефективно організувати навчальний процес, але й забезпечувати безпеку учнів під час занять спортом. ОМЗ сприяють профілактиці травм, допомагають своєчасно надавати першу допомогу та контролювати стан здоров'я учнів. Медична підготовка також формує у вчителя розуміння індивідуальних фізичних можливостей учнів та вміння адаптувати фізичні навантаження відповідно до їхнього стану здоров'я.

Таким чином, основи медичних знань є ключовими для професійної діяльності вчителя фізичної культури, оскільки вони забезпечують комплексний підхід до розвитку фізичних якостей учнів, їхнього здоров'я та безпеки під час занять спортом.

Висновки

Основи медичних знань є критично важливою складовою підготовки вчителя фізичної культури. Вони дозволяють забезпечити безпеку та ефективність фізичного виховання, профілактику травматизму та своєчасне надання першої допомоги. ОМЗ також допомагають учителю враховувати індивідуальні фізіологічні особливості учнів та правильно планувати фізичні навантаження. Використання цих знань у повсякденній роботі сприяє гармонійному фізичному розвитку учнів та підвищує якість навчального процесу.

Література

1. Вдовиченко В. Г. Основи медичних знань: підручник для студентів. Київ: Центр учбової літератури, 2018. 412 с.
2. Гудима А. А., Пашко К. О., Гарасимів І. М., Фука М. М. Захист Вітчизни (рівень стандарту, «Основи медичних знань»): підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль: Астон, 2019. 256 с.
3. Лелека В. М., Бахтін А. М., Винограденко Е. В. Захист Вітчизни. Основи медичних знань: підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Генеза, 2018. 240 с.
4. Тарасюк В. С. Медицина надзвичайних ситуацій. Організація надання першої медичної допомоги: навчальний посібник. Київ: Медицина, 2017. 528 с.

Дуборез Андрій,
3 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання
освітня програма «Спортивний менеджмент»
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

ЗАСОБИ ВІДНОВЛЕННЯ ОРГАНІЗМУ У СПОРТІ ТА ФІТНЕСІ

Втома у спорті та фітнесі супроводжується збільшенням кількості помилок, порушенням координації рухів, утрудненням формування нових навичок, збільшенням енергетичних, насамперед вуглеводних, витрат на одиницю виконаної роботи тощо. Відновлення – це процес, що спрямований на відновлення порушеного гомеостазу і працездатності [2, с. 24]. Функціонування організму як цілісної системи та його взаємодія із навколишнім середовищем відбувається за участі центральної нервової системи, відтак, втому організму можна розглядати як певні зміни її функціонального стану [4, с. 350].

Оптимізація навчально-тренувального процесу у спорті та фітнесі передбачає ефективне використання засобів відновлення працездатності і розуміння стану атлетів, як суб'єктивних, так і об'єктивних. Серед основних засобів відновлення розрізняють педагогічні, фізіотерапевтичні (медико-біологічні) та психологічні.

Слід розрізнити оперативне відновлення, що здійснюється безпосередньо у процесі проведення та після закінчення заняття. Для цього необхідно враховувати педагогічні засоби: тривалість та інтенсивність вправ; інтервал та характер відпочинку між вправами; послідовність та спрямованість попереднього навантаження; емоційний фон у процесі тренувального заняття та після його завершення; структуру та зміст навчально-тренувального заняття.

Педагогічним засобом слугує поточне відновлення спрямоване на забезпечення оптимального функціонального стану організму у період після попереднього до наступного навантаження. Воно планується з урахуванням: величини та спрямованості навантаження; нерівнозначності за тривалістю відновлення різних компонентів рухових якостей; чергування мікроциклів різної спрямованості. Варто зазначити, що поточне відновлення має бути оптимальним, тобто його рівень відновлення не повинен знижувати загальний тонус організму перед наступним тренуванням. Важливою умовою відновлення є раціональне планування величини та спрямованості попереднього і наступного навантажень. Важливо, щоб заняттям спрямованим на розвиток швидкісної витривалості передували заняття швидкісної та швидкісно-силової спрямованості, а заняття з розвитку загальної витривалості проводились після заняття з розвитку швидкісної витривалості [2, с. 83].

Загалом, якщо від ефективності оперативного поточного відновлення залежить результат одного чи декількох змагань, то раціональне планування етапного відновлення дозволить досягти не лише локальних успіхів, але й позитивного результату протягом всього спортивного сезону.

Фізіотерапевтичні (медико-біологічні) засоби відновлення спрямовані на підвищення рівня працездатності атлетів, а також на запобігання виникненню негативних впливів від великих тренувальних та змагальних навантажень. Групу цих засобів складають: 1) гігієнічні засоби; 2) фізичні засоби; 3) харчування; 4) фармакологічні засоби.

До гігієнічних засобів відносяться: раціональний режим дня, повноцінний відпочинок і сон, відповідний інвентар, стан та обладнання спортивних споруд.

Основні фізичні засоби: масаж, гідро процедури, електропроцедури, світлові опромінення, гіпероксія, магнітотерапія, ультразвук, фонофорез [2, с. 8].

Одним із фізіотерапевтичних засобів є харчування, яке має бути збалансованим, відповідати характеру, величині та спрямованості навантажень, відповідати кліматичним та погодним умовам [1, с. 254].

До фармакологічних засобів відносяться: речовини, що сприяють відновленню запасів енергії; препарати пластичної дії; речовини, що стимулюють функцію кровотворення; вітаміни та мінеральні речовини; адаптогени рослинного та тваринного походження; зігріваючі, обезболюючі та протизапальні препарати.

Відновлювальні засоби розподіляються на три групи: глобального, загально-тонізуючого та вибіркового впливу. До засобів глобального впливу відносяться: лазня, загальний ручний та апаратний масаж, аеронізація, ванни. До загально-тонізуючих засобів входять:

1) засоби, що не здійснюють глибокого впливу на організм, ультрафіолетове випромінювання, деякі електропроцедури, аеронізація повітря, локальний масаж;

2) засоби, що здійснюють переважно заспокоюючу дію, – перлинні, хвойні, хлоридо-натрієві ванни, масаж (попередній, відновлювальний);

3) засоби, що сприяють збудженню та стимулюючі впливи – вібраційні ванни, деякі види душу (контрастний), попередній масаж. Групу засобів вибіркового впливу складають: ванни, опромінення, теплий душ, масаж (тонізуюче розтирання), аеронізація [3, с. 67].

Основною метою відновлення є не лише повернення організму до попереднього стану, але й надвідновлення (суперкомпенсація), що й лежить в основі адаптації до навантажень і забезпечує підвищення результатів.

Література

1. Гонський Я. І., Максимчук Т. П. Біохімія людини. Київ: Укрмедкнига, 2001. 736 с.

2. Павлова Ю. Виноградський Б. Відновлення у спорті: монографія. ЛДУФК, 2011. 204 с.
3. Руденко Р. Спортивний масаж. Львів: Ліга Прес, 2010. 160 с.
4. Manfredini F., Manfredini R., Carrabre J. E. [et al.]. Competition load and stress in sports: a preliminary study in biathlon Int. J. Sports. Med. 2002. V. 23. P. 348–352.

Єрмолаєв Тімофей,
4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання
освітня програма «Фізична культура і спорт»
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

ЗАСОБИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ У ЗАГАЛЬНО-ФІЗИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ СПОРТСМЕНІВ З ФУТБОЛУ

Актуальність: У сучасному спорті фізична підготовка має вирішальне значення, і футбол не є винятком. Сьогодні футбол відрізняється високою інтенсивністю, що вимагає від гравців високого рівня загально-фізичної підготовки, щоб підтримувати темп гри протягом усіх 90 хвилин. Тому питання ефективного розвитку фізичних якостей футболістів набуває особливої важливості.

Мета: Метою роботи є аналіз методів фізичної культури і спорту, що впливають на рівень фізичної підготовки спортсменів. Дослідження спрямоване на визначення ключових засобів, які забезпечують ефективний розвиток фізичних якостей, необхідних для досягнення успіху в грі у футбол.

Загальна фізична підготовка (ЗФП) є одним із ключових елементів тренувального процесу футболістів. Вона спрямована на всебічний розвиток фізичних якостей, що забезпечує підготовленість спортсменів до спеціалізованих тренувань. ЗФП включає різноманітні вправи для розвитку сили, витривалості, швидкості, координації та гнучкості. Це створює основу для майбутніх успіхів у спеціальних футбольних навичках. [3, с. 82–89].

Так перейдемо до основних засобів фізичної культури і спорту у підготовці футболістів. У футболі сила відіграє важливу роль як для захисних, так і для атакуючих дій. Силі тренування сприяють підвищенню вибухової сили ніг, що особливо важливо для швидкого старту, стрибків і ударів. Щоб цю силу тренувати є такі види тренувань: з власною вагою (присідання, відтискання), вправи з додатковою вагою (з гантелями, штангою) і використання тренажерів [1, с. 79–101].

Крім сили футболісти повинні мати високий рівень аеробної витривалості для підтримки темпу гри та анаеробної витривалості для швидких і короткочасних ривків. Тренування витривалості включають: бігові навантаження біг на довгі дистанції це для розвитку аеробної витривалості, наприклад крос на 10 км., інтервальні тренування, що чергують високі й низькі темпи, наприклад вправа «Конверт» (для анаеробної витривалості) [4, с. 123–139].

Футбол є технічно складним видом спорту, тому координація баланс та швидкість мають велике значення. Тренування координації, балансу і швидкості передбачають: вправи з координаційною драбиною, вправи на рівновагу (балансування на одній нозі, використання нестабільних платформ), вправи на швидкість включають короткі бігові дистанції і спринти, вправи для покращення техніки бігу, технічні вправи з м'ячем, що допомагають розвивати відчуття м'яча, контролювати швидкість та орієнтацію в просторі.[2, с. 85–97]

При грі футбол спортсмен може виконувати рухи які не є природними рухами людини, тому важливо щоб м'язи були гнучкі, а суглоби рухливі, щоб уникнути травм. Аби це розвивати треба робити динамічну розминку для підготовки м'язів і суглобів до роботи, статичні та динамічні розтяжки для підвищення рухливості.[3, с. 117–120]

Висновок. Загально-фізична підготовка є важливим компонентом тренувального процесу футболістів. Різноманітні засоби фізичної культури, такі як силові вправи, тренування на витривалість, розвиток швидкості, гнучкості та координації, сприяють всебічному розвитку спортсменів, необхідному для досягнення високих результатів у футболі. Раціональне використання цих засобів дозволяє футболістам покращити фізичну форму, витримувати інтенсивні навантаження та уникати травм, що в кінцевому результаті підвищує ефективність гри.

Література

1. Бондаренко С. В. Спортивна підготовка футболісті в: навчальний посібник. Київ : Олімпійська література, 2017. С. 79–101
2. Зозуля Ю. А., Чумаков В. В. Методика розвитку витривалості у спортсменів: теорія і практика. Дніпро: Академія фізичного виховання, 2022. С. 85–97
3. Раєвський Р. Т. Теорія і методика фізичної підготовки футболістів. Львів : Українська академія друкарства, 2020. с. 82–89, с. 117–120.
4. Шестаков М. П. Фізичне виховання і спорт: підручник. Харків: Видавничий дім «Інжек», 2021. с. 123–129.

TEAM BUILDING ЯК СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ КОМАНДИ НА УРОЦІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. У сучасній освітній системі України набула поширення нова парадигма, яка зосереджена на індивідуальних потребах людини, її здоров'ї та цінностях. Освітній процес в закладах загальної середньої освіти став більш демократичним і доступним. У Концепції Нової української школи чітко визначені основні напрямки фізичного виховання та конкретні результати, яких мають досягти учні. Одним з основних завдань фізкультурної освітньої галузі є підготовка учнів до ефективної командної взаємодії під час уроків фізичної культури. Розуміння важливості командної взаємодії та ефективної комунікації між учасниками допомагає не лише окремій дитині, але й всій команді досягти успіху та здобути перемогу [3, с. 54].

Сучасний світ потребує від молоді не лише знань, але й умінь працювати в команді, комунікувати та вирішувати конфлікти. Середній шкільний вік є критичним періодом для розвитку соціальних навичок, оскільки діти стають більш усвідомленими та активними учасниками соціального життя. Прикро, але досить часто сучасні школярі не є згуртованими, що в майбутньому може призвести до негативних наслідків – невміння співпрацювати в команді, спілкуватися в колективі, разом працювати над одним проєктом, і, як наслідок, мати проблеми на робочому місці [1, с. 108].

Мета дослідження: є обґрунтувати можливості впровадження інструментів team building в урок фізичної культури дітей середнього шкільного віку.

Виклад основного матеріалу. В умовах сучасної освіти важливо не лише навчити учнів фізичних навичок, а й сприяти їх соціальному та емоційному розвитку. Уроки фізичної культури традиційно акцентують увагу на індивідуальних досягненнях, проте в умовах командної роботи учні мають можливість розвивати соціальні навички, такі як комунікація, взаємодопомога та лідерство. Тут на допомогу прийде **team building** – ряд заходів, спрямованих на згуртування колективу [3, с. 54].

Слово «**team building**» походить від англійських слів «*team*» (команда) і «*building*» (побудова, утворення), тобто українською мовою перекладається як «командоутворення» та широко використовується в останні роки у сфері бізнесу, менеджменту, освіти [1, с. 166].

В сучасній літературі існує декілька видів **team building**: творчий, історичний, спортивний, психологічний, інтелектуальний.

Зупинимось саме на спортивному team building, адже спорт – один з найкращих способів об'єднати учнівський колектив. На уроці фізичної культури як найкраще можна розвивати звичку працювати в команді. Застарілі методи навчання, однотипні, незмістовні уроки не подобаються дітям. Тому для того, щоб зацікавити учнів, вчитель шукає нові методики, засоби, використовує нестандартне обладнання [3, с. 56].

Використання елементів спортивного team building на уроках фізичної культури надає можливість урізноманітнити урок, зробити його захоплюючим, яскравим. Дитина під час роботи в команді напрацьовує навички для спільного досягнення мети, відчуває себе однією з важливих ланок колективу. В процесі гри учні стають впевненішими, вчатья спілкуванню, розвивають стресостійкість, посилюється почуття згуртованості та стійкого «ми разом – команда». Цькування і булінг, нездорова конкуренція, з'ясування стосунків між однокласниками – це ті, негативні явища з якими діти часто стикаються в процесі навчання. Діти мало контактують між собою, віртуальний світ витіснив живе спілкування [2, с. 22].

Саме тому team building – це той потужний інструмент у навчанні, який допоможе вчителю налагодити стосунки між дітьми, врегулювати конфлікт, розкриє «прихованих» лідерів.

Використання вправ на формування команди повинно адаптуватися до конкретних завдань та тем уроку. Після вправ, що вимагають великої концентрації, доцільно використовувати ігри середньої або низької інтенсивності. Після ігор, які включають біг або стрибки, не рекомендується проводити вправи, що потребують точних рухів та збереження рівноваги [3, с. 59].

В часі проходження педагогічної практики в ЗЗСО, ми впроваджували в урок фізичної культури інструменти team building. Відповідно до задач уроку ці елементи були різноманітні. Командні ігри та завдання, рольові ігри, командні проєкти, завдання на розвиток довіри, розвиток навичок слухання та спілкування, рефлексія та обговорення [1, с. 136].

Team building стає все більш важливим елементом освітнього процесу в сучасних школах. Ця стратегія спрямована на сприяння зміцненню спільноти серед учнів, підвищенню комунікативних навичок та покращенню роботи в команді.

Висновок. Отже, team building у школі є надзвичайно ефективним сучасним інструментом для формування згуртованої команди учнів. Застосування різноманітних методів і активностей дозволяє досягти багатьох важливих цілей, таких як покращення комунікації, розвиток співпраці, підвищення довіри, мотивації та здатності до вирішення проблем. Через участь у спільних проєктах, іграх, спортивних заходах та інтелектуальних

конкурсах учні набувають важливих соціальних навичок, вчаться працювати разом і підтримувати один одного. Це сприяє створенню позитивного та сприятливого навчального середовища, де кожен учень відчувається частиною команди. Таким чином, team building не тільки допомагає у формуванні ефективних команд, але й сприяє загальному розвитку особистості кожного учня, роблячи шкільний час більш насиченим і продуктивним.

Література

1. Горбунова В. В. Психологія командотворення: Ціннісно–рольовий підхід до формування та розвитку команд : монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 380 с.
2. Гриценко І.В. Педагогічна культура як основа фахової підготовки майбутнього вчителя. III Міжнародна конференція «Інноваційні технології в науці та освіті. Європейський досвід» : Матеріали. Упор.: Хохлова Т.С., Ступак Ю.О. Дніпро–Амстердам, 2019. С.20–25.
3. Качан О. А., Пристинський В. М., Коломоєць Г. А., Онішкевич О. М. Цікава фізкультура в закладах загальної середньої освіти. Слов'янськ : ДДПУ, 2022. 163 с.

Кошмал Альона

2 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання
освітня програма «Фізична культура і спорт»
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ РУХОВОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ МОЛОДШОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ФУТБОЛІ

Сучасні тенденції свідчать про зниження рівня фізичного здоров'я у дітей молодшого шкільного віку, що є наслідком недостатньої рухової активності. Однією з основних причин цього є заміна активних ігор на вулиці використанням гаджетів та комп'ютерних ігор у дозвіллі [2, с. 91]. Діти витрачають більше часу на пасивні види відпочинку, що негативно позначається на їхньому фізичному стані. Додатковою проблемою є слабка мотивація до занять фізичною культурою як у школі, так і поза нею, що призводить до небажання відвідувати уроки фізичної культури.

Футбол, як популярний і видовищний вид спорту, має великий потенціал для підвищення рівня рухової активності дітей. Він поєднує у собі фізичну активність, командну взаємодію та емоційні переживання, що сприяє залученню дітей до занять [1, с. 30]. Включення футбольних елементів у навчальний процес може не лише компенсувати дефіцит руху, але й сформувати звичку до регулярної рухової активності.

Впровадження уроків фізичної культури з елементами футболу дозволяє підвищити моторну щільність занять і компенсувати нестачу рухової активності, яка виникає під час освітнього процесу [3, с. 28]. За даними досліджень, регулярні заняття футболом допомагають розвивати рухові якості (сила, витривалість, швидкість) та формують навички взаємодії в команді [4, с. 68]. Такі уроки також впливають на психічний розвиток дітей, оскільки стимулюють впевненість у собі та дисциплінованість.

Наукові дослідження підтверджують, що організація футбольних секцій та змагань у позанавчальний час позитивно впливає на рівень соціальної адаптації дітей, сприяє розвитку партнерських відносин та виховує почуття відповідальності [4, с. 69].

Для розробки програми підвищення рухової активності школярів ми провели аналіз наукових джерел і методичних рекомендацій із фізичного виховання дітей. Також були досліджені практичні приклади організації уроків футболу в молодшій школі, що включають використання змагальних та ігрових методів.

Розроблена нами програма передбачає використання футбольних вправ на уроках фізичної культури та в позанавчальний час. У структурі занять виділено три основні етапи:

1. Початковий етап. Учні засвоюють базові елементи: ведення м'яча, передачі та удари по воротах. Цей етап супроводжується поясненнями та демонстрацією вправ учителем.

2. Ігровий етап. Під час цього етапу учні виконують вправи у формі командних ігор, що сприяє розвитку колективної взаємодії та створює позитивний емоційний фон.

3. Змагальний етап. Передбачає участь у шкільних турнірах та змаганнях на перервах, а також організацію ігор у вихідні дні. Це стимулює інтерес дітей до занять та сприяє формуванню звички до активного дозвілля.

Особливу увагу в програмі приділено індивідуальному підходу, що дозволяє враховувати рівень підготовленості кожного учня та поступово збільшувати навантаження. Використання електронних ресурсів, таких як, підвищує ефективність навчання, оскільки діти можуть самостійно закріплювати матеріал вдома.

Таким чином, футбол є ефективним засобом підвищення рівня рухової активності учнів молодшої школи. Програма, що передбачає використання футбольних вправ у навчальному процесі та поза ним, сприяє формуванню рухових і психічних якостей учнів, покращує їхнє здоров'я та соціальну взаємодію. Залучення дітей до активного дозвілля через футбол допомагає створити передумови для здорового способу життя та виховати в них звичку до регулярної рухової активності.

Упровадження запропонованої програми в освітній процес може стати важливим кроком на шляху до оптимізації рухового режиму школярів та підвищення рівня їхнього фізичного та ментального здоров'я.

Література

1. Архипов О. А. Вплив занять футболом на формування психофізіологічних показників молодших школярів. Вісник. 2013. Т. 1, № 12. С. 29–32.
2. Жлобо Т. М., Гусак Є. С., Жлобо В. О. Розвиток рухових якостей старшокласників у процесі занять міні–футболом. *Інноваційні трансформації освітнього простору: зміст, напрями і технології реалізації* : матеріали VII Всеукр. наук.–практ. інтернет–конф. молодих учених і студентів, м. Чернігів, 14 трав. 2020 р. / Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Чернігів : НУЧК імені Т. Г. Шевченка, 2020. С. 90–92.
3. Жлобо Т.М., Жлобо В.О. Ефективність функціонального тренування для розвитку рухових якостей учнів старшої школи у процесі занять міні–футболом. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Вип. 20 (176) / Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка ; голов. ред. М. О. Носко. Чернігів : НУЧК, 2023. С. 26–31.
4. Мосейчук Ю. Ю., Дарійчук С. В. Спортивні ігри з методикою викладання (футбол): навч.–метод. Посібник. Чернівці : Чернівець. нац. ун–т ім. Ю. Федьковича, 2022. 288 с.

Кривопиша Олег,
2 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Право»,
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ОСТРІВНІ КЕЛЬТСЬКІ МОВИ ТА ЇХНІЙ ВПЛИВ НА РОЗВИТОК МОВИ ДАВНЬОНІДЕРЛАНДСЬКОГО ПЕРІОДУ

Кельтські мови є групою мов індоєвропейської сім'ї. У 1–му тис. до н.е. кельтські мови були поширені на значній частині Європи (нині це частина Ірландії, Франції, Німеччини, Великобританії, Іспанії та Північної Італії), доходючи на сході до Карпат і через Балкани до Малої Азії. У сучасній кельтології прийнято ділити кельтські мови або за географічним принципом – на континентальні і острівні, або за принципом фонетичним – різному рефлексу індоєвропейського лабіо–велярного * kw, яке в острівних кельтських мовах в гойдельській підгрупі (ірландська, галльська, менська) відбивається як «к», а в бриттській підгрупі (валлійська, корнійська, бретонська) дає «р».

Давньонідерландська є загальною назвою для давньонижнофранкських діалектів плюс прибережний інгвеонський діалект. Інгвеонський прибережний діалект існував близько 10 ст. вздовж узбережжя нинішньої Фландрії, Зеландії та Голландії, ймовірно, також у Гронінгені та

Північному Дренте. Існує декілька письмових джерел, по яким можна реконструювати чи хоча б виділити особливості давньонідерландської мови.

Почнемо з порівняння морфологічних ознак валлійської та давньонідерландської. У давньонідерландській було чотири відмінки: називний, знахідний, давальний та родовий. Валлійська також має 4 відмінки: *ainmneach* (номінативно–родовий), *gairmeach* (вокативний), *ginideach* (родовий) та *tabharthach* (прийменниково–локативний або давальний), проте за часів існування давньонідерландської (5 – 12ст.) існував також знахідний відмінок. Гельські ж іменники мають чотири відмінки: називно–знахідний, кличний, родовий та давальний, а також три числа, а саме однини, «двоїни» та множини [4, с. 138]. Давньонідерландська ж ніколи не мала іменників «двоїни».

Перейдемо до дієслів. Давньонідерландська відображає проміжний етап між старосаксонською та давньогерманською. Як і давньоверхньонімецька, вона зберегла три різні дієслівні закінчення у множині (–on, –et та –unt), тоді як у північніших мовах однакове дієслово закінчується у всіх трьох особах. Однак, як і у старосаксонській, у неї було лише два класи слабкого дієслова, лише декілька реліктових дієслів третього слабкого класу [2, с. 74]. У розмовній валлійській мові в більшості часів використовується допоміжне дієслово, зазвичай *bod* "бути" або *gwneud* "робити". Загалом у розмовній валлійській мові є п'ять перифрастичних часів, що використовують *bod*: теперішній, імперфект, майбутній та плюсквамперфект; вони по–різному вживаються у вказівних, умовних та (рідше) підрядних способах. Дієслова в ірландській гельській відмінюються за 3 часами: минулим, теперішнім та майбутнім та за двома числами: однина, множина. Їх відмінювання поділяється також на чотири способи: вказівний, підрядний, умовний, наказовий [1, 34].

Тепер перейдемо до синтаксису. Синтаксис валлійської та гельської мови має багато спільного із синтаксисом інших острівних кельтських мов. Це, наприклад, порядок слів дієслово – предмет – об'єкт (VSO) і дієслово *be* (у валлійській мові, *bod*) має ключове значення для побудови багатьох різних типів речень. Будь–яке дієслово може бути розділений на три часи (минулий, майбутній та нереальний), а також на ряд додаткових часів, які будуються допоміжними дієсловами та частками. У валлійській не вистачає справжніх підрядних сполучників, і замість цього він покладається на спеціальні дієслівні форми та довербальні частки для створення підрядних речень [3, с. 348].

І останнє, порівняємо приголосні фонemi валлійської та давньонідерландської мови. Фонemi / n, t, d, s, l / могли бути або зубними [n̪, t̪, d̪, s̪, l̪] або альвеолярним [n̥, t̥, d̥, s̥, l̥]. / n / мав веларний алофон [ŋ], коли це стосується велярів / k, ɣ / . / l /, то він мав веларизований алофон [ɫ] між задньою голосною та / t / або / d /. Він міг також використовуватися в інших середовищах, як це має місце в сучасній нідерландській мові. / θ /, ймовірно, був зубним [θ̪],

але він міг бути і альвеолярним [θ], як це має місце в сучасній ісландській мові. / r /, швидше за все, був альвеолярним. Більшість приголосних могли бути здвоєними. Примітно, що здоєний / v / дав [bb], а / y /, ймовірно, дав [gg]. Звук / z / зазвичай зустрічається у запозичених словах, напр. sw / zu: / ('зоопарк'), хоча це зазвичай реалізується як / s / у північних акцентах, напр. / su: /. Поствеолярні аффрикати / tʃ / та / dʒ / трапляються головним чином у запозичених словах, напр. tsips / tʃips / ('чипси') та jeli / 'dʒeli / ('желе'), але також у деяких діалектах як розвиток / tj / та / dj /, напр. / dʒaul / від diafol / ədjavəl / ('диявол'). Безголосі носові звуки / m̥ n̥ ŋ̊ / трапляються здебільшого на початку слів, як наслідок мутації носових звуків. Початковий / χw / (або / χʷ /) розмовно реалізується як [m] на півдні, напр. chwesch / χwe:χ / ('шість') вимовляється [me:χ].

Окрім очевидних подібностей у приголосних фонемах, а саме зубного фрикатива θ, задньоязикового фрикатива k та апроксиманта w слід зазначити, що гортанній глухий фрикатив h є особливо сильно виражений навіть в сучасній нідерландській та валлійській. Проте, звісно, між давньонідерландською та валлійською хоч і є подібності, але до сили зв'язку давньонідерландською зі старосаксонською їм ще далеко. Теж саме можна сказати і про валлійську: вона є тісно пов'язаною з острівними кельтськими мовами.

Література

1. Borsley RD, Roberts I, eds. *The Syntax of the Celtic Languages : A Comparative Perspective*. Cambridge University Press; 1996:1–52.
2. Hendrik Johan *Altsächsische Grammatik*. Gallée, 1910 P. 70–76.
3. King Gareth. *Modern Welsh : A Comprehensive Grammar (Third ed.)*. London and New York: Routledge. (2016) [1993]. P. 335–373.
4. Hildegard L. C. Tristram (e.d.) *The Celtic languages in contact : Papers from the workshop within the framework of the XIII International Congress of Celtic Studies, Bonn, 26–27 July 2007*. Potsdam : Universitätsverlag Potsdam, 2007. II, 335 S.

Кужельна Катерина,
3 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання
Освітня програма «Фізична культура і спорт»
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ОСНОВИ МЕДИЧНИХ ЗНАНЬ ЯК СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Основи медичних знань є важливою складовою підготовки вчителів фізичного виховання. Оскільки вчитель фізкультури відповідальний не лише за розвиток фізичних якостей учнів, але й за їх безпеку та здоров'я під час занять, базові медичні знання допомагають ефективно організувати навчальний процес, враховуючи фізіологічні особливості учнів, забезпечити своєчасне надання першої медичної допомоги та профілактику травм.

Розуміння фізіології людини є одним із ключових аспектів медичних знань для вчителя фізичного виховання. Фізіологія вивчає функції органів та систем організму, що дозволяє краще зрозуміти вплив фізичних навантажень на організм учнів. Наприклад, правильне визначення інтенсивності фізичних вправ для різних вікових груп допомагає запобігти перевантаженню та забезпечити гармонійний фізичний розвиток.

Фізіологічний розвиток учнів молодшого, середнього та старшого шкільного віку має свої особливості, і розуміння цих особливостей є важливим для вчителя. Наприклад, серцево-судинна та дихальна системи у дітей розвиваються активно в період зростання, і надмірні фізичні навантаження можуть призвести до виснаження або проблем із серцем. Знання фізіологічних норм допомагає вчителю правильно планувати навантаження, орієнтуючись на потреби та можливості кожного учня [1, с. 33].

Надання першої медичної допомоги є важливою частиною підготовки вчителя фізичного виховання. Оскільки спортивні заняття та фізичні вправи пов'язані з ризиком травм, учитель повинен бути здатний швидко та ефективно надати першу допомогу у випадку травм, таких як розтягнення м'язів, вивихи, забої або навіть більш серйозні випадки, як зупинка серця або дихання.

Основні аспекти надання першої допомоги включають зупинку кровотечі, фіксацію травмованих кінцівок, відновлення дихання та серцево-легеневу реанімацію. Знання таких прийомів дозволяє вчителю запобігти ускладненням під час очікування професійної медичної допомоги, що є вирішальним для здоров'я та безпеки учнів під час занять [2, с. 45].

Профілактика травм є ключовим аспектом діяльності вчителя фізичної культури. Вчитель повинен знати основи спортивної медицини, щоб розуміти, які чинники можуть підвищувати ризик травм, і як їх можна уникнути. Основними причинами спортивних травм є недостатня розминка, неправильна техніка виконання вправ, перевантаження або недостатня гнучкість та сила м'язів.

Ефективна профілактика включає правильну організацію розминки перед основними вправами, поступове збільшення інтенсивності навантажень та корекцію техніки виконання. Важливо також звертати увагу на відновлення організму після фізичних навантажень, що включає активне відновлення, правильне харчування та відпочинок [3, с. 55].

Медичний контроль є ще одним важливим аспектом роботи вчителя фізичної культури. Вчитель повинен співпрацювати з медичним персоналом навчального закладу для контролю за станом здоров'я учнів, своєчасного виявлення протипоказань до фізичних навантажень та їх корекції. Регулярні медичні огляди дозволяють своєчасно виявляти відхилення у стані здоров'я учнів та адаптувати навантаження відповідно до їх можливостей.

Важливу роль відіграє також психологічний стан учнів, адже стрес, перевтома та емоційна нестабільність можуть вплинути на їхню здатність виконувати фізичні вправи та знижують стійкість до травм. Тому вчитель повинен вміти відстежувати не тільки фізичні, але й емоційні аспекти здоров'я учнів [4, с. 70].

Медичні знання є необхідними для забезпечення безпеки учнів під час фізичних занять та профілактики травм. Вчитель, що володіє основами медичних знань, здатен краще планувати навчальний процес, орієнтуючись на індивідуальні особливості та стан здоров'я учнів, своєчасно надавати першу медичну допомогу та організовувати профілактичні заходи для зниження ризику травматизму.

Завдяки медичній підготовці, вчителі фізичної культури можуть не лише покращити якість занять, але й сприяти загальному зміцненню здоров'я учнів, виховувати в них відповідальне ставлення до власного тіла та формувати культуру здорового способу життя.

Висновки

Основи медичних знань є необхідною складовою професійної підготовки вчителя фізичного виховання. Знання з фізіології, надання першої допомоги, профілактики травм та медичного контролю дозволяють забезпечити безпечні та ефективні заняття фізичною культурою, що позитивно впливає на загальний розвиток учнів. Медична підготовка вчителів сприяє профілактиці травматизму, покращує якість навчального процесу та підвищує безпеку учнів під час занять фізичною культурою.

Література

1. Вайда О. І. Долікарська допомога: навчальний посібник. Київ : Олді+, 2019. 160 с.

2. Вдовиченко В. Г. Основи медичних знань: підручник для студентів. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 412 с.

3. Гудима А. А., Пашко К. О., Гарасимів І. М., Фука М. М. Захист Вітчизни (рівень стандарту, «Основи медичних знань») : підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти. Тернопіль : Астон, 2019. 256 с.

4. Лелека В. М., Бахтін А. М., Винограденко Е. В. Захист Вітчизни. Основи медичних знань: підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Генеза, 2018. 240 с.

Курташ Софія,

4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,

освітня програма «Спортивний менеджмент»

Державний торгово-економічний університет, м. Київ

ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ ФІТНЕСУ ЯК ОКРЕМОЇ ГАЛУЗІ У СВІТІ

У сучасному світі фітнес є важливою частиною здорового способу життя, що має соціальне та фізіологічне значення. Фітнес-індустрія стрімко розвивається в результаті урбанізації, малорухливого способу життя та підвищення усвідомленості важливості фізичного здоров'я. У наш час фітнес розглядається як комплексний підхід, який охоплює соціальне, психологічне та фізичне благополуччя людини, а не просто систему фізичних вправ [1, с. 9].

Ідеї про фізичну культуру походять з давніх часів, зокрема з Стародавньої Греції та Риму. У цих культурах фізичне виховання вважалося важливою частиною всебічного розвитку особистості. Давньогрецькі спортсмени демонстрували чудове поєднання фізичної та духовної досконалості. Це відобразилося в калокагатії, ідеалі краси та добродетності, де фізичний розвиток був пов'язаний з моральним вихованням [2, с. 12].

Уявлення про фізичну культуру значно змінилися під час Відродження та Нового часу. У цей час гуманісти переосмислили антропоцентричні ідеї, наголошуючи на тому, наскільки важливим є фізичне розвиток для самореалізації людини. Розвиток освітніх систем, які включали фізичну культуру в навчання учнів, був спричинений працями таких філософів, як Вітторіно да Фельтре та Джон Локк [3, с. 78].

На початку 1900-х років з'явилися перші клуби здоров'я та фізичної активності, що ознаменувало новий етап у розвитку фізичної культури. Урбанізація та розвиток економіки призвели до зростання усвідомлення необхідності спеціально організованої рухової

активності. Створення професійної фітнес-індустрії почалося з появи атлетичних залів, гімнастичних клубів і спортивних товариств у містах Сполучених Штатів і Європі [4, с. 56].

У другій половині 1900-х років відбувся переломний момент у розвитку культури здорового способу життя. Люди стали більш обізнаними про те, як бути активними та свідомими щодо свого фізичного стану, завдяки значним суспільним змінам, таким як більше освіти, медичної обізнаності та усвідомлення важливості власного здоров'я. Зусилля за здоровий спосіб життя, які набули особливої популярності в 1960-1970-х роках, змінили ставлення людей до фізичної активності [1, с. 42].

Зростання економіки та зростання купівельної спроможності населення сприяли розвитку фітнес-індустрії. Збільшення доходів середнього класу в розвинених країнах дозволило значній частині населення інвестувати в особисте здоров'я, купувати спортивне обладнання, платити за послуги тренерів і відвідувати спортивні клуби. Фітнес більше не розглядається як розкіш, а як необхідний компонент здорового способу життя [2, с. 67].

Урбанізація та значні зміни в способі життя значно вплинули на попит на фізичні послуги. Потреба в регулярній фізичній активності зросла в результаті збільшення часу, проведеного за комп'ютером, малорухливого способу життя та стресових міських умов. Фітнес-центри почали пропонувати клієнтам комплексні програми для фізичного та психічного відновлення мешканців міст [3, с. 112].

Наукові основи сучасного фітнесу базуються на розвитку спортивної медицини та науки про фізичну активність. Поглиблене вивчення біомеханіки, фізіології та анатомії призвело до створення ефективних програм тренувань і підходів до фізичного навантаження, адаптованих до кожного організму. Наукові дослідження показали, що регулярна фізична активність покращує здоров'я, запобігає захворюванням і продовжує життя довше [4, с. 45].

Технологічні досягнення змінили тренувальний процес. Поява фітнес-трекерів, розумних годинників і мобільних додатків дозволила людям стежити за своєю фізичною активністю та отримувати детальну статистику. Онлайн-тренування, які особливо набули популярності під час пандемії COVID-19, дозволили подолати географічні та часові обмеження і зробили фізичну активність максимально доступною [5, с. 78].

Соціальні мережі та Інтернет стали потужним засобом популяризації фітнесу. Фітнес-спільнота стала більш відкритою та відкритою, коли блогери, фітнес-тренери та експерти з усього світу почали активно ділитися контентом, мотивуючими історіями та експертними порадами. Мільйони людей залучаються до активного способу життя завдяки соціальним мережам, які дозволяють обмінюватися досвідом, створювати тренди та формувати тренди [6, с. 56].

Фітнес стає окремою галуззю через багато факторів і зміни в суспільстві, наукових знаннях і технологіях. Фізичне виховання стало важливим соціальним і культурним феноменом сучасності після тривалої трансформації від традиційних методів фізичного виховання до високотехнологічної індустрії фітнесу.

Література

1. Круцевич Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання. Київ: Олімпійська література, т. 1. 2012. URL: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/handle/123456789/2984>
2. Борисова О.В. Сучасні фітнес–технології у фізичному вихованні. Київ: НУФВСУ, 2015. 304 с. URL: https://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/21212/3/II_том.pdf
3. Пітин М.П. Теоретико–методологічні основи підготовки спортсменів. Львів: ЛДУФК, 2015. URL: https://repository.ldufk.edu.ua/bitstream/34606048/851/1/Teoretychna%20pidhotovka%20v%20sporti_monohrafiya.pdf
4. Watts A. Fitness: A Historical Overview. New York: Routledge, 2012. 245 p.
5. Thompson P. Digital Fitness: Technology and Physical Culture. London: Sage Publications, 2018. 189 p.
6. Miller R. Social Media and Fitness Trends. Boston: Harvard Press, 2019. 276 p.

Лисенко Юлія

2 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання,
освітня програма «Фізична культура і спорт»,
Маріупольський державний університет

ШВИДКІСНО-СИЛОВІ МОЖЛИВОСТІ СПОРТСМЕНОК, ЯКІ СПЕЦІАЛІЗУЮТЬСЯ У РЕГБІ

Морфофункціональна і фізична підготовленість спортсменів у сучасному професійному спорті є пріоритетними складовими підготовки, що зумовлює досягнення максимальних результатів діяльності. Однією з основних фізичних якостей, яка визначає успішність реалізації діяльності в ігрових видах спорту, включаючи регбі, є швидкісно–силова з аеробно–анаеробним режимом енергозабезпечення [10, С. 1196].

На етапі вищої спортивної майстерності в регбі вдосконалення швидкісно–силових можливостей є домінуючими, оскільки дозволяє ефективно виконувати ігрову діяльність протягом змагального періоду забезпечуючи її високу результативність [2, С. 11; 6, С. 138; 7; 8; 9].

Незважаючи на значущість швидкісно–силових можливостей в ігрових видах спорту, досліджень, в яких вивчається розробка спеціалізованих методик і методів їх удосконалення у спортсменів вищої спортивної майстерності в регбі обмежена. Це, в більшості випадків, зумовлено нетрадиційністю даного виду спорту в Україні, обмеженістю матеріально-технічної бази для занять і дослідницького потенціалу для вивчення методів розвитку окремих складових підготовленості/підготовки регбістів і регбісток. Зазначені передумови ускладнюються обмеженістю кількості жіночих команд у найвищому спортивному Світовому рейтингу і, відповідно, наукових досліджень спрямованих на вивченні складових підготовки для досягнення найвищої результативності їх професійної діяльності [3, С. 53; 4, С. 84].

Програма підготовки, з огляду на сучасні системи спортивної підготовки, потребують перегляду і, по можливості, удосконаленню [1, С. 68], не в повній мірі враховує особливості ігрової діяльності, статеvu відмінність у рухових та функціональних можливостей, домінування окремих навичок, техніко-тактичного забезпечення. Це зумовлює потребу в розробці спеціалізованих тренувальних методик, що забезпечить гравцям/гравчиням–регбістам/регбісткам з високою ефективністю розвивати і вдосконалювати швидкісно–силові можливості та досягати високих спортивних результатів [5, С. 96].

Література

1. Кутек Т. Б. Сучасна спортивна підготовка кваліфікованих спортсменок, які спеціалізуються в легкоатлетичних стрибках ; М–во освіти і науки України, Житомир. держ. ун–т ім. І. Франка. Житомир: Вид–во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 279 с.
2. Підготовки та проведення змагань з гирьового спорту: метод. рекомендації / Г.П. Грибан, П.П. Ткаченко. Житомир: Вид–во «Рута», 2013. 28 с.
3. Приймак С. Г. Моделювання фізичного стану організму студентів–боксерів в залежності від домінування режимів енергозабезпечення реалізації діяльності. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. Вип. 154. Серія: Педагогічні науки. Чернігів: ЧНПУ, 2018. № 154. Т. 2. С. 53–59.
4. Приймак С. Г. Спеціальна фізична працездатність студентів, що спеціалізуються у боксі, в залежності від темпераментальних особливостей особистості. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т.Г. Шевченка*. Вип. 143. Серія: Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт. Чернігів: ЧНПУ, 2017. № 143. С. 81–85. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2017_143_19
5. Приймак С. Г., Радзівеський В. П. Прогнозування успішності професійної діяльності боксерів. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка. Педагогічні науки*. Вип. 3 (159). Чернігів: НУЧК, 2019. С. 95–100.

6. Тимошенко О. В., Дьоміна, Ж. Г. Моделювання і прогнозування у фізичному вихованні та спорті [метод. посіб.]. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. 194 с.
7. Clarke, A. C., Anson, J. M., Pyne, D. B. (2017). Game movement demands and physical profiles of junior, senior and elite male and female rugby sevens players. *J Sports Sci*;35:727–33.
8. Loturco, I., Kobal, R., Moraes, J. E., Kitamura, K., Cal Abad, C. C., Pereira, L. A., et al. (2017). Predicting the Maximum Dynamic Strength in Bench Press: The High Precision of the Bar Velocity Approach. *J Strength Cond Res*;31:1127–31.
9. Peeters, A., Carling, C., Piscione, J., Lacombe, M. (2019). In–Match Physical Performance Fluctuations in International Rugby Sevens Competition. *J Sports Sci Med*;18:419–26.
10. Serhij Priymak, Nataliia Kolomiets, Vitaliy Goletc. Modeling of the morphofunctional state of the biathletes body. *Journal of Physical Education and Sport® (JPES)*, Vol.19 (issue 2), Art 173, pp. 1193–1199, 2019. (DOI:10.7752/jpes.2019.02173)

Лісневський Андрій,
5 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Середня освіта (Фізична культура)»
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ МОТИВАЦІЇ ДО ЗАНЯТЬ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ЗЗСО

В сучасних умовах розвитку суспільства проблема підтримки високого рівня фізичної активності набуває особливого значення. Поширення малорухливого способу життя, стреси та інші чинники негативно впливають на здоров'я населення, що, в свою чергу може призвести до поганих наслідків, підкреслюючи необхідність популяризації фізичної культури як засобу збереження і покращення здоров'я.

Фізична культура сприяє не лише зміцненню організму, а й поліпшенню психоемоційного стану, оскільки заняття фізичними вправами сприяють зниженню рівня стресу та покращують настрій. Вплив фізичної культури можна розглядати як один з найбільш ефективних засобів для підвищення рівня фізичної активності, що є важливою складовою здорового способу життя.

Переважна більшість дітей і підлітків в Україні мають значні відхилення в стані здоров'я, близько половини – незадовільну фізичну підготовку. Критичний рівень здоров'я і фізичного розвитку учнівської молоді зменшився в наслідок зниження рухової активності при зростаючому статичному (до 72 % навчального часу) і психоемоційному напруженні процесу

навчання. Також впровадження комп'ютерних технологій у повсякденний побут, несприятливі екологічні умови, воєнний стан, висувають першорядне завдання перед державними органами, педагогічною громадськістю – збереження та зміцнення здоров'я здобувачів освіти у ЗЗСО, формування в них навичок здорового способу життя [3, с. 141].

Негативно впливає на стан здоров'я здобувачів освіти у ЗЗСО дистанційне навчання, під час якого значно зменшився рівень рухової активності. Діти не витрачали час на дорогу до школи та додому. Не мали рухової активності у школі, перестали відвідувати спортивні секції, спортивні заходи у школі. Також учні щоденно в більшості проводили від 2 до більше 6 годин за комп'ютером, що не добре для організму, скаржилися на біль у спині, та втому очей.

Важливим засобом попередження захворювань учнів, зміцнення їхнього здоров'я, підвищення рівня їхньої фізичної підготовленості є рухова активність, яка виявляється в посиленій фізичній діяльності здобувачів освіти. Вона передбачає їх активну участь в обов'язкових фізкультурно–оздоровчих і спортивно–масових заходах, що проводяться в ЗЗСО та позашкільних навчальних закладах.

Рухова активність є характерним чинником здорового способу життя учнів, що визначає спрямованість їх здібностей, знань, навичок, прагнень, концентрацію вольових зусиль на реалізацію навчальних потреб та фізкультурно–спортивних інтересів. Науковцями доведено, що 2 уроків фізичної культури на тиждень замало для позитивних зрушень у стані здоров'я учнів. Щонайменше, необхідно 12–14 годин різноманітної рухової активності (ігри, ходьба, біг, ранкова гімнастика, заняття спортом тощо). Але як свідчать результати досліджень вітчизняних вчених, лише близько 15 – 20 % учнів додатково займаються позанавчальною руховою діяльністю. Отож, постає проблема як заохотити інші 75–80 % додатково займатися фізичною культурою і спортом? На це питання можна відповісти так – слід мотивувати їх до занять [1, с. 24].

Мотив – є усвідомленою потребою. Усвідомлення потреб виявляється у формі інтересів, бажань, прагнень, цілей, які фактично є різними проявами мотивації. Фізична культура, задовольняючи певні потреби людини, стає для неї особистісно значущою, набуває значення цінності, виступає мотивом і метою її діяльності. З'являється позитивне, ціннісне ставлення до неї, намагання оберігати, примножувати, використовувати у своїй діяльності. Людські дії передусім залежать від потреб, а не від свідомості [1, с. 25].

Формуванню мотивації у школярів до систематичних занять фізичними вправами сприяє дотримання таких педагогічних умов: формування позитивного, ціннісного ставлення до занять фізичними вправами; цілеспрямоване мотивування та стимулювання до активної фізкультурної діяльності; прищеплення інтересу до активної фізкультурної діяльності;

озброєння знаннями з фізичної культури та формування вміння самостійно займатися фізичними вправами [2, с. 8].

У ЗЗСО задачу формування потреб і мотивів до занять фізичними вправами покликані вирішувати бесіди, лекції з фізичної культури, практичні заняття, масові оздоровчо–спортивні заходи, особистий приклад вчителів, нові (інноваційні) форми і засоби проведення уроків тощо. Фізичну активність людини слід вважати одним з найважливіших природних організаторів здорового способу його життя, ефективним засобом виховання здорового духу.

Також зазначаємо, що фізична активність може бути універсальним чинником управління способом життя людини. Тому зростає роль мотивації як засобу залучення здобувачів освіти ЗЗСО до занять фізичною культурою, що сприяє збереженню та зміцненню їхнього здоров'я [1, с. 23].

Для підвищення мотивації потрібен інтерес. Це має стати каталізатором для активної роботи в цьому напрямку. Виникає дисонанс діти грають в футбол, баскетбол, хокей, але в телефоні, займаючи значну частину вільного часу які зменшують рухову активність. В цьому всьому є певний світлий промінь, оскільки в НУШ передбачає інший підхід, а саме розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів та в цілому особистість.

Виникає ситуація яку потрібно вирішити, як саме підвищити активність на занятті фізичної культури коли в дітей немає бажання, Одним з таких є рухливі ігри та спортивні ігри таким чином гадаю більшість дітей буде в процесі та виконають поставлені завдання самі не розуміючи це до кінця. Інтегровані уроки, цікаві підходи, та бажання вчителя цим займатися

Висновок. Зазначаємо, що фізична культура є важливим інструментом підтримки здоров'я та активного способу життя серед дітей і підлітків. Для збереження високого рівня фізичної активності необхідно не лише підвищувати мотивацію школярів, якісних та кваліфікованих фахівців, а й створювати сприятливе середовище для занять фізичною культурою як у школі, так і поза її межами. Дотримання таких підходів сприятиме гармонійному розвитку покоління що підростає та покращенню якості життя в майбутньому.

Література

1. Зубалій М., Леонов О., Василичина Н. Здоров'я дітей – у небезпеці. *Фізичне виховання в школі*. 2006. № 4. С. 23–24.
2. Лещенко Г. А. Формування позитивної мотивації школярів до систематичних занять фізичними вправами : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.09 ; Криворізький держ. педагогічний ун–т. Кривий Ріг, 2002. 20 с.
3. Шип Н. Є. Вплив дистанційного навчання на рівень фізичної активності школярів. *Фізичне виховання, безпека життєдіяльності і сучасні технології виробництва* : зб. наук. пр. І Всеукр. наук.–практ. конф., Харків, 21 берез. 2024 р. Харків, 2024. С. 140–143.

Маркітан Максим,
3 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Спортивний менеджмент»,
Державний торгово-економічний університет, м. Київ

РОСЛИННІ АЛЬТЕРНАТИВИ ТРАДИЦІЙНИМ СПОРТИВНИМ ДОБАВКАМ

В останні роки спостерігається стрімке зростання попиту на рослинні альтернативи традиційним спортивним добавкам, що зумовлено кількома ключовими факторами. За даними Global Market Insights, світовий ринок рослинних спортивних добавок демонструє щорічне зростання на рівні 8,5 % та очікується, що до 2027 року досягне обсягу \$23.4 млрд [7, с. 15].

Історія розвитку рослинних альтернатив у спортивному харчуванні розпочалася з глобальних змін у ставленні людей до харчування та довкілля. Сучасне суспільство все більше усвідомлює взаємозв'язок між споживанням тваринних продуктів і шкодою, яку це може завдати навколишньому середовищу. За даними численних досліджень (Бабич-Побережна А. А., Прутська О. О., Балюк С. А., Рудь Ю. П.), виробництво тваринного білка значно збільшує викиди парникових газів і витрати води та енергії, тому багато людей прагнуть зменшити свій екологічний слід [1, с. 73]. Вибір на користь рослинних альтернатив стає не лише особистим вибором, а й способом підтримки стійкого розвитку.

Паралельно з цим, зростає усвідомлення значного впливу харчування на здоров'я та важливості здобуття цих знань майбутніми фахівцями фізичної культури і спорту у процесі здобуття освіти [4, с. 10]. Кілька десятиліть тому, коли спортивне харчування тільки починало здобувати популярність, основний акцент робився на високобілкових продуктах тваринного походження, таких як сироватковий протеїн і казеїн [3, с. 14]. Але з часом наукові дослідження почали показувати, що рослинні білки мають низку переваг: вони містять фітонутрієнти, антиоксиданти, вітаміни та мінерали, що сприяють підтримці здоров'я й відновленню організму після навантажень. Крім того, багато людей стикалися з проблемами засвоєння тваринних білків, що також сприяло пошуку альтернативних джерел протеїну.

Поширення споживання рослинних добавок у спортивному харчуванні почався з використання соєвого білка, який вважався одним із перших повноцінних рослинних джерел амінокислот. Серед рослинних джерел білка, які користуються найбільшою популярністю серед спортсменів та споживачів спортивного харчування, можна виділити:

гороховий протеїн – багатий на амінокислоти, має високу біодоступність, використовується у численних продуктах завдяки своїй універсальності;

конопляний білок – містить усі незамінні амінокислоти та омега–3 жирні кислоти, сприяє підтримці здоров'я суглобів та серцево-судинної системи;

протеїн з гарбузового насіння – відомий високим вмістом магнію, цинку та інших мінералів, що сприяють загальному зміцненню організму;

соевий білок – містить повний спектр амінокислот, але поступово втрачає популярність через побоювання щодо алергічних реакцій;

рисовий та мигдальний протеїн – використовується як альтернатива для людей з алергіями на інші види білків [2, с. 46].

Рослинні білки стають дедалі більш популярними завдяки своїй ефективності та екологічним перевагам, надаючи споживачам можливість вибору більш сталих та раціональних продуктів [5, с. 41]. Відтак, з кожним роком популярність веганства та вегетаріанства зростає, і це не просто тенденція, а стійке прагнення людей вести більш усвідомлений спосіб життя [2, с. 45]. Багато спортсменів, які ще донедавна орієнтувалися на тваринні джерела білка, зараз переходять на рослинну дієту. Це викликано не лише турботою про етику та екологію, але й численними дослідженнями, які доводять, що рослинні альтернативи можуть бути не менш ефективними, ніж тваринні протеїни. Зокрема, рослинні продукти часто містять фітонутрієнти, що надають додаткові переваги завдяки своїм антиоксидантним та протизапальним властивостям, корисним для загального здоров'я та рухової активності [6, с. 72].

Попит на етичні й екологічні продукти також зростає завдяки підвищенню екологічної обізнаності серед споживачів. Люди прагнуть вибирати такі продукти, що залишають мінімальний вплив на природу і допомагають зменшити вуглецевий слід. Це підштовхує виробників спортивного харчування до впровадження інновацій у створенні рослинного протеїну. Наприклад, все ширше використовуються нові сировинні бази, такі як горох, конопля чи гарбузове насіння, що робить продукцію на їх основі не лише різноманітнішою, а й смачнішою та легшою для засвоєння. Удосконалення текстури й смакових характеристик дозволяє зробити рослинні продукти привабливими для ширшого кола споживачів, що шукають якісні білкові добавки [8, с. 75].

Наукові дослідження підтверджують, що рослинні протеїни можуть успішно конкурувати з тваринними за ефективністю, а в деяких аспектах навіть мають додаткові переваги [9, с. 112]. Наприклад, наявність у них фітонутрієнтів робить такі протеїни більш сприятливими для здоров'я, ніж традиційні білки тваринного походження. Як свідчить статистика, понад 64% споживачів спортивного харчування цікавляться рослинними альтернативами [7, с. 28], що на 43 % збільшило обсяги їх продажу у 2023 році в порівнянні з попереднім роком [5, с. 17]. Понад 78 % професійних спортсменів уже використовують

рослинні добавки у своєму раціоні [6, с. 91], демонструючи, що такі білкові продукти можуть задовольняти навіть потреби високої фізичної активності.

У підсумку, рослинні альтернативи спортивним добавкам демонструють значний потенціал, що підкріплюється як науковими дослідженнями, так і високим інтересом на ринку. Відтак можна очікувати, що вони й надалі зміцнюватимуть свої позиції серед тих, хто обирає етичний та екологічний підхід до спортивного харчування.

Література

1. Бабич–Побережна А. А. Економіка виробництва і споживання кормових білків в Україні. *Аграрна економіка*. 2020. №3. С. 71–78.
2. Василенко О. М., Петренко І. В. Сучасні тренди у спортивному харчуванні. *Харчова наука і технологія*. 2023. №2. С. 45–52.
3. Павлюк І. В., Куриленко Ю. М. Розвиток ринку спортивного харчування в Україні: історичний аспект та сучасні тенденції. *Харчова наука і технологія*. 2019. №2. С. 12–20.
4. Паришкура Ю., Нестеров О., Підлужняк О., Іванюта Н. Знання основ раціонального харчування для майбутніх фахівців фізичної культури та спорту. *Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Педагогічні науки*. 2024. № 2 (61). С. 10–14. <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2024.2.2>
5. Anderson K., Smith B. Plant-based Sports Nutrition Market Analysis 2023-2027. *Global Market Insights*, 2023. 156 p.
6. Brown A. C., Johnson P. K. Professional Athletes' Nutrition Choices. *International Journal of Sport Nutrition*. 2023. Vol. 33(4). P. 88–96.
7. Consumer Trends in Sports Nutrition 2023: Market Research Report. Euromonitor International, 2023. 89 p.
8. Roberts J. D. Plant-Based Sports Supplements : Innovation and Effectiveness. *Journal of Sports Science*. 2023. Vol. 15. P. 73-89.
9. Thompson K. L., Williams M. B. Phytonutrients in Sports Nutrition. *Sports Medicine Review*. 2023. №41(2). P. 110 125.

Неживий Євгеній,
4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання
освітня програма «Спортивний менеджмент»
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

СОЦІАЛЬНА ФУНКЦІЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Фізична культура і спорт відіграють важливу роль у соціалізації різних верств населення, допомагаючи людям взаємодіяти, будувати соціальні зв'язки та об'єднуватися на основі спільних інтересів. Це особливо важливо для молоді, оскільки фізична культура та спорт сприяє набуттю навичок роботи у команді, співпрацю та взаємну підтримку. У контексті мультикультурних суспільств фізична культура та спорт також сприяють інтеграції різних етнічних і соціальних груп, що допомагає зменшити соціальну напругу та дискримінацію.

У сучасному світі фізична культура та спорт є невід'ємною частиною життя кожної людини. Вона має величезний вплив на всі аспекти життя. Впливаючи на організм людини, засоби фізичної культури та спорту формують стиль життя, культурні цінності. Роль фізичної культури та спорту визначається ставленням людини до неї; одні ставляться до неї з прохолодою, інші вважають її способом життя. В будь-якому з цих випадків соціальна складова фізичної культури та спорту спрямована на підготовку молодого покоління до активної трудової діяльності та визначає їх подальший стиль життя [1, с. 307].

Фізична культура та спорт в агресивному сучасному світі – це профілактика шкідливих звичок, спосіб захисту емоційного стану, а для дітей та молоді – ще й спосіб розвитку комунікацій. Фізична культура та спорт здатні об'єднати людей, познайомити їх між собою, підвищити розумовий інтелект, що є дуже важливим для людей у сучасному світі. Заняття фізичними вправами роблять людину менш сприйнятливою до агресивних факторів сучасної економіки, при систематичній руховій активності можна отримати масу позитивних емоцій і спростити собі життя, а для молодого покоління спорт є засобом розвитку особистості та набуття життєвого досвіду [2, с.187].

Дитина, коли потрапляє у спортивне середовище, опиняється в новій, ефективній соціальній сфері, яка, крім позитивних факторів, жодним чином не впливає негативно на організм, що формується. Спортивний колектив – важлива складова для кожної людини, у всіх його проявах: уроки фізкультури, секції, тренування, хобі, змагання та багато іншого. Спорт надає можливості не тільки для фізичного і спортивного вдосконалення, а й для морального, естетичного, інтелектуального та трудового виховання. Масові заняття фізичною культурою та спортом через призму підтримки один одного у групі та через колективізацію сприяють

залученню у командну роботу, таким чином особистість і розвивається у фізичному плані для досягнення особистих цілей, і знаходиться в соціумі, в атмосфері єдності і підтримки.

Під час занять фізичними вправами підвищується рівень стресостійкості, що також важливо у сучасному суспільстві. По-перше, це допомагає знизити рівень гормонів адреналіну та кортизолу, які відповідають за фізіологічну реакцію на стрес. По-друге, стимулюється вироблення ендорфінів, які є природними знеболюючими та нейромедіаторами, що підвищують настрій. По-третє, рухова активність є формою медитації допомагає відволіктися від нав'язливих думок. Повторюючи рухи під час тренування, людина може зосередитися на своєму тілі, а не «занурюватися в думки». Така концентрація допомагає зберегти спокій і ясність розуму.

Водночас фізична культура та спорт інтенсивно впливають на економічну сферу життя держави і суспільства – якість робочої сили, структуру споживання і попиту, поведінку споживачів, зовнішньоекономічні зв'язки, туризм та інші показники економічної системи. Розглядаючи фізичну культуру та спорт у житті людини, слід визнати їх унікальність як соціального явища. Цей вид культури є першим з усіх аспектів культури, саме він є базовим для будь-якої особи. Отже, необхідно підтримувати міцне здоров'я, щоб вони могли використовувати свій потенціал для сприяння моральному зростанню, особистісному розвитку, психологічній стійкості та соціальній залученості в суспільстві [2, с. 165].

Фізична культура та спорт є важливим інструментом, який має здатність мотивувати та розширювати можливості людей для досягнення їхніх медичних, економічних і соціальних цілей. Регулярна рухова активність надає численні переваги у фізичному, соціальному, економічному та психічному здоров'ї. Фізична культура та спорт дає можливість інтегруватися у суспільство та громадське середовище. Відтак, це можливість познайомитися з новими людьми, завести друзів і поліпшити соціальні навички. Останніми роками фізична культура та спорт все частіше згадується не тільки як автономний соціальний факт, але і як стійка якість особистості. Фізична культура та спорт розглядаються суспільством не тільки як елемент способу життя і культури громадян в цілому, але і як засіб фізичного розвитку, освіти і зміцнення здоров'я [3, с.158].

З точки зору явищ суспільного життя фізична культура та спорт є соціальним, ідеологічним інститутом, який сприяє всебічному та гармонійному розвитку особистості, підвищенню ролі людського фактору в процвітанні суспільства.

Фізична культура та спорт є багатофункціональним механізмом здоров'я людей, самореалізації, самовираження, розвитку людини, соціалізації та побудови нових емоційних та соціальних зв'язків з громадою. Тому останнім часом різко зросло їх місце системі

загальнолюдських цінностей, соціальної та психологічної складової у сучасній культурі життя.

Література:

1. Булатова М.М. Енциклопедія олімпійського спорту в запитаннях і відповідях. Київ: Олімпійська література, 2009. 400 с.
2. Линець М.М. Основи методики розвитку рухових якостей: навч. посіб. Львів: Штабар, 1997. 208 с.
3. Платонов В.М., Булатова М.М. Фізична підготовка спортсмена. Київ: Олімпійська література, 1995. 320 с.

Паскевич Валерій

2 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання
освітня програма «Фізична культура і спорт»,
Маріупольський державний університет

РУХЛИВІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Фізичне виховання дітей молодшого шкільного віку є важливим аспектом формування здорової нації. У ранньому віці фізичний розвиток дитини має ключове значення для підтримки загального стану здоров'я, формування соціальних і комунікативних навичок, розвитку когнітивних здібностей. Рухливі ігри є одним із основних засобів фізичного виховання, які стимулюють фізичну активність дітей, сприяють розвитку сили, витривалості, швидкості, гнучкості та координації. Теоретичні аспекти розвитку фізичних якостей дітей розкривають комплексний вплив фізичних вправ на гармонійне зростання дітей, забезпечуючи не лише зміцнення м'язової та кісткової систем, але й стимулюючи психологічний розвиток.

Актуальність теми обумовлена сучасними тенденціями до зниження фізичної активності серед дітей через збільшення часу, проведеного за гаджетами та екранними пристроями. Водночас рухливі ігри дозволяють підтримувати здоров'я та загальний фізичний стан дітей, оскільки вони є природною формою активності та дозволяють зберегти зацікавленість дітей у руховій діяльності. Граючи в рухливі ігри, діти вчаться співпрацювати, дотримуватися правил та досягати спільних цілей, що сприяє розвитку комунікативних навичок і соціалізації.

Психофізіологічні особливості розвитку дітей молодшого шкільного віку свідчать, що цей період є ключовим для формування основних фізичних якостей. Діти цієї вікової групи демонструють швидкий ріст та розвиток м'язової маси, що сприяє ефективному використанню

фізичних навантажень для розвитку сили. Зокрема, в цьому віці особливо важливо стимулювати витривалість та координацію, оскільки ці якості дозволяють підтримувати стабільний рівень активності та підвищувати загальну фізичну працездатність. Такі дослідники, як О. В. Завальнюк [3, с. 173] та Г. І. Бойко [1, с. 24], підтверджують важливість індивідуального підходу до фізичного розвитку дітей, враховуючи їхні психоемоційні потреби та можливості, зокрема, використовуючи рухливі ігри для гармонійного розвитку.

Фізичні якості, що розвиваються у молодшому шкільному віці, включають силу, витривалість, гнучкість, швидкість та координацію. Сила забезпечує здатність м'язів долати опір, що є необхідним для повсякденних дій та підтримки м'язової функціональності. Витривалість дозволяє організму витримувати навантаження протягом тривалого часу, що позитивно впливає на функціональні можливості серцево-судинної та дихальної систем. Гнучкість сприяє покращенню рухливості суглобів, знижуючи ризик травм та підтримуючи оптимальний стан опорно-рухового апарату. Швидкість та координація критично важливі для виконання рухових дій, адже вони дозволяють дітям реагувати на змінні умови навколишнього середовища та ефективно виконувати завдання.

Рухливі ігри є універсальним засобом розвитку фізичних якостей, оскільки вони поєднують в собі як елементи фізичного навантаження, так і емоційно-ігровий компонент, який сприяє збереженню мотивації дітей до рухової активності. Граючи у рухливі ігри, діти не лише зміцнюють свої фізичні якості, але й вчать співпраці, правилам взаємодії та відповідальності за спільний результат. За твердженням Є. С. Вільчковського, рухливі ігри є важливим інструментом для формування психічного здоров'я, зокрема для зниження тривожності та формування впевненості у собі [2, с. 69].

Класифікація рухливих ігор, запропонована Т. Ю. Круцевич [4, с. 125], розподіляє ігри на кілька груп залежно від їхньої спрямованості на розвиток конкретних фізичних якостей. Так, ігри на розвиток сили передбачають подолання опору, що сприяє зміцненню м'язової системи, тоді як ігри на витривалість акцентують увагу на виконанні тривалих фізичних навантажень, що підвищує здатність організму зберігати активність без втрати ефективності. Ігри для розвитку гнучкості дозволяють збільшити амплітуду рухів, забезпечуючи таким чином підтримку опорно-рухового апарату. Швидкісні ігри стимулюють швидкість реакцій та виконання рухових дій, а координаційні ігри розвивають узгодженість рухів і здатність до балансу.

Забезпечення безпеки під час проведення рухливих ігор є одним із важливих аспектів організації фізичного виховання дітей. Педагоги мають контролювати рівень фізичних навантажень, враховуючи індивідуальні можливості дітей, а також стежити за правильним

виконанням рухових завдань. Дотримання принципів доступності та поступовості дозволяє уникати перенавантаження та забезпечує позитивний ефект від рухових занять.

Висновки досліджень підтверджують, що використання рухливих ігор у навчальному процесі сприяє комплексному розвитку дітей молодшого шкільного віку. Регулярна участь у рухливих іграх забезпечує гармонійний фізичний розвиток, зміцнення соціальних навичок і покращення емоційного стану дітей, що є важливим для їх загального благополуччя.

Таким чином, роль рухливих ігор у розвитку фізичних якостей молодших школярів є значною і обґрунтованою науково. Рухливі ігри не лише сприяють розвитку основних фізичних якостей, але й формують у дітей стійку мотивацію до фізичної активності, що стає фундаментом для подальшого здорового способу життя.

Література

1. Бойко Г. І. Методика розвитку витривалості у дітей молодшого шкільного віку. *Проблеми сучасної педагогічної освіти*. 2015. № 48. С. 23–27.
2. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : підручник. Суми : ПФ «Видавництво «Університетська книга». 2019. 467 с.
3. Завальнюк О. В. Роль рухливих ігор у розвитку фізичних якостей молодших школярів. *Молодий вчений*. 2018. № 10(62). С. 172–175.
4. Теорія і методика фізичного виховання / За ред. Т. Ю. Круцевич. Т. 2. Київ: Олімпійська література, 2008. 366 с.

Прима Роман,
1 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти, заочна форма навчання
освітня програма «Фізична культура і спорт»
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка

ЗНАЧЕННЯ МИТТЄВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО РЕЗУЛЬТАТ ВИКОНАНОЇ ДІЇ В ТРЕНУВАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ВИСОКОКВАЛІФІКОВАНИХ БІАТЛОНІСТІВ

Досягнення вершин спортивної майстерності залежить від правильної спрямованості тренувального процесу, його обліку, аналізу і своєчасного внесення корекції в плани тренування [1, с. 68].

Побудова тренувального процесу базується на основі аналізу попередньої підготовки і даних, отриманих в результаті вивчення передового досвіду провідних вітчизняних і зарубіжних тренерів, а також проведених наукових досліджень пов'язаних з вивченням індивідуальних особливостей спортсменів і їх можливостей.

При індивідуальному плануванні тренувального процесу беруться до уваги дані про фізичну, функціональну, технічну, тактичну і морально-вольову підготовки кожного спортсмена.

Виходячи із перспективного плану, складаються індивідуальні плани на кожного спортсмена, причому з урахуванням всіх факторів спортивного тренування [2, с. 34].

Структура спортивного тренування включає в себе чотири важливих взаємозв'язаних між собою фактори:

завдання спортивного тренування (в цілому, в річному циклі і на етапах);

шляхи вирішення завдань (засоби і методи спортивного тренування);

інформацію про хід тренувального процесу по педагогічним, психологічним і медико-біологічним даним;

організацію навчально-тренувального процесу.

Зараз для спортсменів-біатлоністів які готуються для участі в чемпіонатах світу, Європи, Кубку світу, Всесвітній зимовій Універсіаді, річний цикл доцільно поділити на 8 етапів: **1-й** з 29 березня по 5 травня; **2-й** з 6 травня по 26 червня; **3-й** з 27 червня по 2 серпня; **4-й** з 3 серпня по 19 вересня; **5-й** з 20 вересня по 30 жовтня; **6-й** з 1 листопада по 6 грудня; **7-й** з 7 грудня по 25 січня; **8-й** з 26 січня по 28 березня.

Для того щоб правильно оцінювати тренувальний процес, необхідна педагогічна і медико-біологічна інформація. Слово «інформація» походить від латинського *informaticus*, що означає роз'яснення, висловлювання. Згідно рівня своєї організованості інформація поділяється на типи, класи і види. Улюбій інформації дуже важливо розрізнявати її зміст і форму. Як зміст, так і форма інформації мають свої специфічні характеристики, внутрішню будову, структуру [3, с. 13].

Тренувальний процес з точки зору інформаційного підходу про кількісний склад може бути здійснений у двох основних аспектах:

1. З точки зору змісту тренування, де тренувальний процес розглядається як один із видів зв'язку.

2. З точки зору впливових дій тренера-викладача на спортсменів з метою управління їхньою діяльністю. У даному випадку інформація не входить у зміст тренування – вона використовується як засіб, який сприяє оволодінню знаннями. Таким чином, процеси зв'язку і управління виступають тут як одне ціле.

Педагогічна інформація включає в себе: швидкість пересування по дистанції (на рівнині, підйомах і спусках різної крутизни), час перебування на вогневому рубежі, швидкострільність, підрахунок частоти рухів (доцільна тут відеозйомка, яка дозволяє отримати кінематичні характеристики).

Медико-біологічна інформація складається із показників, що характеризують стан і динаміку серцево-судинної, дихальної, нервово-м'язової, гормональної і інших систем. Найбільш доступний метод оцінки напруженості організму – визначення частоти серцевих скорочень (ЧСС) в $\text{уд} \times \text{хв}^{-1}$. На дистанції можна підрахувати ЧСС використовуючи метод телеметрії. Краще всього підрахунок її вести на вершині підйому і в кінці спуску. Якщо ЧСС у кінці спуску знаходиться на рівні $160 \text{ уд} \times \text{хв}^{-1}$, то спортсмен підтримує тренувальну швидкість 90%. Дослідження вказують, що між швидкістю пересування по трасі і ЧСС є взаємозв'язок. Змагальна швидкість (100%) дає коливання ЧСС $180 \pm 3-4 \text{ уд} \times \text{хв}^{-1}$. Чим гірше підготовлений біатлоніст, тим більший діапазон коливань ЧСС. При 90% швидкості середня частота пульсу на дистанції $170-165 \pm 8-10 \text{ уд} \times \text{хв}^{-1}$. При 80% швидкості середня частота пульсу на дистанції $170-160 \text{ уд} \times \text{хв}^{-1}$. Діапазон коливань ЧСС $\pm 15-20 \text{ уд} \times \text{хв}^{-1}$. На підйомах ЧСС може досягати $180 \text{ уд} \times \text{хв}^{-1}$, а на спусках – $140-150$.

Передовий досвід практики дозволяє рекомендувати тренерам реєструвати такі параметри:

1. Час тренувального заняття в цілому і по відрізках.
2. Частоту кроків на підйомах.
3. ЧСС (на спусках і в кінці підйому).

Природньо, що кліматичні умови не завжди сприятливі, тому при виборі інтенсивності тренувального навантаження не завжди можна виходити із змагальної швидкості. У тому випадку, коли кліматичні умови не зовсім сприятливі для тренувальних занять, краще всього орієнтуватися на медико-біологічні дані. Одним із найбільш інформативних і зручних для практики показників являється ЧСС [4, с. 33].

На жаль, велика кількість тренерів не має можливості користуватися сучасною апаратурою для реєстрації ЧСС. Тому ми пропонуємо орієнтуватися на дані, отримані нами в результаті усереднення показників ЧСС великої групи спортсменів-біатлоністів високої кваліфікації.

Для біатлоністів 1-го спортивного розряду при пересуванні зі швидкістю 85–90% від змагальної максимальний пульс на підйомі становить $183-186 \text{ уд} \times \text{хв}^{-1}$, а на рівнині $155-160 \text{ уд} \times \text{хв}^{-1}$. В середині дистанції він тримається у межах $170-173 \text{ уд} \times \text{хв}^{-1}$, а різниця між мінімальним і максимальним пульсом становить $26-28 \text{ уд} \times \text{хв}^{-1}$.

По мірі покращення стану тренуваності спортсмена підвищується і його змагальна швидкість. Тому через три, максимум чотири тижні, треба знову проводити змагання і розраховувати інтенсивність тренувального навантаження.

Тренувальне навантаження, яке триває до початку суттєвого падіння швидкості, називається розвивальним (100% об'єму навантаження).

Тренувальне навантаження, рівне за об'ємом в км. дистанції, пройденої до початку порушення взаємозв'язку між пульсом і швидкістю, називається підтримувальним (75–80% від розвивального об'єму навантаження). Тренувальне навантаження складова якого не більше 50% розвивального, називається відновлювальним.

На нашу думку, миттєва інформація про хід тренувального процесу яка пов'язана з управлінням спортивною підготовкою висококваліфікованих біатлоністів, надасть змогу запропонувати методичні рекомендації тренерам, що допоможе їм правильно будувати тренувальний процес в змагальному періоді підготовки. Ці рекомендації стосуються вибору оптимальної інтенсивності і об'єму тренувального навантаження, побудови мікроциклів тренувальних занять.

Література

1. Запорожанов В. О. Контроль у спортивному тренуванні. Київ: Здоров'я, 1988. 144 с.
2. Крупський В.П. Метод. рекомендації для підготовки лижників–гонщиків високої кваліфікації в процесі багаторічних тренувань. Львів, 1997. 42 с.
3. Пеньковець В.І. Педагогічні аспекти управління тренувальним процесом при підготовці висококваліфікованих спортсменів–біатлоністів, пов'язаних з їх навчанням у вищому навчальному закладі III–IV рівнів акредитації. *Педагогіка, психологія та медико–біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*: Зб. наук. праць / Під ред. Єрмакова С. С. Харків, 2000. Вип.4. С. 12–15.
4. Застосування пульсометрії у підготовці спортсменів високого класу: Метод. рекомендації для тренерів та спортсменів. Вип. 4. Київ: Абрис, 1996. 79 с.

Проценко Ярослав,
3 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Спортивний менеджмент»,
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

ЗНАННЯ ПРО ЗНАЧЕННЯ БІЛКУ В ХАРЧУВАННІ АТЛЕТІВ У СПОРТІ ТА ФІТНЕСІ

Харчування у спорті та фітнесі відіграє таку ж важливу роль, як і тренування, адже регулярні інтенсивні навантаження на організм потребують високу кількість енергії, яка забезпечується споживанням належних нутрієнтів. Вивчення теорій раціонального харчування та особливостей збалансованого харчування атлетів у залежності від рівня

тренуваності, спортивної класифікації та етапу підготовки є важливою частиною підготовки бакалаврів спеціальності 017 Фізична культура та спорт [1, с.10].

Атлети та загалом активні люди потребують більше поживних речовин, ніж люди, які не займаються спортом і фітнесом регулярно. Ці поживні речовини включають вуглеводи, жири, вітаміни, мінерали і білок. Білок є життєво важливим для відновлення після тренування, оскільки він відповідає за відновлення, будівництво та зміцнення м'язів і тканин, а також підтримує імунну систему, щоб захистити організм від хвороб.

Білок – це будівельний матеріал м'язів, шкіри, волосся та всіх клітин організму. А ще він сприяє відчуттю ситості довше, підтримує імунітет та покращує настрій. Відтак, важливо включати достатню кількість білка у щоденний раціон.

Білок важливий для осіб, що ведуть активний спосіб життя, а особливо для тих, котрі на регулярній основі займаються фізичними вправами. Недостатня кількість білку може підвищити ризик травм, а якщо травма сталася, наявність збалансованої кількості білку в раціоні зменшить час, який знадобиться для відновлення. Під час тренування, фактично розриваються м'язові волокна, які потім потребують відновлення, для чого і потрібен білок. Щоб м'язи могли повністю відновитися, атлет повинен забезпечити свої м'язи амінокислотами, будівельними білками, у стратегічно важливий час і в необхідній кількості.

Достатня калорійність раціону є важливим аспектом, оскільки доведено, що негативний енергетичний баланс призводить до зростання потреби організму в білках. Збільшення надходження енергії з їжею дійсно призводять до позитивного накопичення азоту в організмі, але атлету, що тренується самостійно досить складно чітко визначити свою потребу в калорійності та створювати і постійно підтримувати збалансовану надмірність раціону [3, с. 877].

Добре досліджено, що вживання протеїну після занять покращує адаптацію після тренування і може сприяти у підвищенні продуктивності при виконанні силових вправ і вправ на витривалість. Однак, скільки білка потрібно споживати в одній порції, є предметом постійних дискусій у дослідженнях. Більшість дослідників і практиків (Cribb P., Hayes A., Mamerow E.) вважає, що 0,25 г на кілограм маси тіла або 20–40 г білка слід споживати під час кожного прийому їжі або перекусу. Атлетам же рекомендується вживати від 1,4 г до 2 г білка на кілограм маси тіла на день, щоб забезпечити організм необхідними речовинами для відновлення пошкоджених м'язових волокон і покращення відновлення організму в цілому [4, с. 12].

Амінокислоти – це будівельні блоки білків, які комбінуються різними способами, щоб утворити білок. Існує дев'ять «незамінних» амінокислот, які повинні надходити з їжею. Саме кількість цих незамінних амінокислот визначає корисність білка для організму [2, с. 1923].

Високоякісні повноцінні білки містять високий рівень незамінних амінокислот. М'ясо, молочні продукти, яйця та соя є прикладами високоякісних (повноцінних) білків. Однак рослинні джерела, такі як квасоля, сочевиця, горіхи, зерно і насіння, є джерелами білка, в яких не вистачає однієї або декількох незамінних амінокислот. Отже, щоб ці джерела стали «повноцінними», рекомендується комбінувати рослинні джерела, щоб скласти амінокислотний профіль, наприклад, порцію квасолі та рису.

Доведено, що білки на основі молока, такі як сироватка та казеїн, сприяють кращому засвоєнню білка в м'язах і тому повинні серйозно розглядатися, як добавки атлетам у багатьох дисциплінах спорту та фітнесу [2, с.1921].

Література

1. Паришкура Ю., Нестеров О., Підлужняк О., Іванюта Н. Знання основ раціонального харчування для майбутніх фахівців фізичної культури та спорту. № 2 (61): Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Педагогічні науки. 2024. С. 10–14. <https://doi.org/10.32689/maup.ped.2024.2.2>
2. Cribb P., Hayes A. Effects of supplement timing and resistance exercise on skeletal muscle hypertrophy. *Medicine & Science in Sports & Exercise*. 2006. №11. С. 1918–1925.
3. Mamerow E. Dietary protein distribution positively influences 24-h muscle protein synthesis in healthy adults. *The Journal of nutrition*. 2014. №6. С. 876–880.
4. Protein quantity & quality. Danone Research. [Електронний ресурс]. 2024. Режим доступу до ресурсу: <http://surl.li/oshwij> (дата звернення 30.10.2024).

Проценко Ярослав,

3 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Спортивний менеджмент»

Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

ЗНАЧЕННЯ ЖИРІВ У ХАРЧУВАННІ АТЛЕТІВ У СПОРТІ ТА ФІТНЕСІ

Жири є важливим джерелом «палива» для атлетів у спорті та фітнесі, що забезпечує енергією, допомагає засвоювати вітаміни та мінерали, а також захищає органи та тканини. Тому, хоча дієтичні жири іноді розглядаються як вороги загального здоров'я та масі тіла, насправді жири відіграють ключову роль у здоров'ї та благополуччі кожної особистості в онтогенезі.

Прикладом, вітаміни А, D, Е і К є жиророзчинними, відтак жири допомагають забезпечити їх транспортування в організмі. Іншою функцією жирів є терморегуляція, а саме

регулювання температури тіла, протидія охолодження та перегрівання, також жири беруть участь у виробленні гормонів (прикладом, холестерин є попередником тестостерону). Харчові жири також постачають незамінні жирні кислоти (омега-3 та омега-6), які не можуть синтезуватися організмом [4, с. 104].

Різні харчові жири мають безліч застосувань в організмі. Жири можуть забезпечувати паливом більшість клітин тіла й є важливим джерелом енергії для скорочення скелетних м'язів. Також підшкіряно-жирова клітковина (ПЖК) захищає життєво важливі органи, такі як серце, печінка, селезінка, нирки, головний і спинний мозок, оскільки шар жирової тканини вкриває ці органи, захищаючи їх від травм. Близько 2–4 % всього жиру в організмі зберігається навколо життєво важливих органів, а різні жири можуть використовуватися як складові частини наших клітинних мембран [1, с. 7–8].

Варто відмітити загальні рекомендації спортивних дієтологів щодо споживання жирів містять наступні позиції:

жири складають не більше ~35% від загального добового споживання енергії (спортсмени повинні хронічно уникати споживання < 20 % загальної енергії з жирів, щоб уникнути дефіциту жиророзчинних вітамінів і незамінних жирних кислот);

насичені жири повинні складати не більше 10 % від загального добового споживання енергії;

трансжири повинні становити не більше 2 % від загального споживання енергії організму [1, с.13].

Традиційно насичені жири та трансжири класифікуються як «погані» жири, тоді як ненасичені жири та поліненасичені жири класифікуються, як «хороші» жири. Насичені жири містяться у таких продуктах, як м'ясо та молочні продукти. Транс-жири містяться в оброблених продуктах, таких як смажена їжа, печиво та крекери. Трансжири вважаються «найнездоровішими» жирами, оскільки існують певні докази того, що вони можуть підвищувати рівень холестерину та збільшувати ризик серцевих захворювань [2, с. 71].

Однак окремі насичені жирні кислоти по-різному впливають на рівень ліпідів у крові залежно від їхнього складу. Прикладом, лауринова кислота (у високій концентрації міститься в кокосовій олії) фактично знижує співвідношення загального холестерину до холестерину ліпопротеїдів за рахунок збільшення їхньої високої щільності [2, с. 72].

Мононенасичені жири та поліненасичені жири вважаються «здоровими» жирами, які рекомендовано включати у свій раціон для атлетів. Мононенасичені жири містяться в таких продуктах, як оливкова олія, авокадо та горіхи, тоді як поліненасичені жири містяться в рибі (омега–3), лляній олії та волоських горіхах. Ці жири вважаються «здоровими», оскільки

існують певні докази того, що вони допомагають знизити рівень холестерину та зменшити ризик серцевих захворювань [2, с. 78].

Враховуючи, що жири є найбільш калорійними макроелементами (9 ккал на грам, порівняно з 4 ккал на грам для вуглеводів і білків), атлети мають бути особливо уважними до надмірного споживання жирів, а отже, і калорій, особливо у тих видах рухової активності, де низька маса тіла/жирової маси часто вважається бажаною. Як наслідок, такі атлети повинні обмежувати споживання жирів.

У видах рухової активності, де виконуються високоінтенсивні вправи, надмірне споживання жирів замість вуглеводів також може мати негативний вплив на продуктивність. Наприклад, дослідження показали, що високе споживання жирів і кетогенні дієти можуть негативно впливати на тренуваність і економічність у видах спорту та фітнесу на витривалість [3, с. 715–717].

Отже, вживання продуктів, що містять жири, є важливою частиною щоденного раціону атлетів, що займаються фізичними правами на розвиток витривалості, їх слід вживати, щоб уникнути низької енергетичної доступності. Вживання жирів як частина щоденної стратегії спортивного харчування сприяє запобіганню дефіциту деяких жиророзчинних вітамінів (вітамінів А, Е і К), омега-3 і омега-6 жирних кислот, а також потенційно заліза та кальцію.

Література

1. Bonci L. Sports nutrition for young athletes. *Pediatr Ann.*2010. № 5. с. 7–18 (дата звернення 30.10.2024).
2. Burke L.M., Hawley J.A., Wong S.H., Jeukendrup A. E. Carbohydrates for training and competition. *The Journal of nutrition.* 2011. № 11. с. 63–84 (дата звернення 30.10.2024).
3. Fogelholm M. Physical activity, fitness and fatness. *Journal of Sports Sciences.* 2010. № 24. P. 709–721.
4. Clark's Nancy. The first nutrition resources for active people. *Sports nutrition guide book.* 2008. №8. P. 103–105.

Прядко Жанна,
2 курсу, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання
освітня програма «Фізична культура і спорт»
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ПСИХОЛОГІЧНІ ТА КОГНІТИВНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ФУТБОЛУ НА РОЗВИТОК СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

У сучасних умовах значної уваги потребують не лише фізичні, але й психологічні аспекти виховання молоді. Футбол як вид спорту має комплексний вплив на особистість студента, що охоплює не лише фізичний розвиток, але й сприяє поліпшенню когнітивних функцій та розвитку емоційної стійкості. Це робить футбол важливим інструментом не лише фізичного, але й ментального виховання молоді.

Футбол є динамічною грою, яка вимагає швидкого прийняття рішень, просторової орієнтації та планування. Дослідження свідчать, що регулярні заняття цим видом спорту сприяють покращенню концентрації уваги та когнітивної гнучкості [1, с. 54]. Гравці змушені оперативно аналізувати ситуацію на полі та обирати оптимальні варіанти дій, що позитивно впливає на розвиток стратегічного мислення та здатність швидко адаптуватися до змінних умов.

Крім того, футбольні тренування активізують роботу нервової системи, покращують пам'ять та здатність до навчання. Це пов'язано з активацією аеробних процесів, які стимулюють кровообіг та постачання кисню до мозку [2, с. 32]. Таким чином, заняття футболом позитивно впливають на когнітивні функції, що може сприяти підвищенню академічної успішності студентів.

Футбол також сприяє розвитку емоційної стійкості, яка є важливим компонентом психічного здоров'я. Гравці вчаться контролювати емоції у стресових ситуаціях, що допомагає формувати психологічну витривалість [3, с. 29]. Командна робота та взаємодія з партнерами сприяють розвитку соціальних навичок, таких як комунікація та співпраця.

Психологи відзначають, що участь у спортивних заходах, особливо у командних видах спорту, знижує рівень тривожності та стресу, а також підвищує рівень самооцінки [3, с. 30]. Це особливо важливо для студентської молоді, яка часто стикається з підвищеним емоційним навантаженням під час навчального процесу.

Включення футболу до програм фізичного виховання у закладах вищої освіти може сприяти не лише покращенню фізичного здоров'я студентів, але й формуванню психологічної стійкості та покращенню когнітивних здібностей. Використання інноваційних методик, таких

як психологічні тренування на базі футбольних практик, може підвищити ефективність фізичного виховання [4, с. 100].

Зокрема, корисними є вправи, що моделюють ігрові ситуації та вимагають швидкого прийняття рішень у умовах невизначеності. Це сприяє розвитку не лише спортивних, але й життєвих навичок, які допомагають студентам ефективно адаптуватися до сучасних умов.

Таким чином, футбол виконує важливу роль у ментальному та когнітивному розвитку студентської молоді. Він сприяє поліпшенню концентрації уваги, розвитку стратегічного мислення та формуванню емоційної стійкості. Інтеграція футболу в систему фізичного виховання дозволяє забезпечити гармонійний розвиток особистості та підвищити загальний рівень психічного та фізичного здоров'я студентів. Подальші дослідження можуть зосередитися на вдосконаленні методик ментального тренування на основі футбольних практик для підвищення їх ефективності.

Література

1. Батраченко І. Г., Плошинська А. А. Когнітивна психологія фізичної активності особистості : моногр. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2023. 228 с.

2. Головач А.А. Вплив занять з футболу на формування особистості студентів вищих навчальних закладів. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : Педагогічні науки. Фізичне виховання та спорт*. 2016. Вип. 139 (2). С. 31–34.

3. Коваленко А. Вплив регулярних фізичних навантажень на емоційний стан здобувачів освіти. *Наука і освіта*. 2024. № 1. С. 27–31.

4. Кондратович А.Б. Вплив занять футболом на показники фізичних якостей студентів. *Materials of the XIII International scientific and practical conference «Cutting–edge science–2017»*, 2017. Т. 13. С. 99–101.

Рибак Марія

4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Спортивний менеджмент»
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

ЗНАЧЕННЯ Й ЗАСОБИ КОМПЛЕКСНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ОРГАНІЗМУ В СПОРТІ ТА ФІТНЕСІ

Актуальність теми. У сучасному світі, де фізична активність стала невід'ємною частиною здорового способу життя, питання відновлення організму після тренувань набуває все більшої актуальності. Інтенсивні заняття спортом та фітнесом, спрямовані на досягнення

високих результатів, можуть призводити до перенапруження м'язів, виснаження енергетичних запасів та розвитку різних видів травм. Тому, для забезпечення стабільного прогресу та запобігання перетренування, спортсменам та любителям фітнесу необхідно приділяти особливу увагу процесам відновлення.

Виклад основного матеріалу. Відновлення організму у спорті та фітнесі – це комплекс заходів, спрямованих на відновлення фізичних і психологічних сил організму після фізичних навантажень, з метою запобігання перенапруження, травм та підвищення загальної працездатності. Воно включає в себе різноманітні методики, такі як фізіотерапія (масаж, гідропроцедури), психологічні практики (релаксація, візуалізація), а також правильне харчування та достатній сон. Відновлення є невід'ємною частиною тренувального процесу, оскільки саме під час відпочинку відбуваються процеси регенерації тканин, синтезу білка та відновлення енергетичних запасів. Ефективність відновлення безпосередньо впливає на результативність спортсмена, швидкість досягнення поставлених цілей та зменшує ризик отримання травм.

Мета відновлення організму в спорті та фітнесі полягає в тому, щоб повернути організм до оптимального функціонального стану після фізичних навантажень.

Існує широкий спектр методів відновлення, які можна розділити на три основні групи: педагогічні, фізіотерапевтичні та психологічні [1, с. 67]

Педагогічні засоби відновлення організму у спорті та фітнесі відіграють важливу роль у підтриманні фізичної та психічної працездатності спортсменів. Вони спрямовані на оптимізацію тренувального процесу, зниження втоми, підтримання мотивації та підвищення ефективності виконання фізичних вправ. Суть цих засобів полягає у застосуванні методів навчання і виховання для створення умов, які сприяють відновленню організму після навантажень [1, с. 98].

Однією з основних педагогічних методик є правильна організація тренувального процесу, що передбачає дотримання принципу поступового збільшення навантаження, чергування тренувальних і відновлювальних періодів. Такий підхід дозволяє уникнути перевтоми і зменшує ризик травм. Педагоги і тренери зобов'язані планувати тренування з урахуванням фізичних і психічних можливостей спортсмена, а також забезпечувати достатній час для відпочинку. Іншим важливим аспектом є мотивація і психологічна підготовка. У процесі тренувань тренери використовують спеціальні методи, що сприяють підтримці інтересу до занять спортом, мотивують досягати нових цілей і знижують психологічне напруження. Ефективні педагогічні стратегії включають позитивне підкріплення, конструктивний зворотний зв'язок, а також розвиток впевненості в собі та здатності

контролювати емоції, що сприяє зниженню рівня стресу, що позитивно впливає на загальне відновлення організму.

Фізіотерапевтичні засоби відновлення організму в спорті та фітнесі є важливими для швидкого відновлення, зниження ризику травм та покращення загальної фізичної працездатності. Вони включають широкий спектр методів, які базуються на фізичних факторах, таких як тепло, холод, світло, електричні імпульси, масаж та водні процедури. Ці засоби допомагають зменшити біль, поліпшити кровообіг, відновити функції м'язів та прискорити процеси регенерації тканин. Зокрема це [1, с. 58]:

1. Кріотерапія, яка полягає у використанні холоду для зменшення запальних процесів та набряків, які виникають внаслідок інтенсивних тренувань або травм. Це можуть бути крижані компреси, холодні ванни або спеціальні кріокамери. Під впливом холоду кровоносні судини звужуються, що зменшує кровотік до ураженої ділянки, сприяючи зменшенню болю і запалення. Після зняття холоду кровоносні судини розширюються, посилюючи кровообіг і прискорюючи відновлення.

2. Теплотерапія. Вона включає використання теплових процедур для поліпшення кровообігу, зниження м'язового напруження та збільшення еластичності тканин. Це можуть бути теплі компреси, сауни, гарячі ванни або використання інфрачервоних ламп. Тепло допомагає розширити кровоносні судини, що покращує доставку кисню і поживних речовин до м'язів, сприяє розслабленню та відновленню після навантажень.

3. Масаж. Він є одним із найпоширеніших фізіотерапевтичних засобів, який сприяє розслабленню м'язів, поліпшенню кровообігу та зниженню м'язової напруги. Існують різні техніки масажу: класичний, спортивний, точковий тощо. Масаж допомагає виводити молочну кислоту, що утворюється під час інтенсивних навантажень, і зменшує ризик м'язових травм[3].

Психологічні засоби відновлення організму у спорті та фітнесі — це методи, які спрямовані на зниження стресу, відновлення психоемоційного стану та підвищення мотивації спортсменів. Вони допомагають спортсменам підтримувати внутрішній баланс, адаптуватися до психологічних навантажень і зберігати високу ефективність під час тренувань і змагань [2, с. 38].

Одним із ключових психологічних засобів є релаксація. Релаксаційні техніки, такі як глибоке дихання, прогресивна м'язова релаксація, медитація чи аутогенне тренування, дозволяють спортсмену знизити рівень напруження, розслабитися і краще концентруватися на задачах. Глибоке дихання сприяє стабілізації серцевого ритму та загальному розслабленню організму, що особливо важливо перед змаганнями або після інтенсивних тренувань.

Психологічна підтримка та самоконтроль також важливі у процесі відновлення. Психологи допомагають спортсменам аналізувати свої емоції, долати негативні думки та страхи, розробляти індивідуальні стратегії мотивації. Самоконтроль включає управління емоційними реакціями під час фізичних навантажень і стресових ситуацій, що зменшує психічну втому.

Позитивне мислення є ще одним важливим засобом. Налаштування на позитивні установки, використання афірмацій і зосередження на досягненнях допомагають формувати внутрішню впевненість і боротися з апатією. Це стимулює мозок виробляти ендорфіни, що сприяє відчуттю задоволення і знижує рівень стресу.

Саме ці засоби відновлення у спорті мають на меті забезпечити психічну стійкість, внутрішню гармонію та підтримку високої працездатності спортсмена, що є важливим для досягнення спортивних цілей [3, с. 66].

Висновки. Таким чином, відновлення організму після фізичних навантажень є невід'ємною складовою успішних тренувань як для професійних спортсменів, так і для любителів фітнесу. Комплексний підхід, що поєднує педагогічні, фізіотерапевтичні та психологічні методи, дозволяє забезпечити оптимальне відновлення організму, підвищити ефективність тренувань та знизити ризик травм.

Важливо розуміти, що процес відновлення є індивідуальним і залежить від багатьох факторів, таких як інтенсивність тренувань, вік, стан здоров'я та генетичні особливості. Загалом, відновлення організму – це інвестиція в своє здоров'я та спортивні досягнення. Систематичне застосування засобів відновлення дозволить не тільки покращити спортивні результати, але й підвищити якість життя в цілому.

Література

1. Павлова Ю. Відновлення у спорті : монографія / Ю. Павлова, Б. Виноградський. Львів : ЛДУФК, 2011. – 204 с.
2. Михалюк Є. Л., Малахова С. М., Черепок О. О. Засоби відновлення під час оздоровчого та спортивного тренування. *Проблеми допінгу в спорті*. Запоріжжя : ЗДМУ, 2012. 82 с
3. Михалюк Є. Л., Малахова С. М., Черепок О. О. Медико–біологічні, педагогічні та фізіотерапевтичні заходи відновлення спортсменів. Запоріжжя : ЗДМУ, 2016. 75 с.

Сергієнко Олександр,
1 курс, другий (магістерський) рівень вищої освіти, денна форма навчання
освітня програма «Фізична культура і спорт»
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА ОСНОВІ ЛИЖНОГО СПОРТУ

Значний вплив на розвиток лижного спорту в нашій країні має кількість і якість підготовки спеціалістів із лижного спорту – викладачів, тренерів і особливо вчителів фізичного виховання.

Лижний спорт є одним із найбільш ефективних засобів розвитку фізичних якостей учнів старшої школи. Він не лише формує фізичну витривалість, силу та координацію, але й сприяє підвищенню загальної мотивації до занять спортом. У сучасних умовах виникає необхідність впровадження інноваційних підходів до фізичного виховання, які можуть підвищити його ефективність та зробити процес більш цікавим для учнів [5, с. 6].

Сучасні напрями фізичного виховання на основі лижного спорту. Основним напрямом розвитку фізичного виховання є перехід до більш індивідуалізованих підходів, що враховують фізичну підготовленість, мотиваційні особливості та стан здоров'я учнів. Лижний спорт є універсальним інструментом, що поєднує аеробні та анаеробні навантаження, розвиваючи таким чином як кардіо–респіраторну, так і м'язову витривалість.

Заняття лижним спортом дозволяють поєднувати фізичний розвиток із психоемоційним здоров'ям, знижуючи рівень стресу та сприяючи соціалізації учнів через командні види діяльності. Важливим аспектом є також доступність лижного спорту, що робить його привабливим для широкого кола учнів. Заняття лижами мають велике значення для виховання морально–вольових якостей: здібності до подолання різноманітних труднощів, дисциплінованості, наполегливості, сміливості, почуття колективізму [2, с. 41].

Інноваційні підходи до викладання лижного спорту. Сучасні інновації в лижному спорті включають використання цифрових технологій для аналізу техніки пересування, моніторингу фізичних показників і відстеження прогресу учнів. Використання GPS-трекерів дозволяє відслідковувати траєкторії руху, а спеціальні додатки допомагають контролювати пульс, швидкість та витрати енергії [6, с.159–162].

Іншим інноваційним підходом є використання відеоаналізу для покращення техніки пересування. Запис відео під час тренувань дозволяє детально вивчати рухи учнів, виявляти

помилки та коригувати їх, що значно підвищує ефективність тренувань. Цей метод також сприяє мотивації учнів через можливість наочно бачити свій прогрес [1, с. 14–19].

Тренувальні програми з лижного спорту для старшокласників. Тренувальні програми для старшокласників на основі лижного спорту розробляються з урахуванням принципів поступового підвищення навантажень та поєднання різних видів тренувань. Основна увага приділяється розвитку витривалості, сили та техніки пересування на лижах. Заняття включають інтервальні тренування, силові вправи для зміцнення м'язів ніг та спини, а також спеціальні вправи на координацію та рівновагу.

Особливо акцентується увага на навчанні правильній техніці пересування, що включає роботу з палицями, координацію рухів на різних рельєфах місцевості та розвиток дихальної витривалості. При пересуванні на лижах розвиваються всі основні фізичні якості, особливо позитивно впливають заняття на розвиток витривалості, сили, спритності. Програми також можуть включати елементи змагань, що сприяє підвищенню мотивації учнів [2, с. 40].

Переваги лижного спорту для старшокласників. Лижний спорт є комплексним видом фізичної активності, що сприяє не лише фізичному, але й психосоціальному розвитку учнів. Він покращує роботу серцево–судинної системи, зміцнює дихальну систему та стимулює обмінні процеси в організмі. Заняття на свіжому повітрі, особливо в зимовий період, позитивно впливають на імунітет та загальний стан здоров'я учнів.

Окрім фізичних переваг, лижний спорт допомагає формувати такі соціальні навички, як відповідальність, командна робота та дисципліна. Він також сприяє розвитку стійкості до стресу та підвищенню психологічної стійкості учнів, що є важливим аспектом їх загального розвитку. На стадії спеціалізації у спортсмена виникає стійкий інтерес до обраного виду спорту, чому сприяють як фізичний розвиток і формування навичок, так і усвідомлення того, що обраний вид спортивної діяльності відповідає його інтересам і здібностям. При цьому відбувається як би ротація, де основною метою стає отримання високих результатів, а не задоволення від самого процесу занять [3, с. 15].

Висновки. Лижний спорт як елемент фізичного виховання старшокласників має великий потенціал для розвитку фізичних і психосоціальних якостей учнів. Інноваційні підходи до організації тренувань із використанням сучасних технологій підвищують ефективність навчального процесу та сприяють покращенню результатів учнів. У майбутньому впровадження нових методик і технологій дозволить ще більше оптимізувати фізичне виховання, зокрема на основі лижного спорту, у школах.

Література

1. Бойчук, Ю., & Боярська–Хоменко, А. (2022). Інновації у загальнопедагогічній підготовці майбутніх вчителів. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка.*, 2(38), 14–19. <https://doi.org/10.28925/2311-2409.2022.382>
2. Колоколов В. О., Краснокутський М. І., Семків О. М. Лижна підготовка: Навчально–методичний посібник. Харків: НУЦЗУ, 2011. 162 с. ISBN 978–617–619–038–7
3. Олійник Н. А., Войтенко С. М. Психологічні особливості спортивної діяльності: Монографія. Вінниця: ВНАУ, 2020. 240 с.
4. Пеньковець В. І. Значення занять фізичними вправами в режимі дня дітей шкільного віку. *Педагогіка, психологія та медико–біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. праць / Під ред. Єрмакова С.С.* Харків, 2000. Вип.19. С. 10–14.
5. Пеньковець В. І., Пеньковець Д. В. Лижний спорт (лижні гонки, біатлон): навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту. Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет, 2015. 257 с.
6. Циганок Ю. С., Кравченко О. С. Інноваційні технології у спортивній діяльності. *Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор та одноборств у закладах вищої освіти: матеріали міжнародної XX наукової конференції, 09 лютого 2024 р. : тези допов.* Харків: ХДАФК, 2024. С. 159–162.

Соболь Андрій,

3 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма

освітня програма «Спортивний менеджмент»

Державний торгово-економічний університет, м. Київ

АЕРОБНІ ВПРАВИ – ЕФЕКТИВНИЙ ЗАСІБ ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ЛЮДИНИ

З огляду на збільшення кількості людей, що ведуть малорухливий спосіб життя, підвищення популярності аеробних вправ є дуже важливим для зміцнення здоров'я та попередження хронічних захворювань. Вони легко доступні, не потребують спеціального обладнання та можуть бути адаптовані під будь-який рівень рухової підготовленості [2, с.62].

Аналіз наукових джерел, досліджень і публікацій з проблематики застосування аеробних вправ дозволяє з'ясувати існуючі теоретичні підходи, вивчити дані щодо впливу аеробних навантажень на різні аспекти здоров'я.

Аеробні вправи – це рухова активність, в якій задіюються великі групи м'язів тіла. Цей тип вправ зазвичай ритмічний і повторюваний. Під час їх виконання збільшується частота серцевих скорочень і кількість кисню, який використовує організм..

Аеробний та анаеробний – ці терміни, які визначають, як організм виробляє енергію [3, с.240].

Аеробний означає «за допомогою кисню». Під час тривалої активності, яка збільшує частоту серцевих скорочень, всі клітини використовують кисень для виробництва енергії. Прикладом аеробних вправ є ходьба.

Анаеробне означає «без кисню». При швидкій та високоінтенсивній діяльності клітини не використовують кисень для виробництва енергії. Прикладом анаеробної вправи є підняття ваги [1, с.162].

Регулярні аеробні вправи значно покращують здоров'я серцево–судинної системи, покращуючи роботу серця, збільшуючи аеробні можливості та сприяючи кращому кровообігу по всьому організму.

Існує багато різних видів аеробних вправ. Деякі з найпоширеніших включають: ходьбу або біг підтюпцем, їзду на велосипеді, робота на кардіотренажерах, плавання.

Під час занять аеробними вправами, такими як біг підтюпцем, плаванням або їзда на велосипеді, серце з часом стає сильнішим. Збільшення сили серця дозволяє йому ефективніше перекачувати кров, доставляючи кисень і поживні речовини до решти частин тіла [1, с. 434].

Регулярно навантажуючи серцево–судинну систему аеробними вправами, поступово підвищується здатність організму використовувати кисень, відому як аеробна здатність. Ця покращена аеробна здатність полегшує повсякденну діяльність і знижує ризик серцево–судинних захворювань.

Ходьба – одна з найпростіших і найдоступніших аеробних вправ. Можливо змінювати інтенсивність відповідно до рівня рухової підготовленості. Біг підтюпцем швидше, ніж ходьба, але повільніше, ніж біг. Біг підтюпцем створює більше навантаження на суглоби, ніж ходьба, і не рекомендується, якщо у є травми. Окрім спортивного взуття, цей вид активності не потребує спеціального спорядження. Ходити можливо практично будь–де: на свіжому повітрі або у приміщенні (торгові центри, криті доріжки або бігова доріжка). Це дозволяє легко продовжувати ходьбу протягом усього року. Ходьба – відмінний вибір для початкової програми вправ [6].

Їзда на велосипеді – це аеробна вправа, яку можна виконувати на велотренажері або звичайному велосипеді. Інтенсивність вправ можливо регулювати обираючи вищу швидкість на велотренажері або їдучи маршрутом з більшою кількістю пагорбів чи нахилів. Їзда на велосипеді може бути ідеальним варіантом, якщо існує проблема, наприклад артрит або інші

захворювання, які впливають на суглоби. Ця активність допомагає серцю, не створювати надмірного механічного навантаження на спину, стегна, коліна та гомілковостопні суглоби, яке може спричинити ходьба.

Кардіотренажери – це пристрої, робота на яких яких збільшує частоту серцевих скорочень під час виконання повторюваних рухів. Прикладом деякі з найпоширеніших типів кардіотренажерів: гребний тренажер, сходові тренажери, еліптичний тренажер, бігова доріжка. Ці типи тренажерів є у місцевому спортзалі або можливо їх придбати для самостійних занять вдома. Оскільки існує багато різних типів кардіотренажерів, спочатку варто спробувати різні з них у спортзалі або фітнес–центрі. Може знадобитися час, щоб зрозуміти, який тренажер найбільше підходить [4, с.102].

Плавання – це активність з низьким рівнем навантаження. Інтенсивність плавання у відкритій воді зростає більше, ніж у басейні. Аквааеробіка і ходьба у воді – відмінні альтернативи, якщо існує проблема з опорно–руховим апаратом. Плавучість, яку забезпечує вода, полегшує навантаження на суглоби.

Аеробні вправи – це активність, яка змушує прокидатися та рухатися. Вони підвищують частоту серцевих скорочень, що змушує спитіти. Перед початком нової рухової активності слід проконсультуватися з сімейним лікарем, щоб переконатися, що вона безпечна [5, с.157].

Фізичні вправи – це ключ до міцного здоров'я. Аеробні вправи, які прискорюють серцебиття і дихання, важливі для багатьох функцій організму. Вони тренують серце і легені та підвищують витривалість. Аеробні вправи також допомагають розслабити стінки кровоносних судин, знизити кров'яний тиск, спалити жирові відкладення, знизити рівень цукру в крові, зменшити запалення і підвищити настрій. У поєднанні зі зниженням маси тіла вони також можуть сприяти зниженню рівню «поганого» холестерину. У довгостроковій перспективі аеробні вправи знижують ризик серцевих захворювань, інсульту, діабету 2 типу, раку грудей і товстої кишки, депресії та падінь.

Література

1. Вілмор Дж. Х., Костілл Д.Л. Фізіологія спорту. Київ : Олімпійська література. 2003. 654 с.
2. Паришкура Ю., Сальникова С., Головкіна В., Гришко Л. Актуалізація знань про біологічні основи моторних здібностей. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка*. Вип. 25 (181). Чернігів : НУЧК, 2024. С. 61–68.
3. Рихлюк С. Особливості анаеробної та аеробної працездатності юних гімнастів. *Молода спортивна наука України* : зб. наук. пр. з галузі фізичної культури та спорту, 2007. Вип. 10. Т. 4. С. 238–241.

4. Тимчик С. Г., Євлєнтьєв М. Тренування дівчат фітнес бікіні на заняттях фізичним вихованням на відділенні атлетичної гімнастики. *Актуальні наукові дослідження у сучасному світі*. Переяслав–Хмельницький, 2018. Вип. 4(36), ч. 6. С. 101–106.

5. Савчин М. П. Тренованість боксера та її діагностика. Київ : Нора–прінт, 2003. 218 с

6. High–intensity interval training versus moderate–intensity continuous training within cardiac rehabilitation: a systematic review and meta–analysis
<https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5790162/>

Станецька Лідія,

3 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання
освітня програма «Фізична культура і спорт»
Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ ТА ІННОВАЦІЇ У ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ СТАРШОКЛАСНИКІВ НА ОСНОВІ ЛЕГКОЇ АТЛЕТИКИ

Легка атлетика це комплекс з великої кількості (понад 50-ти) спортивних дисциплін, які відносяться до різних груп видів спорту. Це і швидкісно-силові дисципліни (стрибки і метання), і дисципліни циклічного характеру (спортивна ходьба, біг), і складно–координаційні та швидкісно–силові (біг з бар'єрами), і багатоборства. Тому–то в легкій атлетиці і арсенал тренувальних засобів, методів та методик дуже різноманітний [3, с. 4].

Легка атлетика є одним із найпопулярніших видів спорту серед старшокласників і відіграє важливу роль у фізичному вихованні. Цей вид спорту дозволяє розвивати базові фізичні якості, такі як витривалість, швидкість, сила та координація. В умовах сучасної освіти виникає потреба у впровадженні інноваційних підходів до організації занять з легкої атлетики, що сприяють підвищенню мотивації учнів та покращенню результатів.

Актуальні напрями у фізичному вихованні з використанням легкої атлетики. Фізичне виховання старшокласників на основі легкої атлетики зосереджене на розвитку основних фізичних якостей. Легка атлетика, яка включає біг, стрибки, метання, сприяє всебічному фізичному розвитку та підвищенню загальної фізичної підготовки учнів. Особливо важливим аспектом є можливість індивідуалізації занять, що дозволяє адаптувати навчальний процес до різних рівнів підготовки учнів.

Одним із актуальних напрямів є застосування сучасних тренувальних методик, таких як інтервальний біг, функціональні тренування, а також вправи на витривалість, що можуть виконуватися як на уроках фізкультури, так і позашкільними заняттями. Заняття на відкритому

повітрі повинні бути спрямовані на розвиток витривалості. Для цього застосовують, у великому обсязі, але з помірною інтенсивністю, ходьбу, біг, ходьбу в чергуванні з бігом [1, с. 51].

Інновації у викладанні легкої атлетики. Останніми роками впровадження інновацій у викладання легкої атлетики стає все більш поширеним. Використання сучасних технологій, таких як мобільні додатки для моніторингу фізичної активності та спеціальні пристрої для вимірювання швидкості бігу, пульсу та витривалості, дозволяє учням самостійно оцінювати власний прогрес та підвищувати рівень мотивації.

Також популярними стають заняття з використанням інтерактивних тренажерів, які імітують бігові траси та створюють умови для тренувань в умовах реальної змагальної ситуації. Такі інновації підвищують інтерес учнів до легкої атлетики та сприяють кращому засвоєнню матеріалу [4, с. 231–236].

Методики тренувань для старшокласників. Окремим аспектом є розвиток спеціальних методик тренувань, спрямованих на підготовку старшокласників до змагань з легкої атлетики. У програму входять вправи на розвиток швидко-силових якостей, техніку бігу, стрибків та метань. Ці методики повинні включати елементи самоконтролю та самооцінки, що дозволяє учням відстежувати свої досягнення та планувати подальший розвиток.

Знання основ техніки сприяє більш правильному аналізу спортсменом своїх дій, виявленню помилок, з'ясуванню причин їх появи, допомагає запобігати виникненню помилок та усувати їх у процесі навчання і спортивного вдосконалення. Вчителю і тренеру допомагає правильно користуватися великим арсеналом доступних і ефективних засобів для вирішення навчальних, підготовчорозвивальних, виховних і оздоровчих завдань [3, с. 4].

Зокрема, одним із перспективних напрямів є використання техніки відеоаналізу рухів, що дозволяє учням аналізувати свої помилки та вдосконалювати техніку виконання вправ. Це сприяє покращенню спортивних результатів та загальному фізичному розвитку [2, с. 166–169].

Переваги легкої атлетики у фізичному вихованні. Легка атлетика є не лише засобом фізичного розвитку, але й важливим інструментом для формування дисципліни, командного духу та самостійності у старшокласників. Завдяки своїй універсальності, цей вид спорту є доступним для всіх учнів, незалежно від їхнього початкового рівня фізичної підготовки.

Перевагою легкої атлетики є також її можливість включати у програму елементи змагань, що мотивує учнів до покращення своїх результатів. Регулярні тренування, спрямовані на покращення швидкості, витривалості та сили, допомагають учням не лише поліпшити свою фізичну форму, але й досягати успіхів у інших видах спорту.

Висновки. Інноваційні підходи у фізичному вихованні на основі легкої атлетики сприяють підвищенню ефективності навчального процесу та стимулюють учнів до активної участі у спортивному житті. Використання сучасних технологій та методик тренувань дозволяє учням краще засвоювати програму, досягати високих результатів та закладати основи для здорового способу життя.

Література

1. Ахметов Р. Ф., Максименко Г. М., Кутек Т. Б. Легка атлетика: Підручник. Житомир : Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2010. 320 с. ISBN 978–966–485–060–2
2. Масєвський М. І., Ільченко С. С. Індивідуальні параметри тренувального процесу легкоатлетів. *Інноваційна педагогіка*. Вип. 58 т. 2 Розділ 5, 2023, С 166–169: <https://doi.org/10.32782/2663–6085>
3. Набоков Ю. А., Гедзюк Д. О. Методичні рекомендації до практичних занять з теорії і методики викладання легкої атлетики. Житомир : Вид–во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 40 с.
4. Кутек Т., Ахметов Р., Шаверський В. Програмоване управління технічною майстерністю кваліфікованих спортсменів. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*. Вип. 9 (28). 2020. 231–236 с.

Фролов Віталій,

2 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Торговельний бізнес»

Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

КОРЕКЦІЯ ЗДОРОВ'Я ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Фізична культура – це не лише спорт, а й цілий комплекс заходів, спрямованих на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних якостей та формування гармонійної особистості. Регулярні фізичні навантаження є одним із найефективніших способів покращити фізичне та психічне здоров'я. Фізична активність людини впливає на якість та тривалість її життя. Про це знали ще у Стародавній Греції. Гіппократ наполягав, що брак фізичної активності шкодить здоров'ю, а фраза Аристотеля, що дійшла до нас: «Рух – це життя» – у сучасних умовах погіршення стану навколишнього середовища та «пандемії» малорухомого способу життя в комфортних умовах побуту, з фастфуд-харчуванням і гаджетами, звучить більш ніж актуально [1, с. 56]. Швидкий темп життя, погіршення екологічної ситуації та розвиток технологій, хоч і полегшують багато аспектів життя, мають і зворотний бік – вони негативно впливають на наше

здоров'я, особливо на здоров'я молоді. Сучасний світ зіштовхнувся з тривожною тенденцією: все менше молодих людей прагне до здорового способу життя.

Формування здорового способу життя залежить тільки від нас самих, наших переваг, переконувальності та світогляду, є головним важелем первинної профілактики в укріпленні здоров'я населення через зміну стилю та укладу життя, його оздоровлення з використанням гігієнічних знань для подолання шкідливих звичок, гіподинамії та несприятливих сторін життя, пов'язаних з різноманітними ситуаціями.

Таким чином, під здоровим способом життя слід розуміти типові форми та способи повсякденної життєдіяльності людини, які укріплюють та удосконалюють резервні можливості організму, забезпечуючи тим самим успішне виконання своїх соціальних й професійних функцій, незалежно від політичних, економічних та соціально-психологічних ситуацій.

Чому фізична культура важлива для здоров'я?

Зміцнення серцево-судинної системи: регулярні фізичні вправи знижують ризик серцевих захворювань, інсультів та підвищують витривалість.

Підвищення імунітету: фізична активність стимулює імунну систему, допомагаючи організму ефективніше боротися з інфекціями.

Здоров'я кісток і суглобів: фізичні навантаження допомагають зміцнити кістки, запобігають остеопорозу та покращують рухливість суглобів.

Контроль маси тіла: Регулярні тренування допомагають спалювати калорії та підтримувати здорову вагу.

Покращення настрою та зниження стресу: Фізична активність стимулює вироблення ендорфінів – гормонів щастя, які допомагають боротися зі стресом і депресією.

Здоровий сон: Фізичні навантаження вдень сприяють кращому сну вночі.

За рівнями фізичної активності виділяють 4 групи (класифікація по Розенблату та Трістану). У першу потрапляють люди, які зовсім не займаються фізкультурою, у другу – ті, які роблять зарядку і займаються фітнесом менше 4 годин на тиждень, у третю – тренуються від 4 до 10 годин, а в четверту – понад 10 годин на тиждень [2, с. 68].

У цій статті розглянемо 5 основних видів фізичної активності, які допоможуть покращити психічне здоров'я та підняти настрій:

Пробіжка. Анаеробні вправи, до яких відноситься біг, сприяють виробленню ендорфінів, що викликають позитивні відчуття в тілі і навіть зменшувати сприйняття болю. Згідно з деякими дослідженнями, заняття фізичною активністю не менше 30 хвилин 3–5 разів на тиждень можуть позитивно впливати і на емоційний стан і значно зменшувати симптоми

депресії. Якщо ваш графік сильно завантажений, то навіть 10–15 хвилинні інтенсивні аеробні вправи матимуть вагомий внесок у здоров'я.

Силові тренування. Наукові дослідження довели, що регулярні силові тренування не лише збільшують м'язову масу та міцність кісток, але й є ефективним засобом профілактики депресії. Заняття з обтяженнями покращують кровообіг, прискорюють метаболізм та сприяють загальному зміцненню організму.

Йога. Крім фізичних переваг, таких як підвищення гнучкості та балансу, йога має потужний вплив на психічне здоров'я. Регулярна практика йоги допомагає знизити рівень тривожності, поліпшити настрій та підвищити самооцінку. Дослідження показують, що всього 60 хвилин йоги двічі на тиждень можуть суттєво покращити психологічний стан, особливо у літніх людей.

Прогулянки. Найдоступніший і найбезпечніший вид фізичної активності. Прогулянки на свіжому повітрі не лише зміцнюють серцево–судинну систему, але й сприяють виробленню ендорфінів – гормонів щастя. Прогулянки рекомендовані людям будь–якого віку та рівня фізичної підготовки.

Джампінг. Цей динамічний вид фітнесу – це не тільки весело, але й корисно. Стрибки на батуті зміцнюють серце, тренують вестибулярний апарат та сприяють виробленню ендорфінів, що піднімають настрій і знижують рівень стресу [3].

Пам'ятайте, що фізична культура – це інвестиція в ваше здоров'я та довголіття. Почніть займатися спортом сьогодні і відчуйте всі переваги активного способу життя!

Література

1. Лкірям І. П. Навчання сліпих і слабозорих дітей правильної ходьби. Київ : Вища школа. 1989. 156 с.
2. Помстун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання Науково–методичний посібник / За ред. О. І. Пометун. Київ : Видавництво А. С. К. , 2004. 192 с.
3. Концепція формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді // Наказ МОН України від 21.07.2004 № 605.

Шеремета Нікіта,
4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма
освітня програма «Фізична культура і спорт»
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

ІНТЕРЕСИ ТА МОТИВАЦІЯ ДО ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНИМИ ВПРАВАМИ

Актуальність: У сучасному суспільстві малорухомий спосіб життя стає причиною багатьох проблем зі здоров'ям, особливо серед молоді. З огляду на вплив цифрових технологій, питання фізичної активності набуває особливої важливості. Вивчення інтересів і мотивації до занять фізичними вправами є актуальним для формування здорових звичок у молодого покоління.

Мета: Метою дослідження є визначення факторів, що впливають на інтерес до фізичної активності, та аналіз мотиваційних аспектів, які можуть сприяти або заважати регулярним заняттям спортом серед молоді.

Зростання популярності фізичної активності стає все більш актуальним у сучасному суспільстві, де поширюються проблеми малорухомого способу життя, особливо серед молоді та студентів. Низький рівень фізичної активності спричиняє різноманітні проблеми зі здоров'ям, що підкреслює важливість дослідження факторів, які можуть впливати на інтерес і мотивацію до занять фізичними вправами. Метою даної роботи є аналіз основних аспектів, які формують або заважають розвитку інтересу до фізичної активності, а також мотиваційних чинників, які спонукають людей до занять спортом [3, с.75].

Теоретичною основою для дослідження мотивації стали різноманітні мотиваційні теорії, зокрема піраміда Маслоу, а також теорія самодетермінації, запропонована Деці і Райаном, що розглядає мотивацію як внутрішню (орієнтовану на особистий інтерес, задоволення) та зовнішню (викликану зовнішніми стимулами, як–от суспільне схвалення чи матеріальні винагороди). Інтерес до фізичних вправ – важливий компонент мотивації, адже саме він спонукає людину розпочати заняття і продовжувати їх на регулярній основі. Інтерес до фізичної активності залежить від багатьох факторів: сімейні традиції, фізична підготовка, вплив оточення та культурного середовища [1, с. 20].

Мотивацію можна розглядати з позиції як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Внутрішніми факторами виступають особисті цілі, бажання досягти кращої фізичної форми, самовдосконалення, покращення здоров'я. Зовнішні фактори охоплюють вплив оточуючих, рекомендації медиків, наявність зручної спортивної інфраструктури та поширення інформації про переваги фізичних вправ у соціальних мережах. Одним із суттєвих зовнішніх чинників є

також соціально–психологічний вплив: сім'я, друзі чи колеги можуть стати важливим джерелом мотивації для регулярних занять [3, с. 93].

Психологічні підходи до підвищення інтересу та мотивації включають створення індивідуальних програм тренувань, які відповідають потребам, можливостям і цілям кожної особистості. Крім того, важливим є формування позитивного емоційного фону під час занять, адже задоволення від процесу та відчуття успіху підвищують ймовірність продовження тренувань. Використання сучасних технологій, зокрема фітнес–додатків, сприяє підтримці мотивації, оскільки дозволяє відстежувати прогрес і досягнення, що стимулює досягати цілей [2, с. 40].

Підсумовуючи, можна зазначити, що інтерес і мотивація до занять фізичними вправами формуються під впливом багатьох факторів, як внутрішніх, так і зовнішніх. Рекомендацією для навчальних закладів є створення умов для популяризації спорту та здорового способу життя, розвиток спортивних секцій, організація заходів, спрямованих на підвищення обізнаності студентів про переваги фізичної активності. Такий комплексний підхід сприятиме заохоченню молоді до регулярних занять фізичними вправами, що, у свою чергу, позитивно вплине на їхній фізичний та психологічний стан [2, с. 90].

Висновок. Інтерес і мотивація до фізичних вправ формуються під впливом різних внутрішніх і зовнішніх факторів. Для підтримки мотивації важливо забезпечити індивідуальний підхід, позитивний досвід і сучасні інструменти для відстеження прогресу. Навчальні заклади можуть підтримати фізичну активність молоді, сприяючи розвитку спортивних секцій і популяризуючи здоровий спосіб життя, що загалом покращить фізичний і психічний стан молодих людей.

Література

1. Чайченко Н.Л. Фізичне виховання. Самопідготовка: навч.–метод. посібник. Київ : КНТЕУ, 2010. 139 с
2. Воловик Наталія. Оздоровчий фітнес: навч. посіб. для студентів. вищ. навч. закладів. Київ : НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2022. 297 с.
3. Присяжнюк С. І., Оленев Д. Г. Курс лекцій з фізичного виховання: навчальний посібник для студентів технічних вищих навчальних закладів. Київ : Видавничий центр НУБіП України, 2015. 420 с.

Шпиленко Данило,
4 курс, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, денна форма навчання,
освітня програма «Спортивний менеджмент»,
Державний торгово-економічний університет, м. Київ

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ У ВІДНОВЛЕННІ ВІЙСЬКОВИХ

Проблема соціальної адаптації та реабілітації військовослужбовців, особливо в контексті сучасних воєнних конфліктів, стає все більш важливою. Спорт і фізична культура є чудовими засобами для відновлення психічного та фізичного здоров'я військових, допомагаючи їм подолати стрес і травми, пов'язані з боєм, і успішно реінтегруватися в мирне суспільство. Важливим компонентом соціальної підтримки захисників є комплексний підхід до реабілітації, який включає фізкультурно–спортивні методи [1, с. 34].

Фізична культура має вирішальне значення для відновлення військовослужбовців після травм. За допомогою спеціально розроблених реабілітаційних програм можна поступово відновити рухову активність, м'язову силу та координацію. Це допомагає компенсувати наслідки фізичних ушкоджень. Завдяки індивідуальному підходу до фізичної реабілітації, який враховує особливості бойової травми, анатомо–фізіологічні особливості організму та швидкість відновлення, можна досягти найбільш ефективного відновлення військовослужбовця до нормального життя [2, с. 56].

Спорт може покращити психічне здоров'я солдатів. Регулярні фізичні навантаження зменшують рівень стресу, допомагають подолати посттравматичний синдром, допомагають розрядитися та відновлюватися. Групові спортивні заходи допомагають людям, які пережили екстремальні бойові події, оскільки вони створюють атмосферу соціальної підтримки, взаємодопомоги та командної згуртованості [3, с. 79].

Регулярні фізичні вправи є життєво важливими для відновлення функціональної здатності тіла військовослужбовців. Систематичне тренування покращує імунітет, обмінні процеси, серце та легені, а також загальний стан. Адаптивні фізкультурні практики особливо важливі, оскільки вони дозволяють військовим з інвалідністю розвивати компенсаторні механізми, а також підтримувати фізичну форму [4, с. 45].

Спеціалізовані фізичні вправи є основою для відновлення військовослужбовців після різноманітних травм і поранень. Для розробки індивідуальних реабілітаційних комплексів розглядається диференційований підхід, який враховує особливості бойового ушкодження, стан опорно–рухового апарату, неврологічні особливості та загальний рівень фізичної підготовки. Використання спеціальних вправ для відновлення м'язової сили, відновлення

втрачених рухових навичок, запобігання проблемам і розвитку компенсаторних механізмів є частиною таких підходів [1, с. 67].

Для військовослужбовців з обмеженими фізичними можливостями адаптивний спорт є ефективним засобом відновлення. Параспорт, різновид інклюзивних спортивних заходів, які проводяться за допомогою спеціально адаптованих форм фізичної активності, допомагає відновлювати фізичні функції, а також розвивати внутрішню мотивацію, долати психологічні перешкоди та створювати простір для соціальної реалізації. Паралімпійські ігри є чудовим прикладом подолання фізичних обмежень шляхом участі в спортивних заходах [2, с. 89].

Використання допоміжних засобів, таких як тренажери, масаж і фізіотерапія, значно розширює можливості реабілітації військовослужбовців. Біомеханічне тестування, комп'ютеризовані тренажерні комплекси, різноманітні мануальні техніки, гідротерапія, електростимуляція та інші інноваційні методи є прикладами сучасних технологій у реабілітації. Комплексний підхід, який поєднує фізичні вправи з відновлювальними процедурами, прискорює реабілітацію [3, с. 112].

Технічні досягнення покращили можливості фізичної культури реабілітації військовослужбовців. Нові можливості в реабілітації створюються завдяки сучасним біотехнологічним розробкам, таким як протезування з використанням нейронних інтерфейсів, 3D-друк ортопедичних конструкцій для індивідуальних потреб і віртуальна реальність для відновлення рухових навичок. Індивідуальні реабілітаційні траєкторії, розроблені за допомогою штучного інтелекту, можуть враховувати навіть найменші деталі фізичного та психологічного стану солдата [7, с. 67].

Участь у спортивних заходах може допомогти військовослужбовцям повернутися до суспільства. Групові тренування, адаптивні спортивні програми та спеціальні змагання допомагають долати психологічну ізоляцію та травматичний досвід, забезпечуючи соціальну підтримку. Участь у спортивних заходах допомагає військовослужбовцям відчувати власну спроможність, подолати труднощі, пов'язані з фізичними обмеженнями, і повернутися до активного соціального життя [4, с. 45].

Участь у спортивних клубах і змаганнях може допомогти вам відчувати єдність і підтримку. Колективні фізичні заходи покращують навички командної взаємодії та дають можливість для емоційного обміну та психологічної підтримки. Ветеранські спортивні клуби стають унікальними соціальними установами, які надають психоемоційну та фізичну реабілітацію [5, с. 78].

У всьому світі є багато ефективних програм спортивної адаптації для ветеранів. Зокрема, у Сполучених Штатах працюють спеціальні реабілітаційні центри під назвою «Wounded Warrior Project», які пропонують комплексні програми фізичної підготовки та

оздоровлення. Програми «Нескорені», які включають параолімпійську підготовку, адаптивний спорт і психологічну підтримку військовослужбовців з інвалідністю, успішно працюють в Україні [6, с. 56].

Спорт і фізична культура забезпечують комплексне відновлення та соціальну реінтеграцію військовослужбовців, включаючи фізичну, психологічну та соціальну реабілітацію. Умови для повного повернення захисників до активного суспільного життя забезпечуються за допомогою інноваційних методів, індивідуальних стратегій і системної підтримки.

Література

1. Магльований А., Кунинець О., Григус І., Іваночко О. Вплив дозованого фізичного навантаження на показники серцево-судинної системи осіб, які втратили кінцівки. *Rehabilitation and Recreation*, 2023, (14), 63–70. <https://doi.org/10.32782/2522-1795.2023.14.7>
2. Брезден А. П. Медико-соціальна реабілітація військових. Київ: Медицина, 2019.
3. Попадюха Ю. А. Системи фізичної та психологічної реабілітації військовослужбовців. Київ : НПУ, 2017. 356 с. URL: <https://emed.library.gov.ua/wp-content/uploads/tainacan-items/271/86073/Medyko-psykholohichna-reabilitatsiia-ta-sotsialna-adaptatsiia-uchasnykiv-boyovykh-diy-i-vymushenykh-pereselentsiv-v-Ukraini-problemy-ta-perspektyvy-1-1.pdf>
4. Williams J. *Military Rehabilitation Practices*. New York: Routledge, 2018. 276 p.
5. Smith R. *Adaptive Sports for Veterans*. Boston: Harvard Press, 2019. 223 p.
6. Thompson P. *Social Reintegration of Military Personnel*. London: Sage Publications, 2020. 198 p.
7. Nielsen K. *Holistic Rehabilitation Practices*. Copenhagen: Nordic Research Institute, 2020. 289 p.

Дебют:

Збірник тез доповідей студентів психолого-педагогічного факультету МДУ
за результатами участі у Декаді студентської науки 2025

У збірнику публікуються праці українською мовою.

Комп'ютерна верстка: Ірина ХАДЖИНОВА